INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

CAPITOL X

Auziàs March (1393-3 març 1459).

Idea general

Mirant en conjunt l'obra d'Auziàs March, ens sorprendrà la homogeneïtat. Un mateix caràcter la distingeix, totes fora d'algunes rares obres diferents. És un poeta superior a tots altres catalans tant els de l'escola de València com el de l'escola de Barcelona. Aquest valencià concentrat està molt per damunt dels seus coterranis de València, tant en els de l'aspecte humorístic (els interminables debats) com en els de l'aspecte devot (els concursos per les esglésies, en els quals malgrat alguna obra de valer, per moda hi acudien els poetes més insulsos, que eren els més presumits); la llur facilitat, àdhuc els més excel-lents, els resultava en perjudici de la llur inspiració. El nostre capítol XIè és intitulat L'escola de València. - Auziàs March, com altesa, bellesa i pulcritud de forma és inimitable. Seguint la fina observació d'En Rubió i Lluch els versos, cadascun de per sí, és lapidari, i que no s'hi troba cap ripi: àdhuc, rara vegada, pren gust en jugar homònims: costa, de costarut, de platja, costa de costar /Sibe mostran... XXXVIII/. Les obres d'Auziàs March són tan copioses com perfectes; poden examinar-se perquè, des dels nombrosos manuscrits, edicions i traduccions del segle XVIè i les modernes, es pot dir que és un poeta l'obra del qual és més coneguda, per més que va anar-se complicant i confonent-se en la idea dels llibres la real obra seva. L'edició d'En Bulbena (1888) va mar-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

car un bon pas a la comprensió del text; però els treballs i edició de les poesies (1912-1914) del nostre amic Amadeu Pagès, marcàren marcà el part definitiu, tots els quals esmentarem al seu lloc pel que fa a Ausiàs March. Els números romans entre parèntesi correspondran als de l'edició Pagès. - Les comparances amb les quals el poeta ~~relaciona~~ expressa sovint ~~amb~~ l'estat dolorós del seu amor, són amples, completes, en conceptes clars, contundents, i si algun concepte pot semblar dur, fosc, és que es diria que el poeta es preocupa d'expressar diverses idees amb el menor nombre de mots possible. Aquestes exemples, aquestes comparances, tretes de la vida terrenal de tots els dies, de l'agricultura, de la medicina, de la caça, així de totes les arts, els difon dignament a cada instant amb el seu estat d'esperit, ara alegre, ara trist, però més sovint amargat que no pas satisfet. - De tard en tard escampa una comparança que ultrapassa l'espai d'una cobla, mes no li succeeix mai com a En Franci Guerau que, per expressar força bé l'estat febrós d'un malalt, li van caldre omplir dues cobles i fins a la terça no ho relaciona amb el seu estat d'amor (52, II, "Si col malalt quant la febre'l combat). En Ausiàs March tota obra es presenta imbuïda per una idea de ponderació i de proporció. - La llengua del poeta és transparent, expressiva i molt sovint gairebé neta de provençalismes. D'aquesta netedat de llengua molts crítics han cregut que, abans d'Ausiàs March, tots els poetes catalans escrivien en llemosí? No hi ha tal cosa, i alguns poetes de l'escola de Barcelona també estan exemps de provençalismes, de tal manera que el gran poeta no li calia sinó continuar-los. La immensa majoria de les obres d'Ausiàs Marc està constituïda per hendecassíl·labs amb el primer accent o repòs a la quarta síl-laba (decassíl·labs comptant a la manera antiga provençal i actual francesa de tots els temps). Les rares varietats de metres que va usar són poques ~~les quals~~ i les esmenta-

Per què? Això ~~no sentim~~ està mal expressat

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

rem aviat. La immensa majoria dels poetes de l'escola de Barcelona també usen el mateix vers i accent. La forma de les cobles és més variada; la més usual són cobles creuades de vuit versos, però també se'n troben d'encadenades. Sense variar la forma de cobles, n'apareixen algunes d'unissonants (o que totes les cobles tenen els mateixos rims repetits. Citarem, com es sol fer, per primers mitjos versos; són: Cell qui d'altruny (XL), ¿Qui'ns tornará? (LXIII), que a més d'unissonant és encadenada; En aquells temps (XCI), Ja tots mos cants (VIII), Ab vos me pot (XLVIII), Lo temps és tal (LXIV), Junt es lo temps, capcaudades (XVI), Ma voluntat, capcaudada capfinides (LVI), De vegades, en les cobles creuades, hi afegeix un aparellat com per exemple No cal duptar (CXVIII), Puys Puix me penit (CXV), Cert es de mi (CXVI), Maleyt Malaheit lo jorn (CXIX), Tot entenent (LXXXVII). Una sola vegada l'aparellat afegit és igual a cada cobla, és el mateix tenint el caràcter de retronxa: No'm fall recort Jo'm recort be (XXV). La tornada de les cobles en les quals va afegit un aparellat resultant de deu versos en lloc de vuit, són de dos versos en lloc de quatre de costum. Els editors del XVIèn segle, que havien perdut la idea de l'ordre en què apareixen les obres en els manuscrits, havien posat al capdavall dels Cants d'Amor, de Mort i Morals els estramps que Ausiàs March manejava d'una manera superba; era regla de l'escola de Barcelona que en els estramps no podia haver-hi cap vers que no fos pla (femení) i l'Ausiàs serva aquest costum, amb una sola transgressió: en la tornada de Puix me trob sol (XCIV) hi surt un accent agut (masculí), "delits". Les intenses vint-i-vuit cobles de l'anomenat Cant espiritual formen un dels bellíssims estramps del gran poeta. Se li coneixen sis cobles esparces, sempre en la forma usual. Però àdhuc la demanda feta per mossèn Bernat Fenollar a mossèn Ausiàs March, és també escrita en el metre acostumat, amb la particularitat que cada res-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

posta augmentava d'una cobla i la demanda d'En Fenollar és d'una cobla amb tornada; la resposta d'Ausiàs és formada de dues cobles també amb tornada; la d'En Roderich Diez, és de tres amb la corresponent tornada. Ara bé, en el manuscrit de Cambridge (Trinity College, M. R. 14-17), descrit per l'amic Pere Buigues, hi figura una nova resposta anònima la qual, si les dades fossin més completes, li correspondria constar de quatre cobles amb la corresponent tornada que sabem com comença. - Quan classificarem totes les obres seguint les nostres sigles reprendrem les que ara només diem molt per alt. L'Ausiàs va trobar en altres metres que aquell dominant: La demanda endreçada a Na Tecla de Borja, (CXXV) neboda de Calixte III i germana de Roderich de Borja (més tard Alexandre VI), intenta ésser escrita en versos de nou síl-labes, però amb barreges d'octosíl-labs (havien observat aquesta barreja de versos de nou i vuit síl-labes en Fogaçot i en altres poetes de l'escola de Barcelona); en canvi la resposta de Na Tecla de Borja és més perfecta que la demanda d'Ausiàs. La demanda d'En March al seu escuder Joan Moreno, (CXXIV) així com la resposta, està feta en un metre exòtic (el metre de arte major castellà que, més endavant, devindrà típic de l'escola de València, quan a Castella ja s'havia gairebé perdut). Té una altra obra ("Ja no esper que si'amat") (XII) en un metre de forma aguda o repòs interior i exterior; segons es compta, total és de deu síl-labes. També va assajar-se en una codolada i en unes llargues noves rimades ("A mi acorda un dictat"), (CXXVIII) força pensades, així mateix com totes les seves obres; és ben bé el seu mateix estil.

Cadascuna de les obres d'Ausiàs té força unitat; van descabdellant-se les cobles com si un hom escoltés una música dolça. En Pagès les ha pogudes capçar d'un argument curt o llarg, precisament per la seva unitat, tant si el nombre de cobles és curt (tres, cinc, sis) com si és llarg (seixanta).

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

L'aimia l'anomena una sola vegada pel seu nom: Teresa, en tota la llargària de la seva obra; ella està per sobre de totes les sàvies dones que Déu ha fetes:

Mas compliment dona Teresa'l tasta (XXXIII, 52). L'anomena també: aymia, dona.

Dona, si'us am, no'm graiscau amor (CXIX), o simplement amor; senyora, molt rara vegada. De totes maneres estem en la ignorància si aquesta Teresa és la mateixa dama a la qual endreça la major partida de les poesies amatòries del poeta, o bé una altra. D'ella tan solament n'admira el seny, però també la bellesa. La desesperació d'Auziàs no té cap terme: "Sens lo desig de cosa deshonesta" (XXXIII (?)), debuta una composició, només n'admira la intelligència, el seu amor és cerebral; sovint sembla que la seva amor devingui com una cuiraça "En contr'amor vostre cors ha 'rmadura". Malament viu (LXXXVIII (?)), sobre la qual, posant-la a prova, teoritza filosòficament tot analitzant els seus propis sentiments i els humanitza amb la seva manera peculiar i amargada poesia. El seny, el delit, els desigs, el voler, el cor, amor, són mots que surten a cada instant en les seves obres. En els senyals o divises no té gaire varietat, però són importants; prou coneguts, però: Plena de seny; Lir entre carts; Amor, amor, senyal de bé; Mon darrer be, i quan s'entrega a seguir la seva complexió altra O foll'amor. Ja diu en certa ocasió com el preocupa dues dones amants.

És un fet singular, que en totes les seves obres, no esmenti un mot dels seus pares ni de les seves dues esposes ni dels seus fills no-naturals. Allò que més es troba és, com escusant-se en la seva complexió, quan s'entrega a folla amor. No hi ha cap dubte que, en mullerar-se dues vegades era mogut, de primer, amb Isabel de Martorell, que va durar poc, i més tard amb Joana Escorna, que va durar deu anys,

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

era amb l'objecte de tenir successió directa la qual no va obtenir; però en canvi va obtenir-ne riquesa, diu ell, amb tota desaprensió per la dona pròpia.

Linatge d'om, mitgençant elles, creix;

Lur esser fon per aumentar aquell (LXXI, versos 103-104).

De la seva mare es coneix que no en serva gaires bones absències, que no pot trobar excusa el seu estat de desesperació amorosa:

D'un ventre trist exir m'ha fet Natura (LVIII, 29),

i cepça la composició XIX:

Maleyt lo jorn que'm fou donada vida.

Tots els fets de la seva ascendència, fills i filla naturals i successió, es coneixen per documents notarials autèntics, molt ben aprofitats i estudiats per l'amic Amadeu Pagès; però res no en transmet en els seus versos. - Ens convindrà, per a no fer més extrets, retreure els versos de caràcter personal, que ha estat repetit gairebé per tots els que han tractat d'Auziàs March. El primer, serà aquell en el qual, no sense un cert deix de vanitat, s'anomena pel seu nom en la tornada de "Retinga'm Deu:

Axí dispost, dolç me semble l'amarch,
Tant és en mi afeccionat lo gust,
Ha temps he cors d'acer, de carn e fust,
Jo so aquell que'm dich Auziàs March (CXIV).

Una altra prova de la seva idea clara que té de la noblesa, referint-se, en el seu seient en les Corts del regne:

Car, per honor, yo sech en pus alt banch (LXXXIV, v. 55).

Ell, que havia estat falconer major d'Alfons el Magnànim, era afectat a l'exercici de la cacera, sens dubte al ple de l'edat de tot gran senyor, declara:

Tot mon delit resta sols en caçar (LXXII bis).

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Un rastre del seu aspecte físic, que ens aparenta ésser l'Ausiàs March de bona alçada, al frec de la vellesa:

Dels membres so be proporcionat;
Pagès: Mas és lo mal que l'ull tinch ja 'rnat
Y en llur esguart (de les dones) vell me reputarà
(CXXIII bis).

El motejaran de galan vell, a les dones els plau l'home en tant com és jove i ell ja té arrugues als ulls. En Pagès (1) en dóna un extracte més complet i diu que, en mancança del retrat que va fer-li En Ribalta, aquest personal és l'únic que tracta de l'aspecte exterior; de totes maneres no podia assemblar-se gaire un retrat d'un poeta de mitjàn XVèn segle executat a començaments del XVIIè, i, quant al retrat en fusta que figura en l'edició de Madrid de 1579 amb la gran barba, deu tractar-se d'idea completament vaga, potser un gravat coronat de llorer aprofitat.

L'Ausiàs fa dues vegades declaració de valencinitat, la més important, però, és la més coneguda de totes ("Cobrir no puch"):

La velledat en valencians mal prova
no sé com yo fassa obra nova (CXII, v. 9-10).

Des del segle XVIè va formar-se una teoria, en les tres edicions primeres de Barcelona (~~1443, 1445 i 1460~~ 1543, 1545, 1560), segons la qual, en una idea petita de la Catalunya estricta, N'Ausiàs era català. Modernament, s'ha pretès que quan es declarava valencià volia indicar valença, en el sentit de sanitat, robustesa. Ens sembla que aquestes idees no tenen cap fonament ni han de tenir-se en compte; perquè, en abandonant les declaracions terminants del mateix poeta, són ~~tants~~ molts els documents provatoris de la seva vida a Gandia i a València fins a la seva mort, el 3 de març de 1459.

S'han retret, sovint, els quatre versos en declarar que va enamorar-se de la seva dama el Divendres Sant:

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Amor, amor, lo jorn que l'ignocent
Per bé de tots fon posat en lo pal,
Vos me feris, car yo'm guardava mal
Pensant que'l jorn me fora defenent (LXVI, tornada).

El Petrarca també s'enamorà de Laura el Divendres, així mateix com Ausiàs March; el Dant de Beatriu el Dijous Sant, i el Dissabte Sant el Boccaccio es sentí ferit d'amor per Fiametta. Es coneix que els poetes italians s'enamoraven en la Setmana Santa. ¿Què havia de fer, doncs l'Ausiàs March? (Vegeu: Pagès, A. M. et ses préd., p. 267) En l'obra Que val dalit, en les obres de Mort s'hi troba la vinenta nota personal: "Quant l'esperit del corrs li viu partir / E li doná son lo derrer besar fret, / Conech de mi qu'amor no'm te son dret, / Qu'ab cors sancer ho pogui soportar" (XCV, 45-48).

Per últim farem qualque menció d'alguns noms de poetes que esmenta l'Ausiàs March, tot fent-hi algun comentari. La primera és la notable d'En Pau de Benviure, qui, en el seu temps corria la tradició que hauria mort foll d'amor. Diu així:

En recort és aquell Pau de Benviure
Que per amar sa dona tornà foll (LI, 37-38).

En l'obra d'Ausiàs March que comença "Tal so com cell que pensa que morra". En el present volum II hem classificat: 8. Pau de Bellviure i li adjudiquem una producció entre els anys 1330-1360, donant compte de les dues obres que se li coneixen:

I. Dompna gentil vos m'inculpats a tort...

II. Per fembra fo Salomó enganat...

En l'obra d'Alfons, En Pau de Bellviure ens l'imaginem fill del secretari del rei Jaume II, Pere de Bellviure. En l'obra I, en haver endreçat protestes d'amor sincer, l'acusa d'entfetenir dos amants (E no stan be dos coltells en un fonre; Puys fan ab art dos peys caur'en un am; Mas quan en vey dos pardals en l'espiga...) Va

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

esser de primer publicat per En Milà en 1878 en els seus Poètes lyriques catalans a part de la "Revue des langues romanes" (Obras, III, p. 459-61). La segona és molt coneguda per formar part del Consort d'En Francesc Ferrer publicat per enter per Torres Amat-Pastú (p.256); en el Consort figura En Pau de Bellviure en el darrer lloc. - Respecte la follia d'amor N'Ausiàs March és testimoni de la major excepció.

La menció de N'Arnau Daniel per N'Ausiàs March, té una altra transcendència que no pas la del seu coterrani Pau de Bellviure. És així:

> Envers alguns açò miracle par,
> Mas si'ns membram d'En Arnau Daniel
> E de aquells que la terra li és vel,
> Sabrem amor vers nos què pot mostrar.

El predicador i autor del Pecador Remut, Felip de Malla, es creia que Arnau Daniel era català; diu Vivit inter nos Arnaldus Danielis i contraposa: "Vivit per fassam magister Johannes de Mehn in Francia, qui scripsit romanticium de Rosa", i en acabat d'allò que hem posat més endavant "Vivit in Tuscia Dantes" (2). Hem anotat més d'una vegada, que els nostres poetes tenien a mà pot ser dos cançoners diferents de tots els coneguts. Què coneixia l'Ausiàs March dels trobadors, no ho sabem. Amb el treball d'esmicolament al qual es dedica el bon i constant amic Amadeu Pagès amb l'objecte de reservar les semblances entre alguns versos i comparances amb els i les dels trobadors, podrien multiplicarse o podrien reduir-se. Generalment els versos influïts van per una banda i els d'Ausiàs per una altra. Si la comparança de la nau en perill relacionada amb l'estat d'esperit del poeta procedeix directament d'En Pons d'Ortafà o d'un altre trobador o si procedeixen d'observació directa dels viatges per mar del nostre poeta, és cosa que ens guardarem d'assegurar. La idea del plagi en tots els poetes de totes les literatures en tostemps, és cosa corrent.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

La originalitat potser no ha existit mai entre els poetes. En el nostre concepte s'ha fet molt més abús de l'alexandrí francès, àdhuc en els segles XIXè-XXè (3), que no pas l'hendecasíl·lab (decasíl-lab comptant a la francesa) usat per l'Ausiàs i els precedents i successors. El mateix l'Ausiàs que tots els poetes s'imitaven els uns als altres, i la poesia dels trobadors, d'on els nostres procedien i imitaven, tampoc no era una poesia ~~gens~~ original i era força repetida així en les formes com en les idees.

Tot allò que ens sembla massa exagerat del capítol referent a les influències trobadoresques sobre les obres d'Ausiàs, el de les influències italianes (pp. 256-269 256-276), és, en el nostre concepte, perfecte. Tant com s'ha recercat el paral·lelisme entre el poeta del Cançonière i Ausiàs March, malgrat els estudis exagerats de Josep Amador de los Rios, sembla que les veritables influències del Petrarca sobre Ausiàs March, resten, fora d'haver-se enamorat tots dos poetes en Divendres Sant, fet que hem esmentat més amunt, sembla gairebé reduïda al fet que Ausiàs March ha escrit els seus cants en vida i en mort de la seva dama i poca cosa més. - Però l'examen més original que En Pagès, de caràcter erudit, és el que ha dedicat a estudiar les influències dantesques en la poesia d'Ausiàs March, que no es redueix a la interessant citació que en fa:

> O bon'amor, a qui Mort no triumpha,
> Segons lo Dant història recomta (XIV, 89-90).

sinó que recercant tots els moments, ben impensats pels quals es demostra clarament la lectura atenta de la Commedia per la part de l'Ausiàs March.

Na Montbohi (Vos qui sabeu, XLII). Hem esmentat més amunt l'única volta que l'Ausiàs March anomena Teresa. Sembla que el primer que va fer la combinació Teresa Bou, i ja establir va esser establerta aquesta fantasia,

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

que no descansa en cap fet concret, ~~per~~ fou Jeroni Figueres en 1545 (4). Si han de separar-se els senyals de les tornades i si examinades les obres, expressen dues amors, ~~xxx~~ l'una probablement casada, l'altra no, a quina amor es referiria Teresa? Bou no és dir res, perquè era un dels cognoms més usuals a València. Però algun confon Monbou amb Bou. De manera que ~~el~~ del sol Maldit escrit per Ausiàs amb virulència contra una bagassa, Na Montbohí, se n'ha format la dama emblema de~~xx~~ l'amor~~x~~ cast i sobre la qual n'apreciava la intel.ligència i el seny. Tots els autors i bibliògrafs valencians que han tractat d'Ausiàs March han repetit fins a la sacietat el nom de Teresa Bou (els valencians essent amics de ponderar la seva gent), com aquell Figueres, el qual digué que les obres del poeta català estan molt per sobre de les del Dant i del Petrarca, que demostren que no llegien les obres de cap dels tres poetes. (Vegeu, respecte a Na ~~Montboy~~ Montbohí, Pagès, Auzias March et ~~son~~ ses préd., pp. 210-211).

Biografia. - Per a començar la biografia, tot és qüestió d'acostar-se a una certesa de la naixença d'Ausiàs March perquè es plany d'ésser molt vell en escriure la Codolada. La data de la mort és certa (3 de març del 1459). ~~Per~~ En Pagès, que el fa néixer en 1397, el feia morir, per conseqüent, a 62 anys, que ens sembla poca edat per a plànyer's tant de la vellesa. - En Nicolau d'Olwer posa la data de la naixença en 1393 i ens sembla bé; aquests quatre anys que corren de més podria morir als 66, i tenia altre motiu per a doldre's de les xacres de la velledat, si volia. Demés s'explicarien diverses coses. El pare, En Pere March, en mullerar-se per segona vegada amb Leonor Ripoll, en 1379, no li caldria esperar divuit anys en tenir successió directa, sinó tan solament catorze. En havent explicat el nom Ausiàs, nou en la genealogia dels Marchs (Pagès, p. 57), direm el motiu principal perquè hem avençat aquests quatre anys. S'ha fantasiat

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

sobre aquest nom estrany: Agustí, Oseas i encara algun altre. En Pagès hi veu el nom vulgar de Sant Elzear de Sabran nat a Apt, Provença, en 1285. Mor a París en 1325 i va ésser santificat en 1369. El, al transformats en Eu, Au no té res de particular, però que ar devingui as no ho comprenem. És possible que ho encerti, però estem, respecte al nom d'Ausiàs, gairebé en el mateix dubte d'abans. El fet és que Ausiàs s'havia preocupat de divulgar el seu nom de fonts, potser per esserlos padrí, mentre era a Gandia mateixa on segurament era nat: Ausiàs ~~March~~ Antich, al qual En March fa un pagament com una ~~manda~~ un llegat? de la seva segona esposa Joana Escorna; i Ausiàs Torrella, casat amb Joana, filla natural d'Ausiàs, a la qual fa un llegat important en béns mobles (vegeu Pagès, p. 92 i 94). Essent seguides les relacions entre els Marchs de València i els Marchs de Barcelona i Aramprunyà, també aquests varen voler tenir un Ausiàs, en ocasió que el poeta era un jove espigat de 18 anys, naixent ~~les~~ un fill pels volts del 1411 (a Barcelona o Aramprunyà), de Lluís March i Serena Marquet, al qual batejaren amb el nom d'Ausiàs. La descoberta d'un Ausiàs de Barcelona pel senyor Carreras Valls no té altra transcendència. El propi senyor Carreras declara que el seu Ausiàs va morir intestat en 1459-1460, de manera que totjust va arribar als 49 anys d'edat (5). Encara existiren altres Ausiàs March: un d'ells ~~del qual~~, esmenten els testaments de la seva tia Grayta March, religiosa, aquesta el fa hereu i apunta si es farà eclesiàstic, a 5 de gener de 1495. Però aquest no va determinar-se. En un altre testament, de 5 de juny de 1522, el d'Huc Joan Fivaller, torna a anomenar-se l'~~anomena~~ dues vegades. La primera vegada com a mossèn Auziàs March, donzell, que es declara habitant a Esparraguera, Huc Joan Fivaller era fill de Lucrècia March de Pilar, Palou? i quan es va procedir a l'obertura del testament del mort el dia 11 del mateix mes, el intr per segona vegada i li ~~se~~ dóna el títol de Magnífich Auzie March. És interessant que d'aquest Ausiàs el senyor Carreras (del qual traiem aquestes dades), diu (p. 316): "Estimem que és l'Auziàs March que un temps va supo-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

sar-se ésser el poeta. No cal dir que la cronologia descarta completament tal hipòtesi". ¿Qui havia suposat ésser el poeta aquest Ausiàs March tardà? Qui ara rebutja tal hipòtesi? El senyor Carreras Valls, i no creiem que ningú més cercaria substituts al poeta valencià, senyor de Beniarjó i altres llocs. Com que amb aquest suposat poeta Ausiàs March ens trobem a començaments del XVIèn segle (1522) parlarem per memòria dels Ausias March de les darreries d'aquest segle que En Nicolau anomena els renéts del poeta instal.lats a Cervera. En Pere Ausiàs March es sap que visqué a Cervera de 1578 a 1594. Es mullerà amb Gerònima d'Altarriba, hereva de Montortés i de Clariana, En 1604, el matrimoni es traslladà a Bellpuig; varen tenir dos fills: Francesc Ausiàs March, capità d'infanteria, i Baltasar Ausiàs March, professor en lleis (vegeu Torres Amat, p. 365-66). Entre les composicions de lloança que alguns poetes? endrecen en 1630 a Geroni Ferrer de Guissona es troba un sonet per Balthesar Ausiàs March, "senyor de Moncortés a son vey lo canonge Geroni Ferrer de Guissona Guisassona (6). Però força abans, en el concurs sentenciat pels jurats Lluís Joan Vilalta, En Mir i En Francesc Calça sobre la immortalitat de l'ànima en 1580, li atorguen a Bartomeu la joia per una obra tramesa i en el concurs sobre Sant Ramon de Penyafort, de 1601, tramet un sonet del vers inicial "Ram on se posa la coloma tendra", imitació flagrant fragant del concurs de Palma, celebrat en 1562 per? d'un poeta mallorquí molt presumit, En Gaspar Verí, canviant el nom de Ramon Lull pel de Ramon de Penyafort. És evident que, malgrat ésser un autor pertanyent a la forta decadència de la llengua nostra, aquest Baltasar Ausiàs March està lluny d'ésser un indocumentat. N'hem parlat aquí perquè no en tractarem més endavant en el capítol XIIè i darrer que s'ocupa del poeta del segle XVIè, tan solament per la seva relació amb Ausiàs March el conegut poeta.

Segons el nostre compte, Ausiàs havia nascut en 1393 a Gandia on

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

vivien els seus pares, Allí passà la seva infància, adolescència i joventut. Els seus pares, En Pere March, l'administrador del ducat de Gandia, i sa mare Eleonor de Ripoll de segon matrimoni, tingueren, al cap de catorze anys de matrimonio, una filla sorda-muda, Peirona a la qual la seva mare féu hereva dels seus drets de capital i escreix particular. En Pere March, poeta de l'obra del qual hem tractat en el nostre capítol ~~XXI~~ VIII^{è}, era senyor de Beniarjó i alqueries de Pardines i Verniça, i emancipa el seu fill Auziàs (que tindria de 17 a 18) el 8 de gener de 1409, al moment en què dicta les seves darreres voluntats, El fill podria subvenir a les seves despeses amb les finques traspassades. Quant al capital que li tocarà un dia, resta en administració de la seva mare que era mare-tutora? del seu fill. La rendició de comptes de la mare al fill va ésser formulada en 1422 i va ésser rebuda en 21 de maig de 1426, rebent el saldat el procurador notari d'Auziàs perquè li rebés les rendes. En l'època de la rendició de comptes per la mare al fill, aquest feia temps que havia passat la major edat. - Tres anys més tard d'haver testat cavaller En Pere March moria a Balaguer, el 7 de juny de 1413 lluny del seu país i de la família. És de pensar que l'Auziàs (que no parla per a res del seu pare) era un dels parents que demanaren al rei que autoritzés el pas del cadàver des de Balaguer al monestir Cotalba de Gandia. Com de fet el rei va exigir a les autoritats de Balaguer, que es trobaven en un moment difícil per ocasió de la guerra amb el comte d'Urgell i Ferran d'Antequera. A la fi varen arribar les despulles i varen ésser enterrades amb gran solemnitat.

Durant las seves adolescència i jovenesa, devien repartir-se les activitats del futur poeta en dues direccions: l'exercici de les armes perquè el donzell pogués obtenir la cavalleria al seu temps, després de dures proves; la seva instrucció i educació. Ens l'imaginem de natural estudiós i es veu, per altres obres que cita, que sabia bé

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

la gramàtica (llatina?). La seva forta formació li havia afinat el llenguatge per les més pures concepcions filosòfiques, com cap poeta hi hagué arribat. És molt natural, com diu En Pagès, que passés pel trivi i el quadrivi (7) com a conjunt d'ensenyança en aquelles anyades en la qual el caràcter seriós del poeta es formà en la seva poesia moral i com apesarada. El seu pare mateix podia ajudar a fer afectat el seu fill en els deures de la cortesia i del tracte de gents i en la tria de bon tast literari. - Entre els ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ 25 i 26 anys degué prendre les armes d'un cavaller, important, i, des d'aleshores el donzell, com a fill de cavaller, tindria dret al títol honorífic de mossèn, que sempre més va usar abans del seu nom de fonts i el de casa. El seu propi pare havia versificat L'arnés del cavaller (8) descripció al.legòrica, pensant en la major partida del Llibre del Orde de la Cavalleria ~~x~~ d'En Ramon Llull. Va endreçat, en començar i en acabar, a Alfons, duc de Gandia, marquès de Villena, etc. del qual es declara "humil vostre sotmès" i del qui mossèn Pere March n'era procurador, segons és cosa sabuda, durant l'espai de quaranta anys llargs (1370 ?-31 de març del 1412); així com en el Compte final consta (9). El cert és que no saben quan i en quina edat l'Ausiàs devia prendre la Cavalleria. En la col.lecció de Memorials adreçats al rei Alfons ~~sobre els~~ pels seus ambaixadors sobre els cavallers ~~del~~ del regne de València que volen seguir l'expedició (de juliol del 1420 ?, lletres sense data) ~~són~~ trobem aquestes ~~les~~ declaracions: "Aprés, senyor, som estat a Gandia, hon solament avem trobat que a vos sien proferts mossèn Lois d'Aragó et Ausias March. Es ver que mossèn Bernat de Vilarig hi mostra gran voluntat, però no pot per la via del duc" (10). Hauria estat més regular, si l'Ausiàs hagues estat rebut com a cavaller; Mossèn Lois d'Aragó et Mossèn Auzias March. De totes maneres, si els memorials havien estat redactats en 1420, que ignorem, a l'Ausiàs March no li passava l'edat reglamentària, havent nat,

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

probablement, en 1393.

Així com hem tractat de la descendència d'Ausiàs ens convindrà dir quelcom de la seva ascendència, amb l'objecte de rectificar, de passada, algun concepte equivocat en el llibre d'En Pagès, en gran part perquè no havia pogut examinar a lleure l'estudi d'En Francesc de Bofarull (11). Començarem ~~des que~~ per En Pere March, anomenat el Prohom, a qui que el rei Jaime II li va vendre el castell d'Aramprunyà amb el seu terme, i acabarem amb els germans Jacme i Pere March, dels quals hem parlat llargament i dels quals En Bofarull no en sap quasi res. - En Pere March "el Prohom", ciutadà honrat, va ésser nomenat conseller dels reis Jaume II, Alfons III i Pere III. Per lletres (1318, ~~1323~~ 1322, 1325 i 1327) es dedueix la honradesa de la seva gestió. El 4 de febrer de 1323 (pridie nonas febrarii 1322), Jaume II, necessitat d'elements per a la reconquesta de les illes de Sardenya i Còrcega, ven al seu tresorer En Pere March el castell i terme d'Aramprunyà en lliure i franc alou, però reservant-se per a la Corona el mer i mixte imperi, pel preu de cent vint mil sous barcelonesos. En prendre possessió En Pere March, Na Blanca de Centelles no volia prestar homenatge; però, mitjançant diners, va humiliar-se el 14 de febrer. Pere va atorgar testament el 13 de juliol de 1338 en el qual fa una curiosa relació de tots els seus termes i castells, parla de les seves esposes Maria, de la qual va tenir dos fills i filles, i de ~~Gaurina~~ Saurina, sense successió. Donà grans rendes als seus fills i filles; a Jaume li destinà les possessions de València (Exerça i alqueria de Torrent) i a Pere tot el senyoriu d'Aramprunyà. Va ésser enterrat al convent dels Predicadors de Barcelona. - En Pere March va viure poc i va tenir, de la seva esposa Magdalena, tres fills: Pericó, que era sord i mut, ~~i xxxx i xxx xxxxxxx~~ i varen casar-lo; els dos darrers, Joan i Berenguer, moriren éssent infants. En Pere March, en el curt temps que va regentar

Bofarull posa ací 1323: ¿serà una errada d'imprempta?

Bofarull diu: Excrea
on emble que és: Excrca
Torrente

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

el senyoriu d'Aramprunyà va fer obres en els murs del castell i creà un benefici per a un prevere a Brugués el 27 de juliol de 1347. En Jaume, mentre era ciutadà de València, devia permutar les alqueries de Torrent amb les de Beniarjó, Pardines i Verniça, les quals, aquestes darreres, varen considerar-se possessió i feu dels Marchs, per molts anys. En saber la mort del seu germà Pere, el de València va comparèixer per a possessionar-se del feu d'Aramprunyà; però la vídua de Pere March va oposar-se judicialment, com a curadora d'En Pericó March, fill seu i nét de Pere March "el Prohom". Va entaular-se un plet costós, el qual plet va acabar en mans d'amigables componedors. Reconeguda la incapacitat de Pericó (sord-mut), va adjudicar-se l'herència a Jaume March que va deixar llarg rastre en el Llibre de la Baronia, Es pot assegurar hi posà prous elements per a la seva biografia. Havia nat amb el segle perquè, en parlar ? ~~començar~~ amb la reina Elisenda a Pedralbes, abans de prendre les armes, li diu que ell té complerts els seixanta anys i desitja fer la cerimònia d'armar-lo cavaller secreta i ben feta, per motiu de l'edat. - La primera qüestió va ésser de N'Aimeric de Cunit per l'homenatge que li prestà ~~prestés~~ per la casa de la Sentiu, en 20 (10) d'octubre de 1351; en 24 (12) de novembre de 1352 En Jacme March, al cap d'un any, penetra en la casa del donzell, posa les seves banderes en un cantó de la torra, en presència del procurador d'En Cunit, posa gent d'armes i al cap de deu dies li és restituïda. Fins a 1 de setembre de 1373 no es va resoldre la qüestió d'En Cunit, estant representada en un dibuix de traç prou ben fet, l'acte de la prestació d'homenatge: En Cunit amb barba negra, curta, En Jacme March amb llarga barba grisa tirant a blanca. Ara posarem, per la seva importància l'acte de prendre la cavalleria En Jacme March de mans del rei en 1360: "E com yo En Jacme March, senyor del castell d'Aramprunyà de Alaprunyà, fos en la ciutat de Barchinona, hon era l'alt senyor En Pere, per la gra-

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

cia de Deu Rey d'Aragó, de Valencia, de Mayllorcha, de Sardenya, me trames un porter que degués anar a ell. - E yo, volent obeyr al seu manament, anés al Palau hon era lo dit Senyor. - E com fo davant lo dit Senyor Rey, fiuli la reverencia qui s'acostuma; e lo dit senyor, dixme aytals paraules qui's seguexen: "En Jacme: Nos vos havem demanat perçò que us direm. Vos havets dos bons fils, e an-nos ben servit en aquests afers que Nos havem ab lo Rey de Castella (Jaume, hereu d'Aramprunyà, i Pere, hereu de València, dels quals hem prou tractat amplament en aquest vol. II del Repertori, p.), e com Nos siam certs que a els plauria puyar en estament de honor de Cavaylleria; mas volriemhi muntar per lo grau vostre, ço és, que vos la presessets primer. E jassia que vos siats honrat ciutadá e hayats honrada heretat, encare es molt pus honrat orde de Cavaylleria. E com vos aquest orde puscats sostenir e mantenir per la heretat que havets del castel de Alaprunyà, e en per amor de çó, e de vos e de vostres fils qui açó merexets; Nos vos pregam que vullats pendre Cavaylleria nostra, com de açó Nos farets plaer, com verament Nos havem plaer de tornar los antichs casals qui son venguts de mans de honrats ciutadans; e aixi de ço vos pregam que vullats fer". - E yo, dit Jacme March, fuy fort meravellat de les paraules del Rey, qui ten graciosament les deya, e ab cara alegra, faent apare que de cor les deya, responguí al dit Senyor Rey ço qui's seguex: "Senyor: molt desconaxent seria si no conexia la gracia que volets fer a mi e mos fils e ala mia casa. Jesuchrist vos en reta guardó, com me sent indigne de aquest orde a rebre. Es ver que axí com ~~mos fils vos hagen servit~~ ~~xxxx~~e 'us ~~reverescquen~~ de cor e de cors, ~~yo som prest a servir-vos~~ ab ço del meu e ab ço del lur. Emperó, placia a la Vostra Alteza que yo pusca acordar per haver conseyl de la senyora Reyna dona Elizen e del senyor Infant ~~En Pere~~ d'Aragó, axí com jo'ls he servit bonya-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

ment". - E lo dit senyor Rey dix: "Plau-nos". - Perque de continent yo me n'anés al monestir de Frares Menors, hon era lo dit senyor Infant En Pere d'Aragó e dix-li les paraules que me havia dites lo senyor Rey, punt per punt. E lo dit beneyt senyor, ab gran plaer me respòs çò qui segueix: "En Jacme; verament dich vos que yo no imagin que vos hayats rahó de refusar la gracia e la honor que'l Senyor Rey vos vol fer rebre a vos e a la vostra Casa sens tot cas. Be'us dic que si fos lo temps que era lo rey En Jacme que ja no'us ho consenyleria, mas vehent les gracies fa als cavallers, consell-vos-ho". - Axí que, de gran plaer, los uyls li vengueren en aygua, e dix: - "Verament, En Jacme, que la honor que'l senyor Rey vos vol fer, reput yo per mia, e com lo veya, li'n faré gracies e li'n besaré la mà". - Perquè aquell dia mateix yo ané al Monestir de Pedralbes, a la dita senyora Reyna, e conté-li çò que'l senyor Rey m'avia dit e lo conseyl qu'el senyor Infant fra Pere d'Aragó me havia donat, suplicant-li que li plagués de donar-me conseyl. - E la dita senyora Reyna Elisen reebé mes paraules be e grasciosament e ab gran plaer, e feu-ho aparer segons que's segueix dient: - "En Jacme; verament lo senyor Infant vos donà bon conseyl, perquè vos conseylam que la reebats". - Aprés la dita senyora me demanà si jo havia pensat hon faria ne hon entenia a pendre la Cavayleria. E yo dix: - "Senyora; despuys que'l senyor Infant me aconseylat, e vinent tro ací, he pensat que yo degués pendre la Cavayleria en lo Cor de les dones, per tal que vos hi siats present e axí mateix lo senyor Infant En Pere d'Aragó". - Respos la Reyna: - "Fort nos plau que faça axí; e lo Senyor Rey menjar-hi-ha ab Nos e aquells que hi venguen". - E jo li basé les mans. - Aprés dix la dita senyora Reyna: - "E de açó, quins aparellaments mantenets a fer? Farets-ne vestedures de seda e que'n farets". - E jo li dix: - "En mon jovent havia prou ventoleyat, e axí ara que som veyl de be LX anys, vulria fer les coses saviament e secreta ço que fer deig.

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Mas entench-ne a vestedures ~~seda~~ blanques ab pena veyra". - Respòs la senyora Reyna: - "Aquestes vestedures volen ~~no~~ pagar; e pregam-vos que'ns perdonets com ~~tan poca cosa~~ hi fem, ~~car nos~~ conexem que poc és segons ~~nos~~ hi deuriem fer". E yo besé-li les mans, faent-li gracies. - Perquè yo veent lo conseyl de la Senyora Reyna y del senyor ~~En Pere~~ d'Aragó, torné al senyor rey ~~En Pere d'Aragó~~ segons que's segueix: - "Senyor: La vostra mercè me dixés que yo degués reebre Cavayleria, e, sobre açó, ab ~~la~~ licencia vostra, yo'm retingui acord per haver-ne de la senyora Reyna Elisen e del senyor Infant frare Pere. Perquè, senyor, pus a els plau e m'ho conseylen, yo, senyor, faré tot ço que vos vullats ne manets, e de ço vos fas moltes ~~de~~ gracies. Jesuchrist vos do vida ~~longa e bona~~ e'ns reta bon guardó de la honor que volets fer a mi e la mia casa: mas placi'us, senyor, que aço'~~s~~ faça a Pedralbes e que sia secret". - Respòs lo senyor Rey: - "Verament, En Jacme, que Nos som pagats de la ~~vostra~~ resposta que'ns fets; ~~e~~ envés vos he de ~~fer~~ gracia e mercè". - E dix: "Senyor; si a vos ~~plats~~, besar-vos-n'e ~~ixm~~ los peus". - E lo dit senyor respòs: "Pus vos volets que sia secret, quant ara no'y cal com ~~consxerets~~ qui son ~~de~~ la Cambra, mas aytant se vaylla". - "Ab aytant, senyor, jo, ab licencia vostra, faré ço qui's pertany en fer los apayrellaments".

"Dilluns VII dies del mes de Deembre de l'any M.CCC.LX, jo ~~lo~~ dit Jacme March fuy al monestir de Pedralbes. Axí que'l vespre vellé en la esglesia solament ab X prohomens tenguts e acostats ~~ab~~ parentesch ab mi. Axí que'l dimarts aprés, que era festa de la Concepció de Madona Santa Maria, vench lo dit Senyor Rey secretament, ab fort poques persones, per fer-me cavaller, e, ensemps ab la senyora Reyna Elizen entrà ~~en~~ lo Monestir de les dones; axí volc que tothom que hi fos, entrassen dins lo Monestir de les dones, per ço que'u vissen. E en lo Cor de les dones fon~~ch~~ fet ~~tot~~ l'ofici, e foren aquestes ~~les persones~~ qui's seguexen: - Primerament lo senyor Rey, - E la senyora

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Reyna Elizen, - E lo senyor Infant frare Pere d'Aragó, - E l'onrat frare Sanxo d'Aragó, archabisbe de Cayller, - E lo noble En Gilabert de Centeylles, - Lo noble En Berenguer d'Abeylla, - Lo noble En Guerau Galceran de Rochaberti, - Lo noble En Pere Galceran de Pinós, - Lo noble En Gastó de Munchada, - Mossèn En Bernat G. de Foxà, - Mossèn En Johan Exemeniç de Mont Tornés, - Mossèn En Berenguer de Manresa, - E moltes altres persones axí ciutadans, com altres cavallers consellers, com altres persones. - Encara hi foren presents les dones que's seguexen: - Primerament madona la Abadessa e totes les dones del Monestir. - E madona la Vezcomtessa de Cabrera, muller del noble En Bernat de Cabrera, - E madona muller qui fo del noble En Pere Galceran de Pinós, - E madona Alienor de Pinós, - E madona muller qui fo del vezcomte de Cardona, - E moltes altres dones, axí de mullers de ciutadans com de cavayllers.

"E En presencia de totes les persones damunt dites persones, lo dit senyor Rey feu començar la missa del Sant Spirit, axí que com hagueren dit l'apístola lo dit senyor se acostà a l'altar, e yo que axí axí mateix en cors qui estich de pals de calses, volch lo dit senyor que'l que lo dit mossèn en Johan Exemeniç de Montornés e mossèn en Berenguer de Manresa, cavallers, me calçassen los esperons. E, calçats los esperons, lo dit senyor archabisbe pres una capa de Cor, e lo mitre e la crossa; axi que pres un libre e comença l'ofici de la Cavaylleria; axí que li posaren l'espasa de denant, e aquella benehí e senyà, e dix la oració, apropiada, la qual és molt sancta, sobre la dita espaa. - E com la dita espaa fo beneyta, lo dit senyor Rey la trasch del foure, e mes-la en la mia man dreta, volent que la esbrandís; e axí se feu, e aprés, manà que yo me agenollas. - E yo, estant de genoyllons, e tinent la espaa treta en la mà, lo dit senyor archebisbe dix una oració molt bona e molt apropiada sobre de mi, en la qual oració tot cavayller és tengut de defendre la sa terra ab lo senyor, item deu defendre e mantenir les dones, vidues e pupils, e deu defendre lo be publich. - E aprés, acabada la dita oració, lo senyor Rey

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

pres de la mia ma l'espaa, e torna-la en lo foure, e fou dit un res-
pons als clergues, e dit aquel, lo dit senyor senyí a mi l'espaa, dient una
oració molt bona e molt apropiada. Axí que'm donà a lo bufet la cara ~~un bufet~~ e be-
sa'm en la boca, segons qu'és acustumat. -"E yo baxé les mans que te-
nia juntes sobre'l cap, e agenoyllem e besé-li les mans e los peus. -
"E, fet açó, lo dit noble En Gilabert de Senteyles descenyi'm l'espaa. - E
los dos dits cavallers, descalsaren-me los esperons. - E fet tot açó, lo se-
nyor Rey se tornà al seu seti, e yo me'm torné al lech hon estava; axí que digueren
l'Avengeli. - Aprés lo senyor Rey oferí, e volch que yo oferi's aprés
d'el, qui oferí un florí, com aytal sia la ordenació. - E acabada la
missa, lo senyor Rey se acostà a la senyora Reyna, e ensemps isqueren de
la Esglesia e anaren al Palau hon deviem menjar. -"Axí que ans que assi-
guessen a la taula, lo senyor Rey volch que yo reebés lo mantel blanch
ab lo senyal de la creu vermeylla; perquè yo m'agenoyllí als seus
peus, e lo dit senyor tench ~~tené'ls~~ los sants quatre Avangelis, e feu-me jurar
de tenir secret, e dix-me alscunes paraules secretes, les quals tot
cavaller és tengut de fer envés son senyor. - Aprés pres un mantel blanch en
que ha ~~la~~ senyal de ~~la~~ creu vermeylla; Jo, estant de genoyllons, e
juré sobre la creu de tenir e servar los capítols qui son ordonats
per lo senyor Rey; e decontinent posa'm lo mantel."- E aprés lo dit se-
nyor Rey e la dita senyora Reyna lavaren-se les mans e assigueren-se a la taula en
la forma qui's segueix:"Lo senyor Rey se asseé assagué al mig de la taula
a la part dreta e la senyora Reyna a la part esquerre. E aprés de la dita
senyora sech madona la vezcomtessa de Cabrera, E lo senyor rey volch que
yo sigués al cap de taula aprés d'el. ~~E a l'un costat e l'altre. E~~
~~a l'un costat e l'altre de la taula~~ E en un altra taula sigueren totes les altres ~~altes~~ riques-
dones e mullers de cavallers e mullers de ciutadans honrats. E aprés vench lo
noble En Gilabert de Senteyles, Majordom del senyor Rey, qui serví en
lo Palau. Axí que'y ach moltes viandes en ast e en olla axí ~~com en olla~~ com paons,
capons, gaylines, vedels, cabrits e bous, en ten gran quantitat que si

Institut d'Estudis Catalans MCMVI Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

hi hagués dos milia persones ~~per~~ a totes bastaren bastarien. -" E com hagueren menjat, passaren-se'n lo senyor Rey e la senyora Reyna a tota la gent a la cambra de la senyora Reyna e sigeren, axí que's raonaren de lurs bones paraules, ab gran plaer e ab gran consolació. - Aprés, els axí estants, vench lo dit Majordom e feu fach donar vin e cumfits. E, fet açó, lo senyor Rey pres comiat de la senyora Reyna e vench-se'n a Barchinona ~~Barcelona~~; axí que'l senyor Rey ~~com lo senyor Rey~~ volch ~~volet~~ que yo cavalcas ab el a la part esquerra. E com fiu al Palau fiu reverencia a la senyora Reyna, muller del dit senyor Rey. - E lo dit senyor, com jo volia pendre son comiat, jo'm agracié ~~regracié~~ d'el, faentli moltes ~~de~~ gracies de la honor que feta m'avia, offerint mi mateix e ço del meu als seus manaments e serveys, axí com aquel qui era factura sua e dels seus. -" E reppos lo dit senyor: "Mossèn en Jacme: los nostres predecessors donaren als vostres ~~honor e~~ lo be e'l profit, e Nos vos havem donada la honor, perque, si a Deu plau, Nos vos farem bé e gracia e mercè en son cas ~~e~~ loch". - E yo dix: "Senyor, Jesuchrist vos do vida e salut e us conserf al seu servey".

En ~~XX~~ tots llocs on hem posat punt i ratlla o coma i ratlla representen apartats en el llibre de la Baronia; les converses retretes les hem posades entre cometes. En Jacme March pare, es coneix que abans de l'any 1373, s'havia adjuntat per ~~pe~~ l'administració del seu patrimoni el seu fill Jacme, el poeta (que coneixem des de 1365), reservant-se l'usdefruit ~~els fruits~~. Es conserven altres documents, sense aquest de 1373, on signen el pare i el fill. El rei va distingir el fill En Jacme així mateix com havia distingit ~~al~~ pare; el va fer Uxer d'Armes i, en ocasió d'armar-lo cavaller (1376) va fer-li donació de 3,000 ~~(7)~~ sous barceloneros. La primera escriptura que signa el fill sense el pare (que segurament va passar dels 80 anys) és de 1384, com a conseqüència d'un plet que va promoure-li el fill del sord Pericó, Galceran March. Sembla que En Jacme March, poeta, va casar-se amb Serena (12) i va tenir dos fills mascles: Pere i Joan. Respecte En Pere March, germà d'En

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Jacme i pare d'Ausiàs, al qual el vell Jacme va donar el patrimoni de València, n'hem tractat prou.

Ens ha semblat que convenia reproduir l'armament del cavaller d'En Jacme March,pare, als seixanta anys, segons confessió pròpia, en 1460, i que En Jacme March, fill, va armar-se cavaller, pel mateix rei En Pere III en 1376, però no ens en resta cap altra informació. El rei Cerimoniós, en ocasió de proposar a Jacme March que prengui la cavalleria, li diu que té dos bons fills que l'han molt ben servit en la guerra de Castella i que desitgen rebre la cavalleria però rebre'n primer la honor del seu pare. En Pagès (p. 27-29) confon fets que es refereixen al Jacme March, pare, amb els que estan relacionats amb En Jacme, fill. No cal dir que tots, fills d'En Jacme pare, foren poetes que els hem biografiat i classificat cada obra en el nostre capítol VIII^{è} del present volum II del nostre Repertori. - Ens consta, per altra part, que, segons declaració del rei En Pere al Jacme March, pare, als seixanta anys tenia dos bons fills aptes per a combatre i que combatrien en els "afers que Nos havem amb el rei de Castella". En Jacme pare, en la seva resposta al rei, li diu que els seus fills han combatut de cor i de cos i compromet, en servei de les empreses del rei contra Castella, tot "ço del meu e tot ço del lur". Per documents literaris sabem que En Jacme March, poeta, va trobar-se (1365), al setge de Murvedre i que En Pere March va ésser ferit, fet presoner i rescatat mitjançant una forta quantitat. Es podria creure que en temps del rei En Pere devia costar d'obtenir la cavalleria perquè, pel que fa a Jacme March, fill, que ja havia combatut en 1360, que encara combatia en 1365, fins en 1376 el mateix rei no va decidir-se a armar-lo cavaller. En Pagès suposa, erradament, que a Catalunya es rebia la cavalleria en l'ordre de Muntesa (p. 27). Aquest va ésser cert a València, no ho era a Catalunya, on era l'orde de Sant Jordi, com la va rebre En Jacme pare. Respecte

Institut d'Estudis Catalans · Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

a En Pere March i el seu fill Ausiàs, no ens en resta cap informació de quan varen devenir cavallers; ens consta que ho eren, però ignorem en quina edat prengueren l'apellatiu honorífic de Mossèn, distintiu dels cavallers, el mateix el pare Pere que el fill Ausiàs; però som de parer que no devien ésser jovenets de primera volada. En ocasió de les festes de la Coronació del rei Martí va condonar els homes d'Aramprunya el subsidi que havien de sufragar a la Corona el dia 11 d'agost de 1399. Els cavallers en nombre s'acostumaven a fer en les festes de la coronació dels nostres reis: uns donzells precipitaven l'edat de prendre la Cavalleria, i els altres la retrassaven; o bé per fets notables de guerra. Els d'Ausiàs March varen ésser veritablement extraordinaris, que En Pagès detalla i comenta en el seu llibre, tantes voltes citat (pp. 65-70). La campanya contra la Sardenya sublevada pel vescomte de Narbona, Guillem II, nét de Beatriu d'Arborea, ja preparada en les Corts de Sant Cugat de maig de 1419, va tenir lloc en la primavera de 1420, prenent-hi part l'Ausiàs. Alfons "el Magnànim" sortia a Mallorca, i d'allí va passar a Sardenya i s'amparà de pressa de les places sublevades. Tant bon punt pacificada Sardenya, Alfons volia treure els genovesos que havien ocupat l'illa de Còrcega; però malgrat el cavaller Ausiàs March que intervingué apoderar-se en la presa de Calvi, el llarg setge de Bonifaci, i malgrat el fort combat naval, els genovesos tingueren la millor part. - La carrera militar, s'havia d'il.lustrar amb fets d'armes en els quals havia de tenir una part més personal encara que en les campanyes de Sardenya i de Còrcega. En agost de 1424, Alfons havia format un estol de naus, comanat per Frederic de Luna en socorriment del germà del rei, En Pere, duc de Noto i governador de Sicília. L'Infant aprofita aquests reforços per a bloquejar el port de Gènova a fi de desunir els genovesos dels milanesos. En tornant d'aquesta victòria volia conquerir les costes africanes, d'on sortien els pirates que infestaven Sicília i

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Nàpols. De primer varen dirigir-se les naus a l'illa Djerba, però no pogueren entrar-hi; ~~x~~aleshores es dirigiren contra Guerges, a l'extrem del golf de Gades. El jove cavaller Au~~s~~iàs desembarcà amb els més decidits, i després d'un~~x~~ sagnant i fort~~x~~ combat, s'apodera de quatre mil (tres mil) presoners sarraïns (13). Aquest fet d'armes, com els altres abans esmentats, en dues importants lletres, ~~xxxx

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

de 1418, testes Auzianus March, domicellus. Sense els documents llatins en els quals sabem que era cavaller en 1425, i qui sap si en 1420, la menció de mossèn en català es troba un xic tardana. En 1427, el tresorer Pere Çarçola fa un pagament al sotsfalconer "per absència de Mossèn Augiàs March". - El rei Alfons va fer instal.lar un organisme de monteria i de falconeria entre l'horta de València i l'Albufera, on la caça és abundant, segurament mentrestant que administrava el ducat de Gandia i el comtat de Dènia. Va nomenar n'Augiàs March falconer major de la casa del senyor Rey: tenia sota seu en estol falconer, sotafalconers i vailets que tenien cura de la gossada. De vegades rebia l'encàrrec de comprar rocins aptes per a la caça per a ús del rei. I el cas curiós és que es fa pagar per En Francesc Çarçola, per compte del rei, una roba de "cetí vellutat brocat d'or, ab sa folradura de marts"; el mateix com si fos una lliureia. A judicjar pels comptes per a remetre al mestre Racional per En Çarçola, va durar més de dos anys l'alt càrrec que Augiàs exercia (març de 1425 a octubre de 1427). Trametia falcons bons al rei trobant-se aquest a Barcelona i, per haver-se perdut, n'hi demana dos més, i un ca gruers des de Nàpols, tan tard com en 1444, (1) Força anys després d'haver exercit el càrrec de "falconer del senyor Rey", continuava en excel.lents relacions amb Alfons, precisament en funcions inherents al seu antic càrrec reial (15).

Hem parlat d'haver-se mullerat dues vegades, vagament. Fins els volts dels quaranta cinc no va preocupar-se de perpetuar les seves successió i posició valent-se d'un matrimoni regular. Ja hem vist, per una citació feta, la poca importància que donava a la dona pròpia, mentre exaltava la dona intel.lectual capable de sentir i de correspondre a un amor com el poeta ha descrit amplement en les seves poesies. Va triar en 1437, la filla de l'honorable En Francesc de Martorell i de Na Damiata Isabel, que aportava un dot considerable. El 10

(1) Segons A. Pages Ausiàs March et ses prédécesseurs, pàg. 82-83, el rei Alfons, a 3 de maig de 1444, escriu de Nàpols, però tanmateix al seu mestre racional de València aprovant el pagament que aquest ha fet de dos falcons i m'en ca a Ausiàs March, i més tard, el 2 de maig de 1446, s'adressa al mateix Ausiàs March per demanar-li dos dels seus falcons gruers, perquè ha perdut els seus millors falcons.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

de gener de 1439 va convenir amb el seu cunyat Galceran Martorell un conveni mitjançant el qual es comprometien a reduir "qualsevol plet a qüestions". S'ignora i es suposa si un fill, Francesc, podria ésser fruit d'aquest casament, però, si de cas hauria mort aviat i se n'hauria perdut gairebé tot rastre. Aquesta unió va ésser de curta durada: Isabel testa el 20 de setembre de 1439 i el 25 ja era morta; feia hereu universal a Ausiàs March. - Acabats uns quatre anys de ~~xxxx~~ viduatge d'Isabel i al frec de la cinquantena, pensa encara tornarse mullerar, i aquesta vegada amb Joana Scorna. El contracte matrimonial va celebrarse el 26 de febrer de 1443 en el qual s'estableix tot allò que es refereix a rendes i joies, N'Ausiàs hi augmenta condicions pecuniàries. Com que entre els contraents existia afinitat, Ausiàs s'obliga a obtenir la dispensa i sufragant-la sota certes condicions. En arribar aquesta, es consumaria el matrimoni. Na Joana Escorna pertanyia a una il.lustre i antiga família valenciana. El matrimoni d'Ausiàs va ésser de prop de dotze anys de durada i resulta de ~~xxxx~~ l'execució d'alguna manda que degué finar Na Joana a les darreries de 1454, complertes per Ausiàs March en gener de 1455. És probable que aquesta Joana Escorna també havia fet hereu l'Ausiàs March, des del moment que aquest executa les seves mandes i de segur altres obligacions emanades del testament de la seva segona esposa, el qual no s'ha trobat. - D'altres unions adventícies, potser amb esclaves, va tenir tres fills i una filla, que anomena fills bastards i naturals, (~~que~~ resultà ~~xx~~ eixorc amb les seves dues esposes) segurament per aquest ordre: Joan, Joana, Pere i Felip; els quals anomena en el seu propi testament.

En Pagès havia fet un estudi, fa temps, sobre la cronologia de les obres poètiques d'Ausiàs (16), en el qual havia establert dues èpoques de producció i basant-se prou bé ~~als~~ en els seus propis dos versos ("Molt he tardat en descobrir ma falta Per joventut qui'm negà'spe-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

riment"), atribuint en plena edat que li vingués en enteniment de dedicar-se a la producció poètica, sense deixar d'administrar el seu patrimoni.

La primera època va de 1430 a 1445. Des de la primera de les seves cançons fins a la catorzena passa un espai de cinc anys ("Car son cinch anys passats Que'm fuig delit com hi suy acostats"). En posa setze ("E son setz'ans que lo guardó esper"). Segons el parer d'En Pagès durant aquesta primera època va redactar les Obres I a XCI: són les cançons amoroses a la seva manera peculiar. La segona època de producció va de 1445 fins a la seva mort; les Obres prenen un moral ben manifest. Aquesta és, en síntesi la teoria establerta per l'erudit rossellonès. Certament no sabem que es pugui fixar dues fases de producció, massa precises en un poeta que sens dubte posseïa, de sempre, una traça innata, que tal volta va desenrotllar, de gran, pensaments que havia concebut en anys jovenívols, malgrat la seva asseveració. La mateixa traça que podria haver heredat dels seus pare i oncle.

No es sap de segur en quin any va establir-se definitivament a València, on havia comprat una casa força temps abans i on va testar i morir, al carrer de Cabillers, a prop de l'església de Sant Tomàs. La casa on va acabar la seva vida el gran poeta ha estat derruïda modernament, i construïda una casa nova, la qual ostenta una inscripció, però alguns valencians vells es recorden haver vist la primera en la qual es veien unes galeries gòtiques (17). Qui vulgui contemplar la vida circumstanciada i mort del poeta, remetem al llibre d'En Pagès (18).

Les llibreries d'En Pere i Jacme March

De la llibreria que fou de l'administrador d'Alfons de Gandia no en tenim sinó una informació molt sumària, barrejada i de segur

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

força incompleta. Consta tan solament de setanta tres números en els quals, per bé que alguns llibres s'endevinen que podrien ésser escrits en vulgar, dominen els que eren segurament en llatí: alguns dels quals representen obres devotes. Alguna que altra de Ramon Llull, un cançoner i un Diccionari ~~en~~ e flors de cobles, que potser podria referir-se al Diccionari de rims d'En Jacme March (Pagès, Auziàs March et son préd. p. 45-48).

per qui?

Respecte d'Auziàs l'inventari publicat per En Pagès en 1884 i republicat en 1935 que acabem d'esmentar en nota, ens fa penetrar en la seva casa i els llibres són prou suficientment detallats. El que ens interessa és que ve reportat en el número 78: dos libres, en paper, de en forma de fulls, desquemats, desquernats, ab cobles. Com que Na Joana, l'Auziàs va fer-la hereva de tots els seus mobles, desquaderats de València i de Beniarjó, el manuscrit de les cobles també deguéren pervenir-li. Podria ésser que la part més antiga del cançoner 26-6-7 (el nostre O[1] Bibliografia de 1914, p. 142) de la Biblioteca de la Universitat de Valencia representa part del manuscrit de les cobles. - Altres llibres notables posarem només en llista: "Item un libre en pregamí cubertes de fust cobertes de aluda negra". Parla del Gay Saber e de la Sciencia Dei d'En Lull. - Item altre libre en paper; cubertes de fust ab aluda vermella". Comença: Cum proverbium sit brevis proposicio. Creu En Pagès que es tracta del llibre conegut d'En Llull. - "Item hun libret en paper, cubertes de fust ab aluda vermella". Són les Costums d'Espanya. Vegeu el llibre d'En Ramon d'Abadal i Vinyals, Les partides a Catalunya.

Segons Pagès en "Romania" 1907: Segons Pagès en Romania 1888, pàg. 201:

Romania, 1888; Romania 1907:

Cum proventibus sit brevis

El rei En Pere III "el Cerimoniós" les va introduir pel que fa a les relacions entre els senyors i els vassalls. - "Item hun libre en pregamí, cubertes de fust ab aluda vermella". - Comença Mestre Miquel de la Tor es de la Gaya Sciencia, que En Pagès comenta. - "Item hun libre en paper cubertes de fust, ab aluda groga, en pla "Son Ex-

Mossen

Item hun libret en paper, cubertes de pergamí. Tracta de ben morir. (Dr. Pagès creu que és la traducció de l'Ars bene moriendi, en la versió catalana de l'Art de ben morir d'Eximenis.)

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

posicions dels Salms. - "Item hun libret en paper, cubertes de fust, cubertes de pergamí". Comença: Secundum quod dicit Filosofus in secundo de Anima. - Tots aquests llibres són coneguts per altres referències, però aquest darrer, si el notari s'hagués expressat més llargament, podria tractar-se dels que varen influir en la ment d'Auziàs (Vegeu Pagès, Auziàs March, et ses préd. pp. 114-115).

El príncep Carles de Viana.

Gairebé tots els autors que han tractat d'aquest desventurat príncep han fet esment de les seves relacions amb el príncep dels poetes. Sense que aquesta relació reposi sobre cap fet cert, un autor troba que eren companys d'armes (19), l'altre que havien sostingut correspondència literària (20), un altre que s'havien trobat en la cort del Magnànim a Nàpols i a Sicília; i àdhuc existeixen pintures en les quals Auçiàs llegeix poesies a Carles de Viana (21). Convé tenir present que el gran poeta valencià tenia vint-i-quatre anys més que el príncep, i que si Auçiàs va prendre part en les primeres campanyes d'Alfons a Itàlia, principalment a Còrcega i a Cerdenya (entre els anys 1420-1422), el príncep va anar a Nàpols a prendre consell de les tribulacions al seu oncle cap a les darreries del regnat del Magnànim (entre els anys 1456 a 1458), tocant-li assistir a la mort del rei d'Aragó. Amadeu Pagès (22) creu probable la mutual coneixença dels dos poetes a València quan el príncep de Viana va posseir el ducat de Gandia i Auçiàs era senyor de Beniarjó i terres veïnes. La llegenda d'aquesta coneixença, inventada per algun historiador, si és gens probable hauria estat molt bella.

Bons fragments.

Sembla que la poesia d'Auçiàs March és més reflexiva que no pas descriptiva; i no obstant, alguna cosa hi ha d'aquest darrer aspec-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

te. No en repetirem, però, cap dels retrets fins en aquest punt. No cal dir que seguirem, en aquests curts fragments, l'ordre de les Obres publicades en 1912-1914, per En Pagès, el qual s'acosta forçós a l'ordre cronològic (23). Passarem per l'època forta de la producció del poeta, fins a la mort de l'amada, la decadència i la vellesa, sempre trobarà, però, accents forts i expressius. No cal dir que les referències en números romans reporten els de l'edició i, ocasionalment els aràbics són els dels versos.

Plena de seny, tot mon seny vull despendre
Amant a vos, sens algun grat consegre;
E durarà fins que del riu de Segre
L'aigua corrent amunt se puga 'stendre.
(Si com rectat, ~~VIII~~ VII, torn. 65-68).

Ja tots mos me plau metre'n oblit
Foragitant mon gentil pensament.
(Ja tots mos cants, VIII, 1-2).

Braços uberts és exid'a carrera,
Ploran sos ulls per sobres de gran goig.
Melodiós cantar de sa veu hoig,
Dient: "Amich, hix de casa 'strangera.
En delit prench donar-te ma favor,
Que per nul temps home nat l'ha sentida,
Car yo defuig a tot home qui'm crida,
Prenent aquell qui fuig de ma rigor".
(Quins tan seguts, XI, 9-16).

Les dones prech vullen pensar
Cascun'ab quin esguard la mir.
En lo gest me vull enardir,
Puys que Amor, m'ha tolt lo parlar.
(Ja no esper, XII, torn. 41-44).

Colguem les gents ab alegria festes,
Loant a Deu, entremesclant deports,
Places, carrers e delitables orts
Sien cercats ab recont de grans gestes.
(Colguen les gents, XIII, 1-4).

Si amat so, festa'n deu esser colta
Car en lo mon un cors serà guanyat;

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Així lo cel fa gran sollemnitat
Com de l'Infern un'arma'n pot ser tolta.
Los cantadors ab melodia canten,
Los trobadors en fer dictats acuyten,
Los aldeans salten, còrreguen, luyten,
Los amadors d'amar bé no s'espanten.
(Si 'prés grans mals, XV, 44-48).

Fantasiant, Amor a mi descobre
Los grans secrets, qu'als pus subtils amaga,
E mon jorn clar als homens és nit fosqua,
E visch de ço que persones no tasten.
(Fantasiant, XVIII, 1-4).

Callen aquells que d'Amor han parlat,
E dels passats deliu tots los escrits;
En mi pensant, meten-los en oblit.
(Callen aquells, XXII, 1-3).

Lexant a part l'estil dels trobadors
Qui, per escalf, trespassen veritat.
(Lexant a part, XXIII, 1-2).

No'm fall recort del temps tan delitós
Que s'és passat pens que tal no vendrà
(No'm ~~xxi~~ fall recort, XXV - /forma la única retronxa feta per Auziàs:
Ara que'usam plus que jamés amí
Tornau-vos llà, on de primer estaveu/)

Lo jorn ha por de perdre la claror,
com ve la nit qu'espandeix les tenebres.
Pochs animals/no cloen les palpebres
E los malalts crexen en llur dolor.
Los malfactors ~~xxi~~ volgren tot l'any duras
Perque llurs mals haguessen cobriment.
(Lo jorn ha por, XXVIII, 1-6).

Lir entre carts, dins mi parte hun forn
Cohent un pa d'una dolça sabor,
I aquell mateix sent de gran amargor;
Tot ço pas deu hores en lo jorn.
(Si be mostrau, XXXVIII, torn. 41-44).

Qui no és trist de mos dictats no cur,
A n'algun temps no sia trist estat,
E lo qui és de mals passionat,
Per fer-se trist no cerque loch escur.
Lija mos dits, mostrant pensa torbada,

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Sens algun art exits d'om fora-seny.
(Qui no és trist, XXXIX, 1-6).

(Sant Auziás)

Lir entre carts, ma voluntat se gira.
Tant que yo'ns vull honesta-y e deshonesta.
Lo sant hair, aquel del qual tinch festa,
E plau-me ço de que vinch tost en ira.
(Ab tal dolor, LIII, torn.)

Ma vida és amarga e plorosa,
Si pert a vos e per vos cert per lo mon
(Si com l'om rich, LVIII, 17-18).

En lo meu coll veig penjar una forta mola
E lo gran fons on seré trebucat.
(Si col malalt, LIX, 17-18).

(Primavera)

Lo temps és tal que tot animal brut
Requer amor, cascú trobant son sa par,
Lo cervo brau sent en lo bosch bramar,
E lo son ferm seu bram per dolç cant és tengut.
Agrons e corbs han melodia tanta
Que llur semblant delitant enamora...
Lir entre carts, amb milans caç la ganta
I ab lo branchet la lebre corredora.
Assats a'l mon cascuns vividora
E mon pits flach/lo Passi de Rams canta
(Lo temps és tal, LXIV, ~~19x1x2~~ 1-18, torn. 25-28).

Yo son aquell qui'n lo temps los jorns de tempesta,
Quan les mes gents festegen prop los fochs,
E pusch haver ab ells los propris jochs,
Vaig sobre neu, descalç, ab nua testa
Servint senyor que jamés fonch vassall.
(No'm pren axí, LXVIII, 17-21).

Clar és e molt a tots los amadors
Y a tots aquells que d'amor de mi han sabut,
Que mon semblant no és huy conegut.
(Clar és e molt, ~~LXVIII, 17-21).~~ LXIX, 1-3).

Puys yo m'ignor, qui·u sab mon cas me dia,
E sia'm dit si so'n lo mon ~~xxxx~~ present.
(Perque m'es tolt, LXX, 39-40).

Ressemblant és a fort pluja d'estiu
Portant remor de trons, mostrant relamps,

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Y en poch spay los grans barranchs e camps
Aygua no han que trameten al riu.
(Que m'ha calgut, LXXI, 53-56).

Graesch a Deu faent-me tant de be
Que mon voler no's dellita'n llur cor,
Hoch en lo cors, e no'm dubte que'n plor,
Car a per son preu yo so cert que n'hauré.
Llur cap, no val perque no hi ha cervell;
Tot l'al es bo segons a que serveix
(Dues ratlles, molt despectives, que ja hem retret més amunt.)
Maldich lo temps que guy menys de consell,
Dones amant més que a mi mateix:
Ame-les tant qui be no las coneix,
E yo'm conles coneix que qui guy lo foll aquell.
(Que m'ha calgut, LXXI, 97-108 ?)

En gran defalt és lo mon de dels poetes
Per embellir los fets dels qui be obren
(Pahor no'm sent, LXXIII, 32-34).

Si ans de temps so vist blanch e ruat.
(Tant he amat, LXXXIV, 49).

Quant imagine les voluntats unides
Y el conversar separats per a sempre.
(Aquelles mans, ~~(No's meravell, CX, 15-16).~~ XCII, 115-116

Mes volentats mos pensaments aporta
Avall y amunt, si com los nuvols l'ayre.
(Aquelles mans, ~~(No's meravell, CX, 121-122).~~ XCII, 121-122

Decrepitut ma natura demostra.
Car tota carn a vòmit me provoca.
(Puys me trop sol, ~~XCIV, 84-85)~~ XCIV, 85-86 ~~CX, 84-85~~).

Entre amor so portat e Fortuna,
Cahent, levant, si com infant en roques.
(Entre amor, C, 1-2).

Car los llidons vol trobar en figuera
E tall morisch cerqua'n la dolça França,
(Entre amor, C, 147-8).

E ja los seys reys los potents no castiguen,
Per que'ls fant han ops y en part alguna ès dubten.
Si com lo lop la ovella devora
E lo gran tor, segur d'ell, peix les erbes,
Axí los reys los pobres executen
E no aquells havents en les mans ungles.
(Qui ne per si, CIV, 51-55).

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

En temps passat sentí dolor estrema.
Devant la tinch e~~m~~ sembla'im que la senta
(~~CXI, 51, 87~~ ?) (Certes de mi, CXVI, 51, 87

Lo gest dels ulls e de aquells la forma
Fet han en mi passió molt estranya,
(Cert és de mi, CXVI, 121-122).

Amor, Amor, los vostres letovaris
Son molt amarchs e a sanitat contraris.
(Cert és de mi, 151-152, torn.) ?
(CXVI)

Per lo garró que lo rey veu de Caba
Se Mostr'amor, que tot quant vol acaba,
(No cal duptar, CXVIII, 91-92) ~~torn~~)

Estat és ja home vell amorós
E majorment, si'n si fos en temps passat
(Si'n algun temps, CXX, 67) ?

Jovens disposts, si amen, tinch per vans.
Donchs, que farà qui amor no l'avall (l'acull)
De son ostal, per esser grosser vell
Valencià, de tal cas no s'apell...
A mi mateix certament he mentit.
(Si'n algun temps, CXX, ~~67~~, 76-79, ~~107-8~~ 108).

(Versos saltats de la Codolada)
Adeu siau, vos, mon delit [7
Car [tot] mon be ya és ~~ja~~ fallit
Tant quant ha'l mon
Jo'm recort (be) del ~~ja~~ que ja fon
Y lo plaer m'acorda hon
L'aconsegueguí. [6
Mas ja no'l sent com lo sentí
. . . . . .
Ara no sent sabor d'aquell [16
Perque lo temps és ja molt vell [17
Que'es l'àbit ras
Y ja no's pot fer que tornàs.
. . . . . .
Perque la Mort no'm pot ~~fort~~ per fort,.. [58
L'altra que'm trobe ya vellart [142
E no'm valdria giny ne art
Que fos amat.

INSTITVT DESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Classificació dels Manuscrits

Abans de presentar la nostra classificació de conjunt ens entretindrem en les especialitats que presenten les poesies explicades d'Augiàs March, i establirem qualques dificultats que presenta el manuscrit J (París).

Una de les primeres poesies d'Augiàs March (la XIII) va lligada a una data prou precisa:

> Lo rey Xipré, presoner d'un heretge,
> En mon sguat, no és malahuirat (v. 13-14).

Recorda perfectament En Pagès les desventures del rei de Xipre, Janus de Lussignan, vençut pels Mamelucs el 7 de juliol de 1426 i retingut presoner al Caire fins el 20 d'abril de 1427. Sembla probable que els versos i tota l'obra foren escrits entre les dues dates, però podria succeir que l'Augiàs estés informat de la presó del de Xipre i no de la liberació (24). De totes maneres la poesia podria datar-se 1426-28.

En canvi no ens convenç que relacioni la descoberta d'unes taules a Hubbio en 1444 prop de Perusa amb la menció feta per Augiàs d'una taula desordenada. És així:

> No hi ha rahó l'ordenador el seure,
> No hi seurà 'lgú si espera bon orde;
> No contrafà la taula de Perusa,
> Orde no hi és, mas rahó sempiterna.
> (Qui ne per si, CIV, 245-258).

Per més que la relacioni en fets d'ordre moral del món, és cert el desordre de la taula.

Però hi han dues altres mencions de la taula de Perusa, una de les quals ens porta força lluny de la ciutat italiana, la qual potser no té res a fer en la qüestió, malgrat el descobriment que En Pagès s'atribueix (25). Es tracta del combat entre lo Sanglier i Curial. "Ab tot axò, a Aznar fonch vijares que de aquest fet duràs

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

molt, e, (acostant-se,) volgué ajudar a Curial, alçant la atxa per ferir lo Rambier; mas Curial cridà a grans crits: -Lexats-lo'm, que yo·us faç segur que per aquesta batalla, no seurà primer ~~primer~~ en la taula de Perusa. (Vol. II, p. 232 de l'edició Aramon. Vegeu nota, vol. III, p. 267-8, que no ens agrada). Ignorem si l'autor de Curial, que estava força imbuït de records clàssics, estava també al corrent de la descoberta de Gubbio (Taules Eugubines) però ens costa de creure. Mes existeix un altre fet força més interessant. En el conegut poema sobre la pèrdua de Constantinoble (26) d'adreçat fortament al Papa (Nicolau V) per la desídia i indecisió, lloa l'emperador dels alemanys per la seva traça en l'art de la guerra. En acabat excita el rei d'Hongria per la seva proximitat amb Constantinoble, el rei de Polònia . Després esmenta el Mestre de Perusa, expressant-se així:

Cançoner P:

O, cavaller (cavallers) de l'orde de Perusa
Qui dos cents mil vos podeu acoblar (aiustar),
Ab lo Blach ros, units-vos per anar
Contra los Turchs de la secta confusa.

Quins ni on devien estar situats aquests doscents mil cavallers de l'orde de Perusa, capitanejats pel Mestre de Perusa, nosaltres no ho sabem. La recomanació que s'uneixin amb els Valacs semblen poder-los situar en algunes parts orientals. ¿Vivien o menjaven en comunitat? ¿Quina relació podien (tenien) aquests cavallers de l'orde de Perusa amb la taula de Perusa que s'ha aplicat vanament a una taula desordenada a una ciutat italiana? - És curiós constatar que, ~~per~~ En Joan de Resa, l'home de les grans confusions, autor d'un Vocabulario valenciano-castellano adscrit a l'edició de Valladolid de 1555 (Barats-Baratos, Delit-Delito) (27), parla, contràriament a l'idea que en tenia Ausiàs: Taula, mesa, o taula bien ordenada en la ciudad de Perosa en Italia.

És sabut que Ausiàs té una obra dedicada a Mossèn Borra (Antoni

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Tallander, o Talhandier, com vol ara En Pagès (28). Es coneix que la poesia (CVII, 85-86, torn.) va endreçada en la vellesa i el mortifica sobre la seva por de morir: Toni amic, ~~quant la gota ho vol, teniu bon esperit~~ vostra carn es ja fem, E, sens la got' haveu bon esperit. Era de condició obesa (29) i aquest fet explicaria el motiu. El rei Alfons, que l'havia conegut de jove, se l'enduia i que havia ~~xxx~~ pogut apreciar les seves qualitats i va morir a Nàpols el 26 de juliol de 1446. Sabia el llatí i el francès, a més del català que escrivia bé. Aquesta fina poesia d'Ausiàs mostra Mossèn Borra com més xacrós estava més aferrat a la vida, i com que no pensa en la mort ni en preparar-se per fer el dolorós traspàs, l'Ausiàs March li diu que hi pensi essent el seu cos ja de fem que es recordi que no li cremi l'esperit. On el va veure per última vegada l'Ausiàs el seu amic Antoni, a Barcelona, a València o a Nàpols en tan lamentable estat? Probablement, el degué veure vell i malalt, posem en 1445.

Existeixen dues esparces que malgrat estar contingudes sota el nom d'Ausiàs no li pertanyen. La primera: Los d'amar fal mereixen portar mal es troba en J13, entre les composicions del poeta "Lexant apart" i "Si be mostrau". - L'altra esparça enigmàtica és aquesta: "No'm plau lo tall que teniu ne manera," que classifiquem J216 i que es troba ~~x~~ situada en les poesies conegudes "A mal estrany" i "Si com aquell que". Aquestes dues esparces esmentades no es troben entre els poetes de l'escola de ~~Xalèmx~~ Barcelona ni de València. - Altres dues obres que són conegudes i que tampoc no són d'Ausiàs malgrat trobar-se entremig de dues obres autèntiques. La primera Un sobrespler m'és vengut per lo veure, que nosaltres classifiquen J24 es troba entre les obres "Aquelles mans" i "Los ignorants" no és sinó una cobla d'En Jacme March, que en el poema col.lectiu d'En Pere Torroella figura en primer quart lloc i publicada per En Baselga, El cancionero, Zaragoza, 1896 (pàg 183-206) i més últimament per l'amic Pagès, Les cobles de Jacme, Pere i Arnau March, Castelló de la Plana, 1934, pp. 25-27, la cobla inserta-

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

da ~~dita~~ per En Torroella, no és coneguda altrament i la posa en tercer lloc. - L'última que ofereix dificultat és verificada fa temps: J29, K23, per formar part de la Segona Balada d'En Lluis de Vilarasa: Sobres d'amor m'ha ~~fet~~ ja del tot sobrat. - Segona cobla, trobant-se situada en les obres d'Auçiàs "Alt he d'amor" i "Las treballat", publicada en part per Torres Amat-Tastú i per En Milà; sencera per Baselga, El cancionero de Zaragoza, p. 59; Massó Torrents, Otto de Grandson i les Balades d'En Lluis de Vilarasa, 1928, p. 407; Pagès, La poésie française en Catalogne, 1936, p. 255. Fem referència als esments expressats més amunt (quartilla p.)

I. J31, K25, L68, $O^1$1, $O^2$1, $O^3$1, $O^4$3, $O^5$1, $O^6$1.
Axí com cell (Si com aquell) qui en lo somni's delita.

II. J32, K26, L69, $O^1$2,11, $O^2$2, $O^3$2, $O^4$4, $O^5$2, $O^6$2, O^7~~8-3~~ 83, $O^8$29, P47.
Pren-me'n axi (Atressi'm pren) com al patró qui'n plaja.

III. J28, K27, L86, $O^1$3, $O^3$3, $O^4$5, O^5~~5~~ (O 6 3), O^8~~47~~ 8, Z7.
Alt he d'amor e amor (Venent per alt, Per molt amor), d'on gran desig s'engendre.

IV. J33, K28, $O^1$52, $O^2$4, $O^3$4, $O^4$6, $O^5$4, $O^6$4, $O^7$5, $O^8$5.
Axí com cell qui desitja vianda.

V. J34, K29, L87, $O^1$50, $O^2$5, $O^3$5, $O^4$7, (O 5 5) $O^6$5, $O^7$118, $O^8$18.
Tant he amat que mon grosser enginy.

VI. J35, K30, N34, $O^1$4, $O^2$6, $O^3$6, $O^4$8, $O^5$6, $O^6$6, $O^7$59, $O^8$63.
Molt he tardat en descobrir ma falta.

VII. J234, K74, $O^1$8, $O^2$10, $O^3$10, $O^4$12~~2~~, $O^5$10~~1~~, $O^6$10, O^7~~109~~ 109, $O^8$12, P6.
Si com un rey senyor de tres ciutats (de tres ciutats senyor).

Pagès : VII Si com rictat no porta bens absi

VIII. $O^1$6, $O^2$8, $O^3$8, $O^4$10, $O^5$8, $O^6$8, $O^7$38, $O^8$72, P2.
Ja tots mos cants (xants) me plau metr'en oblit.

IX. J14, K8, L88, $O^1$7, $O^2$7, $O^3$4, $O^4$11, $O^5$9, $O^6$9, ~~xx~~, $O^7$6, $O^8$54, P5.
Amor se dol com breument jo no muyr.

X. J36, K31, L58, N158, $O^1$5, $O^2$7, $O^3$7, $O^4$9, $O^5$7, $O^6$7, $O^7$107, $O^8$31, P1.
Si com rictat (riquesa) no porta bens absi (en si).

X Si com un rey, senyor de tres ciutats,

XI. J13, K7, L8~~7~~, $O^1$13, $O^2$11, $O^3$11, $O^4$13, $O^5$11, $O^6$11, $O^7$97, $O^8$38, P7.
Quins tants (tan) segurs concells (consells) vas enserclant (encerquant).

Institut d'Estudis Catalans MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

XII. $O^{1}15$, $O^{2}12$, $O^{3}12$, O^{4}~~24~~ 17, $O^{5}12$, $O^{6}12$, $O^{7}40$, P67.
Ja no esper que si'amat.

XIII. J222, K25, $O^{1}14$, $O^{2}13$, $O^{3}13$, $O^{4}15$, $O^{5}13$, $O^{6}13$, $O^{7}30$, O^{8}~~20~~ 28.
Colguen les gents ab alegria festes,

XIV. I12, K6, L90, $O^{1}16$, $O^{2}14$, $O^{3}14$, $O^{4}16$, $O^{5}14$, O^{6}~~16~~ 14, $O^{7}60$, $O^{8}39$, P28.
Mal venturós no deu cercar ventura.

XV. $O^{1}17$, $O^{2}15$, $O^{3}15$, $O^{4}17$, $O^{5}15$, $O^{6}15$, O^{7}~~110~~, $O^{8}76$, P29.
Si pres grans mals un be'm serà guardat.

XVI. J11 (K5, L91, O^{1}18) $O^{2}16$, $O^{3}16$, $O^{4}18$, $O^{5}16$, $O^{6}16$, $O^{7}41$, $O^{8}81$, P30.
Junt és lo temps que mon goig és complit.

XVII. J10, K4, L92, $O^{1}19$, $O^{2}17$, $O^{3}17$, $O^{4}19$, $O^{5}17$, O^{6}~~108~~ 17, O^{7}~~42~~ 108, P31.
Si Deu del cors la mi'arma sostrau.

XVIII. J278, K68, $O^{1}20$, O^{2}~~10~~ 18, $O^{3}18$, $O^{4}20$, $O^{5}18$, $O^{6}18$, $O^{7}34$, $O^{8}24$.
Fantasiant, Amor a mi descobre.

XIX. J203, K45, L93, $O^{1}92$, $O^{2}19$, $O^{3}19$, O^{4}~~31~~ 21, $O^{5}19$, O^{6}~~13~~ 19, $O^{7}35$, $O^{8}30$.
Hoyu! hoyu!, tots los qui be amats.

XX. O^{1}~~19~~ 93, $O^{2}20$, $O^{3}20$, $O^{4}22$, $O^{5}20$, (O^{6}20) $O^{7}7$, $O^{8}44$, P27.
Alguns passats donaren-si a mort.

XXI. J202, K44, L94, $O^{1}94$, $O^{2}81$, $O^{3}21$, $O^{4}23$, (O^{5}21) $O^{6}21$, $O^{7}121$, $O^{8}9$, P26.
Tant en Amor ma pens'ha consentit.

XXII. O^{1}~~91~~ 95, $O^{2}21$, O^{3}~~23~~ 22, $O^{4}24$, $O^{5}22$, $O^{6}22$, O^{7}~~23~~ 29, $O^{8}52$.
Callen aquells qui d'Amor han parlat.

XXIII. J212, K54, $O^{1}96$, $O^{2}22$, $O^{3}22$, O^{4}~~23~~ 25, $O^{5}23$, $O^{6}23$, O^{7}~~28~~ 48, $O^{8}14$.
Lexant apart l'estil dels trobadors.

XXIV. J233, K73, $O^{1}97$, $O^{2}23$, $O^{3}24$, $O^{4}26$, $O^{6}24$, $O^{7}69$, $O^{8}26$, P8.
No sech lo temps mon pensament inmoble.

$O^{4}26$: No semblà'l

XXV. O^{1}58,98, $O^{2}24$, $O^{3}25$, $O^{4}27$, $O^{5}24$, (O^{6}25) $O^{7}20$, $O^{8}75$, P68.
Be'm ve'n recort [No'm fall, (recort del) Yo'm recorts be] lo temps tan delitós

Pagès: No'm fallé recort del temps tan delitós

XXVI. $O^{1}99$, O^{2}~~25~~, $O^{3}26$, $O^{4}28$, $O^{5}25$, $O^{6}26$, O^{7}~~25~~ 125, $O^{8}45$, P9.
Yo crit lo be si n'algun loch lo sé.

XXVII. J201, K43, L95, O^{1}60,100, $O^{2}26$, $O^{3}27$, $O^{4}29$, $O^{5}26$, $O^{6}27$, $O^{7}105$, $O^{8}50$, P10.
Sobres dolor m'a tolt l'imaginar.

$O^{1}60$ O^{6}~~102~~ comença per la quarta cobla: Yo contrafaç nau en golf perillan

XXVIII. J200, K42, L96, $O^{1}101$, $O^{2}27$, $O^{3}28$, $O^{4}30$, $O^{6}28$, $O^{7}44$, $O^{8}58$.
Lo jorn ha por de perdre la claror.

Pagès

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVIII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

XXIX. J204, K46, L97, N99, O^{1}102, O^{2}~~26~~ 28, O^{3}29, O^{4}31, O^{5}27, O^{6}30, O^{7}52, O^{8}94, P12.

Esparça. Si com lo taur se'n va fuyt pel [per] desert.

XXX. ~~J11~~ J232, ~~132~~, K~~22~~ 72, ~~O^{1}18~~ O^{1}, ~~31~~ 32 O^{2}29, O^{3}30, O^{5}28, O^{6}101, O^{7}37.

Junt és [Vengut és, Er son] lo temps que serà conegut.

~~J 11 diu: Junt es lo temps que mon goig es complit~~

XXXI. J235, K75, O^{1}103, O^{2}30, O^{3}~~31~~, O^{4}32, O^{5}29, O^{6}30, O^{7}58, O^{8}43, P11.

Molts homes oig [veig] clamar-se de Fortuna.

XXXII. J230, K70, O^{1}59,104, O^{2}31, O^{3}32, O^{4}33, O^{5}~~31~~ 30, ~~103~~, O^{6}~~31~~ 31, ~~203~~, O^{7}82, O^{8}41, P32. Dues lliçons diferentes que es parteixen per meitat els manuscrits:

L'~~bme~~ pel mon no munta'n gran valer
Pujar no pot algú en més valer.

XXXIII. J199, K41, L98, O^{1}105, O^{2}32, O^{4}34, O^{5}31, O^{6}32, O^{7}106, O^{8}17.

Sens lo desig de cosa desonesta.

XXXIV. J198, K40, L99, O^{1}106, O^{2}33, O^{3}34, O^{4}35, O^{5}32, O^{6}33, O^{7}117, O^{8}19.

Tots los desigs escampats en lo mon.

XXXV. O^{1}107, O^{2}34, O^{3}35, O^{4}36, O^{5}33, O^{6}34, O^{7}103, O^{8}96.

Sia cascú per ben ohir atent.

XXXVI. J197, K39, L100, O^{1}61, O^{2}35, O^{3}36, O^{4}37, O^{5}35, O^{6}35, O^{7}77, O^{8}46.

O Mort, qui est de molts mals medicina.

XXXVII. J196, K38, L101, O^{1}~~36~~ 33, O^{2}36, O^{3}37, O^{4}38, O^{5}36, O^{6}36, O^{7}43, O^{8}15, P13.

La mia por d'alguna causa [cosa's] mou.

XXXVIII. J214, K55, O^{1}63, O^{2}37, O^{3}38, O^{4}39, O^{5}36, O^{6}37, O^{7}104, O^{8}56, P14.

Si be mostrau que mi no avorriu.

XXXIX. J227, K67, O^{1}64, O^{2}38, O^{3}39, O^{4}2, O^{5}37, O^{6}38, O^{7}~~15~~ 95, O^{8}4, P15.

Qui no és trist de mos dictats no cur.

XL. O^{1}34, O^{2}39,40, O^{3}40, O^{4}40, O^{5} 38 O^{6}39,104, O^{7}26,~~40~~, O^{8}~~104~~ 40.

Cell [lo] qui d'altruy reb enuig e plaer.

XLI. O^{1}35, O^{2}40, O^{3}41, O^{4}41, O^{5}39, O^{6}40, O^{7}~~142~~ 122, O^{8}48, ~~P40~~ P35.

Volgra 'ser nat cent anys o pus atras.

XLII. J229, K69, N113, O^{1}36, O^{2}41, O^{4}42, O^{5}40, O^{6}41, O^{7}123, O^{8}71, P69.

Maldit: Vos qui sabeu de la tortra'l costum.

XLIII. O^{1}37, O^{3}42, O^{4}43, O^{5}41, O^{6}42, O^{7}27, O^{8}~~88~~ 80, P170.

Pagès: Coratge meu a pendre'sgosa molt tart.
pendul esfovc tauts

Institut d'Estudis Catalans MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

XLIV. J195, K37, L102, $O^1$38, $O^2$43, $O^3$42, $O^4$44, $O^5$42, $O^6$43, $O^7$119, $O^8$21, P36.
Tot metge pren càrrech de consciencia.

XLV. J25, K19, L103, $O^1$108, $O^2$44, $O^3$43, $O^4$45, $O^5$43, $O^6$44.
Los ignorants amor e sos exemples.

XLVI. J194, K36, $O^1$39, $O^2$45, $O^3$44, $O^4$46, $O^5$44, $O^6$45, $O^7$124, $O^8$53, P18.
Veles e vents han mos desigs complir.

XLVII. $O^1$80, $O^2$46, $O^3$45, $O^4$49, $O^5$45, $O^6$46, $O^7$19, $O^8$73, P19.
Be'm maravell com l'ayre no s'altera.

XLVIII. $O^1$81, $O^2$47, $O^3$46, $O^4$50, $O^5$46, $O^6$47, $O^7$10, $O^8$74, P16.
Ab vos me [se] pot amor ben esmenar [stimar]

XLIX. J215, K56, $O^1$82, $O^2$48, $O^3$47, $O^4$51, $O^5$42, $O^6$48, $O^7$8, $O^8$65, P17.
A mal estrany és la pena estranya.

L. J217, K57, $O^1$83, $O^2$49, $O^3$48, $O^4$52, $O^5$48, $O^6$49, $O^7$102, $O^8$23, P20.
Si com aquell que per s'infinitat.

LI. J192, K34, $O^1$84, $O^2$50, $O^3$49, $O^4$53, $O^5$49, $O^6$50, $O^7$116, $O^8$25.
Tal so com cell [l'om] qui pensa que morrà.

Variant: Aytal

LII. $O^1$65, $O^2$51, $O^3$50, $O^4$47, $O^5$50, $O^6$51, $O^7$23, $O^8$89.
Clamar no's deu, molt cerquà e troba qui mal cerca y'l troba.

LIII. J218, K58, $O^1$85, $O^2$52, $O^3$51, $O^4$48, $O^5$51, $O^6$52, $O^7$9, $O^8$79, P38.
Ab tal dolor com que l'esperit s'arranca.

LIV. J27, K21, $O^1$40, $O^2$53,58, $O^3$52, $O^4$54, $O^5$52, $O^6$53, $O^7$94, $O^8$32, ~~P39~~.
Qui, sino foll, demana si m'e anyor.

LV. J26, K20, $O^1$41, $O^2$54, $O^3$53, $O^4$55, $O^5$53, $O^6$54, $O^7$80, $O^8$47, P39.
Per molt amar ma vida és en dupte.

LVI. J219, K59, $O^1$42, $O^2$55, $O^3$54, $O^4$56, $O^5$54, $O^6$55, $O^7$57, $O^8$82, P21.
Ma voluntat, amant-vos, se contenta.

LVII. $O^1$43, $O^2$56, $O^3$55, $O^4$57, $O^5$55, $O^6$78, $O^7$85, $O^8$84, P22.
Por de pijor a molts fa pendre mort.

LVIII. J220, K60, $O^1$44, $O^2$57, $O^3$56, $O^4$58, $O^5$56, $O^6$79, $O^7$111, P40.
Si com lo rich [l'hom rich] que per son fill treballa.

LIX. $O^1$45, $O^2$59, $O^3$57, $O^4$59, $O^5$57 ($O^6$80), $O^7$112, $O^8$97, P41.
Si col malalt [aquell] que'l metge lo fa [no és] cert

LX. $O^1$46, $O^2$60, $O^3$58, $O^4$60, $O^5$58, $O^6$81, $O^7$61, P42.
Mes voluntats [Ma voluntat] en gran part discordants.

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

LXI. O^{1}27, O^{2}61, O^{3}59, O^{4}61, O^{5}59, O^{6}82, O^{7}78, P3.
O, fort [fer] dolor, yo't prech que mi perdons.

LXII. O^{1}28, O^{2}62, O^{3}60, O^{4}62, O^{5}~~50~~60, O^{6}83, O^{7}98, O^{8}37, P4.
Qui'm mostrarà la Fortuna loar.

LXIII. O^{1}86, O^{2}63, O^{3}61, O^{4}64, O^{5}61, O^{6}84, O^{7}~~98~~99, O^{8}60, P43.
Qui'm tornarà lo temps de ma dolor?

LXIV. J223, O^{1}79, O^{2}64, O^{3}62, O^{4}63, O^{5}62, O^{6}85, O^{7}47, O^{8}77, P70.
Lo temps és tal que tot animal brut.

LXV. O^{1}30, O^{2}65, O^{3}63, O^{4}65, O^{5}63, O^{6}86, O^{7}67, O^{8}~~85~~86, P44.
No so gosat en demanar mercè.

LXVI. O^{1}47, O^{2}66, O^{3}64, O^{4}~~86~~66, O^{5}64, O^{6}87, O^{7}12, O^{8}6, P45.
Algú no pot haver en si poder.

LXVII. O^{1}~~20~~26, O^{2}67, O^{3}65, O^{4}69, O^{5}65, O^{6}88, O^{7}39, O^{8}11, P~~45~~46.
Ja en de Amor tebeu ja més no sia!

LXVIII. O^{1}48, O^{2}68, O^{3}66, O^{4}67, O^{5}66, O^{6}89, O^{7}68, O^{8}13.
No'm pren axí com al petit vaylet.

LXIX. J221, K61, O^{1}66, O^{2}69, O^{3}67, O^{4}70, O^{5}67, O^{6}90, O^{7}28, O^{8}10.
~~Per què m'és tolt poder deliberar?~~
Clar és e molt a tots los amadors.

LXX. O^{1}67, O^{2}70, O^{3}68, O^{4}68, O^{5}~~91~~68, O^{6}~~84~~91, O^{7}~~65~~84, P23.
Per què m'és tolt poder deliberar?

LXXI. J222, K62, O^{1}69, O^{2}71, O^{3}69, O^{4}71, O^{5}69, O^{6}92, O^{7}~~70~~96, O^{8}70, P24.
Què m'a calgut contemplar en Amor?

LXXII. O^{1}109, O^{2}72, O^{3}70, O^{4}73, O^{5}70, O^{6}93, O^{7}86.
Pahor no'm sent que sobres-llam me vença.

LXXIII. O^{1}49, O^{2}73, O^{3}71, O^{4}76, O^{5}71, O^{6}94, O^{7}70, O^{8}20, P25.
No pens algú que m'allarch en paraules.

LXXIV. O^{1}68, O^{2}~~10~~74, O^{3}72, O^{4}72, O^{5}72, O^{6}~~60~~66, O^{7}~~110~~14, O^{8}93.
Als fats coman tot quem serà de mi.

LXXV. J9, K3, O^{1}110, O^{2}82, O^{3}73, O^{4}74, O^{5}72, O^{6}67, O^{7}100, O^{8}~~28~~78.
Qual serà 'quell [Qui és] qui en Amor contemple.

LXXVI. J206, K48, O^{1}70,111, O^{2}83, O^{3}74, O^{4}75, O^{5}74, O^{6}68, O^{7}36, O^{8}~~87~~67, P34.
On és lo loch on ma pensa repose [recolze]?

LXXVII. J224, K64, O^{1}71, O^{2}84, O^{3}76, O^{4}77, O^{5}75, O^{6}69, O^{7}71, O^{8}62, P48.
No pot mostrar lo món menys pietat.

Institut d'Estudis Catalans MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

LXXVIII. J207, K49, $O^1$72, $O^2$85, $O^3$77, O^4~~65~~ 78, $O^5$76, O^6~~80~~ 70, $O^7$72, $O^8$69, P49.
No guard avant ne remembre'l passat.

LXXIX. $O^1$73,112, $O^2$86, $O^3$78, $O^4$79, O^5~~27~~ 77, $O^6$71, $O^7$79, P50.
O, vos mesquins qui sots terra jaheu.

LXXX. J205, K47, N98, $O^1$74, $O^2$87, $O^3$79, $O^4$81, $O^5$78, $O^6$72, $O^7$53,~~76~~ 66, $O^8$33
Esparça ab tornada. Tot laurador és pagat del jornal.

LXXXI. J208, K50, N100, $O^1$75, $O^2$88, $O^3$80, $O^4$80, $O^5$79, $O^6$73, $O^7$13,51, O^8~~80~~ 35.
Esparça. Axi con cell qui's veu prop de la mort
Aytal com cell qui pensa que morrà.

Aquest és el comencament d'un altre poema, el LI. No sé què hi fa aquí

LXXXII. J185, $O^1$77, $O^2$89, $O^3$81, $O^4$82, $O^5$80, $O^6$74, $O^7$90, $O^8$36.
Esparça. Quant plau a Deu que la fusta perescha.

LXXXIII. J193, K35, $O^1$98, $O^2$90, $O^3$82, $O^4$84, $O^5$81, $O^6$78, $O^7$127, O^8~~81~~ 68.
Esparça. Si col [com lo] malalt qui lonch temps ha que jau.

LXXXIV. $O^1$76, $O^2$91, $O^3$83, $O^4$83, $O^5$82, $O^6$76, O^7~~68~~ 148, O^8~~68~~ 66, P51.
Tant he amat que vinch en desarmar. 120

LXXXV. $O^1$113, $O^2$92, $O^3$84, $O^4$85, $O^5$83, $O^6$60, $O^7$45, $O^8$55, P52.
Lexe la sort lo seu variat torn.

LXXXVI. $O^5$104, $O^6$61, $O^7$54.
Esparça. Si'm demanau lo greu turment que pas.

LXXXVII. J191, K33, O^1~~57~~ 67,114, $O^2$77, $O^3$85, $O^4$86, $O^5$84, O^6~~97~~ 77, O^7~~116~~ 115, $O^8$102, P53.
Pagès: Tot entenent amorós mi entenga. amador
$O^7$57 comença per l'estrofa 17ena: Aquell amor hon Venus ha sa regna

LXXXVIII. J209, K51, $O^1$87, $O^3$86, $O^4$87, $O^5$85, $O^6$56, $O^7$63, $O^8$91, P54.
Malament viu qui delit pert de viure.

LXXXIV. J210, K52, $O^1$88, $O^2$78, $O^3$87, $O^4$88, $O^5$86, $O^6$57, O^7~~22~~ 23, $O^8$27, P~~57~~ 56.
Cervo ferit no desija la font.

XC. J211, K53, $O^1$89, $O^2$79, $O^3$88, $O^4$89, $O^5$87, $O^6$58, $O^7$74, $O^8$59, P57.
No's maravell algú perquè m'enyor.

Pagès

XCI. $O^1$29, $O^2$80, $O^3$89, $O^4$90, $O^5$88, $O^6$59, $O^7$33, $O^8$61, P58.
En aquell punt temps sents seats d'amor delit.

XCII. J23, K17, $O^1$25, $O^2$93, $O^3$92, $O^4$91, $O^5$89, O^6~~92~~ 62, $O^7$15, $O^8$104, P59.
[Sobre la mort de la seva dama] Aquelles mans que jamés perdonaren

XCIII. J37, K32, O^2~~90~~ 94, $O^3$93, $O^4$92, $O^5$90, $O^6$63, $O^7$93, $O^8$105, P60.
[2ª poesia sobre la mort de l'amada] Qui serà seria aquell del mon superior.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

XCIV. J22, K16, O^1~~107~~ 117, $O^2$95, $O^3$94, $O^4$93, $O^5$91, $O^6$64, $O^7$87, $O^8$96, P61.

(Tercera poesia sobre la mort de l'amada)
Pus [Puys] me trob sol en amor a mi sembla.

XCV. J21, K15, $O^1$120, $O^2$96, $O^3$95, O^4~~95~~ 94, $O^5$92, $O^6$65, $O^7$92, $O^8$107, P62.
[O^1~~12~~ 22 debuta amb el vers primer de la cinquena cobla: Dos volers ~~que~~ son que natura segueixen]
(Quarta obra sobre la mort de l'amada) Què val Delit pus [puys] no es conegut.

XCVI. J19, K13, $O^1$115, $O^2$98, $O^3$107, $O^4$96, $O^5$94, $O^6$96, $O^7$126, $O^8$126 109, P64.
(Cinquena sobre la mort de la dama) La gran dolor que lengua no pot dir.

XCVII. J20, K14, $O^1$121, $O^2$97, $O^3$96, $O^4$95, O^5~~95~~ 93, $O^6$95, $O^7$113, $O^8$108, P63.
(Sisena i darrera en la mort de la dama) Si per null temps creguí'ser amador.

XCVIII. J18, K12, $O^1$23, $O^2$99, $O^3$97, $O^4$97, $O^5$97, O^6~~98~~ 97, $O^7$88, $O^8$95, P~~64~~ 65.
Per lo camí de mort he cercat vida.

XCIX. J17, K11, $O^1$24, $O^3$98, $O^4$98, $O^5$98, $O^6$98, $O^7$16, $O^8$98, P~~65~~ 66.
Aquesta és perdurable dolor.

C. J15, K9, $O^1$53, $O^3$105, $O^4$99, $O^5$95, $O^6$99, $O^7$32, $O^8$49, P55.
Entre Amor sò portat e Fortuna.

CI. $O^1$9, $O^6$100, $O^7$49, $O^8$7.
Lo Viscahí que's troba'n Alemanya.

Pagès: CII. $O^1$54, $O^3$90, $O^4$100, $O^5$96, $O^6$105, $O^7$101, $O^8$85, P169.
Qual serà'que que fora si mateix.
[La segona cobla que comença: "Traure no es pot d'aver nom de mesquí" canviada: "Yo so molt trist e puch-me dir mesquí" usada com a esparça], aparegut en l'edició de Valladolid de 1560.

CIII. $O^3$91, $O^4$101,122, $O^5$101, O^6~~101~~ 106, $O^7$17, $O^8$110, P168.
Aquell ateny tot quant atenyer vol.

CIV. $O^1$55, $O^3$100, $O^4$102, $O^5$99, $O^6$107, $O^7$89, $O^8$111, P167.
Qui ne per si ne per Deu virtuts usa.

CV. $O^1$31, ~~$O^3$103~~, $O^3$101, O^4~~163~~ 103, $O^5$100, O^6~~106~~ 108, $O^7$81, $O^8$117, P~~165~~ 166.
Pregària a Déu. Cant espiritual. Puix que, sens tu algu a tu no basta.
$O^1$118 debuta per la cobla 22, v. 169-175 [Pagès] Prech-te, Senyor, que'm faces insensible.

CVI. $O^1$56, $O^2$75, $O^3$106, $O^4$104, O^5~~109~~ 102, $O^6$109, $O^7$42, $O^8$112, P~~117~~ 171.
Lo tot és poch ço per què treballam

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

CVII. $O^2$76, $O^3$75, $O^4$105, $O^5$103, $O^6$110, $O^7$76, $O^8$114, P172.
Feta per Mossèn Borra [Antoni Tallander]. O, quant és foll qui tem lo forçat cas.

CVIII. $O^3$99, $O^4$106, O^6~~1~~101, $O^7$73.
[A Alfons?] No'm ~~ca~~ clam d'algú qu'en mon mal haja colpa.

CIX. $O^3$104, $O^4$107, $O^6$112, $O^7$31, $O^8$16.
Dona, si us am, no'm graescau amor.

CX. $O^3$102, $O^4$108, $O^6$113, $O^7$56, $O^8$64.
La so atès d'on so volgut fugir.

CXI. $O^4$109, $O^6$114, O^7~~99~~18, O^8~~109~~99.
Axí com cell [com és aquell] qui's parteix de sa terra.

CXII. $O^1$62, O^4~~15~~115, ~~$O^5$86~~, $O^6$115, $O^7$24, $O^8$115, P181.
Cobrir no puch la dolor qui'm turmenta.

CXIII. $O^6$116, $O^7$55, $O^8$113.
La vida's breu a l'art se mostra longa.

CXIV. $O^4$117, $O^6$117, O^8~~27~~57.
Retinga'm Deu en mon trist pensament.

CXV. $O^1$119, $O^4$110, $O^6$118, $O^7$91, $O^8$92.
Puix me penit, senyal és cert que basta.

CXVI. ~~$O^5$117~~ $O^6$119, $O^7$21, $O^8$100.
Cert és de mi que no me'n cal fer compte.

CXVII. O^4~~116~~112, $O^6$120, $O^7$50, $O^8$90.
Lo cinquen peu del moltó, ab gran cura.

CXVIII. $O^4$113, $O^6$121, $O^7$75, O^8~~87~~83.
No cal duptar que sens ulls pot hom veure.

CXIX. $O^6$122, $O^7$64.
Maleyt lo jorn que'm fou donada vida.

CXX. $O^4$118, $O^6$123, $O^7$114.
Si'n ~~temps~~ algun temps passat me clamí sens rahó.

CXXI. $O^4$119, O^6~~154~~124, ~~$O^8$128~~ $O^7$128.
Molt me par bo que pens en l'altre mon.

CXXII. $O^3$103.
[Al rei Alfons, ~~X~~1ª red.] Tots los delits del cor he ja perduts.

CXXII bis. $O^6$1~~26~~25, O^7~~62~~129, O^8~~103~~101.
[Al rei Alfons, red. defin.] Mon bon senyor, puys que parlar/en prosa.

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

CXXIII. $O^6$126, $O^7$62, $O^8$103.

Mentre d'amor senti la passió.

CXXIV. $O^4$123, O^6~~126~~ 127, [ratllada]

Demanda feta per Mossèn Auziàs March a Joan Moreno.

Amb molta rahó me desenamore.

(una cobla de vuit versos).

Resposta de Joan Moreno.

Senyor Mossèn ja no m'~~emande~~ enamore.

(Dotze cobles i una endreça i tornada.)

CXXV. $O^6$128, $O^7$65.

Demanda feta per Mossèn Auziàs a la senyora Na Tecla Borja, neboda del Pare Sant.

Entre'ls ulls e les orelles.

Resposta de la dita senyora.

Hoydes vostres rahons belles.

No he pogut comprovar els folis, perquè Pagès no els cita.

CXXVI. X^2, edició Valladolid 1555 (fol. 89), i edició de Barcelona 1560 (fol. 83 vº).

Demanda feta per Mossèn Fenollar a Mossèn Auziàs.

Per mitigar l'enuig gran de l'estu

(Una cobla amb tornada).

Resposta d'un magnífic senyor, d'Auziàs March.

Quant més amam, tant més temor tenim.

(Dues cobles amb tornada).

Altra resposta feta per Rodrigo Diez.

Si be yo crech, la veritat sentiu.

(Tres cobles amb tornada seguida, responen al capellà).

Aquest es el 1er vers de la tornada.

[Altra resposta anònima]

L'esplet d'amor ab basques lo colliu.

(Quatre cobles amb la tornada).

~~Yo per amor he volgut ser alegre~~.

(Vegeu, P. Bohigas, Repertori de manuscrits catalans de la Institució Patxot, p. 129).

No he trobat res d'això en aquest llibre. Només hi ha la descripció del Ms. esp. 479, el qual conté la demanda de Auziàs March a Joan Moreno i la resposta d'aquest val. Bohigas, Repertori ... pag. 89

CXXVII. $O^4$120, O^6~~39~~ 129.

Adeu siau, vos mon delit.

438 versos masculins, ~~només amb quatre femenins~~. (No en trobo cap de rima femenina)

CXXVIII. $O^4$121, $O^6$130.

A mi acorda un dictat.

Per ~~Mon~~ contemptus nomenat

Obra en noves rimades de 698 versos gairebé tot en rimes masculines, ~~amb la excepció de 15 de planes o femenines~~. Acaba:

Per ~~vers~~ no ser dit fexuch per lonch:

Per ço lo meu parlar estronch.

(jo n'hi trobo molts més de 15, en trobo 65)

Hem de dir alguns mots, de caràcter bibliogràfic sobre les darreres poesies dialogades, de demandes i respostes.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Respecte CXXIV la Demanda d'Ausiàs March a Joan ~~Moreu~~ Moreno, ~~ens~~ conte-guda de temps, publicada i republicada; en canvi la Resposta de ~~Ro-drigo Díez~~ Joan Moreno la publica En Pagès per primera vegada, Obres d'Auziàs March, vol II, 1914, p. 318-19.

La resposta de Rodrigo Diez la publica a la pàg. 324. Quina de les dues vol dir? La de Moreno? La de Diez?

Pel que fa a CXXV ~~i~~ a Tecla de Borja, pot veure's la nostra contribució a Rubió i Lluch, Poetesses i dames intel·lectuals, I, p. ~~7-10~~ 411-414, ~~m. V.~~ nº V. En Fita no va entendre el sentit del poema llatí.

Pel que fa als textos i respostes continguts en CXXVI vegeu, amb exclusió de la de Rodrigo Diez, les dues primeres ~~i una de nova~~ e el darrer una resposta, a ~~X²Z²~~ del nostre Repertori, I, p. 23-4, on es troba descrit el ms. del Trinitari de Tolle-de d'Oxford segons notes d'En Pere Bohigues, Repertori de Manuscrits catalans, Estudis Universitaris Catalans, XII, pàg. 430.

Apunt ms. conte la demanda de Fenollar, la resposta d'un mayuhia senyor i la resposta anònima

Per fi pel que fa referència als dos textos, un en codolada [CXXVIII] i l'altre en noves rimades [CXXVIII], havien estat publicats per nosaltres en el segle passat, reproduïdes per En Jaume Barrera, però republicats per En Pagès, amb més mirament i millor puntuació.

J. Massó Torrents, Manuscrits catalans de la Bibl. nac. de Madrid, pàgs. 19-37.

Edicions, traduccions, estudis i opinions.

La idea de presentar les edicions, traduccions i estudis i opinions en un ordre únic i cronològic ens va ésser suggerida per En Josep Ribelles Comin, en la seva Bibliografia valenciana (30). Nosaltres hem fruït de totes les edicions i hem llegit gairebé tots els articles i estudis escrits, àdhuc fragmentàries que s'han dedicat a Ausiàs March. No cal dir que aquesta visió ens aprofita de poc, perquè entre les descripcions perfectes donades per En Pagès en la sucosa introducció de les Obres d'Ausiàs i l'esmentada d'En Ribelles ens haurien estalviat les notes preses en diferents períodes de la vida. També anotarem les publicacions fragmentàries ofertes pels que han estudiat les obres, sobretot modernament. Seguirem,

Institut d'Estudis Catalans MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

en tot allò que sigui possible, l'ordre cronològic. Per salvar la l'honorabilitat convé declarar que de les mencions que ens han semblat suspectes, i que no continguin ~~n~~ més que una dada perduda, ~~en~~ sense tenir cap importància, no en parlarem.

I. - Per la d'Inyigo Lòpez, marquès de Santillana, ha de començar la menció d'Ausiàs March: 1449-1450. "Mossen Ausias March, el qual aun vive, es grant trovador e hombre de assaz elevado spiritu". Diu que varen ésser fetes de les seves obres còpies manuscrites.

II. - Na Tecla de Borja (1436-1459). Era neboda de Calixte III i germana d'Alexandre VI. N'Ausiàs li endreça una demanda, un xic defectuosa, que la dama li respon envers l'any 1453 amb més perfecció. Va finar de glànola en setembre de 1459, uns dos mesos més tard que el seu mestre. El tracta de "Bon Mossèn March, a qui'm coman", "Qui sou de tots lo més entès". (En l'edició Pagès, vol. II, p. 321 ~~325~~ ~~xxxx

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

V. - 1501. Bernat Estruç. - "Cobles de gran devoció e contemplació / a gloria e lahor de nostre Senyor / Jesuchrist e de la sacratissima / Verge Maria, Mare sua: fetes per / lo magnífich mossèn Bernat Estruç".

Poch repos sent qui parteix arribant.

Son setanta cobles encadenades de nou versos i tornada de cinc. Perquè l'encadenatge sigui perfecte comporta un aparellat abans del darrer vers de cada cobla.

Posarem la tornada i el colofó:

"A vos suplich, Verge, Mare de Deu,
Ab gran dolor e postrat humilment,
Que vostre Fill molt dolç? per tot pregueu
Que vulla fer servar lo manar seu
Perque, morint, viscam eternament.
Amen.

A lahor e gloria sia de nostre Senyor / Deu Jesuchrist, e de la sacratissima ver / ge Maria, mare sua e Senyora nostra /. Fonch stampada la present obra / en la insigne ciutat de Gerona / Per mossèn Baltesar Ave / llà, prevere, a IIII de / Octubre. Any mil / cinch cents e hu".

Si hem posat aquesta obra poètica de l'Estuç és per diverses consideracions: a), perquè, per més que no l'anomeni, sent la influència directa d'Augiàs, per la forma i pel fons; b), ens consta, segons vàrem dir (p.) la tendència del gran poeta en fer obres encadenades; i c), que durant trenta anys de la seva vida va fruir de tota mena de vicis; el poema té per objecte arrepentir-se'n. Li agradaven les pintures, essent ric de casa seva, les poesies i, malgrat fer d'ara endavant vot de pobresa, però declara que, sense afectacions que treballarà per menjar i es posa capçant el seu poema tan personal: "magnífic mossèn Bernat Estuç".

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

VI. 1538. La nova Art de Trobar d'En Francesc d'Olesa.- "La Nova Art de Trobar, feta per lo magnífich Francesch d'Olesa, cavaller, en l'any 1538", publicada per Gabriel Llabrés, en "Poéticas catalanas d'En Berenguer de Noya y ~~de~~ Francesch de Olesa. Ara novament estampades per En Gabriel Llabrés y Quintana, 1909, Palma de Mallorca. - Barcelona...". - Altra edició Bernard Schädel, "Un art poétique catalan du XVIe siècle", en les "Melanges Chabaneau", 1906. - En la primera edició es troba en la p. 81: "26. Dels vicis en bordó y pausa. A gran vici és reputat en un dictat repetir un mateix bordó ab una mateixa forma de paraules. Però si per dret compàs se farà, no serà és reputat vici, així com fa Ausias March en lo cant de amor [64] (edició Pagès, No'm fall fats record, ~~XXX~~ XXV, vol. I, pp. 264-86) en lo qual en quiscuna cobla repeteix:

~~En l'extret publicat per F. Junge ..., 1906 no hi és aquest número~~

Ara que'Vs am pus que jamés amí
Tornau-vos ella non de primer estaveu.

Per lo mateix, és vici en las cobles pausades com son las de figura mayor, en una mateixa cobla repetir una mateixa pausa, Però, si per dret compàs se farà, en ninguna manera serà reputat vici, sinó subtil y industriós compas, de que direm en la tercera part en la figura anaphora. Ultra de açó, perque la pausa no sia viciosa, fa advertir, que tota pausa de quatre syllabes ~~ha de advertir~~ ha de finir en accent agut, com ya havem dit, en lo vici ~~de~~ fals accent. Si emperò la pausa sera de més syllabes poran indiferentment finir en accent agut o greu.

En suma, tot trobador qui te bon sentit prengue concell de las suas orelles y tota cosa que sentira no sonar ~~sonar~~ bé tingue-la per viciosa, y tant quant ~~com~~ porà, no user de aquella si no li serà forçat". - En l'edició Schädel, aquest text correspon a la p. 723 (13 de l'extret)

Això no s'entén

Es d'anotar aquesta menció feta per mossèn Francesc d'Olesa, com a defectuosa l'única retronxa que va escriure l'Ausiàs.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

VII. - Edició de part de les obres (una tercera part), acompanyada de la traducció d'En Baltasar de Romaní: València 1539, impresa per Joan Navarro. Dintre d'una orla interessant composta de quatre vinyetes i a sota un escut de barres d'Aragó en els quarters primer i quart i creu patada en els segon i terç i el títol següent: "Las obras del famosissimo / philosofo y poeta mossen Osias Marco, cavallero Valẽciano de nación Catalán, traduzidas por don Baltasar / de Romaní, y divididas en quatro Canticas: es a saber: /Cantica de Amor, Cantica Moral, Cantica de Muerte / y Cantica spiritual. Derigidas al excellentissimo señor / el Duque de Calabria... / Anno M.D.XXXIX". - A fora de l'orla: "Con privilegio". - Epígraf a dues tintes, tot el llibre lletra gòtica; vol. de 246 x 180. Algunes errades de foliació. A l'esquerra de la portada comença la: "Pistola. - Epistola de don Baltasar de Romaní al excelentíssimo señor el Duque de Calabria. - Todos los hombres, excelentíssimo señor, dessean saber naturalmente, y los de mayor ingenio y mas virtuosos tienen mas desseo de la sabiduría que los otros; ansí como los que tienen mayor conocimiento de las buenas letras son mas amigos de la virtud. De manera que los sabios son virtuosos / y solo los virtuosos son verdaderamente sabios, como leemos de aquel muy alto y muy poderoso, sapientíssimo, franco y valeroso rey don Alfonso de Aragon, bisabuelo de Vuestra Excelencia, heredero de las Musas, hijo de las virtudes y padre de los virtuosos; el qual, después que triunfó de la larga y guerreada conquista de Nápoles / vacando de los exercicios de la guerra, ya en sus gloriosos y postrimeros días, no contento de su sabiduria quiso gustar la dulçura y secretos de la savia theologia, por donde no solamente a sus vasallos y criados dió exemplo que amassen las letras, mas aun a los príncipes, sus descendientes, les dexó por succession y heredamiento este divinal desseo y continuo exercicio. Pues hirviendo de tan cerca su alta san-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

gre en las entrañas de ~~vuestra en~~ Vuestra Excelencia, [que] en ésta y en las otras singulares virtudes que tuvo le haze imitarle, no havré tenido falta de conoscimiento en este caso si a vuestra serenidad como a verdadero sucessor de aquel invictissimo Rey, endereço mi obra, suplicándole que mas por su benignidad que por el gusto de mis versos se digne a lehella. - Pues como ya la experiencia del mundo y mi edad me retruxessen en los baxos techos de mi casa, buscando algunos libros en que leyesse, hallé entre los otros las moralidades de Osias Marco cavallero Valenciano, en verso limosín escritas, y trabajando d'entender sus dificultades / tantas vezes leyendo lo que dudava puse la vista ~~en~~ por sus metros que fuí movido a traduzillos en lengua castellana por su mismo estilo. Si por este trabajo alguna merced merezco, sea que Vuestra Excelencia a los sabios mande corregir mis faltas / y a los embidiosos que traduzgan ~~les~~ las otras obras de Osias Marco que aquí faltan. - Las serenissimas manos de Vuestra Excelencia beso".

Però no és publica aquest fragment. La nota està corregida segons, Ru pues: Traducciones castellanas de Osias March.

En Romaní va suprimir totes les tornades i va fer algunes innovacions que el manuscrit que va utilitzar no duia. Va transformar els cants en capítols, i va classificar les obres, segons hem llegit en copiar la portada en quatre Cantigas: Cánticas de Amor, Cántica moral, Cántica de Muerte i Cántica Spiritual. En cada una d'aquestes grans Cantigues torna a dividir en capítols cada cant que forma cada classificació. Una altra innovació va ésser feta per En Romaní respecte el nom: Osias era fill d'una falsa etimologia del nom de fonts; Marco no representa altra cosa que la castellanització de March. En Romaní, en la seva idea de presentar una traducció literal, trenca sovint els versos:

Aquellas manos que jamas perdonaron
Han ya rompido el hilo de la vida
. . . . . .
El tiempo seco del humedo es senyal
Y ansí en el mundo xymos del bien al mal

Aquests dos versos no pertanyen a la mateixa poesia que els dos versos anteriors.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

A l'esquena del colofó (fol. CXIX) següent: "Ha sido impressa la presente obra en la muy noble ciudad de Valencia / Por Juan Navarro. Acabose / a diez del mes de marzo. Anno M.D.XXXIX". A l'esquena hi van tres octaves en versos d'arte mayor, que comencen pel vers:

El interprete al Autor.

O Marco prudente / preclaro en sciencia

i acaben:

Por ella y por si / ninguno sostiene. - Fin.

En Pagès (p. 58) copia la primera cobla però En Ribelles les porta totes tres.

~~Xxxxixxxxixxxxxix~~

En l'exemplar que nosaltres havem examinat, figura, escrit a mà, el següent Soneto.

Recibime, señora mansamente
qu'en un lugar qu'es tuyo era quedado,
para contarle solo mi cuydado,
que celos le an causado el arcdente.
Si no atas el nudo crudamente
veras mi llaga y golpe casi dado,
y si de tu gran mano no es curado,
ningun remedio tiene al mal que siente.
Los celos sospechosos y dolores
me an traydo al passo qu'e venido,
si no quitas, señora, estos errores,
quan mayor honrra ganas si al rendido
le otorgas el bivir (qu'es de señores),
que no acabar el hombre ya vencido.

No el trobo en Riquer

Sembla adaptació lliure d'algun tros d'obra d'Ausiàs que no podem endevinar.

És el cert que les edicions posteriors, sobretot les dues castellanes, sempre més varen sentir la influència de les innovacions aportades per En Romaní, així com la caracterització de "filósofo poeta" va trascendir a algunes de còpies de manuscrits que es preparaven per

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

a publicar-se.

Alguns bibliògrafs valencians (el Pare Rodríguez) asseguraven haver vist una edició del mateix any i traudctor (Romaní), però en tipus romans en lloc de gòtics. En Salvà no creia possible que ningú l'hagués vist. Deu tractar-se d'una confusió amb l'edició de Sevilla de 1553.

VII bis. - 1495 ?-1543. - Joan Boscà (Boscan) Almugaver. És tanta la influència d'Ausiàs que En Boscà de vegades es diria que el tradueix. Per a demostrar-la posarem un fragment de la dedicatòria de la segona part del seu llibre (manera nova) a la duquesa de ~~Somos~~ Soma ?; i els versos dedicats a l'Ausiàs March. Les dades posades més amunt són aproximades. La de la mort és gairebé segura. - En Boscà va escriure la dedicatòria però en publicar-se el llibre ja havia finat. De la introducció donarem aquest fragment: "En tiempo de Dante, y ~~aun~~ un antes poco florecieron los Provençales, cuyas obras, por culpa de los tiempos, andan en pocas manos. De estos Provençales salieron muchos Autores excel.lentes Catalanes, de los cuales el mas excel.lente es Osias March, en loor del qual, si yo agora me metiesse un poco no podria tan presto volver a lo que agora traygo ~~en manos~~ entre las; mas basta, para esto, el testimonio del Señor Almirante, que despues que vió una vez sus Obras las hizo luego escribir con mucha diligencia, y tiene el libro de ellas por tan familiar como dicen que Tenia Alexandre ~~tenia~~ el de Homero".

corregit segons el "Prólogo" publicat a "Las obras de Juan Boscan". Madrid, 1875

Y al
Tal grande Catalan de Amor maestro
Ausiàs
Osias March, que en su verso pudo tanto,
Que enriqueció su pluma el nombre nuestro.
Con su fuerte y sabroso y dulce llanto,
Amor le te levantó y le te hizo diestro,
~~Y~~ en levantar su dama con su canto tacto
Y en estender su nombre de tal suerte
Que no podrá vencerse con la muerte.

VIII. - Barcelona, any 1543. En Pagès fa un estudi molt detallat i ben

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Això no s'entén

conduït fins que va arribar-se aparèixer la edició de 1543. En haver adreçat a En Ferran Folc de Cardona, segon duc de Soma i comte de Palamós, l'estudia com a militar prenent part a les expedicions guerreres de Carles V, com va obtenir, com el seu pare En Ramon, el títol d'almirall de Nàpols. Ens interessa extraordinàriament En Ferran de Cardona per la part que va tenir en l'edició de les tres impressions de Barcelona. L'edició fragmentària feta a València per En Romaní, acompanyada d'una traducció en castellà, impresa en 1539, no podia satisfer els esperits selectes de Barcelona. El duc, que exercia de Mecenes intel.ligent a Barcelona, va consagrar-se ~~en~~ a preparar una col.lecció completa de totes les obres d'Ausiàs March. Varen ésser recercats curosament els manuscrits que restaven a la nostra ciutat. Dues còpies va manar el duc de Cardona que es formessin i reunissin les poesies d'Ausiàs March, gairebé arran d'impressió-traducció fragmentària d'En Romaní; el B d'En Pagès (O^4 Massó) de 1541 i manuscrit K (O^5) de 1542, varen ésser executats per ordre i manament de Ferran de Cardona pel capellà Pere de ~~Vilasaló~~ Vilasaló. En el manuscrit de 1541, el bon capellà va fer als manuscrits d'Ausiàs tants retocs amb l'objecte de ~~fer creure~~ sortejar les dificultats del text, que va resultar un Ausiàs March híbrid; que no va agradar a don Ferran. En Pere de Vilasaló va reprendre de nou la ploma i va esforçar-se en presentar, sense pràctiques fantasistes, però tampoc no va ésser acceptat per don Ferran. Es coneix que la preparació d'un text apte per a la impressió era empresa que estava per damunt de les forces del bon capellà. En aquest punt col.loca En Pagès el manuscrit D (O^7) que és el que va ésser utilitzat per una sèrie de coincidències i redactat per En Lluís Pedrol, per a la impressió de 1543 (31). En Pedrol és evident que feia tres anys que es dedicava a aquests ? poetes treballs i va tenir a la seva disposició no solament els elements que havien servit a Vilasaló

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

per les seves còpies sinó aquestes mateixes. El treball en [illegible] En Pedrol va ésser aquell que Ferran de Cardona va acceptar per a l'edició de 1543, que comença així: "Les obres / de mos/sen Au/sias March, ab una declara/tió en los marges/de alguns/vocables scurs". - En quart, quatre folis preliminars i 172 de text. En aquest darrer foli apareix l'acabament: "Foren impreses y acabades les obes (errada per obres) del / extrenu Cavaller mossen Ausias March / en la insigne Ciutat de Barcelo/na per mestre ~~per~~ Carles Amo/ros Provençal l'any M.D.XLIII. A XXII del mes Desembre". - Comença el text: Les Obres de Mossen Ausias March. - Obres de amors: Qui no és trist... Les obres apareixen dividides en tres parts: Obres de Amor, Obres de mort i Obres morals. - En Pagès fa els següents apartats finals a propòsit d'aquesta impressió que judiquem útil transcriure. "~~Cent vint-i-dues~~ 122 poesies figuren en aquest volum, en lloc de les ~~cent vint-i-set~~ 127 que n'conte D [(O7)]. Les cinc poesies que manquen són, fora de la cançó Ja no esper que si'amat, oblidada a causa del seu metre poc usat, ~~les altres han estat~~ les que han sigut afegides al manuscrit D per una segona mà. -"Aquesta mateixa mà ha cobert les ~~plànes~~ pàgines de D d'anotacions o de correccions adoptades quasi totes ~~en~~ per l'editor de 1543. Les unes són «declaracions» marginals de mots obscurs, una mica més nombroses en el manuscrit que en l'imprès... S'hi troben altres signes de diverses maneres, paraules i estrofes esborrades, traços de separació entre els versos i altres indicacions evidentment destinades a posar a punt aquesta còpia, que els treballadors d'En Carles Amorós devien tenir segurament a la vista". -"Per això hi han entre D i b [(1543)] algunes diferències provenint, sigui de faltes d'impressió absolutament evidents, sigui de males lectures del manuscrit, o en fi de canvis, per cert ben ~~rares~~ escassos, introduïts, per dir-ho així a última hora, en el text d'En Lluís Pedrol". -"Tot indica una certa pressa en aquesta publicació, però, tal

Institut d'Estudis Catalans MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

com està, ens ofereix un dels textes menys alterats del nostre autor. Per això res no era tan natural que el desig d'acabar aviat la impressió del manuscrit D. La impremta apenes havia passat el període del començament, i l'almirall de Nàpols tenia ànsia de fer aprofitar al seu poeta favorit de la immortalitat que pretenia donar als escriptors. - Aquesta pròpiament pot dir-se la primera aditio princeps, gairebé completa.

IX. - Barcelona, 1545. Aquesta impressió va ésser feta sobre la de 1543, però molt millorada i corregida i és una prova de l'èxit de la primera, que al cap de dos anys justos, dia per dia, va pensar-se en fer una nova edició. El títol és així: "Les obres / del valerós y extre/nu cavaller. vigil y elegantissim po/eta Ausias March. Novament revistes y estampades ab / gran cura y dili/gencia. Po/sades / totes les / declaracions / dels vocables scurs / molt largament en la taula". - Al peu un fènix (marca d'impressor?) gravat i al voltant la llegenda: "Meritament. / Renom de Foenix home./ Mereix qui féu les obres d'aquest libre". A sota la data: M.D.XXXXV. Al fol. CLXXI recto, el colofó: "Foren impreses y acabades les obres del extrenu / cavaller (errada) mossen Ausias March en la in/signe Ciutat de Barcelona per Car/les Amorós Provençal en l'any / M.D.XXXXV, a 22 del mes de desembre". En quart: Quatre folis preliminars i cent setanta sis marcats. A l'esquena de la portada: "Alphabet del present libre", que és la de les poesies en el mateix ordre de l'edició precedent, que acaba a mitjan fol. tres prel. Segueix la "Taula i alphabet dels vocables scurs", que comença en "Arma oer y por Anima", acabant, en tots els exemplars vistos, amb la lletra T. Dos folis, quarenta vuit apareixen repetits. Com s'ha vist per l'epígraf i el que acabem de posar hi ha diferències essencials respecte als vocables obscurs, que en 1443 són marginals en 1445 van tots plegats, com un

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

primer intent de vocabulari, mentre que en 1445 van tots plegats. Quan eren solament explicats en català en 1445 s'ha explicat amb la correspondència castellana. En Pagès (Introducció, p. 66) observa forçes correccions encertades en aquesta edició que millora en gran manera la precedent. També aquest llibre va ésser degut a la influència benefactora de l'almirall de Nàpols.

X. - Sevilla, 1553. Malgrat que la portada gòtica, orlada, és de redacció gairebé exacta a la de 1539, no conté cap obra d'Ausiàs, sinó la sola traducció d'En Baltasar de Romaní. Fora alguns epígrafs, tot el llibre està imprès en lletra rodona itàlica. "Las obras del fa/mosíssimo Philósofo / y poeta mossén Osias Mar/co cavallero Valenciano / de nación Cathalan; traduzidas por don Balta/sar de Romaní; divididas en quatro cánticas, es a saber: Cántica de Amor, / Cántica Moral, Cántica de Muerte y Cántica Spiri/tual, dirigidas al excellentissimo señor el duque de Calabria. M.D.LIII". En "l'Epistola al Duque de Calabria" es noten rectificacions i modernitzacions d'alguns mots. - Vol. de 147 x 95 mm. Sense foliar, però amb signatures. Al fol. 99 les cobles "El interprete al autor: O Marco prudente..." - Al fol. 100 recto el vinent explicat: "Impresso en Sevilla por Joan / Canalla. Acabóse a do/ze días del mes de Enero de mill e / quinientos y cinquenta / y tres / años". L'indispensable Gayangos (nº 3912) havia conegut i descrit aquesta rara edició de la traducció, prou difícil, d'En Romaní isolada.

XI. Valladolid, 1555. Només mancava aquesta edició, la més dolenta de totes pel que fa al text original. L'editor, Pagès diu: Joan de Ressa, ignorant la llengua, va atrevir-se a presentar un text empedrat de castellanismes (no li mancava a Ausiàs sinó passar per aquesta prova) i no content amb aquest atreviment, acompanya aquesta d'un vocabulari per

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

a ús dels castellans, vessant de conceptes i de mots equi-
pletament inservible, pels mateixos castellans. No obstant no manquen en aquesta edició els elogis més exagerats a l'editor. En Joan de Ressa, segurament castellà no tenia la menor idea de les flexions de la llengua catalana o valenciana, que tot és u. Amb la idea de presentar clares les idees més difícils es contorsionaven les obres d'Ausiàs i facilitava al traductor la seva nobla tasca. El títol és així: "Las obras del poeta Mo/sen Ausias March, corregidas de los errores que / tenían. Sale con ellas el vocabulario de los vo/cablos en ellas contenidos. - Dirigidas al Illustrissimo señor Gonzalo Fernández de Cor/dova, Duque de Sesa, y de Terranova, Con/de de Cabra, Señor de la casa de Vaena, etc. - Con privilegio Real. - Tassado en ochenta y cinco maravedís. - Impresso en Valladolid. Año de 1555". Aquest títol i les mencions que el segueixen van capçades per l'escut d'En Fernandez de Còrdova. En l'esquena hi va el registre. - Al foli 276 (darrer), "Fué impresso el / presente tractado / en la muy noble villa de Va/lladolid. Junto a sant An/dres. En casa de Sé/bastian Martinez, Impresor. Acabose / de imprimir a / veinte dias / de Febrero / Año de 1555". - En octau pet. de 276 folis. - Al foli 2, el privilegi concedit al capellà Joan de Ressa. - "Por quanto por parte de vos Juan de Ressa, nuestro capellan, nos fué hecha relacion que vos con diligencia aviades buscado y copilado las Obras de Ausias March, poeta Español. Y las aviades sacado de exemplares mas verdaderos, que estavan en la impresion que de las dichas obras se havia hecho en Barcelona. Y de mas d'esto, por estar dichas obras entenadas en lengua lemosina en que'l dicho auctor las avia escripto, era entendidas de pocos (a lo menos Castellanos) las aviades hecho un Vocabulario, para que por falta de la lengua no las dexasen de entender los que en ellas se quissiessen ocupar. Suplicando-nos vos mandassemos dar licencia y facultad que en

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

el término de dez años o que por nuestra voluntad fuesse: no otra persona alguna sin nuestro poder y licencia los pudiesse imprimir... (Concedido por diez años), dato de S. M., Su Alteza, en su nombre: Francisco de Ledesma. - O. de Juan de Resa". - Donarem alguns fragments de la llarga Epístola adreçada al duc de Sessa al qual En Joan de Ressa (foli 300-500) dedica el seu llibre. "Muy justa cosa es que entre los auctores que cada dia se redimen y libran de las tinieblas en que el tiempo los ha tenido ascondidos, salga el Eloquentissimo y moral Poeta Mossen Ausias March, Español, Cuyo rescate y libertad, aunque cueste más trabajo y cuidado que otro alguno, por aver estado en la cárcel de la lengua lemosina: de quien tan poca noticia (aún entre los naturales) se tiene, su erudiction y gracia es tanta que paga ~~por~~ muy gran logro el trabajo que por ~~el trabajo que por~~ él se padesce. Cuyas perlas no pierden su valor y estima, por estar engastadas en plomo, ya que la materia no aproveche y se pierda..." - Allò que ha de cercar-se en Ausiàs March, com en tot altre escriptor, és la Doctrina, de la qual els mots no són més que la traducció. Per a millor fer-me comprendre el sentit "ha castigado y emendado" el text imprès a Barcelona, augmentant-lo amb algunes poesies o cobles que hi mancaven y component pels seus vinents lectors un "vocabulario", on tots els mots són explicats, "con la mayor diligencia possible". - "Nuestro Ausias andará muy estimado entre los lectores, ~~desecha~~ deshecha ya la oscuridad de la lengua con el vocabulario, y la de la mala impression con la diligencia que he puesto ~~en los~~ en buscar mas enmendados exemplares de donde trasladasse, para que de aquí adelante ande mas libremente y sin sospecha de vicio entre las manos de los doctos. Parescióme gastar tiempo en esto, por comunicar a mi patria una obra tan provechosa: llena de preceptos de bien bivir, conversar y morir: en la cual como en un claro espejo está representada toda la razon de

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

la vida humana. ~~Junto~~ Juntase con esto estar todo este libro lleno de muy graciosos y elegantes dichos, con mucha hermosura y elegancia. No quiero decir, pues cada uno lo podrá leer, las muchas y muy graves sentencias que mezcla, los muy agudos dichos de que uesa, las muy ingeniosas fabules que introduze, los muchos lugares que de en medio de la philosophia saca, paresciendo a Platon en el Convivio de Amor, (en los Cantícos de Amor,) y a Aristóteles en los Cánticos morales, y a Ciceron en las Tusculanas questiones, en los Cánticos de Muerte, y a otros muy graves auctores, señalándose más admirablemente de lo quese puede dezir en muy frequentes comparaciones que son luz y ornamento de la obra".

Segueix (f. 6) el conegut sonet, tan sovint reprodult per les edicions modernes, del traductor "Jorge de Montemayor al Auctor".

> Divino Ausias que con alto vuelo
> Tus versos a las nuves levantaste

vessant d'enfasi, troba Ausiàs millor que Homer i Virgili, i inspirat per la llum divina. En el verso del mateix foli una curta biografia manllevada a un text del qual parlarem aviat. El text apareix dividit en quatre parts (fol. 7-215 7-217) sentint en això la influència de la mateixa divisió d'En Romaní, per més que les canvia d'ordre no el nomena per res; les esparces són posades. Segueixen la llista de les errades que no calia, perquè si hagués d'afegir la llista dels castellanismes amb els que ha omplert el text d'Ausiàs no acabaria mai; i la taula per ordre alfabètic de les obres i finalment, abans d'insertar el vocabulari, el traductor Jordi de Montemayor adreça dues octaves en elogi ditiràmbic d'Ausiàs i especialment d'En Joan de Resa, que fa així:

> De oy mas será notorio este secreto,
> Pues lo ha manifestado Juan de Resa
> Con su vocabulario tan divino
> Que yguala con Antonio y Calepino.

Vol dir: — Es evident que porta dues poesies de més que l'edició de Barcelona (?)

(Aquest paràgraf es incomplet. Cal afegir-hi aquest motiu: "es posterior a un altre?")

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

És evident, per dues poesies que porta demés que (es posen) l'edició de **Barcelona** (1545); respecte l'una ja la portava el manuscrit E d'En Pagès (O7), fet escriure per **Lluís** Carroç de Vilaragut, a València per Geroni Figueres en ~~1~~ 1546 (un any més tard de l'edició de Barcelona). (Aquest manuscrit) Porta la demanda a Tecla de Borja, i la seva resposta, d'on podia haver-la treta En Resa; així com va extractar la curta biografia del pròleg i en còpia diverses obres i en retreu diverses influències evidents. Respecte aquest manuscrit era preparat per una edició que no va arribar a publicar-se (Obras poéticas de Mosen Ausias March, corregidas de los yerros de la imprenta por D. Luis Carroz ~~Carros~~ de Vilaragut. Año 1546. Con un diccionario de las voces mas difíciles en lemosin) i sens cap dubte va ésser utilitzat per aquesta de Valladolid de 1555. Respecte l'obra Ja no esper que si'amat, que també porta En Carroç **En** Resa devia rebutjar-la pel mateix motiu que varen fer-ho els editors precedents. Però en Resa porta una altra obra que no porta cap manuscrit: és la demanda que fa Mossèn Fenollar, la seva resposta per Ausiàs i un altra de Rodrigo Diez; a més En Resa afegeix una cobla desconeguda a una poesia (No'm pren axí com al petit vaylet) i una tornada nova a una altra (~~Lo cinguen del molto, ab gran cor pen~~ Lo cinguen peu del molto ab gran cura). En Pagès conclou que existia abans de 1555 un manuscrit, sens cap dubte perdut. Seria potser el manuscrit conservat al Trinity College d'Oxford, descrit massa sumàriament per l'amic Pere Buhigues, (Repertori de manuscrits catalans, E.U.C. XII, pàg 430), el qual conté aquestes últimes obres esmentades i qui sap si també els altres augments donats per En Ressa? (Vegeu més amunt, p.). En Resa, com tres anys abans En Vilasaló, també es permetia modificar algun rim quan li semblava que havia d'estar rimat, destruint així la concadenació de la obra. Però **En** Carroç va fer modificacions, i les nombroses rascadures de què està ple el seu text en són la demostració clara; malgrat això recomana a Àngela de Borja a la qual dedicava aque-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

lla edició non-nata "que no consenta que ninguna persona se atreveixca corregir ni emendar ninguna cosa en lo present libre, per quant seria borrar la original escripció del mateix auctor".

En el Vocabulari tan divino, on és continguda tota la llengua usada per Ausiàs, segons confessió pròpia. La incomprensió d'En Resa és tan gran que no costa gens de tenir el convenciment que l'obra d'En Resa no podia ésser útil ni pels castellans ni menys pels catalans. Repassarem algunes confusions o malas equivalències. barats (novells barats) per En Resa equival a "baratos"; born, lloc on se celebren els torneigs, per ell equival a "falto, vuelta, tomar rodeo, camino, via"; bornar, que equival a justar, per ell equival a "rodear, dar una vuelta"; cascu, escrit així, per ell és "caso", però escrit cascú, que el sentit recte, en lloc de "casco" hauria de traduir "cada uno". Que costrènyer es tradueixi per "costruir" fa molt estrany; que "damunt" equivalgui a "arriba", encara, però que també vulgui dir "enseñanza" és horrorós; defallir no pot significar "fallecer" ni "faltar". Un dels més sovint usats per Ausiàs, com tothom sap, és delit, que En Resa tradueix per "delito". Es sabut que el poeta usa en aquest cas delicte o frau; en canvi usat en infinitiu delitar tradueix "deleitar". Que de pregon vulgui significar "de presente" ningú no ho pot creure. Que devorar sigui equivalent a "tragar"; que d'ull, sigui traduït "duelo"; que endurar vulgui ésser "ayunar"; que esmola d'esmolar sigui "limosna"; que fènyer, simular, sigui traduït per "fenecer", acabar, burlar"; fermança signifiqui "firmeza"; que obté d'obtenir, sigui "muerte"; que fons, de fonda, signifiqui "fuente"; que mòlt, de moldre, sigui "mucho"; que parencer vulgui dir "perezoso"; que promès sigui "hombre bueno"; que semença, de sembrar, sigui "semejanza"; que ranciu equivalgui al mateix temps "rencor, cojo"; que sep per "muchas veces sed" quan hauria hagut de traduir "cepo"; sobrat per "vencido", però indica "superat" per les armes del contrari, que

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

és una altra cosa. En canvi, la forma plural, sobrats, el tradueix per "los altos de las casas"; per ell soport vol dir "socorro"; talent per "talento", quan li convindria dir "apetito". Verí per "verdadero" és fort, però més endavant compareix el mateix mot ~~més endavant~~ que tradueix rectament per "veneno, ponzoña". Tastart, tossut, per ell indica "hombre alocado" o "determinado". Ja n'hi ha prou amb aquests pocs exemples de mots detestablement traduïts. Per ~~a~~ que no es cregui que siguem nosaltres sols a judicar un Vocabulario tan divino copiarem com un valencià, En Josep Ribelles Comin, en sa Bibliografia valenciana, 1929, II, p. 378, "Esta edición está plagada de castellanismos. El vocabulario de Juan de Ressa, si bien es más completo que los de las ediciones de las Obras de 1343 y 1445, denota en su autor un conocimiento muy superficial de la lengua valenciana". Vàrem esmentar en la p. l'edició moderna del flamant Vocabulari en la col·lecció "L'estel" de València, força ben publicat, prologat i millorat. Es coneix que En Ressa va incloure els 130 mots observats? del vocabulari d'En Carroç amb l'excepció Çuna que va corregir bé, en el seu; que consta, en números rodons, d'uns 1500 mots. Mai no s'havia fet un vocabulari tan copiós. La major partida són mots ~~molts~~ sense cap importància i corrents, que sovint son mots semblants en ~~iguals en~~ català i en castellà? (o diem-ne llemosí): abandonar, desemparar; abís, abismo; acab, acabe; acostar-se, acercarse; allargar, alargar; ~~xxxxx~~ arbre, árbol; armari, armario; apercebut, apercibir; avar, avaro; i així, posem-me mil mots d'aquest caràcter; en restarien doscents ~~que~~ les accepcions de les quals són diferents (ab, con, etc.) i trescents que són mots mal traduïts o equivocats com els que hem retret més amunt per via d'exemples. Aviat es pot comprendre que mil cinc cents mots no forma més que una exigua part de la llengua usada pel gran poeta. "Nuestro Ausiàs andava muy estimado... ~~desecha~~ deshecha ya la oscuridad de la lengua con el vocabulario". En Ressa creia que entre el seu text i el seu vocabulari, Ausiàs era un poeta clar: "que de aquí adelante ande más

INSTITVT DE ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

libremente y sin sospecha de vicio entre las manos de los doctos". En el títol: "sale con ellas (les obres d'Auziàs) el vocabulario de los vocablos en ellas contenidos".

El que va fer millor feina, en el nostre concepte, és En Jordi de Montemayor, com el més excel.lent traductor d'algunes obres d'Ausiàs March.

XII. - Edició de Barcelona de 1560. Aquesta impressió, sortida dels hàbils tallers tipogràfics d'En Claudi Bornat, el mateix en el format en 8 petit, com en la nitidesa dels caràcters, i del paper, forma la més elegant de les edicions d'Ausiàs March. Es diria que havia sortit d'un taller d'Elzevir; no solament abans, ni després no es féu ni farà del clàssic una impressió tant bella, que un enamorat de la bona tipografia frueix de tenir a les mans i de fullejar-la, tan petita com és. Passem a descriure-la: "Les obres del /valerós cavaller / y elegantíssim poe/ta Ausias March: Ara no/vament ab molta dili/gencia revistes y or/denades, y de / molts cants / aumentades". A sota, la marca de l'impressor i al peu, "Imprimides en Barcelona en casa de Claudi Bornat, 1560". 4 fols. prel., 207, mes 5 fols. finals de taules. - Al verso de portada hi figura un "Sonet de Pedro Seraphí a la Immortalitat de Mossen Ausias March, poeta català".

Lo fenix sol, morí, y cremat, fet cendra

no fa comparances amb altres, torna renèixer a cada edició nova que surt de les obres del poeta. - En el fol. 2 prel. fins a 3 prel. "A l'Illustrissim Senyor Don Fernando Folch de Cardona... gran Almirant de Napols"; signat per Claudes Bornat impressor, però l'escrit devia ésser redactat per l'editor Antich Roca. Diu que, malgrat els nombrosos exemplars que es varen fer de les dues edicions de Barcelona encara molts els que desitgen posseir una nova edició com aquesta. Afegeix que l'almirall de Nàpols mereix la reconeixenca d'"aquesta

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

citerior
esterior Espanya" (Catalunya). - Al fol. 3 prel. vo. segueix una poesia llatina d'En Francesc Calça "in laudem Ausiae Marci Hispani poetae" on el posa, al costat d'Homer i de Virgili. Segueix un Sonet en català del mateix Calça.

Lo molt famos autor que Plini diuen

Respecte als dos darrers versos se n'ha falsejat el sentit. Ell diu àdhuc un vers armeni i un viscaí, per poc que l'entenguessin sabrien trobar-hi cent mil coses. Que és molt la adaptació defectuosa que se n'hafet. - Segueix un epígrama llatí d'En Roca, metge de Girona, on repeteix, sense exageracions, algunes idees de la Dedicatòria d'En Folc de Cardona; en un Sonet en català, sense grans lloances ni comparacions parla de la divisió en cants d'amor, morals i de mort.

Això no s'entén (Que ningu hi ha qui en sa lectura s'meta / Que no el hom biscaí o hermeni, / No l'entenent, trobant-hi cent mil cosas.

Callar porà la Esmirna, ciutat noble

A mi em sembla que aquests versos volen dir: Que els que llegeixen Ausiàs March es pensen que es viscaí o armeni i que com que no l'entenen hi troben tots cent mil coses bones)

Al fol. 1 al text hi ha un títol (segon); ~~que resulta que és~~ (Això no el s'entén) primer dels ~~cants d'amor~~. Les obres del fecundíssim y elegant, vigil Poeta: strenu, e antiquissim cavaller Ausias March.

Qui no és trist de mos dictats no cur (fol 1 r. a fol. 2 r.)

(fol. 174) Cant Moral.

No'em clam d'algú qu'en mon mal haja colpa

(fol. 176) Cant Spiritual.

Puix que sens tu algu a tu no basta

(fol. 180) Segueix pense las obras de Mort, de l'ingeniosissim y el elegant poeta mossen Ausias March. De la Mort, Cant I.

Aquelles mans que jamés perdonaren

(fol. 207) Fi de las Obras del excelent Poeta Mossen Ausias March. Taula y Alphabet del present libre a part (fol. 207 v.)

És la taula dels cants.

Al verso de la signatura ~~DDLI~~ MDLI. Taula y alphabet dels vocables scurs.
DDii

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Arma per o por Anima. Aquesta taula comprèn trenta n[illegible] curs, molt justos amb l'excepció de dos. Fora d'algun que altre amb traducció en castellà, la gran part dels mots difícils està posada la equivalència exclusivament en el català corrent al segle XVIè, que era prou dolent, fora d'algunes concepcions força bones. - Malgrat l'opinió d'En Pagès no trobem que l'edició de Valladolid hagués trascendit a Barcelona; si aquesta influència ~~ha sigut~~ hagués estat possible En Roca hauria anomenat l'edició de 1555. Nosaltres no creiem que hagués modificat aquella impressió, posant-hi l'edició catalana d'En Resa va prescindir-ne. Creiem que En Roca va escriure tal com sempre es feia a Catalunya, de dret, sense pensar partir d'un text que com el d'En Resa ~~que~~ li hauria causat una feina extraordinària. Les altres influències que En Pagès assenyala, poden provenir, dels mateixos manuscrits que s'havia fet copiar En Ferran de Cardona, ja de les edicions, afegint-hi alguna obra abandonada en les dues edicions precedents a aquesta. El fet de no haver distingit dues poesies que En Resa ~~les~~ havia distingit per la primera, és una prova negativa d'allò que pretén demostrar. En canvi En Roca va adonar-se per la primera vegada que les poesies Sobres dolor i Yo contrafaç no en formaven sinó una mateixa. Diu En Pagès: "En Roca va tenir cura d'expurgar quasi tots els castellanismes amb els quals Resa havia omplert el seu text"; no els va haver d'expurgar perquè no els coneixia i En Roca va establir el seu text correctament, ell mateix de dret.

Yo s'entén

Les dues edicions de Barcelona precedents (de 1543 i de 1545) portaven cent vint-i-dues obres; la present d'En Roca consta de cent vint-i-quatre. I això que no porta les demandes que varen fer augmentar en dues obres les d'En Ressa: sobre les cent vint-i-dues de Barcelona, però, porta les sis esparces. El desdoblement de Yo so molt trist i Qual serà 'quell i de Si com lo taur val per la reducció a

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

una sola obra Yo contrafaç i Sobres dolor. - Aquesta edició ha passat durant molt temps per ésser la millor i la més completa de totes i el seu bell aspecte degué contribuir al seu crèdit.

L'Antic Roca, nadiu de Girona i metge de la Facultat de Medicina de Barcelona, junt amb Francesc Calça varen encarregar-se de modernitzar, i potser d'ampliar l'antiga aplicació del Diccionari d'Antoni de Lebrija del llatí al català feta per Gabriel Busa a casa En Carles Amorós en 1507.

Aquesta segona edició esmentada va ésser impresa a can Claudi Bornat en 1561. Estem certs que encara hi hagué una edició posterior de Jaume Cendrat impresa en 1586 (les referix a una ed. d'Ausiàs March aquí o a una tercera edició del Diccionari?) En Ribelles (II, p. 381) diu que coneix set exemplars d'aquesta edició de 1560. (Ací sembla que es referix a Ausiàs March).

Si parla de l'edició d'Ausiàs March ~~fou en 1560 i no~~ en 1561

XIII. - Edició de València de 1560. Text de la traducció de Jordi de Montemayor sol. De la mateixa manera que En Romani, en haver fet l'edició de les obres d'Ausiàs acompanyada de la traducció en 1539, va preocupar-se de publicar (1553) la traducció isolada, també va seguir aquest mateix procediment En Jordi de Montemayor, publicant la traducció (1555-1560) sola. El títol és així: "Primera / parte de / las Obras del excellentíssimo Poeta y Philosofo Mossen / Ausias March cavallero valenciano/. Traduzidas de lengua Lemosina en castellano por Jorge de / Montemayor y dirigidas al muy magnífico señor mossen /Simón Ros". A sota d'aquest títol la marca de l'impressor amb la divisa Ne quid nimis, dintre d'orla: "Impreso en Valencia en casa de Joan Mey. 1560. - En octau, de quatre fols. preliminars, 150 de text i dos finals de taula. - En Pagès es va servir, per a la seva descripció i extractes, ~~importats~~ a, de l'exemplar que portava descrit ~~En~~ Pedro Salvà, en el Catálogo ~~de la seva Biblioteca~~ de la Biblioteca de Salvá, (València 1872), vol. I, nº ~~721~~ 771, i b), un de la Biblioteca de l'Escorial. Nosaltres n'havíem vist un a la llibreria selecta de don Carles Maria Toldrà que segurament deu ésser el mateix

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

que va examinar En Ribelles Comin. No sabem que en resti cap exemplar en altre Biblioteca pública de Barcelona, que és un fet prou rar; perquè ens sembla que l'Amer en tenia un altre exemplar i en la Biblioteca de l'Ateneu que va adquirir-lo, no s'hi troba ara. - Al verso de la portada comença la dedicatòria. Diu que s'ha esforçat de donar a la seva traducció tota la força expressiva i l'elevació de l'original i que ha sortejat certes dificultats i secrets que deixa el traductor per altres ingenis millors que el seu.

A l'Ateneu hi ha un exemplar de l'edició Bornet, Barcelona, 1560, amb la cota 214-III

Al fol. 3 prel. comença el pròleg endreçat "Al lector", que és sumament interessant. En donarem alguns fragments, perquè En Pagès i En Ribelles el publiquen quasi per enter. En Montemayor declara no haver traduït la segona ppart (Obres morals i de mort) fins a veure com seran les cançons que ara publica; que ha suprimit? algunes estances i tornades perquè l'autor hi parla amb major llibertat de la que ara s'usa. "Cinco originales he visto d'este Poeta, y algunos difieren en la letta de ciertas estanças, por donde la sentencia quedava ~~algo~~ confusa en algo. Yo me he llegado mas al que hizo tresladar (el señor) don Luis Carroz, Bayle general d'esta ciudad; porque segun todos lo affirman, el lo entendió mejor que ninguno de los nuestros tiempos (E. Pagès, O[4] Massó). Yo he hecho en la traducción todo cuanto a mi parescer puede suffrir se en traducción de un verso en otro. ~~Y a~~ Quien otra? cosa le paresciere, tome la pluma, y calle la lengua, que ay le queda en que poder mostrar su ingenio". Podria ésser que entre els cinc manuscrits, n'hi hagués algun dels perduts. - En el verso del mateix foli porta un sonet de "Micer Christoval Pillicer (Pellicer) al interprete". El fol. 4 prel. conté dos sonets, l'un d'un "cavaller valenciano a Jorge de Montemayor", l'altre el del propi traductor "a mossen Ausiàs March" que coneixem de la edició de Valladolid. Al fol. 1 de text comença pròpiament la traducció isolada amb l'epígraf: Las obras del Excelen-

Pagès diu: Quien otra cosa le paresciere, però potser és que està millor I a quien...

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

tissimo Poeta Mossen Ausias March, cavallero valenciano, traduzido de Lemosin en Castellano, por Jorge de Montemayor. - Del fol. 1 al 139 comprèn les noranta de noranta tres cançons d'Amor, perquè va suprimir les que comencen Maleyt lo jorn, Qui sera 'quell i Vos qui sabeu. Per últim les sis cobles esparces. I, al fol. (141) "Pregunta hecha por Mossen Ausias March a la señora Veleta de Borja, sobrina del Padre Sancto", seguida de la "Respuesta de la dicha señora". El volum es conclou amb tres composicions pròpies d'En Montemayor tretes del seu delicat poema pastoril, la Diana enamorada les dues primeres (fol. 144) "Syreno de Rosenio Epistola" i fol. 145: "Rosenio a Syreno Epistola". Aquest darrer personatge representa l'autor. En Pagès no deixa d'anotar un fet notable. Rosenio que ha rebut del pastor Syreno les poesies d'Auziàs March, li respon:

"Tomado he gran licencia en responderte:
El gran Ausias recibo, y te prometo
De no dexar jamas tal compañia.
En el pretendo yo hallar consuelo
Si acaso puede havello en tanto daño".

L'altra obra de Montemayor, per fi (fol. 147) és un sonet "Contra el tiempo". - En conjunt les obres traduïdas per En Montemayor és de noranta set que són gairebé totes les dels Cants d'Amor. - Ocupa els dos folis finals la Tabla de los Cantos contenidos en este libro, donde deve advertir el que quisiere cotejar la traduccion con el original que si en alguna estança la sentencia diffiere, ha de passar a la otra, porque aquella se havrá dexado de traduzir por las causas dichas en el Prologo de este libro.

Aquesta traducció d'En Montemayor sobrepuja en molt a la d'En Romaní amb els versos, durs i mal construïts. En Montemayor era poeta i els construïa bé i pel que fa a la traducció transmet millor els d'Auziàs que no pas En Romaní amb la seva varietat de metres,

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

hendecassíl.labs, d'art major, de catorze i encara que ra mants, tres de més síl.labes, sempre mal construïts. En canvi, En Montemayor, amb el seu metre sempre constant, és molt més literari i fa mostra de millor que no pas el seu primer malaguanyat traductor.

XIV. - Jaume Cortey, 1561. Ausias musicat pel canonge Pere Albert Vila: "Odarum (quas vul/go Madrigales ~~Madrigales~~ apella/mus) diversis linguis decantarum Har/monica nova ~~de~~ et excellenti modulatione / compositarum. Liber primus. / Petro Albercio Vila canonico / Barcinonensi Auctore. Altus. Cum gratia et privilegio. (Marca de l'impressor) Barcinone, in editur aedilbus Jacobi Cortey. / Anno M.D.LXI".

Un vol de 195 x 133 mm., IV-CIV pp. de música tipogràfica, incompleta. Madrigals en castellà les cançons d'Auzias March", tenen aquests epígrafs: ~~I~~ 1. - "A tot-hom dich lo que confeo a Deu (Pagès, edició CXX, cobla octava); 2. - "De tal contrast hi surt hunor e flama" (si no és una equivocació per LXXXVII, cobla catorzena, no trobem res semblant en Auzias); 3. - "Si'l fort castell gent d'armes lo costreny" (LXXI, cobla cinquena); 4. - "Si'm demanau lo greu turment que pas" (LXXXVI, Sparça). - Una altra referència posa en segon lloc 2, "Lo mal que no publich és una llima", que tampoc pertany a Auziàs March.

~~Vegeu~~ Joan Pujol, prevere de Mataró, té una Elegia en la mort de Pere Alberch y Vila, canonge de la seu de Barcelona y organista, ~~inxxixx~~ unich en son temps en mussica de tecla, segons clarament ho demostren les sues ~~ves~~ obres. Sonà l'orgue de la ~~la~~ dita seu quaranta dos anys. Morí el 16 novembre de 1582. (Vegeu: J. Mayó Torrents, Les poesies d'En Joan Pujol, de Mataró) ("Butlletí de la Bibl. de Catal.", 1917, p. 122, ~~(F. Félix~~ Felip Pedrell, Dos musichs cinchcentistes catalans cantors d'Ausias March, en "Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans", 1907, pp. 408-413. Se sap ? que en Vila era organista en 1561.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

XV. - Saragossa, 1562. Traduccions de Montemayor i Romaní del excellentissimo Poeta Mossen / Ausias March, cavallero Valenciano. Traduzidas de lengua Lemosina ~~al~~ en Castell/ano por Jorge de Montemayor. / Dirigidas al illustr/rissimo Señor don Juan Ximenez de Urrea,. / conde de Aranda, Vizconde de Viota, etc. (Un gran gravat, marca d'impressor). En Çaragoça, en casa de la viuda de Bartholome de Nagera. Año MDLXII. / Vendense en casa de Miguel de Suelves, Infanzon".

(A la fi, fol. 172 vº) "Fué impresa la presente obra en la muy noble / y leal ciudad de Çaragoça en casa de la biuda de Bartholomé de Nagera: a costa de Miguel de Suelves, alias Çapila / infanzon, mercados de libros, vezino de Çaragoça. Acabose / a quatro de Mar/ço. Año de 1562". - Vegeu la portada reproduida en l'obra, sovint esmentada, d'En Josep Ribelles. - Nosaltres, en el nostre jovent, havíem tingut ocasió d'examinar a nostre? lleure. L'exemplar de la Biblioteca del British Museum. - En octau, 8 folis preliminars i 172 de text. Lletra rodona i bonques capletres gravades en fusta, al verso de la portada l'escut del mecenes. Es coneix que, dintre els elements amb què comptava la impremta Nàgera, va tenir-se cura de presentar un llibre notable i ben corregit. - Esmentarem el contingut dels folis prelim. Dedicatòria "Al illustrissimo señor don Juan Ximenez de Urrea, conde Aranda... Jorge de Montemayor (al); Don Luis de Santangel y de Proxita a Jorge de Montemayor (1400?); Soneto de Micer Christoval Pellicer al interprete (fol. III); De Berenguer de Castro, baron de la Laguna (f. II vº); Soneto de Jaime Guiral al autor y al interprete (f. IIII); Soneto en que el Libro muestra el ~~contenido~~ contenido que tiene por ser traduzido de Montemayor (f. IIII vº); Soneto en el qual está el nombre de Montemayor por oración, dictiones, sillabas y letras (f. V); De Marcos Dorantes a Ausias March (VII). D'aquests onze sonets, sis eren coneguts per l'edició de 1555. - Les

~~Del mismo al Cetro. / Diego de Fuentes al Rey. / Diego de Fuentes a Montemayor. / Jorge de Montemayor a Mossen Ausias March~~

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

planes de text poden dividir-se en dues parts; la traducció de les obres d'Amor per En Montemayor i les traduccions de les obres Morals, de Mort i la Espiritual per En Romaní. En Montemayor portava la idea de completar totes les obres d'Ausiàs, pero va morir l'any següent d'haver imprès la traducció de 1560 (1561) i no va completar la seva traducció. El fet de completar les dues traduccions la veurem imitada en l'edició de Madrid de 1579, de la de Saragossa. - Diego de Fuentes al poeta, sonet (fol. VI vº); Diego de Fuentes al interprete (f. VII); Jorge de Montemayor a Ausias March (f. VII vº); La vida del Poeta por Diego de Fuentes, trasladada de sus antiguos originales (f. VIII)", treta aquesta ampulosa i curta Vida de la reducció escrita per Joan de Resa.

Primera part: Cantos de Amor, traduïdes per En Montemayor (1-119 vº). El poema Contra el Tiempo, original d'En Montemayor (118-121). ~~- La traducció deguda a En Baltasar de Romani~~.

La segona part (folis 122-172 vº) porta la traducció d'En Baltasar de Romaní. Compren: la Epístola al Duque de Càlàbria. La Cántica Moral (fols. 123-143), la Cántica de Muerte (143-161 vº), i la Cántica Spiritual (161 vº-172). - Tot seguit de la Cantica Spiritual ve el colofón que hem esmentat i al verso d'aquest darrer foli està ocupat per la llegenda llatina: "Multi pacifici sint tibi: et consiliarius Sit tibi unus de mille: Eccletiastici, cap. 6".

XVI. - València, 1562. Obres bilingües de Joan Fernàndez de Heredia. Si parlem amb certa detenció d'aquest poeta, principalment en castellà, és per les tres cobles "al modo de Ausias March, en lengua lemosina". En tractar de l'escola de València (capítol XIè) enumerarem les altres obres escrites en valencià. Nat a València de l'any 1480 al 1485, mor a València el 14 de març de 1549. De manera que l'edició va aparèixer postuma en 1562. "Las obras / de Don Joan Fernández

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

de Heredia / assi temporales como espirituales. Dirigidas al ilustrissimo señor don Francisco de Aragon / (escut d'armes). En Valencia, / con gracia y privilegio por diez años. En el darrer foli "Impresso en Valencia / en casa de Juan Mey /. Año 1562". - En quart, quatre fol. prelim. la darrera blanca, que contenen la dedicatòria signada per Ximenez Perez Lloriz i un sonet del mateix; 127 folis de text, amb un salt del 216 al 227. A la fi 8 folis finals es troben les poesies endreçades a la mort del poeta de mossen Pere Roda, mícer Geroni Oliver, Jaume Segarra, don Joan de Borja, Vincencio Martelli (en italià), Diego Ramirez Pagan i don Francisco Garrido de Villena.

Fol. 143-144, pp. 176-177. <u>Tres coplas al modo de las de Ausias March en lengua lemosina</u>.-

Amor no's pot clamar en mi de res.

XVII. - Barcelona, Pere Serafí, per Claudi Bornat, 1565. - "Dos libres de Pedro / Seraphin, de poesia vulgar, en "lengua Cathalana. (dos galans, dintre orla de vinyeta). / En Barcelona / En casa Claudes Bornat. / 1565. / Ab privilegi Real per deu anys. - A la fi (fol. 128 vº). Fon estanpat en casa / de Claude Bornat, libreter, a costes / del Autor, acabas a dos de Agost / del any 1565". - En octau, 8 folis preliminars i 128 de text. Només anomenarem el contingut dels vuit folis preliminars i tot seguit veurem les dues mencions d'Ausiàs que fa En Serafí. Foli, autorització i llicència que l'abat Valentí, per encàrrec dels inquisidors del sant Ofici, per ~~a~~ que es pugui publicar el llibre, datada de Barcelona, 14 març 1565. - fol. III prel. privilegi reial per deu anys, datat a Vilafranca, 27 març 1564. fol. III vº. Dedicatòria de l'autor a "Mon Senyor Hieroyon Galceran Serapi de Sorribes, molt interessant perque declara haver obtingut premis en concursos poètics, entre altres coses com a pintor; fol. V pre-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

liminar. Sonet a Sorribes. fol. V vº-8 vº: Taula del primer llibre De Amor:

Edició Rubió:

Fol. 700 de text, fol. 7 vº, sonet XXI: "Tres son latins en de l'alta poesia", Diu que son Homer, Virgili i Ovidi: "Tres son vulgars que per semblant manera... Petrarca y Dant, de que Italia blazona; Ausias March, qu'a Spanya tan prospera Nos ha mostrat, per obres molt eletes, Que par ab ells mereix portar corona". - Fol. 25 vº de text, és una cançó d'amors composta amb troços d'obres d'Auzias que publicarem gairebé sencera, per excepció:

Puix vostre cant, gentil senyora mia,
Ab son acort pot fer dolç tot l'amarch
Cantant del gran Poet'Ausias March,
Quant dix d'Amors ab destra fantasia:
Yo viu uns ulls aver tan gran potença
I'l mes avant comès en ab son tractat,
I en tal dolçor restí pres y ligat
Que ser libert no tinch jamés creença.
Hont jo diré, mogut per excelença,
Sentí una veu que té tal potestat
Ab son cant bell de tanta magestat
Que vida y mort pot dar sa coneixença:
Prometent pler ab càntichs de dulçura
I ensemps dolor d'ànima y cors forçar,
Lo paradís al mon fer contemplar
I dels inferns sentir la pena dura.

En 1840 es republicà una edició de les obres de Pere Serafí, editada per J. M. de Grau i Joaquim Rubió i Ors. Els folis nostres corresponen a la de 1565, de l'esmentada n'és una còpia força acurada.

Té tres altres sonets, dirigits a un senyor que podria ésser Ausiàs, sense anomenar-lo, perquè ~~es posen els noms dels poetes, suposa ésser superior~~ el compara a Virgili, Petrarca, Dant i Ovidi les quals cosa fa suposar que es tractava d'un poeta d'alta escola (Es això el que vol dir Massó?). S'hi noten també certes expressions, sinó tan terminants com les dues citacions esmentades, prou clares.

XVIII. - Barcelona, per Pere Malo, 1573. Obres de Joan Pujol, preve-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

re de Mataró. Portada, blanc el verso: "La singular 3/4 admirable victoria / que per la gracia de N.S.D. / obtingué el Serenissim Senyor don Juan Daustria de la potentissima armada turquesa. Composta per / Joan Pujol Prevere de Mataró /. Dirigida al molt Itre. Senyor don Hyeronim de Pinós (armes de Pinós)". En Barcelona ab Privilegi". A la fi (fol. 104): "Estampat en Barcelo/na, en casa de Pedro Malo /. 1573". En ocatu, 104 folis, sign. a-n. Les fulles primeres contenen: (f. 2) Llicència de l'ordinari vicari general Antoni Coller, de 13 de març 1573, per encàrrec de Joan Palau; (2 vº) Privilegi del Prior de Castella, lloctinent de Capità general per deu anys, datat a Barcelona el 3 maig 1573; (fol. 3) Al molt illustre y mon senyor ~~de~~ Hieronàm de Pinós. "Costum molt antic y molt loable sempre..." signat per l'autor de Mataró a 1 de juny de 1573. Li dedica el ~~xxi~~ poema sobre la batalla de Lepant (1570). Saltarem el poema, i tan solament anomenarem la traducció dels versos llatins originals d'En Lluís Joan Vileta, La Visió en Somni, per la relació d'En Vileta i el comentari a quatre versos d'Ausiàs March, dels quals l'amic Amadeu Pagès n'ha publicat amples extractes. - Per al que pugui referir-se a la biografia del prevere Joan Pujol de Mataró que el manuscrit autògraf es troben obres datades entre els anys 1533 i 1603. - (f. 55 vº) Introducció del Auctor als següents versos llatins, 2 cobles de 8 versos; els llatins són d'En Lluis Joan Vileta, apareixen traduits per En Joan Pujol (f. 57 vº). Traducció dels del auctor dels sobredits vers llatins [Ab gran terror Jupiter en lo Cel]... (fol. 65 vº) Visió en somni. Argument [Lo que pretench, en esta mia traça] 2 cobles de 10 versos; Narratio [Trobant-me un jorn quan l'espantosa nit] 37 cobles de 8 versos; la Visió es resol amb l'ajuda d'Ausiàs March, qui li recomana al canonge Lluis Joan Vileta, qui és l'únic que l'entén així com Ramon Lull. (81 a baix) Segueixen altres gloses sobre mossèn so-

?

Aquest deu ésser un ms. diferent del que descriu Massó al Butlletí de la Bibl. de Cat., 1917, pg 20-123, perquè la descripció i el foliatge no coincideixen.

Massó en Butlletí Bibl. Cat., 1917, pg 120-123 descriu el ms., que es incompleet, mentre que aquí descriu l'edició de 1573, que remesa per en Rubió a la Biblioteca de Catalunya, i no fou coneguda per en Tastu

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

bre Ausias March, de l'autor. Qui no és trist (f. 81 vº). Glosa
Massó en Butlletí diu
solament endreça mos dictats/, 9 8 cobles de 8 versos i tornades de 4.
(f. 83 vº) Als ~~Fels~~ fats. coman. /Pilot expert qui per vent fortunal/ 9 8 cobles de 8 versos i torn. de 4. - (f. 85 vº) A ~~x~~ mal estrany ~~x~~Glosa /Si cau malalt algú per un excés/. 9 cobles d'8 versos i tornades de 4.

Els versos llatins d'en Vileta, amplament introdults i comentats per En Joan Pujol, a sota de cada dístic, varen ésser publicats per Torres Amat-Tastú. Una bona part de la Visió en somni, també va ésser coneguda pels esmentats autors, pp. 513-20. Però qui va fer un estudi seriós, acompanyat d'importants fragments així del Somni, com de les poques obres comentades d'Ausiàs, que eren inèdites, varen ésser ~~donades a conèixer~~ pel nostre amic Amadeu Pagès, qui per primera vegada va comentar-les i ben estudiar-les aquestes obres, en la Introducció de la seva edició de les obres d'Ausiàs March (pp. 103-111) i esmentada tant sovint. El canonge de Barcelona Lluis Joan Vileta va concórrer al Concili de Trento, enduent-se'l el seu bisbe Cassador com a teòleg; els dies 17 i 18 ~~xxxxx~~ de juny de 1562, sobre un punt dogmàtic sobre la comunió en una espècia, ~~on~~ va obtenir tant d'èxit que varen fer-li repetir la seva llarga conferència. - Paulo IV en 1569 volia publicar un "Index de llibres prohibits", incloint-hi els llibres de Ramon Lull: En Vileta va acumular tantes raons en favor de Ramon Lull que va fer acordar suspendre la publicació de l'Index. Molt més tard, en 1582, en publicar l'Art breu, va donar en apèndix la seva ~~de~~ defensa de Ramon Lull. - La companyia de llibreters de Barcelona va publicar en 1569 tres volums de les obres filosòfiques d'En Vileta: el primer, comprèn la lògica i la ètica; el segon la física magna ~~en~~ i (diu Torres Amat) parva, i terç la metafísica i la teologia. Aquesta gran obra va ésser dirigida al duc-marquès de Villafranca i d'Algeciras, virrei de Catalunya. Sense això va publicar les seves lliçons donades en diferents anys

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

professades a la Universitat. Segurament que si aquestes [illegible] res obres poguessin ésser examinades amb detenció s'hi trobaria rastres dels seus notables estudis per veure clares les foscors d'Ausiàs March i amb la publicació d'algunes en les quals motejant la seva llengua de llemosina, se'l complicava extraordinàriament, qui sap si ensatjos o l'obra completa explicada i divulgada. Creient que algunes de les idees d'en Vileta havien estat trameses per En Joan Pujol, en republicarem alguns fragments de la Visió marcant algunes paraules que ens convinguin pel nostre objecte. Com es sap, dormint a casa seva se li apareix donzella ben vestida que li presenta el poeta. D'aleshores en davant és el poeta que li parla. Per a comprendre'l cal una iniciació:

Torres Amat:

Amb tal ergull y falta de scientia
Tant atrevits aquestos dits legint,
Baxau de prest y sabreu quant amarch
Y menys de seny és lo grocer qui pensa
Per si mateix, ab vera conexensa,
Entendre be mossèn Ausias March.
Traductions ab molts grans disbarats
Han fet de mi en llengua castellana,
Com qui cançat d'anar en terra plana
Va per barranchs, muntanyes y terrats.
Montemayor ha fet quant ha sabut
Si bé feu poch puis be no m'entenia.
Ningú fará sens llum segura via
En escur, trist e desconegut.
De quant ha fet aquest no'm maravell
Per ser estrany; puis sens neguna manya
Los naturals, giran-m'en llengua uranya
Ha molt de temps, girat m'han lo cervell.
En Romaní, be pot donar rahó;
Pel que't tinch dit, donchs prenga pacientia
Puis que m'ha tret del regne de Valentia
Posant mos dits en gran confusió.
Tots m'han girat del dret en lo revés,
Lo cap als peus e los peus al cap miren

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

En Pujol es troba de no entendre gaire el sentit del seu dita, i li suplica que ho posi per escrit i l'Ausiàs ~~xxxx~~ li indica una segura guia:

> Aquell qui pot ab major compliment,
> Fer-te prou clar lo que saber implores
> En mon dictat y tot quan més ignores,
> Es hu tot sol, triat en millers cent:
> Luis Johan Vileta se fa dir.

En haver fet l'elogi d'aquest guia tan seguir (concili tridentí, els seus estudis sobre Ramon Lull, que coneixem), En Pujol li endreça, per boca d'Ausiàs, els seus interessants versos finals, amb els quals acaba la Visió.

> D'aquest treball sabras que son exits
> Molts qui l'han pres per guia molt experta,
> En mos dictats, qui sempre la fa certa
> A tots aquells qui'ls cercan penedits
> Restan aprés ab delitós descans
> I sens temor de tornar assí caure.
> Ab son costum aquestos ne sol traure;
> Que'ls altres folls tots resten com abans.
> Donchs, per exir de lloch tan perillós
> Aquest pendràs per guia molt segura,
> Que jo prentorn a la divin'altura
> On los elets fruim d'etern repòs.
> Sia lo mon per tu molt avisat
> De quant has vist, que potser que's seguesca
> Tot ignorant de son error partesca.
> Adeu siau, amich aomanat!

Sabem, per les referències d'En Pujol, que En Vileta havia penetrat els secrets de totes les poesies de l'Ausiàs March i és molt de sentir que no ens hagi explicat, anc que sigui per l'intermedi d'En Pujol, les poesies que són de més mal treure, com diríem expressant-nos com els sardanistes. Encara que el procediment emprat per En Pujol (8 octaves i tornada) si hagués comentat tal com el Cant espiritual (Pagès, Introducció, pp. 107-111) ens havia tramès prous

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

clarícies per a saber com el seu mestre les entenia, en el cas que el propi Vileta no ens les hagués explanades en alguns apèndixs de les seves considerables obres llatines, que tot podria ésser.

XIX. - Madrid, 1579. Traduccions d'En Montemayor i d'En Romaní. - "Las obras del exce/llentissimo Poeta Au/sias March, Cavallero Valenciano. Tradu/cidas de lengua Lemosina en Castellano / por el excellente poeta Jorge / de Montemayor. Agora de nuevo conregi/do y emendado en esta segunda impression". A sota un bust coronat de llorer. A baix. "Con licencia, Impressos en Madrid, en casa de Francisco Sanchez. Año 1579". - Respecte el bust que figura en la portada que no pot ésser una marca de la impressió, En Pagès posa així (p. 92): Sota d'aquest títol ~~epígraf~~ l'escut de l'impressor representant un poeta coronat. L'Aguiló (Bibliografía Catalana, p. 565) no es compromet tant; posa així: Un medallón elíptico que representa un busto coronado de laurel. Per la manera de cordar el mantell es veu que és un emperador romà i per la gran barba poblada, podria representar Marc Aureli. Efectivament, recordem haver ~~dit~~ vist una sèrie de retrats com aquest, retallats. - ~~A baix de la portada: "Con licencia, Impressos en Madrid, en casa de Francisco Sanchez. Año de 1579"~~. - En octau, de 183 folis de text, blanc el fol. 2 i a la fi un fol. no marcat. - Aquesta impressió és una reproducció de la de Saragossa, de la qual es declara segunda impression, en sense la de 1550, que no deu comptar perquè només contenia la traducció d'En Montemayor sola. Potser a l'objecte de no prestar-se a confusions, en aquesta última edició hi apareix una nova portada davant de la traducció d'En Romaní. - Porta els mateixos onze sonets de l'edició precedent i la cèlebre biografia d'En Diego de Fuentes; fol. 2-12, l'autorització signada per Alonso de Vallejo, el parecer de Juan Lopez de Hoyos i la "Tabla de las obras del excellentissimo Poeta Ausias March". El "Parecer de Hoyos", segons es diu mes-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

tre de Cervantes... "Por mandato (diu Pagès) de vuestra Alteza he visto un libro de poesias, del famoso poeta Ausias March. El qual es Poeta Español, y escribió en Lengua Lemosina, que es lengua entre Catalana y Valenciana, o por mejor decir, un mixto de Catalana y algo de Gallega y Valenciana... Es digno de ser impresso. En todo lo demás va muy correcto, y digno de que sus buenos conceptos se vean y sepan, pues son de hombre de nuestra España, que es Valenciano". _ Tots els que han descrit aquesta edició han copiat part d'aquest Parecer. - El text de la traducció de Montemayor, junt amb el poema contra el tiempo, ocupa els folis 13-133 vº (132 vo diu Pagès), i la traducció d'En Romaní va dels folis 133 ~~vº~~ al 183 vº. La portadella de la traducció d'En Romaní està concebuda d'aquesta manera: "Siguen-se tres Canticas, es a saber, Cantica Moral, Cantica de Muerte y Cantica spiritual. Compuestas por el excellentissimo Poeta Mossen Ausias March, Cavallero Valenciano, traduzidas por Don Baltasar de Romaní. - Dirigidas al excellentissimo Señor el Duque de Calabria.

En el vº de la portada un gravat representant una cigonya amb una pota ficada en un crani humà, amb l'altra aguanta una pedra i en el bec una banderola amb el mot Vigilate. ~~amb l'altra aguanta una pedra i del surt el llebrer Vigilate~~ (així ho diu Pagès, Aguilò, Catalogs...). En acabat de les obres d'En Montemayor en repeteix el tanca el llibre el següent colofó: "Fué impressa la pre/sente obra en la muy / noble villa de Ma/drid, en casa de Francis"co Sanchez. Año de 1578".

Si els castellans d'aquelles èpoques es creien, que entre les traduccions impreses plegades dues vegades en l'espai de pocs. En Montemayor ja explica clarament les obres d'Amor que no havia traduit, i En Romaní, per sistema no traduïa cap tornada i les obres morals les reduïa a la més mínima expressió. Vegeu, en l'article precedent el parer d'En Vileta sobre aquestes traduccions.

XX. - 1580. Concurs sobre la Immortalitat de l'Anima; Jurat: En Vileta, En Mir i En Calça. - "Libell de la Immortalitat de l'Anima nostra, pu-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

blicat a Barcelona l'any 1580, essent jurats o mantenedors En Melleta, En Mir i En Calça. - Cant de Callipe. - Calliope, de part de Phebo etern, Que és llum vera llum de sapientia, y Pare universal y en tot supern: Saluda, ab deguda reverentia a tots los affectats naturalment En l'art molt singular de Gaya Scientia. Són 28 terçats.

Cartell posat a 2 de febrer per als doctes y estudiosos en la Gaya Scientia

Aucells qui volau pels boschs del Parnas,
Pexent-vos als fruyts de la sapientia,
Bevent en les aygues del riu d'eloqüencia,
I ab cant sonorós a molts dau solaç
. . . . . .
A tots concedim que, per tres maneres
De veus, cantar pugueu ab so fundat,
De nostre Esperit la Immortalitat...

Sentencia publicada per la matexa Calliope

¡Oh Phenix eccellent; Suplich quant puch vostra omnipotència. Que a mon enteniment Doneu intelligencia Per a poder descriure esta sentencia".

Copiarem la veritable i parlarem de tots els premiats i dels Jurats. Fixen el dia ~~22~~ 25 de març per a dictar que va ésser així:

Sentencia

Donchs vistes les obres y be examinades
Ab gran diligencia y molt fel intent,
Tenint per objecte a l'Omnipotent,
Qu'es vera justicia de totes errades,
Entre aquelles obres per nos aprovades
Millor, de llatines, en nostre Libell,
Es la del gran Dorda, que com a mes bell
Li dam una joya de tres nomenades.
I al doctor Ferrer, per ser dels galants,
De flors li donam un parell de guants.
Les veus catalanes ab diligent cura
Havems remirades en l'art y cantar,
Y coses molt dignes d'oyr y notar

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Trobades havem en llur compostura;
Però lo qui més d'açò'ns assegura
Y ha més guardat lo cant y l'estil
És Ausias March, que com més subtil
Li dam una joya de gentil hechura
Y a Castanyer, per ser dels millors
En premi donam també guants de flors.
De les castellanes, nós no par 'ser ~~millot~~ millor
En to y en la veu, en cant y bell vol,
Per quant en la joya ningú no li tol,
La joya de tres d'un 'ser y valor.
Y encare que alguns ab molta primor
Han a son bell cant en part igualat,
Mes, puys que Leon (Fra Luis de) va molt més fundat.
Li dam ab rahó lo prís y l'honor;
Y al gran Rebolledo, y als qui son estats
Sos competidós, uns guants adobats.

Amb una cobla final sense importància, acaba aquest concurs sobre la Immortalitat de l'Anima, que va ésser donat a conèixer per En Gaietà Vidal i Valenciano en 1872; en 1907, En Bulbena en donà amples extractes en la seva Crestomatia (vol. II, pp. 276-283).

La major partida d'aquests personatges ens és conegut per altres obres i hem anomenat llargament En Lluis Joan Vileta i En Francesc Calça però En Joan Mir se deia de nom de fonts. D'En Dorda no he ~~HEM~~ sabut trobar res respecte al doctor Ferrer podria ésser que es digués Esteve i que en 1570 havia escrit un poema sobre Santa Eulàlia. En Baltasar Ausias March, que ja coneixem per haver-ne tractat més amunt (pp.) i l'Onofre Castanyer és publicat pel mateix senyor Bulbena (p. 278-9). En Leon, que va obtenir el primer premi devia ésser Fra Lluis de Leon i En Rebolledo devia ésser fill o nét del cèlebre Rebolledo, dels últims temps de Joan II i que anava contra la revolució catalana.

Aquestes interessants composicions tenen la particularitat que totes estan escrites en la forma d'Ausiàs March, la senten i en par-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

len amb glòria i honor; però aquest concurs, que sembla el primer celebrat en el sègle XVI^è a Catalunya, prenen les expressions poètiques i els termes dels celebrats abans a València per les esglésies.

Vegeu Folletí de la Renaixensa 3. - Libell / de la / Inmortalitat de l'ànima nostra / publicat la tercera de Pasqua / de Resurrecció / en lo monestir de Iherusalem de la present / ciutat de Barcelona, en lo present any de 1580 /. Lo dona a la estampa per primera vegada, seguint la / copia, que del original que existia en la Biblioteca de / Santa Catarina tragué D. Ignacio Herrero y / que avuy / poseheix la Real Academia de la Historia /En lo viatge, que en companyia / del D. Villanueva / feu a las "iglesias de Espanya /. En Gayetà Vidal y Valenciano / Catedratich per oposició de la Facultat de Lletras de la / Universitat de Barcelona. - Barcelona. - Estampa de L. Obradors y Sulé, 1872.

La Pasqua de Ressurrecció corresponia en 1580 el 3 d'abril, de que sabem el dia en que es va fer la festa literària, en premis triples de llatí, català i castellà. Dels tres que formaven el Jurat en coneixem dos, prou coneguts, però l'altre el desconeixem.

Ens manca donar la llista de tots els concursants que optaren al premi: al llatí Goralt Frera, Joan Dorda; al Català: Anton Ignaci Garcia, Nicolau Credença, Onofre Castanyer, (Baltasar) Ausias March. al Castellà: Antonio Ignacio García, Nicolás Credensa, Francisco Toda, Segundo Comellas, Jocundo Ferrer, Martín López, Phelipe Ros, Galindo, El señor Olivo, Fray Fr.... Guzman, Gaspar Gil Polo, Ontieda, Bartholome de Torres, D. Alonso Giron de Rebolledo, Miguel Arles, Gapila, Fray Luis de Leon.

XXI. - 1582. En Francisco Sanchez de Brozas, catedràtic de retòrica a la Universitat de Salamanca, que havia publicat Garcilaso de la Vega

No hi dubat aquest "folletí".

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

i que havia comentat molt finament Juan de Mena en 1582, per emprendre una traducció completa d'Auziàs March comentada. D'una carta datada el 20 maig de 1580 al llicenciat Juan Vazquez del Marmol, li diu que s'ha circumscrit a traduir en versos hendecassíl.labs la obra Qui no es trist completa i de Axí com cell qui desija vianda, solament les primeres cobles. Però no diu que'l seu projecte consistís en traduir l'obra completa. En l'important comentari sobre Juan de Mena, va endevinar-hi moltes coses i justes i fa pensar quina importància hauria tingut la seva traducció per la clarividència d'Auziàs March, si hagués pogut completar el seu propòsit (32).

XXII. - 1585. Joan Brudieu, "Los Madrigales del muy Reverendo Joan Brudieu, Barcelona, Hubert Gotard, 1585". Quatre quaderns de 36 fols. de notació musical cada un. Contenen portada general: Epístola al serenissimo Duque de Saboya, príncipe del Piamonte. Tres poesies de lloa a l'autor. Cantus, Altus, Tenor, Bassus. El format és de 135 x 195 mm. - Es troben Madrigals en castellà i en català. Els catalans tots són trets d'Auziàs March. Són els següents estramps amb les tornades, contats amb l'edició Pagès.

Fantasiant, amor a mi descobre [XVIII, p. 241].
Lir entre carts, lo meu voler se tempra
Si fos amor substància rahonable [terça cobla de ~~Fantasiant~~ Fantasiant]
Ma voluntat amant-vos se contenta [LVI, 353]
Plena de seny, donau-me una crosta [tornada de II, p. ~~192~~ 190, ed. Pagès]

El gran organista de la Seu d'Urgell li agradaren els estramps i una cobla esparça. Vegeu Pedrell, Dos musichs catalans cinchcentistes cantors d'Auzias March, en l'"Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans", 1907, pp. 408-413.- Francesc Pujol, Joan Brodieu, biografía ~~biografía~~ de novembre de 1908. Segona taula dels concerts de tardor de l'"Orfeó Català", p. 3-6.

N. és a l'Ateneu aquest octubre.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

XXIII. - 1601. Francesc Calça. Concurs per les festes a Sant Ramon de Penyafort. "Sentència dels versos catalans que prengueren part en lo Certamen de les festes de la canonizació de Sant Ramon de Penyafort."

Axí com fonch sobrada la alegria
Que a tots causà la Canonizació,
Fora també grandíssima rahó
Correspongués la fertil poesia.
Los Catalans ¿perquè dexam la llengua?
Català fonch lo Benaventurat.
. . . . . .

Són set cobles de 8 versos, més dues esparces d'igual forma. En la segona cobla, parla dels limosins que varen inventar l'art de trobar. Tracta d'Ausiàs de la següent manera:

Ausias March en ella (l'art) fonch poeta
Tan excellent, qu'és tingut per més net
De quants bells rims y bells cants hajen fet:
I axi en son temps sa obra troba fou eleta.

Bulbena pàg. 285-287

En la terça cobla tracta de la Gaya Sciència i que, ara tothom es dóna a escriure en castellà perquè en treuen més profit, per més que molts, de la manera com l'escriuen, fan riure. Diuen que els és més fàcil escriure en castellà que no pas en català, que costen tant d'ortografiar i d'accentuar. En la primera esparça posa:

Y axí, diem merexer grans llahors
Los que han escrit en llengua catalana,
Portant quiscú sa troba molt galana
i esser tots ells subtils componedors.

Aconsola als que no s'han pogut premiar, per algun defecte i, per fi, diu, tot premiant l'advocat Pujades:

Com se pot fer haver treballs debades;
Sia'ls conort que no's pot dir millor,
Lo qui és estat a tots opositor,
Perque Per lo pris és de misser Pujadas.

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

La composició guanyadora de la joia era capc,ada per la inscripció. Esta poesia guanyà joya en lo certamen que ab motiu de las festas de la canonisació de Sant Ramon de Penyafort se feu en Barcelona. Geroni Pujades

Bulbena 299 Briz p. 315 Font caballé
Briz p. 315: Bulbena, p. 291: Les Muses nou

Font caballé, ni somni de Parnas
Ni nou, si's vol que fossen cent...

En Franscesc P. Briz, en el seu Lo llibre dels Poetas (~~1667~~ 1867, p. 315) en publica d'altres, la major partida en el metre usual d'hendecassílabs amb l'accent a la quarta, com la d'En Pujades:

Ramon Havem

De un català, breument cantar voldria
La vida y fi, la regalada historia.

Baltasar Ausias March

Ram, on se posa la coloma blanca

és un sonet que sembla imitat d'una altra obra coneguda. (A la pàg. 13, Massó diu que aquesta obra es una imitació de la del concurs de 1562, a honor de Ramon Llull per Gaspar Verí)

Fructuós Bisbe y Vila

Si lo que mon cor pensa
Pogués portar a llum com yo voldria

XXIII bis. 1610-1611. Gaspar Escolano. "Decada primera de la historia de la ciudad y reyno de Valencia. Valencia, Pedro Patricio Mey, por cuenta de la Deputacion, 1610-1611. - Fragment sobre la impossibilitat de traduir Ausiàs al castellà. Part 1ª, llibre 1er, cap. 14, número 45: "Y bolviendo a lo que arriba desiamos, que es don proprio de Lengua (Limosina) dezir sutiles y maravillosas razones en breves palabras con grande suavidad; digo que viene a ser esto con tanto estremo, que para traduzir un verso Latino necessitan los Castellanos de dos o tres versos en su Lengua y si han de estrujar todo el concepto Latino; assí tambien para trasladar algo denuestro en la suya: Y es tanta verdad, que aviendo escrito en el versillo Lemosin que lla-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

mamos cudolada (s'ha d'entendre noves rimades) nuestro famoso Valenciano Jayme Roig, aquel memorable Libro de las mugeres, intitulado de Los Consejos, en Lengua Lemosina, que entonces corría en Valencia; hambrientos los de buen gusto, por traduzir le en Castellano, para comunicar a todo el mundo las riquezas del Cerro de Potos y del ingenio de aquel gran Poeta, jamas les ha sido possible el salir con la empressa. No menos goloso por sacar el oro de las venas de otro profundissimo Poeta Valenciano Ausias March, y enbiar-la a Castilla traduzido, el buen Jorge de Montemayor Poeta Portugués, puso con grande cuydado la mano en la labor, traduziendo en Castellano sus Poesias escritas con tanta pujanza de conceptos en Lemosin; más salióle tan mal su deseo, que puestos en paralelo el original con el traslado son tan desemejantes que pueden passar por obras diferentes, como si fueran diferentes los sugetos, y de diferentes autores".

Apart els elogis pomposos i imponents que acostumen a usar els valencians en tractar dels seus autors, per ells els millors de tota la literatura universal, solen usar els mateixos en diferents i conceptes equivocats. Parlant d'En Jaume Roig, els valencians anomenaran sempre cudolada (de passada mal escrita) contra el parer del propi estrany i extraordinari poeta declara escriure en noves rimades Comediadas. En Chabàs creu que el primer que va empescar-se codolada aplicat a Jacme Roig va ésser l'Escolano. El mot va tenir ventura, precisament perquè era equivocat.

És un fet curiosíssim la persistència del metre que en deien d'Ausiàs March (ja hem esmentat les dues poesies, llatina i catalana, endreçades a Ausiàs), de quatre obres admeses, tres ho estan en el metre consabut , i l'altra (la d'En Bisbe) consisteix en una combinació d'octossíl.labs i d'hendecassíl.labs, alternats. En Calça és natural que s'expressà, en la sentència en el metre que sempre els Jurats usaven, i ho declaraven en els documents oficials.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

XXIV. - Concurs de 1514, en honor de Santa Teresa. "Relació molt veritadera de les solemnes festes fetes en Barcelona a la Beatificació de la Beata Mare Teresa de Jesús Monja Carmelita Descalça a cinch de octubre del any 1914. - Barcelona. Llorens Deu. M.DC.XIIII". - Hi consten, no podia faltar-hi, poesia composta a l'estil de Jaume Roig, (un estudiant devot seu), romanç (per Miguel Boget, natural de Castelló de Empuries), però la composició que per nosaltres és més notable és la obra en cinc cobles i tornada sota l'epígraf: "Cant del canonge Geronym Ferrer de Guissona a la Beata Mare Teresa de Jesús, a la imitació y stil dels Cants o Octaves del antich Català Ausias March, fecundissim y elegant Poeta".

O gent del mon obriu los ulls per veure,
Entre esculls, una gran maravella
Qu'a obrat Deu en una sa donzella,
Per al soport dels qui la volen creure.
Teresa foù tant sancta y tan prudent
Que meresqué, per sa sancta bondat,
Que lo tercer de l'alta Trinitat
Li abrassas son cor ab foc lluent...

Són cinc cobles octaves amb tornada. Remetem a la llarga nota 6 i al nostre text que li correspon, pel que respecte a Geroni Ferrer de Guissona.

XXV. - 1633. Traducció llatina de Vicents Mariner. - "Vicentii / Marinerii /Valentini / opera omnia / poetica et oratoria / in IX libros divisa /: quorum indicem indicat sequear pagina". - A sota d'aquest epígraf la marca de l'impressor i al peu: "Turnoni, apud Ludovicum Pillhet. M.DXXXII". - En octau de 864 pp. - La part que es refereix a la traducció d'Auziàs March (pp. 497-556) està concebuda de la següent manera: "Vincentii Marinerri Valentini Poemata, quibus Ausiae Marchi Opera, facundissimi et elegantissimi Poetae, et strenui Equi-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

tis Valentini interpretantur, et ex vernacula prisca lingue Lacovicenci, qua tunc Valentini utebantur, et ipse author haec composuit, in Latinum vertit eloquim, et in sex Elegiarum libros divisa, carmine elegiaco exaravit. - Ad illustrissimum et amplissimum virum D. Ludovicum de Haro, Philippi IV. Hispan. et Ind. Regis cubicularium, et auriae clavis ornamento insiginem et D. Jacobi torque cohonestatum", etc. - En Ribelles reprodueix en fotogravat la portada general i aquesta particular de la traducció que acabem d'esmentar. L'Aguiló (nº ~~2, 134~~ 2134, p. 566) redueix aquest últim text a la més ínfima expressió, suprimint alguns conceptes importants. En la Biblioteca Nacional de Madrid, on En Vicents Mariner va morir, es conserven segurament tots els seus manuscrits, que representen un treball enorme. Segons declara En Pagès en la part corresponent a la traducció no hi troba altra variant sinó en la dedicatòria la qual en lloc d'ésser adreçada a Lluis de Haro, ho és "Ad illustrissimum et Reverendissimum virum D. Franciscum de Herill, abbatem Cucufatensem dignissimum". Continua el Praefacio (pp. 498-519) del traductor i la Vita elegantissimo Poetae Valentini Ausiae March (510-520). Es val d'uns puerils subterfugis per pretendre continuar la llegada d'Ausiàs anterior a Petrarca, sense creure-hi gaire, vol i dol: tot és qüestió de l'honor valencià, que ofusca les intel.ligències més clares. Segueix una Elegia in priscos et celebres Valentini Regni Poetas (520-~~521~~ 541) on se perpetuen moltes idees confoses. - La traducció pròpiament dita (pp. 541-856) apareix dividida en sis llibres que comprenen cent vint-i-set poesies que anomena "Elegies", però alguna elegia manca i una altra és impressa dues vegades. Fora d'aquests sis llibers les dues demandes de Borja i la Resposta a Monsen Fenollar que havia inclòs en Resa i que En Mariner posa fora dels sis llibres. La classificació és gairebé sempre d'acord amb l'edició de Barcelona de 1560.- En Pagès observa judiciosament en el seu paràgraf final:

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

"L'obra del traductor llatí és no solament la més co[illegible] nó també més fidel que la dels seus predecessors. El llatí, amb el seu carácter sintètic i els versos sense rimes, convenia més a la interpretació de les idees d'Auzias March que les llengües modernes. ~~Er~~ Mariner n'ha tret sovint el millor partit".

XXVI. - 1637. Ximeno (34) diu que un capellà valencià anomenat Vicent Pons havia compost uns comentaris d'Ausiàs March i Jacme Roig en 1637. Ximeno parla d'una memòria manuscrita d'Onofre Esquerdo sobre els Ingenios valencianos, i no sap què han esdevingut els tals comentaris. El sol fet d'estar-hi barrejat l'Onofre Esquerdo, l'inventor de les trobes de Jaume Febrer i d'altres ficcions literàries, ens fa pensar que ni el capellà ni els seus comentaris ni la memòria manuscrita ni els Ingenios valencianos no deuen haver existit mai sinó en la fantasia de l'Esquerdo. És un fet que cap altre bibliògraf s'ha deixat enganyar. És un engany per l'estil del famós manuscrit de les Regles de amor del capellà Andreu (publicades fa pocs anys per l'amic Amadeu Pagès) i el títol antic és Regles d'amor e parlament de un hom y una fembra quan En Mariano José Ortiz, un altre valencià inventor, va afegir-hi amb lletra seva "fetes per Mn. Domingo Mascó a requesta de Na Carroça dama del Rey D. Joan el 1º damay? carta amorosa de esta al Rey y sa resposta". Amb aquest afegitó de lletra seva omplia diversos objectes: Fer autor a Mossèn Domingo Mascó que no n'era, tacar l'honra d'En Joan I i Na Carroça, valenciana que va ésser dama de la reina Na Violant. Mai, per la correspondència coneguda, es pot dan despendre tals relacions amoroses del rei. 'Lobjecte principal és que facin sang i els autors valencians moderns (no pas els de crèdit) però els adotzenats, que són els més, divulguen aquesta invenció. Tant se val que es diguin Onofre Esquerdo com Marian Josep Ortiz (el gran empastifador de manuscrits antics). La veritat, tard o d'hora, fa el

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

seu camí. Certament, no caldria fer esment de tal ficció suspecta, per més que es referís a Ausiàs.

XXVII. - 1646. Traducció castellana de Narcís de Arano i Oñate. - Ximeno (34) i, seguint-lo Cerdà y Rico donen compte d'una versió en octavas castellanes que pot tenir-se per perduda. El que el seu autor el Dr. Narciso de Arana i Oñate, nascut a Sant Mateu (Mastrat) provincia de València, sembla que l'hauria empresa pels volts de 1646, que va ésser rector de Vilalba (província de Tarragona, bisbat de Tortosa, partit judicial de Gandesa) i que, més endavant, va obtenir un benefici a Sant Miquel de València. - Havia de contenir, aquesta traducció, tota l'obra completa d'Ausiàs March, de la qual En Romaní i En Montemayor, i encara les dues traduccions plegades (Saragossa 1562, Madrid 1529) disten molt per ésser completes. Ximeno, ~~que~~ declara haver vist el manuscrit que anava acompanyat de l'original ben corregit cada cobla amb la traducció i dels mots difícils de comprendre. Es conserva fa anys a la Biblioteca de la Universitat de París (Sorbonne) un exemplar de l'edició de Barcelona de 1560, plena de notes de l'Arano, explicant els mots difícils i duent, al verso del foli primer, el dístic que és concebut d'aquesta manera:

"Doctor Narcisus nomen, cognomen Aranus,
Rector Villalbe est hujus herus que libri".

Les notes d'aquest exemplar són tan importants i judicioses que ens fa doldre, per la inconcebible incúria valenciana, que aquesta traducció s'hagi perdut. Havia format part de la Biblioteca Mayansiana (B. M.) i, com que aquesta tan notable va ésser dispersada a la mort del darrer dels germans Mayans, aquest manuscrit va córrer la sort dels altres llibres desapareguts. Mossèn Francesc Pasqual Chiva, que havia vist la traducció Arano, al XVII^èn segle, en dóna algunes indicacions. Portava el títol: "Las obras del profundo y elegante Poeta

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Ausias March, nuevamente corregidas y sin abreviatura alguna, desenterradas de su lengua Lemosina, en octavas Rimas Castellanas". En Cerdà i Rico, ajudant-se amb notes que li havien facilitat els germans Mayans en 1779 completen el títol: "con el menor detrimento del autor que pudo ser: por el Doctor Narcisso de Arano y Oñate, olim cura de la Parroquial de Villalba (de los Arcos en el Principado de Cataluña) y al presente beneficiado en la de San Miguel de Valencia". La obra anava dedicada al seu oncle, el Dr. Diego de Oñate, canonge de València i anava precedida d'una biografia d'Ausiàs March. Hauria de comprovar-se si, a través de l'oncle d'aquest, hauria anat a raure la traducció d'Arano a la Biblioteca de la Metropolitana de València.

XXVIII. - Traducció castellana inèdita (Romaní). - En Pagès ha indicat primer que ningú aquesta traducció en octaves castellanes (ms. nº 1131 de la Biblioteca Nacional de Madrid) el qual descriu exactament: és de la fi del segle XVIè i per estar mancada de començament, no es sap res del seu autor, cas que n'hi hagués. En Pagès contrapunta aquesta traducció amb la d'En Romaní. Nosaltres som de parer que aquest text representa la traducció del mateix Romaní dulcificada dels seus versos tan mal construïts i dusos. Feien tan trista figura al costat dels d'En Montemayor (edicions de 1562 i 1579), sempre fluits perfectes, que algú, parent, amic o fill que sabien què eren versos, va tenir pit per a ~~fer per tenir bon aspecte i~~ millorar-lo. No es tracta d'una traducció nova sinó de la dulcificació d'una de vella: el primer asaig.

XXIX. - 1641. Francisco Fontanella. Obra memorant la mort del canonge Pau Clarís. "Occident Eclipse, Obscuredat Funeral. — Aurora, Claredat, Belleza, Gloriosa. — Al sol, lluna y estela radiant. — De la esfera, del epicicle, del Firmament. De Catalunya. Panegyrica alabança en lo

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

últim vale, als Manes vencedors del molt il.lustre Doctor meritíssim Canonge de la catehdral de Urgell; Deputat y President generós del Cathalá Consistori, y gloriosament aclamat Llibertador, Tutelar y Pare de la Pàtria. — Observada per lo Doctor Francisco Fontanella, Barcelonés. Y dedicada a la Paterna Protecció del Doctor Joan Pere Fontanella, Ciutadà honrat y Conseller en Cap, de la sempre fel y sempre victoriosa Barcelona. - Barcelona, en casa de Gabriel Nogués. 1641. En 4º, de 30 folis sense numerar. L'Aguiló (Catálogo) pág. 694-695, núm. 2879 fa les observacions següents: "Entre los preliminares, hay una linda décima (catalana) del Doctor Pau Fontanilles al Autor. Y de este último, además de los versos intercalados en el texto hay al principio una inscripción poética para el sepulcro de Pablo Clarís en cat, lat. y en francés (y al fin una larga silva en) lengua materna"; ~~y al fin una larga silva~~. - Posarem una llista a aquesta poesies, no perquè tinguin res a fer amb Ausiàs March, però la mencio prou directa que en farà en el num. vinent val la pena d'esbrinar si en aquesta obra s'hi pot trobar algun rastre de forma, dintre els motllos vinguts de Castella, que els nostres poetes decadents n'estaven imbuïts. Serà curiós observar que mentre Ausiàs decau, durant tota la llarga decadència, s'imita contínuament l'estil de Jaume Roig. Esmentarem aquestes poesies perquè hem pogut disposar d'aquesta rara edició per trobar-se entre els fullets Bonsoms. La llicència d'impressió és datada de 20 augusti 1641, fent d'assessor un Josephus Fontanella. - (fol. 3 vº) Lo Doctor Pau Fontanilles al Autor. / Decimes.

No s'entén bé

Caldria proporcionar-se aquesta edició que posseeix Bonsoms, o consultar l'original d'En Massó perquè les Textos següents contenen molts errors.

Vostre elegancia nativa Pèticas flors anima.
La primera font es ja, Flors vostre cristall cultiva
Que al llenguatge Cathalà De fructifera esperança,
Amb que doctament alcança Pera pochs llustres d'edat
Ingeni tant remontat Sigles eterns de alabança.

(fol. 4, vinyeta a la part superior). Al molt / illustre Doctor Pau Claris / estas tres afectuoses/inscripcions, Francisco Fontanella consagra. - En marbre breu, en molt aplauso mira. - En la admiras

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVI Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

nena vencedora. - Esta de Claris funeral Aurora. - Esta de Catalunya fausta pira. - Honor della immortal vidas inspira. - Geganthea Deitat, trompa canora, - Que immortaliza França, Espanya honora. - La gloria aclama, fi d'Enveja, codmira. - O Claris generós, a ta victoria - D'esquiva Nimpha ab la sagrada rama - Cinyen França y Espanya, Enveja y Gloria. - Y com lo honor tos resplendors aclama, - La Patria és memorable per ta fama. (fol. 4 versox). - Eiusdem ad eundem. - O tu qui moestus victicem conspicis urnam - Hos campone rogos, hanc venerare piram, - Cuius celici comexaves finere pompam - Barchino clara colit sidera loesta breant, - Follitur cetati divosque extolitur avo - Cedit huma Claris, posthumes extat honos - Urbe fuit gestis sed fama restat in orbe - Auleis, eo Titan Urbis eo orbis erit - Utillior Patria quam vitae decidit heros - ~~Xxix~~ Maximus et aunis magimus alque toga. - (fol. 7) Au mesme deputé. Toute ainsi comme l'illustre flamme, - De la très resplandissante Lune claire - De la nuict et de l'ombre seule dame - Embellit l'orizon de sa seule lumière: - Clarís, ainsi le Cathelan reclame, - Car il l'adore avec lueurs: première - Qu'entre l'ombre de guerres importunes - Est belle transparente et blanche Lune. - Aux antipode le soleil devale - Et laisse alas! nostre emisphere obscure, - La nuicht descent avec ombre inegale - A fin qu'ici l'Aurora torne pure; - Scut Claris de la mort la nuicht fatale - Mais de temps sa cruauté endurcie - Car avec splendeurs l'esferadore - Ou triste occas jusq'a la claire Aurore. - (Copiades les tres poesies, endreçades a epitafi de Clarís, català, francès i castellà va representada per l'Enveja i la llengua d'aquesta no es parla. - D'aquí endavant resumirem força les poesies que En Fontanella ~~les~~ intercala dintre un sermó en prosa amb allegacions i tot). (p. 7 vº) Epigrama. Sepulta Phebo sa claror divina... (de dotze versos hendecassíl.labs per l'estil dels precedents, amb excpeció dels dístics llatins. - Suplica y remata lo discurs aquest Romanç que a lo menos tin-

Això no s'entén

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

drà, de menos mal, d'ésser breu"), (fol. 9 vº). Phenix, que animat a incendis (és Pheniz, aguila i serp, però Clarís és Sol, en ses glòries renaix sempre igual que l'Occident, és immutable perquè ell és constant Palma, cedro excels) "...diversa seu costosa, no deixa Clarís la en tant alterada borrasca, en tant altiva tormenta, com pondera en aquest Sonet". - Sepulta en la carrera umbrosa... "Aquest sonet és prou perfecte (fol. 15)... Com a Hercules y Atlant, columnes de la Esfera, lo celebra amb la brevetat d'estos versos". Columpna Atlant Gegantea El pes caduca excessiu... Clarís ho pot tot com si el fos de bronzo podrà substituir "Els dos decrèpits gegants Hereda'l pes successiu, Claris, columna constant, Columna de bronzo; a qui, O per la casta pureza, Candido honor del seu pit, O per lo Francès aplauso, en son Occident febres sobre'ls llorers victoriosos Corona de lliris... Són en conjunt vint-i-sis versos... "...de les publicas inquietuts les sombras, les tenebres y les onas; la obscuredat y la temença vencedor lo regoneixen estas duas estanças Estanças" (fol. 17)" Posarem aquestes dues octaves, senceres però a ratlla seguida: De Eolo romp lo tuno altera turbulencia obscura, Las onas desenfrena irat Nereo: Amphitrita la espurna argentea impulsa, Alteràs Glauco y s'entorpeix Phroteo: Mes quant llustr's San Telm los raigs ostenta, Callen los vents y cessa la tormenta. Sent així, Catalunya victoriosa, De Cruel furor y inhumana De un Rey injust, tormenta procelosa, Da una nació superba, enveja insana, Quant nostre Deputat, llum portentosa Venç de tants enemichs, furia tirana. Y en la tormenta cega y importuna Sant Telm és vencedor, sa clara Lluna. (20 verso) "...Aquí, pera fi gustós de tal serie obscurs, he escrit a Montjuich estos jocosos versos". Torre excelsa, alta atalaya, Qual fortuna, qual succés, Estampan lletras de plom de perfil de tos parets... (Són quaranta versos en romanes)... "victoriosa ha regit la espasa de dos fils, tant

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

per les domesticas tribulacions com per les hostilitats castellanes, celebrant'o Estela ab aquestas liras". - Ya sepultar-se intenta Difunt lo dia en la campanya undosa (Estela és Clarís, el Sol és Catalunya), sortirá i vindrà el triomf. Són vint-i-sis versos; fol. 24), en acabat: Claritas ~~xxxxxxxxx~~ Stellarum. Stella enim a Stella distat in claritate... (fol 26)... Epilogo: O Claris, noble, o vencedor invicte, o Atleta feliz, tutelar, Llibertador... (fol. 26 vº) Laudemus viso floriosos et Cathedras nostros in generatione sua). (fol. 26) Vinyeta tipogràfica en lletres més grosses que els epígrafs usuals Silva. El caràcter de la forma de Silba no és total; hi han grans tirades de combinacions de forma de Romanç, i la Fama que sona dues vegades la trompa, ho fa en romanç; en canvi parla l'autor és en poema té un total tres cents vint-i-dos versos però en conté més en romanç que no pas pròpiament en Silva. En aquest poema hi figuren les mateixes imatges que hem examinat en les demés obres d'aquest recull. Posarem els tres primers versos i els tres darrers. "Anima pura en la regió divina, Descansas vencedora, De funest accident a eterna Aurora... Amb cultes cinyen funerals memòria, La Fama Enveja si la Enveja aclama Famosa enveja y envejosa Fama. - Soli - Deo- Honor - Es coneix que En Fontanella manejava amb força traça l'hendecassíl.lab segons pot veure's amb els exemples adults.

XXX. - 1642. Dr. Josep Català, Barcelonès. La Il.lustrissima /Catalana, / la Protomartyr de las Espanyas, Barce/lonesa gloriosa, / Vida, Martyri y Triumphos / de la admirable Verge Santa / Eularia./ Amb son ultim Triumpho a / sa bandera y plantas. / Per lo Doctor Joseph Català /, barcelonès. Dedica's al molt il.lustre y generós Cavaller lo senyor Lluys ~~Lu~~ Lull de Boxadós. En Barcelona: en l'estampa de Jaume Ro/meu. Any 1642.- En octau, de 70 folis no marcats, més 8 de preliminars i 4 de finals. Dos gravats o estampes de la Santa, una al co-

x

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

mençament, i una altra a la fi del principi d'un poemet d'[illegible] ta octaves reals titulat: Triunfo de la Verge Santa Eularia a Montjuich. - A la fi del llibret hi figuren unes Cobles de la vida y miracles de la gloriosa Verge y Martyr Santa Eularia, cos sant de Barcelona, de la qual no en donarem cap fragment per ésser en silva. - Solament del poema pel seu caràcter n'oferim la primera i la darrera cobles hendecassíl.labes i tres d'entremig: Triunfo de / Eulalia en / Montjuich Catalunya / Octavas.

Si atent arrobo merequi algun dia,
A veu inculta Euterpe soberana
Veu, per ser catalana
Subjecte sempre a passió per ser mira inhumana,
Ohiu Eularia rustica Talia
En cant informe, y armonia llana
Mentre lo blanch Cordero que us trasforma
Lo nom divino en vostra front informa.
O contumacia de nació atrevida,
Madrona crida en Pallas transformada
Bellicosa ciutat postrar rendida
Preten Castella fraudulent yrada!
Cathalunya en milt glorias sempre unida,
Com pot vèncer Castella a tu postrada,
Si miras arrogant que Barcelona
Té a Catalana Eularia per Patrona.

Dar-me que'ls altros sants atents admiran
De la insigne donzella la bravesa
Seguexen plantas que de gloria admiran
Tots uniformes a la justa empresa:
May veu lo Olimpo que als Gentils mentiren
Tanta deitat entre sa grama estesa,
Com lo gran Montjuich veu aquell dia
Ceñit de tanta gloriosa infanteria.
Aquí de nou valor se revestien
Los catalans, que de vensuda anavan,
Las horrisonas balas no temien,
I als tronadors mosquets se abalansavan,
Ya de la cerca intrepidos axian,

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institvt d'Estvdis Catalans

Ya l'enemich pervers acordonavan,
Ya las banderas miran Castellanas
Trepitjadas per plantas Catalanes.

Divina Eulalia ja ab denocs banderas
Jau lo trofeo a vostras bellas plantas,
Banderas eran antes altaneras;
Ara catifas de exas plantas Santas:
Lo cor vos oferim ab major veras
Al mitg de guerras gran Bellona tantas
Fins atant que portem tota Castella
Als peus de Pallas tan divina y bella.

XXXI. - 1643. En la Carta (Crusca?) Provenzal d'Antonio Bastero (que hem ressenyat (vessenyarem?) amplament (on?), p. 78, Roma, 1724): "Ne fa altre si grata memoria, il celebre Dottor Francesco Fontanella nella siguente cobbola d'un suo componimento che recità nella Accademia, che fu fatta in Barcellona verso la mettà dell'último transcorso secolo, per la festività di S. Tommaso d'aquino.

Viu aquí Ausias March	Vidi qui Ausias March
Poeta cast y eloquent;	Poeta casto ed eloquente;
Com a fenix dels antichs,	Come a Fenice degli antiche
Com a pare dels moderns,	Come a padre dei moderni.

No hem pogut trobar ni en la Biblioteca de Catalunya (fulleto Bonsoms) ni en la de la Universitat (catalogada) ni en la de l'Ateneu (fons Amer) cap rastre a Barcelona del poema d'En Fontanellas.

XXXII. - 1644. Josep Elies Estrungós. Fenix català, o llibre dels singulars privilegis... de Nostra Senyora del Mont del Carm"... "Any 1644. Estampat en Perpinyà, en casa de Esteve Bartau". - En aquest llibre en octau, (hi ha) 180 folis, 4 de taula i 30 de preliminars sense marcar. - En aquesta obra hi figura un Helenc dels Escriptors catalans, amb gairebé cap explicació, dividits per facultats, En conjunt són cent

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

noranta un noms. No cal dir que entre els quaranta dos de Retòrica, Poesia i Història no hi compta l'Ausiàs March. En les obres de la gran decadència catalana precisament en períodes en què estava a punt de trencar-se la nostra tradició poètica, ens caldrà prendre nota de lleugeres minúcies. Quant en el capítol vinent tindren ocasió d'anotar En Jacme trobarem que l'estil va ésser molt més durable a Catalunya que no pas en el seu país d'origen.

Això no ho entenc

XXXIII. 1681. Josep Romaguera. Atheneo / de grandesa / sobre / eminencias cultas /, cathalana facundia / ab Emblemas il.lustrada./ Part I; Conságrala / al Fenix de Barcelona / Sant Olaguer / gloriós. Lo Dr. Joseph Romaguera / Barcelona en casa de / Joan Jolis Any 1681. - En octau, 144 i 8 preliminars. "Ab llicencia." Pendrem solament de les octaves i altres metres hendecassíl.labs: Les altres formes, com silva, endetxas, ecos i altres força interessants; és cosa sabuda que En Romaguera és un dels gongoristes més forts de Catalunya. - (p. 4, ratlla 7). Octava. Onas, que ab clar Sol de noblesa Lliri Sacro florí en bella Aurora.. (p. 9, ratlla 13). OBelisco, que al cel donar cuydado... - Prolech al lector. Asunto es la novetat del reparo que influeix fosforo comú al presumit cuydado de censura... Si'm vituperas es per aver escrit en català, no'l temo, perquè murmurant de la llengua que parlas, fentla esturment, de sas ignominias. Los matexos ecos de vituperis, ressonan calumnia a ta vil censura. A fe que no la ultrajavan aquells antichs erois catalans que feren sentir de sas victoria a Atenas y Neopatria, y los que ab lo preciors rubins de sas venas la imprimexan a Sardenya, Mallorca y Valencia; però excusaré lo panegíric de sos aplausos, per no ser paralipomen que exageras la injuria ab que lo oblit sepulte lo august de sas presas". - Acabades les pp. prel., d'aquí endavant marcarem les planes. (p. 1, repeteix l'epígraf reduït: "Atheneo de grandesa sobre eminencias cultas catha-

L'acita l'Aguilé, Catalunya, pág. 669, nº 2794, però no la descriu

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

lana facundia ab emblemas il.lustrada Eminencia treballar per excel-lent aspirant a universal". - (p. 15) Emblemata II (un libre en rodoli). Octava. Methero ruydós que l'Orbe assombres. - Glosa. En la mes vana y licenciosa... Emblema XI (boix) Seneto I, Architecto prodigios, ab clara empresa, Aspiras a pricar a Cintio hermosa... (boix com a rodolí). - Soneto al mateix assumpto. Del rich Cleopas, del sabi Ttolomeo..- Soneto III. Al obelisco de la Hermosisima Rodope. - Rodope estuta si be sempre ingrata. - Soneto IIII. En altra forma a la vanitat dels obeliscos. Molestia fou un temps ta bella altura. - (p. 129). Emblema XIII. Emblema i boix XIII. Madrigal I. Despaix benvol del Cel; flota arqueada (12 versos . - (p. 130). Madrigal II. Alegria del orbe, o pompa hermosa... Madrigal III. Apeles pinta al ayre, bell Apolo... (p. 131) Madrigal IV. Del cel fins a la selva se entapisa... Madrigal V. Ta pompa solicitan las coronas. (p. 143). - Del mateix assumpto. Tersets les art Major. Donarem aquests tercets a ratlla seguida però posant punt i apart a cada tercet, per l'interès que pugui tenir la seva forma poc usada. Influència dantesca?

Garsa del aura, resplandent Garnota - Pandó de Astrea, - Vaixell de plomers surca en bella flota.

Almiranta del ayre, - timbre de grandesa - De Gaeta y marfil blancos asoma - Rasgo del Sol en clapes de bellesa.

Y de la Delia Gentil vano de ploma, que avirant son donayre y bisarria Meteoro supera, y nuvols doma.

Gosant estada fins a sa altaneria, - Y en cada de llum savia espera - Donar llisons del temps, gran osadia.

Puix que plumall parles en alta esfera - Adverteix documents, escriu avisos - Festiu cometa sa quietut altera.

Imprimint al ayre eloqüents matisos - Entre armiño y vernis bella blasona - Triunfos de Minerva en nobles visos.

Y en Panteons de Zafir constant abona - De son provido instich glo-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

rias seguras - Allí Ninfa dèl dol, rayos corona.

Simulacre felis, y a sas venturas - De tot lo universal Victorias trena, proseguint ternura.

Quant los nuvols aylats, vibrant venjanças - Rayos fletxan, arqueant centellas - Y enristant atrevits llanças.

Disparant per balas, íneas estrellas (p. 144) - Destruint horas, combatent montañas - Deixant en pols de Palas maravellas.

Terribles solicitan vils hasañas - En volcans y terribles feras penas - Y aterrint emisferi a pulas zonas.

Tremolan a sas iras las almenas - Tot es recel, tot ancià, tot cuydado - Exint de mara cristalinas venas.

Mes de tanta tormenta ab desenfado - La Garsa triumfant, bola segura, - Puix canta en las injurias del Hado.

Sas rabias insolents segar apura - Sobre lo temporal gorgea y trina, - Y a la vista de cel crespa hermosura, - Y pasme del instinch, sabia doctrina, y al Pol.lich major clara enseñança - Y a retirar se en temps ditxós afina.

Puix varia la Fortuna en la mudança - Fent gala del capritxo y fantasia - Puja pera baixar, que vil pujança.

Mes la sabi atenent sa tirania - Retiran se al sagrat, segur respira, - Y ab despreci sonriu sa villania.

Puix tot Hado y Fortuna, si be's mira - Es sols ficci y ceguetat humana - Facil, erronea, li son gera y vana.

Aquests tercets d'imitació del Dant, són normals, i més perfectes que no pas els de Fra Rocaberti en la Gloria d'Amor. Es molt alambicat per nosaltres rastrejar si amb els metres d'art major puguin haver-hi en Romaguera, cap influència d'Ausiàs March. Sinó la curiosa referència del paràgraf XXX, on la venerció, si més no, de que era objecte Ausiàs March per part d'En Francesc Fontanella. Després d'un Pròleg tan valentment catalanista, en tocar l'hora que tots els ~~xp~~ països varen abandonar els catalans a la seva sort, que era igual que posar-se a disposició dels castellans, En Romaguera va mudar de llengua. Posarem tan solament dos epígrafs d'obres en castellà:

No atenen

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institvt d'Estvdis Catalans

Barcelona, 1 octubre 1946.
JS/RG

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

XXXIII ? 1687. Panegírico del glorioso martir San Severo, hijo, obispo y Patrón de la gloriosa ciudad de Barcelona; a los 6 de noviembre, sacan la a luz el prior Jacinto Calsina, Jayme Costa, Lluis Albarich y Jaime Rialp, presbyteros. - Barcelona, Josep Llopis, 1687.

XXXIV. 1702. Relación de las festivas y magestuosas prevenciones, con que Barcelona, celebró el feliz arribo y feliz himeneo de la reyna Dª Gabriela de Saboya. - Barcelona, por Rafael Figueró, 1702 1&o2.

XXXVI. 1709. "Anales de Cataluña" por Narciso Feliu de la Peña y Farell, tres volums, Barcelona, por Juan Pablo Martí, Año 1709. - En p. 27, col. 1 del volum terç, tot tractant de la suposada i gens probable amistat entre el príncep de Viana i Ausiàs March, parla d'aquest en aquests termes: "Il.lustre cavallero, (Ausias March) igualmente favorecido ~~por~~ de Palas y Minerva, eminente letrado, celebrado Poeta y valiente Capitán". - D'aquest autor, Feliu de la Peña, és el que el gran Milà, en concentrar les seves citacions, i espigolant en aquest volun III pels seus estudis de poetes fol III, 67, posem per cas. - Alguns provençalistes eminents, havent estat intrigats per la forma tan extractada d'un nom propi es pogués referir.

Ausiàs no s'entén. Coll-bria vem l'original de Mayó. - E indeutmen el copista s'ha saltat ratlles.

XXXVI. - 1724. Anton Bastero i Lledó, La Crusca Provenzale. De primer oferirem el títol complert, que no es troba gaire sencera i en acabat l'article referent a Ausiàs Marc, un xic reduït. La Crusca Provenzale / ovvero / Le voci frasi e maniere di dire / che la grandissima e celebre Lingua Toscana ha / preso dalla Provenzale; / arrichite e illustrate, / e difese con motivi, con autorità e con esempi; / aggiuntevi / alcune memoria o notizie istoriche intorno agli antichi Poeti / Provenzali Padri della Poesia Volgare, particularmente / tra alcuni di quelli, tra gli altri motti, chi furono / di Nacione Catalana / cavate da MSS. Vaticani, Laurenziani, ed'Attronde. Opera / di Don Antonio Bastero, Nobile Barcellonese, Dottore in Filosofia e

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

nell'una e l'altra Legge, / Canonico e Sagrestario Maggiore della Catedrale di Girona / e d'Esaminatore Sinodale della medessima Diocese i detto fra gli Arcadi Impride Bacchico. (Marca pastoril). In Roma M.DCC.XXIV (1724) /. Nella stamperia de Antone Rossi / nella Strada del Seminaro Romano / Vicino alla Rotonda. / Con licenza dei Superiorii". - La falsa portada fa així: "La / Crusca Provençale / di / D. Antonio Bastero /. Volume primo." - En la p. 5 prel. un gran gravat emblemàtic. A dalt de tot la llegenda en castellet ? "Con questa moderna haveccia Dante. Par. 16. Al centre una llibreria i de llarg es llegeixen els noms dels principals provençalistes italians. "Bembo, Varchi, Tassoni, Baldini, Pedi, Salvini, Crescimbeni." Una dama (Venus?) mostra a una altra un escrit que penja d'una taula: La Crusca Provenzale di D. Antonio Bastero". En la p. 7 llicència pastoril i en la p. 8 llicència per la impressió datada de 8 desembre de 1723". 8 pp. preliminars sens marcar i 173 marcades, de 300 x 190 mm. La idea que publica de l'Ausiàs March el català Bastero i Lledó es pot dir que està ben pensada fora del cognom Bou, invertit per algun valencià desocupat i el català italianitzat no n'hi té cap culpa. Posarem en toscà, com el deia. Va passar a Roma quinze anys per agenciar a favor de Girona l'almoina del pa que resoldrà bé del tribunal de la Rota. Mentrestant, va formar-se el primer provençalista, pel qual treball la seva condició li facilitava. S'han d'haver examinat els tretze volums, alguns dels quals (els de l'Acadèmia de Bones Lletres varen ésser mal venuts per un individu que ostentava el càrrec de Bibliotecari).

Ausias March (p. 76, vol. 1º, p. 78, col. 2ª), Catalano d'Ogine natio della Città di Valenza (Le sue poesie, stampate, esistenti nella Libreria Casattanense e in quella della Sapienza). Innamoratosi egli d'una gentildonna Valenziana chiamata Teresa Bou, molte Rime compose de suoi Amori; e, dopo qu'ella mancò divita, celebró la sua morte,

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

comme fece il Petrarca quella di Madonna Laura. Ma avventuto al poi di aver perduto il tempo e consumata la gioventu in cosi vari amori, come si raccoglie dall'ottava rima a.c.59.

Que m'ha calgut contemplar en Amor,
E be sentir sos amagats secrets?
De mos treballs, quins comptes me son fets?
Verament he despesa ma dolor.
Tot lo meu seny, franc arbitre l'he dat,
Lo meu jovent tot per ella he despres.
. . . . . .

(No caldrà copiar, perquè són totes obres conegudíssimes. El que ens interessa és l'ordre en què posa els cants. Els fragments curts són traduïts a l'italià, en els llargs paràgrafs explica els mots que li semblen deficients). Voltò il suo affetto verso a la Beatissima Vergine.

Mare de Deu, hajas mercè de mi
. . . . . .
Mare de Deu, tu est aquella escala
Ab que l'om just lo Paradís escala
. . . . . .
Mare de Deu, advocada sua
Fes que ton Fill que piadós me sia.

Fioriva egli in tempo di Papa Calisto III, che fu eletto l'anno 1453, chiamalo prima con nome di Alfonso di Borja come si rendi chiuro dal seguente componimento, che si legge a. c. 133 della seconda edizione di Barcelona fatta net 1560.

Demanda a Na Tecla de Borja, neboda del P. S.

E visse lungo, come si cava dal seguente passo del conto 8 di morte:

La velletat en Valencians mal prova,
E no sé com yo fassa obra nova.

La sue Opere furono trasportata in versi Castigliani dal Cavagliere Giorgio di Montemaggiore, Portoghese, publicata in Valenza in 1560, e poi in Madrid".

En Bastero ignorava que En Montemayor no va traduir sinó una part,

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

incompleta, dels cants d'Amor, i no diu res de la traducció d'un Sal-tasar de Romaní. Com hem dit en tractar de les edicions de Saragossa i de Madrid l'obra de l'Ausiàs March dista molt d'ésser completa portada al castellà, i la que sembla que era ben acabada (Arano) pot considerar-se perduda.

XXXVII. 1747. P. Josep Rodriguez. Bibliotheca Valentina, en foli gran.

Alguns bifliòfils valencians (Serrano Morales, Roc Chabàs) ens havien indicat que el treball original va ésser el del P. Rodriguez, que en Ximeno va trobar manera d'insinuar-se a la impremta, i amb les proves a la mà, va utilitzar-les pels dos volums del seu llibre. Si ~~això~~ aquest fet fos cert, s'explicaria que datades del mateix any les dues bibliografies, la d'En Ximeno és un xic posterior en el segon volum.

Deu aplicar-se una obra de molt diferent caràcter: 1669. P. Josep Rodriguez, Sacro y solemne novenario y lucidas fiestas que hizo el convento de N. S. del Remedio de la ciudad de Valencia a sus dos patriarcas San Juan de Mata y San Felipe de Valois. - Valencia, Benito Macé, 1669.

No s'entén aquest paràgraf. A més, per que menciona aquí entre el Jaume relació d'amb A. March?

XXXVIII. - 1747-1749. Vicenti Ximeno. Escritores del Reino de Valencia, chronologicamente ordenados, desde el año 1238, de la christiana conquista de la misma ciudad, hasta el año 1747-9. Valencia, J. E. Dolç, 1747-9, dos volums.

Auziàs... (quartilla inacabada 149).

XXXIX. - 1781. Josep Rodriguez de Castro. - Bibliotheca Española. En el volum I conté tòts els escriptors fins inclòs el segle XIII, i el segon els rabins. Estén els autors tractats, ràpidament per Nicolau Antonio (1ª de la 2ª), considerablement augmentada per En Perez Bayer, no se'n tracta), dóna notícies bibliogràfiques precioses i certes i l'Aguiló, en el seu Catálogo ha tingut d'aprofi-

Tampoc no s'entén

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

tar-la sovint. Té prou seguretat en les disquisicions sobre les primeres impressions catalanes i valencianes. En Torres Amat, l'utilitza amplement pels autors catalans i així ho declara.

XL. - 1782-1794. - P. Joan Andres. Dell'origine, progressi e stato attuale / d'ogni Letteratura / dell'abate Giovanni Andres / Socio della R. Accademia di Science / e Belle Letere di Mantova. - Parma, nell' Estamperia Reale, 1782-1794. Cinc volums. En el I s'estudia la suposada imitació del Petrarca per l'Ausiàs (pp. 327-329) i en el II, en ocasió de fer la genealogia dels Marchs, les mateixes qüestions (pp. 54-55). Es coneix que el P. Andrés, poc al corrent de les literatures de les quals parla, confon la catalana amb la provençal. Literatures importants estan poc desenrotllades quan algunes de secundàries estan molt amplificades. Per altra part, ignorem si aquest és el primer assaig d'intentar comprendre ogni letteratura, però la idea general és la desproporció. La traducció castellana, impresa per Sancha, distribuïda en deu volums, simultàniament amb la italiana, 1782-1806.

A l'Ateneu hi ha una edició publicada a Madrid en 1834

XLI. - 1788. - Nicolau Antonio. Bibliotheca Hispana Vetus / sive / Hispani Scriptores qui ab Octaviani Augusti aevo / ad annum Christi M.D. floruerunt / Auctore / D. Nicolao Antonio Hispalensi, I. C.,.. Curante / Francisco Perezio Bayerio / Valentino Matriti. Apud Viduam et Heredes D. Joachimi Ibarrae. - MDCCLXXX.VIII. Dos volums. En el primer no pot dir-s'hi res d'Ausiàs perquè l'època és força anterior. En el Tomus secundus (ab anno M ad MD) hi entra de ple: Cap. V. pp. 156-157, nums. 246-248. Les notes d'En Perez Bayer són sempre judicioses.

XLII. - 1808. Noticias acerca de Ausias March y sus obras, inserto en el num. 3 de 30 de Enero de 1808 del "Memorial Literario", diu:

Del Text d'Igualada ... perdut; però aquest article es de Ximeno, però de tota manera no es veu clar. Massó no ho diu, però aquest possible XLII està tret íntegre de l'Apendió.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Diu Aguiló, Catalogo, nº 2125, pág. 562, col. 2, :

" En ~~este~~ un corto y al parecer concienzudo ~~trabajo~~ artículo titulado Noticia acerca de Ausias March y sus obras, p. 62 (a ~~inserto en el núm. 3º del Memorial Literario (día 30 de Enero de 1800), dice~~ inserto en el núm. 3º del Memorial Literario (día 30 de Enero de 1800), dice en la página 62 : les suposades edicions gòtiques acompanyades de la traducció d'En Romaní): "D. Bal. de Romaní publicó las obras de Ausias March, poeta Valenciano, traducidas en castellano de cathalan lemosin y divididas en quatro cánticas. En Valencia, por Juan Navarro, en 1539, en folio. Hay otro ejemplar de esta traducción impreso en letra gótica el citado año, por el mismo impresor, y ~~el citado año, cuya única~~ también en folio, cuya portada sólo se diferencia ~~consiste~~ de aquella en añadir traducidas por D. Baltasar de Romaní y dirigidas al Excellentissimo Señor Duque de Calabria." - Afegeix En Marià Aguiló ("Catálogo de Obras en Lengua Catalana, 1927, núm. ~~2127~~ 2125, Ausias March, p. 562, col. 2ª) que cap bibliògraf ha sabut res ni ha descrit aquest doble exemplar.

XLIII. - 1813. Sismonde de Sismondi (1773-1842), nascut i mort a Ginebra. La data posada aquí dalt és la de la publicació. De la Littérature du Midi de l'Europe. Aquest suís, va escriure les seves obres a França. Diu En Pagès (Introd. ~~tiratge a part~~, p. 102): "A França, l'obra d'Ausias va ~~ser~~ per ser apreciada ~~a França~~ per primera vegada per Sismonde de Sismondi (~~La~~ Littérature du Midi de l'Europe, I, 235) que li va consagrar algunes pàgines ~~penetrants i~~ finament ~~ben~~ escrites, acompanyades de fragments de ~~d'algunes poesies traduïdes en prosa~~ traducció".

XLIV. - 1814-1815. - Ballot i Torres. Gramàtica y Apologia de la Llengua Cathalana. - Hem posat les anyades 1814-15, perquè no portant data ni en el peu d'impremta ni en el colofó, el 1814 (22 de desembre) apareix en la dedicatòria del llibre a la R. Junta de Govern del Comerç de Catalunya. Ara bé, estem en la ignorància si en dedicar el llibre aquest estava ja enllestit o no, si no 8 ò 9 dies tot seguit passen en últimar els darrers preparatius de la Gramàtica i ja ens trobaríem a l'any 1815. Oferirem l'epígraf ben complet: "Gramatica / y Apologia / de la / Llengua Cathalana / per lo / D. Joseph (Pau) Ballot /

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

y Torres, / prebere, catedràtich de retòrica y poesía del Collegi de St Jaume y N. Senyora de Cordéllas, y després del episcopal de la Ciutat de Barcelona /. Ab llicencia Barcelona:/ En la estampa de Joan Francisco Piferrer. / Impressor del Rey. Plaça (sic) del Angel." - A la esquena ha transformat en Catalunya tot reduint en cinc versos les cobles de vuit versos de l'editor primer de Jaume Roig de 1531. Ell deia: "Criat en la patria que es diu limosina No vol aquest libre..." En Ballot va posar: "Criat en la patria, que es diu Cathalunya No vol aquest llibre..." Sent la imitació. En Ballot va imitar i va reduir. Veure l'edició de Jacme Roig d'En Chabàs: Spill o Libre de les Dones, Barcelona, 1905, que dóna totes les cobles, p. 371-2. - Conclusió (p. 210). Se ha vista ja en esta gramàtica, quan entera y perfecta es la llengua cathalana en totas sas parts, las terminacions varias y agradables, la ortografía regular y la prosódia constant. Ara en la poesía, veurem, quan copiosa es, quant eloqüent, Veurem que las suas paraulas son expressivas, las frases enèrgicas; que es afectuosa pera lo patètich, grave pera lo serio, festiva, jacosa, lacònica y sonora; y que no li falta dulçura, número, grandesa y majestat. Deixo per antigas las poesías de Ausiàs March, tan celebradas, y me contentaré en dar una petita mostra de algunas del estil corrent. No crech que sem tingas axó superfluitat, demasía, ó excés en una gramàtica en que es precisa la brevedad; perque

Totas las nacions anhelan Aquella natural llengua
Embellir y propagar Que la Fortuna'ls ha dat.

En haver fet la tria (prou coneguda i prou trista) copiarem el paràgraf final del notable per acabar amb el vers famós: "...y com un testimoni de ma gratitut a la patria, y al apreci, que haveu fet de mon curt mèrit, aquí vos la presento en llengua vostra

Pus parla en cathalá, Deu li don gloria.

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

És un fet notable que el mateix autor que s'inhibeix de reproduir poesies d'Ausiàs March, posa llargs i abundants extractes, com exemples gramaticals d'obres del bon temps de la llengua. Jaume Roig, que és el més sovint esmentat, Fra Enselm Turmeda, el Pelegrí i molt especialment el que nomena l'arenga del rei Martí en 1406, que li plau com llengua i estil i que en fa un estracte notable, ben triat. Però ~~en~~ retreu exemples d'Andreu Bosch (Perpinyà, 1628) i de la Recopilació de 1689 que devia consistir en un intent d'impost de les Corts Catalanes a treure dels municipis catalans, aquests es defensen posant que ho subroguen tot i si tenen sobrants van destinats a les públiques calamitats. Barcelona, Tarragona, Girona, Lleida, Tortosa es defensen i ens s'escusen? en les cargues exhorbitants que satisfan. - Apart la tria poètica dels que anomena nou estil, es troben altres cobles d'En Romaguera (Ecos), Vicens Garcia i alguna que altra cobla anònima que tenen un caire popular millor que no pas erudit. - De totes maneres la idea de presentar l'excellent proposició del rei Martí (1406) amb altra de plena decadència literària (Recopilació de 1689) verament no és feliç. D'altra part, ~~xxxxxxxx~~ les obres d'En Vicenç Garcia p. 211, del bisbe Agustí Eura (3 obres de la Mort, p. 215) i una d'Ignasi Ferreras, i les Endetxas ~~als arxius~~ al Arch iris del canonge Romaguera. En les pp. prel. XIX, Quartetas "A Deu, un en tres y ~~un~~ al Fill fet hom," (Ignasi Ferreras); en la p. 101, per Romaguera Ecos. Que miras, o bell Narcís?...infelís.

Malgrat que la menció d'Ausiàs per En Ballot és de judicar les seves obres massa antigues, no prejutgen que no les conegués com coneixia prou bé el Llibre de les dones. En Turmeda i l'obra del Venturós Pelegri i el Sermó del rei Martí de 1406 (Bona gent). Ens ha semblat que ~~xxxx~~ s'ens presentava l'ocasió, explicar amb prou detall l'autor i la seva gramàtica prou personal. ~~En~~ Quant a l'ortogra-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

fia era la acastallada de l'època. ~~x~~El rector de Vallfogona (que paraven a Virgili) i altres poetes l'escrivien i gramàtichs del segle (Gabriel Bovira, Llorens Cendres i d'altres la fixaven) no és imputable a En Bellot haver perpetuat, d'haver acceptat allò que feia tres cents anys que s'escrivia i fa de mal dir qui la va començar.

Això no s'entén

XLV. 1827. Josep Salat. Catálogo de las obras que se han / escrito en Lengua Catalana desde / el reinado de D. Jayme el Conquis/tador, arreglado por el Dr. D. Jo/sef Salat, abogado. - És un fascicle de vint-i-sis pàgines que s'adhereix a continuació de la Gramàtica Cathalana d'En Ballot. La data de 1927 ens sembla tardana (el fascicle no en duu) ha estat oferta per En Torres Amat al Catálogo Salat. - Copiarem l'estrany article referent a Ausiàs March, p. 12: "Ausias March, Catalan e hijo de Cervera, segun D. Joseph Corts en su libro MS. (c. 8. n. 164 y sig. Int. Estado Antiguo y Moderno de la ciudad de Cervera, que se conserva de letra del Autor en casa Corts de Cervera) ~~vera Antigua y Moderna.~~ Les obres del facundíssim y elegant vigil poeta, e antiquissim strenu Cavaller Ausias March, impresas en Barcelona, ~~en casa de~~ por Claudio Bornat año 1560 en octavo y vertidas en español é impresas en Valladolid; paran en la Biblioteca del Colegio Tridentino de Barcelona venida de Lérida.) Nota: Lo pongo en el año 1490 a 1500 (no obstante que D. Nic. Ant. la atribuye al siglo precedente) porque cantaba todavía entonces segun convence la demanda feta a la ~~Na Tecla~~ Señora Nacleta de Borja, neboda del Pare Sant (Alejandro VI) [Calixte III] y ~~las~~ otras que hizo a March Mossen Fenollar su contemporáneo, ~~y~~ que ~~son~~ están después de los cánticos de Amor en los fols. 133 y 134, de la referida edición". - En p. 25-26 (darreres) es llegeix la següent: "Advertencia. El idioma catalan, que (por el estudio ~~para su estudio con tanto zelo publico~~ y zelo patriótico) del R. D. D. José Pablo Bellot, ~~puso~~ posee ya una (cabal y) perfecta ~~y cabal~~ Gramàtica Catalana". - El que no comprenem és per què En Salat no va fer incloure el seu Catálogo en una data més a prop de la publicació de la Gramàtica (1815 ?).

Bellot copia Nacleta equivocadamente

XLVI. - 1827. - Justo Pastor Fuster. - Biblioteca Valenciana / de los

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

escritores / que florecieron hasta nuestros días / con adiciones y enmiendas a la de don Vicente Ximeno / por D. Justo Pastor y Fuster. - Dos volums. Valencia, imprenta de José Ximeno, 1827. - Vol. I, des del principi fins 1700. En les pp. 24-26, tot tractant d'Ausiàs March, article ditirànbic? ditirant compost amb frases de diferents autors, mal engiponnat i sense solta fet amb trossos d'Escolano, Borrull, Francisco Franco, Mariana, Andres i Zurita.

XLVII. - 1830 ? En Josep Tastú, havia tingut el propòsit de publicar una edició d'Ausiàs March valent-se de manuscrits i d'edicions impreses, que en coneixia poques. La seva vida (molt activa) va desplegar-se en dues direccions: Els treballs d'imprenta i estudis filològics i de literatura catalana. Havia nat a Perpinyà, fill d'impressor, en 1787 i moria a París sobtadament i quan estava a punt de publicar alguns dels nombrosos treballs i estudis, als seixanta dos anys. Entre els estudis als quals mancava donar la última mà era la d'Ausiàs: una gran quantitat de treball fet que ara resulten notes informes, que la mort les deixa gairebé inútils. Va estar molts anys fent d'impressor i editor sense experiència? i sempre a punt d'executar els ? més grans despreniments.? També en coneixem tristes experiències a casa nostra. El nostre amic Amadeu Pagès (35), un altre rossellonès treballador formidable, ha demostrat l'aspecte catalanista dels estudis d'En Tastú. Mercès a la bondat del ~~seu fill~~ fill d'aquest, el malaguanyat professor M. Morel-Fatio va conseguir ordenar els plecs considerables de papers i de volums relligats, ingressats més tard a la Biblioteca Mazarina de París.

De moment farem l'extracte dels papers referents a Ausiàs trets simplement de 1918.? - 1518. Tastu (Joseph). - 1. Notes généalògiques et biographiques sur Auzias March. - 13 folio. - 2. Tables et variantes du manuscrit de Barcelone (1541). Comparaison du manuscrit de

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

1541 et du Cançoner d'Amor. Les deux manuscrits ont ensemble 59 ff. il y a un doble 5 bis. - 3. Variants tirées du Cançoner d'Amor. Essais de Traduction. - Extraite de la traduction Castillane de Montemayor.

XIXe siècle. Papier. 97 ff. Rel. demi-parchemin (Apiers J. Tastú).

4502. fol. 51. Armes de la famille de March.

4513. Cahier 15. Auzias March, traduit par Montemayor.

Cahier 16. Traduction du latin en catalan.

El projecte d'En Tastú de publicar la primera edició comentada va passar a coneixença dels erudits per l'entremig del Diccionari d'Escriptors Catalans d'En Torres Amat (36), que potser s'havia apreciat constantment i s'havia, àdhuc durant la decadència catalana, mai tant però com l'estil de Jaume Roig que es divulgava durant aquesta època per la gran facilitat d'escarnir-ne la forma de noves rimades; ho veurem en el cap. onzè. Caldrà copiar les dades perquè no publica les obres d'Ausiàs que li havia tramès En Torres Amat: "March (Ausias). No insertaremos las obras que nos remite Mr. Tastú: 1º porque en vista de una disertacionita de Serra y Postius (que no hem sabut trobar) no tenemos Ausias por catalan de Cervera, ni de Barcelona, sino por valenciano de nacimiento y catalán de origen; 2º, porque son pocas las estrofas remitidas por el Sr. Tastú, que hayan visto la luz pública en las ediciones de las poesías de Ausias March".

"Y finalmente porque esperamos con algun fundamento, que á no tardar, nos proporcionará el gusto de ver en letra de molde, no sólo las obras de Ausias, sino también las eruditas observaciones que tiene hechas. Para un tan ímprobo trabajo, ha tenido que echar mano del manuscrit Vilasaló de 1541, que En Tastú havia comprat a Barcelona i del Cançoner d'Amor, el Vilasaló de l' no el va utilitzar ni cap altre respecte edicions les dues primeres de Barcelona,

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

impreses per l'Amorós en 1543 i 1545). Com que no es desprèn de la seva nota que conegués l'edició Bornat de 1560, En Torres Amat n'hi una llarga nota força detallada. Com de tots manuscrits i impressions que va utilitzar En Tastú el tots descrits més amunt. El manuscrit Vilasaló comprat a Barcelona es troba ara a la Biblioteca Nacional de París, però allò que és més sensible (en Tastú?) es va emportar a França el llibre francès des Cent Ballades, que s'havia conservat a Barcelona des de l'època de Joan I. Durant els dos viatges a Catalunya i Balears va trobar-se amb les conseqüències de la crema dels convents de l'any 1835. Antiguitats precioses, només calia una mà pietosa que les recollís. El convent de Santa Caterina, el de Sant Francesc, va fer trametre monuments i documents importantíssims al ministre que l'havia enviat a Barcelona i a Balears. En Tastú degué morir sense que l'Estat (espanyol?) hagués fet recollir les pedres (dels convents?). Tal era aquell formidable treballador en diverses direccions de caràcter literari, que va cartejar-se i tractar prou íntimament els principals escriptors i homes d'estudis del seu temps i que va cartejar-se amb Raynouard i que va evitar que En Buchon tingués un descrèdit i que va adjuntar-lo com a col.laborador i va estar a punt de publicar l'edició d'Ausiàs March que hauria passat per molts anys com a definitiva si la mort de sobte no hagués tallat el seu projecte.

No s'entén

XLVIII. - 1836. Fèlix Torres Amat. En l'article precedent hem parlat ~~de l'autor i~~ del Diccionari d'escriptors i de l'autor. ~~Des d'aleshores~~ Es pot dir que la col.laboració d'En Tastú va ésser de les més importants respecte a poetes. En l'article d'Ausiàs li deu la informació dels tres altres Marchs, l'Arnau, (en Jaume i Pere March) Primer de tot En Torres Amat inclou la qüestió en ~~l'~~ lo vescomte de Rocabertí e Moseén Jacme March sobre lo departiment del estiu e del ivern emmantllevant-la al cançoner, anomenat per nosaltres, que pertanyia llavors al Sr. Josep Maria de Grau. A continuació dóna l'obra de la coneguda ~~obra de la~~ poetessa; amb aquesta i el seu

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

article Mallol va quedar completa la publicació del cançoneral de la Virreina. Seguint a l'article Jaume March publica la bella composició Quant eu ~~consivo~~ cussir... En l'article Pere March, sense alguna cita de documents, En Torres Amat publica les dues poesies trameses per En Tastú, amb observacions, Al punt c'om naix (completa) i Cert qui so fay d'on li ~~pot~~ deu ~~venir~~ segui dan... (dues cobles i tornada). Són infinites les contribucions que trameté En Tastú al bisbe Torres Amat. Ens havem concretat a les dels Marchs. El mateix Torres Amat va rebre amb emoció la primera forta contribució d'En Tastú ~~que~~ i, per excepció, va publicar la lletra rebuda (p. XVIII-XIX). - No ens caldrà fer l'elogi d'una obra que presta assenyats? treballs? Tots els que ~~nos en~~ en hem de servir coneixem la indispensable utilitat.

XLIX. - 1840. Josep Maria de Grau i Joaquim Rubió y Ors. Mostra de las Poesias d'Ausias March, Barcelona, 1560? Aquesta benemèrita societat de publicació va editar dues obres importants: Las Poesias de Vicens Garcia, rector de Vallfogona i las Obras poéticas de Pere Serafí. Ademés varen fer el Primer assaig d'Antologia. I tot això porta la data de 1840. - Mostras de la collecció de obras antigas catalanas. Van precedides per una Advertència en la que es veu la mà càlida de patriotisme d'En Rubió i Ors; tots els aspectes d'abandó del nostre passat literari, els clàssics que corresponien als segles de les heroiques empreses, dels nostres reis. Els textos antics catalans es venen i fugen a d'altres països. Retreu el present venturós amb la publicació del diccionari d'escriptors catalans. "La bona sort ha volgut que restassen en nostre poder algunas obras tan inèdites com impreses dels sigles 14, 15 y 16, per habent escapat a les pesquisas dels estrangers, han caygut en nostres mans, y las habem conservadas ab tot lo cuydado y respecte que cosas tan sagradas nos mereixen, y ab ellas comensarem nostra col.lecció. Entre las inèditas se troban

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

las poesias de March y Mallol, ms. del sigle 14; las de Fontanella, algunas del canonge Blanch del segle 17, y altras diversas; y entre las impresas, se troban Las transformacions del poeta Ovidi, Las poesias de Ausias March, las de Pere Serafí, Lo llibre de las donas, las cronicas de Desclot, Muntaner y Tomich y altras..." Asseguren que més de cent làmines acompanyaven les transformacions. D'aquest gran pla patriòtic de publicació de clàssics solament en va treure una amb aquest títol: "Collecció de Obras antigas catalanas, escullidas entre las de nostres millors poetas per J. M. de G. y J. R. O. - Obras Poetiques de Pere Serafí. - Barcelona, En la estampa de Joseph Torner: 1840". - Una sola làmina dibuixada per En J. Puiggarí i gravada per En Torner representa el pintor-poeta contemplant la ciutat recordant els seus versos: "Se lo que pot per plans y per montanyes, Se que fuy pres amant dins Barcelona..." Passem ara a les Mostres, que formen la primera antologia (d'un fragment posat apart). ~~xxxx~~ La mostra ~~és la~~ de les poesies de P. Serafí és la més abundosa treta de l'edició de 1565. Segueix la Mostra de les transformacions del poeta Ovidi, traduïdes per ~~xxx~~ Francesch Alegre, e impresas a Barcelona en 1494. - Mostra de les poesias del Dr. Francisco Fontanella, Els dos sonets enamorats coneguts i una llarga composició fraresca. - Mostra de las poesias de Ausias March, impresas a Barcelona en 1560. Aquestes són les poesies contingudes: De amor cant I. Qui no és trist de mos dictats no cur. - De amor cant 2. - Així com cell qui desija viandes. - De amor cant 21. Fantasiant Amor a mi descobre. Estramps (p. 33). - Primer cant moral. Estramps (p. 38). Pahor no sent que sobres laus me vença. De Mort cant 7. La gran dolor que lengua no pot dir. De manera que la tria consisteix en sis obres d'Ausiàs March.

És curiós considerar que el propi rector de Vallfogona (ed. de 1840, p. 77) i en un dels més ridículs Romans III, parla d'Ausiàs March

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVI Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

d'aquesta manera: "Prop lo jorn que l'innocent - Per tots fou llevat al pal, A un gentilhom succehí Cosi lo que a Ausias March". - I força més avall fa una estracitació d'En Turmeda.

L. - Abril de 1841. Joaquim Rubió i Ors.

Del pròleg de l'edició del Gayter del Llobregat. Vegeu edició políglota, I, p. XIII: "dels Berguedans, dels Mallols, dels Jordis, de Ausias March, en fi, lo Petrarca valencià, que com ell s'enamorà en una esglesia, y tingué de plorar com ell la mort de sa estimada."

LI. - 1841. Josep Mª Quadrado. Ausias March. Estudi important sobre el poeta i les seves obres. És un estudi de conjunt, el millor que s'hagués publicat en la "Revista de Madrid". Reproduït en 1875 en el "Museu Balear", revista, amb algunes modificacions de l'autor. Diu En Pagès: "Responent al crit del Gayter, un jove poeta de Mallorca, D. José María Quadrado, en 1841, va aparèixer un estudi un important estudi literari sobre Auzias March, on, en algunes pàgines remarcables, les obres són finament analitzades en el llur conjunt y els principals caràcters del seu talent abocetats amb bastanta fidelitat. Encara que l'èmfasi espanyol s'hi manifesta en repetits passatges, y de vegades una admiració massa cega pel seu autor, no arriba a desnaturalisar la seva obra i denota una intel·ligència rarament equivocada en el seu esperit y en les seves idees. Va tenir el mèrit d'apreciar, en Auzias March, no solament el poeta eròtic, que posa en un brillant paralel, al costat de Petrarca, sinó també el el filòsop, o més aviat el moralista, que, sense tenir un «sistema», com diu amb alguna exageració, va esforçar-se en propagar, per la poesia y en llengua vulgar, les més altes idees morals". - Resterà per molts anys l'estudi més intens que s'haurà escrit sobre Ausiàs March, sobre el conjunt de les seves poesies, ben orientat com no feia presu-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

mir dada la jovenesa d'En Quadrado quan va produir aquest notable assaig que resta el primer estudi seriós. - Aquesta monografia va ésser mal traduïda per En Fayos Antony en "Lo Gay Saber, núms. 11-16 de la 2ª època, 1881, traducció que va aprofitar-la, en part, com pròleg de la seva detestable edició de les obres d'Ausiàs March. Aquest estigué retraduït i publicat per la "Biblioteca clàssica catalana", en 1908, publicat a continuació de l'Estudi sobre els poetes valencians d'En Ferrer i Bigne, ocupant les pp. 111-168, amb algunes notes. Com veurem En Rubió i Ors en va fer amples i abundants extractes de l'estudi d'En Quadrado en 1882.

LII. - 1842. Ramon Muns. D'En Quadrado al Sr. Muns, com l'anomènavem en la nostra infantesa quan venia per casa dels meus pares, hi va una gran distància. En el "Discurso de D. Ramon Muns leído en la Academia de Buenas letras de Barcelona, Sesión pública del día 2 de julio de 1842". El discurs s'ocupa, en les pp. 26-30, de l'elogi d'alguns clàssics de la poesia? poeapits, de passada d'Ausias March. Les activitats literàries d'En Muns no anaven pas certament pel món de l'erudició. Passant els anys, de gran, vaig trobar rastre de poesies seves en les Antologies més antigues i en les primeres col.leccions dels Jocs Florals.

LIII. - 1846. Agustí Blat. "Idea del Limosin o sea la lengua valenciana comparada con otras idiomas, por Agustín Blat. - Valencia: Imprenta del autor año 1846". - En quart menor. Varen publicar-se tres entregues que arriben a la p. 114.

LIV. - 1846. Antoni de Bofarull. "Hazañas y recuerdos de los catalanes", llegenda XXI, any 1396, es titula La gaya ciencia y la Caza, p. 101-104; notes p. 139-140. Aquest llibre formant part de la col.lecció: "Tesoro de Autores Ilustres", tomo XXXVII. A la p. 101, com a lema els següents quatre versos, presos

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

d'Ausiàs March:
~~per lema:~~

Noves cruels de vos mortalment ~~crem~~ tem
Duptant-me fort que no'y mostreu amor,
Per no saber visch en altre dolor
No se de qual costat guart que no'm crem,

Vegeu Pagès Cervo ferit, ~~LXXXIV~~ LXXXIX, vol. II, pàg. 56, cobla cinquena.

LV. - 1857. Magí Pers i Ramona. - "Historia de la Lengua y de la Literatura Catalana desde su origen hasta nuestros días. Barcelona, 1857". - Fora de les notícies que oferim de la Decadència i del pre-renaixement és obra que no té cap importància, i encara tretes d'En Marcillo, en part a través d'En Torres Amat. Tot allò que diu respecte Ausiàs March no té valor, del qual no dóna sinó una sola obra (Qui no és trist.), acompanyada, com sempre sol fer, d'una traducció completament equivocada.

LVI. - 1857. Milà i Fontanals a Eug. Baret. Pels vols de 1857 En Milà va trametre la traducció de tres poesies d'Ausiàs en prosa al savi catedràtic de Clermont. Aquests assaigs d'En Milà demostrarien que a un poeta tant obscur li convé millor ~~per a~~ la traducció en prosa que no pas el vers que fins aleshores els poetes havien produït (Romaní, Montemayor, Bosan, Arano ?), i àdhuc no es creia que els grans poetes pogués sino en forma poètica; les proves varen ésser deplorables. Si es pogués formar una traducció total en prosa seria tota altra cosa, i pot ésser les poesies més difícils podrien resultar més clares. En tractar del llibre d'En Baret direm quines poesies varen assajar de traduir cada un dels dos professors.

No s'entén

LVII. - 1858. F.-R. Camboulin. Essai sur l'histoire de la Littérature Catalane. Deuxième édition, ~~suivie~~ augmentée de la Comedia de la Gloria d'Amor, de Fra Rocaberti. Poème inèdit tiré des Manuscrits de la Bibliothèque Impériale, et d'un nouveau fragment de la tra-

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

duction catalane de Dante. - Paris, Durand, librair~~e~~ Rue ~~Sol~~ ~~di~~ 23 1858

- No fa sinó esmentar dues vegades el nom d'Ausiàs March tot dient que subscriu el judici d'En de Sismondi (1813). Diu que parlarà, ~~d'al-~~ en canvi, d'en Ferrer de qui no parla Sismondi ~~tre~~ autor. Fora Jaume Roig (que resulta desdibuixat), els altres autors criats? criticats? són de segon o terç rengle. Allò que menys pot exigir-se-li al que pretén escriure un assaig de la literatura catalana és que tracti d'Ausiàs (per excel.lent que resulti la opinió d'En S. de Sismonde) amb idees pròpies.

9

LVIII. - 1858. - Víctor Balaguer. - Ausias March. Drama en cuatro actos original de D. Victor Balaguer. Representado por primera vez en el Teatro del Circo la noche del 18 de diciembre de 1858, a beneficio de Dª Cándida Dardalla. - Barcelona, libreria de Salvador Moreno, 1858 (imprenta de Jaime Jepús y Ramon Villegas). - Volumet de 152 pp. Al començament del drama la poesia que veurem en ~~Ressenya~~ el núm. vinent i les pp. contenen una "Ressenya històrica aclaratòria. L'actor Rafael Guerra va fer el paper d'Ausiàs March.

LXIX. - 1859. Víctor Balaguer... Ausias March (Poesia premiada ah l'engantin d'or en els Jochs Florals de València). Als nobles senyors mantenidors dels Jochs Florals de Valencia en lo any 1859. - Endressa:

> Cansons d'amor murmuraràn mos llavis
> Si m'donau lloch dels Jochs en lo festí
>
> (28 versos)

A Ausias March. - Homenatge y tribut.

> Jo't conech, Ausias March, pus de ~~la~~ ta gloria
> (~~166 versos~~ 176 vers).

Poesia publicada en la col·lecció Los Trobadors moderns, 1859, pp. 306-316, que En Balaguer dirigia. - Aquest drama i poesia, per ésser les primeres endreçades al gran poeta ens estalviarà ~~i~~ de men-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

cionar cap altra obra poètica, encara que es tracti dels més eminents. El nostre objecte és ben diferent.

LX. - 1864. Francesc P. Briz. Edició de les Obres d'Auzias March. - "Ausias March / Obras de aquest poeta / publicadas, tenint al davant las edicions de 1543, 1545, 1555 y 1560, / per / Francesch Pelayo Briz, / acompanyadas de la vida del poeta, escritas / per / Diego de Fuentes, / de una mostra de la traducció castellana que d'ellas feu lo poeta / Jordi de Montemayor /, y / del vocabulari que, per a aclarir lo original, publicará / Joan de Ressa /. - Barcelona /: En la llibreria de E. Fernando Roca /. - Any de gracia de 1864." - La falsa portada només porta el nom "Ausias March". Entre la falsa i la porta, apareix una làmina litogràfica emblemàtica: figura una arpa d'or voltada d'una corona de llorer, en la que s'entrellina una "Espiritual, Amor, Mort i Moral"; en els dos becs que baixen de la porta el nom cants que lliguen amb el que hem anomenat a dalt: "Ausias Marc" i a sota de la corona, en lletra d'or: Barcelona. 1864. En la coberta, d'un color escaient, es troba escrit: Ausias March. Obras d'est poeta. Edició de 1864.

Com a frontispici En Briz hi posa el conegut sonet de Marcos Dorantes: Al lector. En la p. V hi ha la petició d'acceptació de la dedicatòria que dirigeix a la Diputació. Recorda la restauració dels Jocs Florals, la importància del poeta, recorda les figures històriques, Fivaller, Blanques i Clarís, aquest darrer tot fent un record oportú. La Diputació, prenent-se una mesada per respondre, va ésser tot l'afectuosa possible en una corporació oficial, on contava En Briz amb En Balaguer i En Romaní, entre altres amics d'aquell temps. - En l'aspecte exterior i tipogràfic d'aquesta edició no podia ésser més brillant. El gran format en quart i la varietat dels títols, que aleshores s'estilava, donaven un aire de noblesa a aquesta edició. No sa-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

bem per què En Briz va publicar la Vida del poeta signada per Diego de Fuentes, trasladada de sus antigüos originales. Tot és un teixit de falsetats, fet de una manera insulsa i presemptuosa. Es veu tot seguit que Fuentes no va veure cap manuscrit ni cap edició. - Tota altra és la que duu per títol Ausias March; es diu treta de Parnás de ingenis catalans. Aquelxes dades són força més segures que la precedent biografia que no Manquen paraules. Cal veure ou Simel . Parla de les edicions i de la traducció perduda d'En Narcís d'Arano i Oñate, (Arans diu l'ed. de Briz) treient la notícia d'En Ximeno. Diu al començ que va viure en temps d'Alfons el Magnànim i també del príncep de Viana, sense comptar que Ausiàs tenia 23 anys més, i que l'infant Carles tot just naixia (1421) quan Ausiàs emprenia les seves campanyes a Itàlia, a Sardenya i Còrcega i a la costa d'Àfrica (1421-23). Això ho diem perquè no han mancat historiadors valencians que els han fet companys d'armes a Itàlia. En resum, i per unes dates impossibles, aquest article és principalment retret d'En Fr. Cerdà i Rico en les Notas al Canto del Turia, a la Diana enamorada d'En Gaspar Gil Polo, València, 1778, article Ausias March. - Segueix un Corona poètica en llaor de Mossèn Ausias March, formada per les poesies llatines d'En Francesc Calça i d'Antich Roca (són in laudem Ausiae Marci la primera i In laudem Ausiae Marci Poetae, aquesta interessant). Dels mateixos autors dels elogis en llatí fou en català: Sonet de Calça "Lo molt famós que Plini diuhen" i Sonet, "Cellar porà la Esmirna ciutat noble", d'Antic Roca. Aquestes quatre composicions figuren en l'edició de Barcelona de 1560.- Soneto: A Ausias March y J. de Montemayor. "Si mucho debe el mundo á Tolomeo", per Jaime Giralt. - A Mosen Ausias March. Soneto. "D'estos varios afectos que estampados", de Marcos Dorantes. - Al poéta Ausias March Soneto. Al poeta Ausias March. "Ausias Marco, poéta celebrado", de Diego de Fuentes. - A Mosen Ausias March. Soneto. "Divino Ausias, que con alto vuelo," per Jorge de Montemayor. - Quatre sonets precedents figu-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

ren en l'edició de Valladolid de 1555. - A la inmortalitat de mossen Ausias March. Lo fenix sol mort, y cremat, fet cendres, per Pere Serafí; aquesta obra del pintor poeta, està com frontispici en l'edició de Barcelona de 1560. - Ara es fa un salt, en acabat de les poesies del XVIèn segle, la indispensable poesia del XIX (1859) d'En Víctor Balaguer, que hem classificat un poc més amunt: A Ausias March. Homenatge y tribut, premiat a Valencia amb l'englantina d'or, com sabem,

En Briz, com editor de les Poesies d'Ausiàs March va omplir-les d'un gran d'accents la major part innecessaris, en tanta profussió que en dificulten la lectura. La puntuació resulta que sembla que no s'hi hagués fixat. Generalment ha tingut un mal mestre: ell, de totes les edicions que anomena, solament va utilitzar-ne dues: la de Valladolid 1555 (per ell la menos defectuosa, pp. IX) plagada de castellanismes per ésser feta pel castellà Joan de Ressa que les edicions pròpies del català en poesia i en Briz s'hi devia trobar bé. També va servir-se de l'edició abundamtment de l'última edició de Barcelona de 1560, preparada pels dos intel.ligents ausiasmarquistes: L'Antic Roca i En Calça. El més eminent de tots, En Lluís Joan Vileta pertanyia a època més moderna que els altres dos; aquesta edició és la millor; es coneix, per les notes i pel text la seva utilització podia guiar-lo bé. Però En Briz es coneix patia com una mania de corregir el text: on totes les edicions antigues posaven axi, ell posava el vulgar axis. Moltes errades no són més distracciones o solament errades de caixa: com per exemple (p. 157) pert ancores e orneig i és evident que ha de dir ormeig. Hi han errades de poca comprnesió: el vers terç de la primera esparça apareix així (p. 156) imprès d'aquesta manera: "Y es de admirar como'm trespassé". És segur que s'hauria com om , i el sentit resulta clar.

Hi ha una errada tradicional (aquesta no és d'En Briz) que En

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Pagès tampoc va corregit; en la demanda de Auziàs March a Na Tecla de Borja, el vers nou de l'edició: Vos qui tots valeu més, hauria de llegir-se: Vos qui de totes valeu més, és a dir que val més que totes les altres dones, i el vers és més correcte.

Els petits defectes que hem esmentat no lleven cap mèrit a l'edició d'En Briz. Va posar en circulació l'obra d'Auziàs March, que durant molts anys va prestar assenyalats serveis. Tenia En Briz i és incalculables les edicions de textos que va vulgaritzar. - Va continuar, en donar fi a la seva edició ("Fi del cant espiritual / y / de las obras de Ausias March"), un"fragment de la traducció castellana que de las Obras de Ausias March féu Jordi de Montemayor". Consta d'una trentena d'obres. A continuació publica el Vocabulari de Joan de Ressa. En tractar de l'edició de Valladolid de 1555 vàrem expressar la nostra opinió sobre la traducció i el Vocabulari. - Quant a la divisió dels no n'hi ha una de nova i posa els estramps a la fi de cada secció; totes les edicions fetes a Barcelona seguirien aquest camí, iniciat per En Briz.

LXI. - 1865. Manuel Milà i Fontanals. "Ressenya històrica y crítica dels Antichs Poetes Catalans". Premi extraordinari del Ateneo Català / Medalla d'or./ Jochs Florals de 1865." L'estudi d'Auziàs March va de les pp. 176-188 del vol. de les Obres Completas (1890) que ens ha calgut esbrinar tres vegades! On expressa el parer de les obres del gran poeta és en les pp. 238-239. Són tan importants i tant condensats aquests remarcables paràgrafs que no ens podem estar de reproduir-los: "Ausías és una notable persona poètica. Lo singularisa l'especial accent de veritat que transmeten sès obrès, lès quals nos diuen ab molta vivor y sens fingiment quant ell sentia, fos bo, fos mal. Fins quant nos dona una doctrina teòrica d'amor, és veu que no era com molts altres per seguir una costum, sino que verament ho creya

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

i pensava executar-la. Lo defecte de la obscuritat (que semblava primor als seus admiradors antichs) ve en molta part de que volia aprimar la matèria, pensant per sí mateix i dir lo que'ls altres no havien may sentit ni expressat. Era molt fill del seu temps, mes com solen els grans homens, ensemps n'era norma y excepció. No és un poeta complert, mes sí gran, y de pochs se podrán recordar tants bells fragments y memorables conceptes. Excel.lent en la part intellectual y afectiva, sols li manca aquella fantasía inventiva que de cada objecte representat ó a cada situació del ànima fa un nou ésser poètic; mes no per això ~~no~~ deixa de acostarse molt á aquella sobirana perfecció, que sols consegueix del tot l'inspiració natural á l'art més exquisit. Y res no hi fa que ~~s~~ desitje alguna cosa, que quant l'Ausías fa ~~xxx~~ eixir certes veus del més pregon del seu cor, llavors no pot hom recordarse de res més y per ell ~~resta~~ pres y subjectat".

És cert que el primer punt apartat ja figurava tres anys abans, en 1861, en els Trovadores, p. 285, que correspon a l'edició correcta, prou incorrecta de 1890 de les Obras completas, p. 514. - Hem parlat de la relació amb Baret en 1857 i en reparlarem en ocasió de la publicació de la terça edició del llibre d'En Baret de 1867.

Com que en capítol III (Crisi de l'Escola Catalana), ~~on~~ fa un resum de cada poeta, ~~no caldrà sinó tractar alguna de les obres pel que respecta a Ausiàs March.~~ Nosaltres direm alguna cosa de les obres d'Ausiàs a través de l'idea del gran Milà, perquè pel nostre ja expressat tot allò que ens ha semblat. ~~En aquesta part ens pertoca dir quelcom de les idees dels altres, perquè en començar aquest hem dit allò que ens ha semblat a nosaltres.~~ Del resum posarem d'En Milà, allò que ens semblarà: "Ausias March Cavaller valencià, ~~segons~~ amostra en dos llochs de ses obres, fill de Pere March... e de N'Elionor Boigas, declara en el Testament..." L'any 1440 habitava Gandía y ~~en~~ 1446 ~~assis-~~

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

~~Ei~~ a les Corts de València..." Ausiàs sempre havia sigut tingut per un practich en las armas com en las lletras; y algunas de sas obras demostran que havia anat pel mon, y encara per mar, pus usa símils tretes de la marinería. Hi ha ~~obres~~ d'escritas en ~~la~~ velletat, segons ell mateix nos diu..." (les idees del marquès de Santillana i d'En Çurita ja les havem esmentades)." Se veu per sas obras que era molt afectat á tota mena d'estudis: així és que cita ab molta freqüència los filósofos, en especial los antichs y los escocians; també té coneixement de las fábulas gentílicas, parla del poeta Ovidi, y una o duas vegadas sembla que n'imita un altre dels clàssichs. Fins se es nota que havia estudiat la ciencia medicinal, cosa poch ~~frequent~~ usada por ~~usada entre~~ cavallers ni poetas. Sobre tot era molt versat en las obras de Petrarca y Dant y segurament en ~~dos~~ los dels poetas francesos (almenys en los romans d'assumpto bretó), en la d'algun dels antichs provençals y en qualque llibre de Castella [Don Rodrigo]. Emperó ~~Però~~ sos mestres més próxims foren los de la própia terra, majorment Mossèn Jordi ~~i~~ y el seu mateix pare Pere March." No seguirem l'estudi que fa de las obras d'Ausiàs, que trametem a l'edició Pagès que porta totes las obras amb tots els elements. Aprofitarem alguna nota per a que es vegi la bona d'En Milà en 1865 (p. 176). En el MS. Auzias. Fora de dos fragments no estampats i de dues correcionetes que fem, seguim l'edició de Claudi Bornat, Barcelona, 1560. Comparant-lo ab las obras d'Ausias que porta lo Cançoner de Saragoça, se veu que no sempre son fidels los llibres estampats. Així en l'obra "Ja tots mos cants" lo vers li diu: "E si com fals drut sercaré delit"; lo llibre porta: "Com fals dient yo cercaré..." Sens dubte per ignorar la significació de drut. Un altre comença: "Pren-me axi com al petit vallet". En lo llibre s'ha modernisada escrivint vaylet (altres posen bayler erradament).

Es de creure que el fragment de la carta en francès que publica

N. mentén. L'edició de Barcelona del Cançoner porta vallet, però en canvi no porta l'altre vers. Massó deu fer referència a l'edició Bornat?

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

En Baret devia pertànyer a última hora a l'any 1864; de totes maneres En Milà feia tres anys (1861) que havia donat a llum la seva gran obra Los Trovadores en España. Era cert que tenia dret a pensar com volia, sobre les influències ~~que~~ els trobadors sobre Ausiàs March.

Portada del 1er vol:

LXII. - 1865. José Amador de los Ríos. "Historia Crítica / de la / Literatura Española / por / Don José Amador de los Ríos.- Madrid, Imprenta de ~~Fernández Cansela, Madrid,~~ José Rodriguez, Factor, núm. 9 1861-~~1865~~". 7 volums. - En el volum VI tot ocupant-se del regnat de Joan II de Castella, parla amplament d'història literària catalana de Pere el Cerimoniós fins a la fi del XVè segle. Entre els poetes que han ~~més~~ estat influ~~it~~ts, més pel Dant i pel Petrarca, ~~més~~ que pels trobadors, ~~en~~ ~~i~~ al dir d'En J. A. de los Ríos, es fixa principalment~~e~~, ~~amb~~ en el poeta Jordi de S. Jordi i més endavant tracta amb l'extensió deguda, d'Ausiàs March. ~~El~~ Un cap. de la part 2a ~~i~~ li és dedicat i en les pp. ~~16~~ 15,17,18 i en la de la p. ~~19-20 de la pp. 18-20~~ 18-19 de la part. 1a. La primera de les Ilustraciones ~~se~~'n parla amb molt elogi i va contra aquella que en malparlen sense ~~e~~ conèixer-lo prou (Mariana). Cap a la fi (pp. 489-526) el tracta amb força afecte i simpatia i diu que Ausiàs March és el primer petrarquista. De totes maneres En de los Ríos va ésser qui va estudiar, potser amb excés, la influència del Petrarca en les obres d'Ausiàs. La vida, la bibliografia hi és estudiada i és també el primer que va establir semblances del Petrarca en les obres del gran poeta nostre. Més encara: primer que ningú va fer veure el caràcter filosòfic de la seva obra, tot fent un anàlisi breu d'una bona part de les Obres d'Amor. N'afegirem un fragment (pág. 524): "La vacilación de su espíritu, luchando siempre entre el temor y la esperanza, entre el placer y el dolor, aparece expresada con tan vivo colorido, con tanta fuerza y verdad, y á veces con tal ternura, que no en ~~vano~~ balde ganó el poeta valentino la estimación ~~y el aprecio de sus coetàneo sosteniéndose en el respe-~~ de sus coetáneos, sosteniéndose en el respeto y aprecio de los doctos

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

~~to y aprecio de los doctos~~ durante los siguientes siglos, y llegando á nuestros días con el legítimo ascendiente del verdadero mérito". (37). Al capdavall de l'expressat volum VI s'hi troba un facísimil d'un MS. que és d'un cançoner del XVèn segle que es troba en la Biblioteca del duc de Medinaceli. En la reproducció hi ha quatre versos de l'obra de Mossèn Osias March, ~~xixí~~ "Axí com cell qu'n lo somni's delita". (Pagès, Obres d'Auzias March, vol. I, p. 185). Vegeu o consulteu utilment la mateixa obra Introducció, p. 114. - La menció Osias podria fer creure el ms. d'una època posterior al segle XV.

LXIII. - 1867. - Eugeni Baret i Manuel Milà y Fontanals "Les troubadours et leur influence sur la littérature du Midi de l'Europe, avec des extraits et des pièces rares ou inédites. Par Eugène Baret, professeur de Littérature étrangère à la Faculté des Lettres de Clermont." - Deuxième Troisième édition. - Paris, Didier et Cie. 1867". - Aquesta obra, entre les influències dels Trobadors, posa la literatura catalana especialment els líricos, naturalment. Auziàs March coneixia les obres d'alguns trobadors, però mai sabrem decididament sobre quins textos obravan. Ell cita Arnau Daniel i les altres citacions són en bloc. La crònica d'En Muntaner hi és estudiada amb molta simpatia, no tant la d'En Desclot. Prou esmenta alguna obra històrica provençal que no tenen res a fer amb les nostres cròniques militars i populars. L'objecte nostre és prendre nota de les tres obres d'Auziàs traduïdes per En Milà i reproduïdes per En Baret, que provenen de la primera edició de 1857. Es coneix que algun valencià va arribar a confondre el professor de Clermont amb la qüestió dels dos Febrers: un d'imaginari, fraguat per interessos nobiliaris al segle XVII i el suposat autor de les Trobes, suposades escrites al segle XIII. L'altre és el veritable, de la primeria del segle XV, el traductor de la Divina Commedia, datada de Barcelona en 1428, així com és autor de diver-

Digressió sobre el poeta Febrer

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

ses poesies i que no té res a fer amb València. El segon manuscrit del convent de S. Miquel dels Reys a València no deu haver existit mai. En Baret cita l'opinió de l'Aguiló? respecte els editors: "La llengua d'Auzias va ésser molt tirada per les edicions s'acostava del castellà ~~[illegible]~~ per raó que entenien malament la llengua original. D'aquest fet provenien les obscuretats anàlogues a aquelles a les que presenten sovint els textes dels trobadors. Aquestes observacions sobre els editors valencians i castellans són més justes, però les tres edicions de Barcelona, són encara prou defectuoses, tot i intervenir-hi en la de 1460 erudits coneixedors de la llengua (Antic Roca i Francesc Calça). Les obres d'Augiàs que En Milà va traduir en prosa perfecta són: I. Qui no és trist. II. Leixant apart i III. Pujar no pot. - En Baret va acompanyar de l'original la traducció de Milà, que resisteix perfectament la prova. Al segle XVè, es creia que els poetes s'havien de traduir en vers; d'allò les dues proves d'En Romaní i d'En Montemayor varen ésser destinades. Qui intenti traduir en prosa continuant l'obra d'En Milà, hauria de tenir present la traducció en dístics llatins deguda a Vicens Mariner. - La traducció d'En Milà es troba en les pp. 399-~~460~~ 410, del llibre d'En Baret. En la primera edició 1857, En Milà havia tramès una lletra a l'autor en 10 d'abril de 1857. i en Baret la reproduïx amb un comentari: "Relativamente a Ausias March, le repetiré a Vd. (Baret) mi opinión, pero me sería muy difícil motivarla: 1º porque es una simple opinión sobre una materia que no he estudiado particularmente; 2º porque es difícil motivar una opinión negativa. Habiendo leído ~~muy~~ bastante por encima a este célebre autor, me pareció que su tono, el fondo de sus ideas, sus frases habituales, no eran las de los trovadores provenzalez. Tendrá semejanzas ~~con~~ como todos los cantores de amor, pero no tales que constituyan la imitación. No me atrevería a decir si Ausias March leía o no los trovadores, aunque

No he trobat aquesta cita en Baret. A mí tot això no s'entén.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

sé que nombra algunos de ellos. No atribuya Vd. mi opinión o mejor mi duda á amor propio provincial, pues mis estudios provenzales me harían inclinar más bien á la opinión contraria á la que me inclino. " - "L'opinion de M. Milà, s'est modifié depuis, car il nous écrivait récentment, en français cette fois": "En relisant Ausias March, je crois trouver plus de ressemblance avec quelques pièces morales des troubadours". En Milà, que en l'espai de temps passat de la primera a la edició del llibre d'En Baret, havía tret a llum els Trovadores en España (1861), tenia dret a opinar sobre aquesta i altres qüestions de caràcter literari.

LXIV. - 1867. Francesc Pelai Briz. "Lo llibre dels Poetes. Cansoner d'obras rimadas dels segles XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, acompanyadas de notas y de un pròlech, per Francesch Pelay Briz. Barcelona. Establiment tipogràfich-editorial de Salvador Manero. 1867". - Aquesta és certament la primera antologia dels poetes perquè no es pot dir tal el pla editorial que en 1840 presentaren els honorables J. M. de Grau i Joaquim Rubió y Ors, per més que entre les mostres n'hi haguessin d'Ausias March. - Moltes vegades ens ha calgut esmentar aquest llibre dels poetes; porta 119 autors aplegats. És curiós veure quines obres havia triat justament el primer editor de les obres d'Ausias March del poeta en el segle XIXè.

Quatre són les obres, cadascuna formant d'una de les quatre grans agrupacions. Les poesies, àdhuc les més llargues, són publicades senceres (Aquelles mares). Cant d'Amor: "Qui no és trist de mos dictats no cur". - Cant de mort: "Aquelles mans que jamés perdonaren". - Cant moral: "Si com lo taur se va fuyt per desert". - Cant espiritual, estramps: "Puis que sens tu algú a tu no basta".

Per ésser aquestes obres tant conegudes no caldrà verificar les planes de l'edició ni de la d'En Pagès que fins havíem fet, Les pla-

No s'entén

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

nes del llibre ~~dels poetes on es troben esmentades~~ on es troben les poesies d'Auziàs March com- 195-216.

LXV. - 1873. Estudis histórico-crítico sobre los poetas valencianos de los siglos XIII, XIV y XV, por D. Rafael Ferrer y Bigné (Valencia 1873)". - Sembla que el premi de la Societat d'Amics del País de València va obtenir-lo en 1871. Aquesta Societat va imprimir-lo en el volum XIII del seu Boletín, fent-se un curt número d'exemplars. Novament se'n féu una nova edició, insertada en el Boletín-Revista de l'Ateneo de València (volums VI, VII i VIII) de l'any 1875. En Josep Fiter Inglès en féu una traducció catalana publicada en Lo Gay Saber, època II, any I, n.º 2, començant en la p. 24, ~~del nº 2~~ (15 de gener de 1878) i acabant en ~~5~~ 1 de març 1880. Va reproduït amb esmenes, en folletó de la "Revista Biblioteca Clàssica Catalana", Barcelona, 1908.

Si En Milà no hagués publicat la seva humil "Ressenya" que hem esmentat un xic llargament, a En Ferrer no se li hauria acudit d'escriure el seu important "Estudio". És llastima que Milà no hagués publicat sinó en alemany el seu Catalanische Dichter del segle XIV, perquè Ferrer els hauria aprofitat pels seus poetes d'aquella centúria, força deficient. Respecte els poetes del segle XIIIè no té cap importància. Malgrat haver-se demostrat des de 1902 la impossibilitat de l'existència del Jordi del Rey i del Jordi de Sant Jordi del segle XVè i que són una mateixa persona, En Ferrer continua amb la llegenda dels dos Jordis. Prou s'ha demostrat la inconsistència de col.locar les Trobes d'En Jaume Febrer, obra de caràcter nobiliari, ~~redactada~~ al segle XVII (vegeu la nostra nota 38). Per aquests grans defectes és que el P. Blanco García va dir del llibre d'En Ferrer i Bigné obra que contiene curiosos datos, pero que no siempre debe seguirse. (Jaume Barrera, edició Auzias March, p. 415). En el segle XVè és on devé interessant, ja sia per ~~a~~ seguir En Milà, ja sia per afegir, en alguns autors (Augias, per exemple) dades que semblen més segures que les

Es tracta de dos llibres o d'un sol? No es veu clar a quin llibre el Blanco Garcia es refereix, ni a qui de Barrera

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

d'altres poetes. No cal dir que tots els poetes o, per relació de família, o per altres relacions, ~~que tots els poetes~~ semblen valencians, fora d'alguns de catalans massa declarats (Turmeda, Fogaçot, etc.). - El mèrit singular d'aquest llibre és d'haver donat a conèixer, d'una manera suficient, el testament i l'inventari d'Ausiàs March.

Aquest llibre d'En Ferrer té un mèrit melt singular; és el d'haver publicat el testament i l'inventari dels béns d'Ausiàs March d'una manera ben suficient per a donar idea dels noms de les seves dues esposes, de l'any del llur traspàs, de tota la gent que el voltava, dels seus fills i filla naturals i sabem l'any i el dia de la seva mort, que havem esmentat diverses vegades. El descobriment de tan importants documents es devia com sempre al director de l'arxiu. Apart d'aquests documents, l'article d'En Ferrer referent a Ausiàs està ben concebut, però la coneixença dels tals documents i l'haver-los posat en circulació l'avalora.

LXV bis. - 1875. Ausias March. Nota anónima publicada en "Lo Rat-Penat, Calendari Llemosí, publicat per En Constantí Llombart. Any 1875. València. Estampa de Ramon Ortega..." Es tracta del significat de la seva recta pronunciació. ? i seria una continuació d'En Ferrer i Bigné.

LXVI. - 1877. Manuel Milà i Fontanals. Aribau. Discurs llegit per En Milà en la vetllada celebrada en l'Ateneu Barcelonès el 22 de juny de 1877, publicada en la "Revista de Las Provincias", 1877. - Pinta l'estat de la literatura catalana en el moment de divulgar l'Aribau la seva Oda a la Patria (1833 en "El Vapor"): "Habíase interrumpido por completo la tradición de nuestra antigua poesia. De la obra de Bastero impresa en Roma y más científica que amena, había en Cataluña muy pocos ejemplares. El mismo Ausías March era más citado que leído, y de los demás

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

poetas del siglo XIV y XV, poco o nada se sabía antes de la publicación de los fragmentos comunicados por Tastú al obispo de Astorga. Teníase una idea vaga de la llamada lengua lemosina, común, según se creía, a Provenza y a Cataluña; habían existido unos poetas llamados trovadores que las óperas y las novelas daban fantásticos trasuntos. Así el no menos plagiario que ingenioso Lopez Soler pudo atribuir impunemente á un Cabestany, imaginario trovador del siglo XV, retazos del Giavor y de los Hermanos enemigos de Byron. Se componían versos catalanes pero derivados de la escuela del siglo XVII, no indígena en el fondo, impura en el lenguaje, no más natural que elevado". - Com que per molt notable que fos la figura de l'Aribau (a la qual vàrem destinar un treball) és més coneguda, ens hem acostumat a posar algunes idees tan clarament exposades per En Milà (Obras, V, 358-62), sobre l'estat literari de Barcelona al moment de produir l'Aribau la cèlebre Oda a la Patria.

No s'entén

LXVII. - 1878. Enrico Cardona. - "Dell'antica / Latteratura catalana. / Studii / di / Enrico Cardona, / seguiti dal testo e dalla traduzione della vita di Giacomo I / tolta dalla Cronaca Catalana di Ramon Muntaner... - / Napoli. / Tipografia di Luigi Gargiulo... 1878". - Aquesta obra millora força l'Essai d'En Camboulin, que no va parlar d'Ausiàs conformant-se amb els judicis d'En Simondi (l'home de clars judicis). S'ocupa llargament d'Ausiàs March. La influència nociva d'En Camboulin li ha fet abonar com obras històriques del segle XVè. Comprenem que, a uns estrangers els és molt difícil ~~per a treure en~~ veure clar en les confusions, més o menys intencionades dels bibliògrafs valencians. Anem a l'estudi que dedica a l'Ausiàs Cardona (d'una il.lustre casa catalana transportada a Sicília), l'estudi pot considerar-se dividit en tres parts principals: I. Idea del poeta i sumàries dades biogràfiques. II. Idea sucinta de l'argument de cada un dels XCIII cants

No s'entén

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

d'Amor. III. Publicació d'una obra i traducció en prosa, així com diverses tornades amb traducció. - Respecte al gran poeta s'expressa així En Cardona: Ausias March no solament el príncep dels poetes catalans del seu temps, sinó dels catalans de totes les èpoques i sobressurt també sobre els que podrà produir més endavant Catalunya. Tot seguit diu que Ausiàs omple el seu segle a la manera que el Dant omplia el seu. Diu molt depressa que el Dant no va influir gens en l'obra d'Ausiàs March, però que el Petrarca va exercir una gran influència sobre el poeta català. Reprodueix les frases d'En Sismondi, les de J. A. de los Ríos i els versos difícils del Canto del Turia tan coneguts. - Les dades biogràfiques que podia tenir a mà En Cardona eren (1870), ~~per~~ insuficients en l'època en què ~~xxxx~~ escrivia; ~~s'ignora~~ no es parla per a res de Gandia, i els biògrafs més adotzenats assegurav en que havia nat i mort a la ciutat de València. En Cardona no sap sinó el nom dels pares i que l'Ausiàs va casar-se dues vegades però que ~~a~~ les seves poesies d'amor varen ésser dedicades potser totes a una Teresa, que anomena així; algún valencià enredaire, va afegir-hi sense cap solta, Bou o Monboy, d'aquesta manera el nom d'una bagassa (Maldit únic d'Ausiàs) passà el nom de la dona emblena de la castedat. L'ignorància sempre ha estat molt atrevida. Diu que a Teresa va dedicar-li els cants d'Amor i de mort. Diu que l'edició millor és la de Barcelona 1560, la qual descriu i diu que va sufragar l'edició va ésser En Ferran de Folc Cardona i d'Anglesola... aprofita aquest mecenatge per a parlar dels Cardones de Sicília i dels seus avantpassats (en nota). - Fa un resum dels XCIII arguments reduïts a la última expressió: aquesta argumentaxix estan trets de l'edició de Madrid 1579, amb la traducció dels cants d'amor feta per En Jordi de Montemayor que en suprimeix una partida o perquè no les ha enteses o perquè li han semblat massa lliures. Devem una explicació al senyor Barrera que criti-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

ca (Ausias March, p. 413) En Cardona per no separar els estrems dels altres cants. Cap edició antiga els separa, sinó barregen els estrems amb els altres cants. Qui va empescar-se de separar els estrems va ésser En Briz; però com que totes les edicions fetes a Barcelona estan calcades en la d'En Briz (Fayos, Bulbena i Barrera); solament En Bulbena va utilitzar una, l'edició de 1560, tots però van acceptar la estranya disposició de Briz. No cal dir En Pagès també barreja perquè ell segueix, en la possibilitat, l'ordre cronòlogic de producció. - Tria per reproduir i traducció l'obra Qui no és trist. En la traducció observem dues errades sense importància. Publica Si col castor que l'Ariosto va imitar E diexa chi'io imito il castore. Acaba l'estudi d'Auziàs, que ocupa les pp. 107-122.

LXVIII. - 1882. - Joaquím Rubió i Ors. "Ausias March / y su época / Monografía escrita / por / D. Joaquín Rubió y Ors, / Presidente de la Academia / de Buenas Letras de Barcelona, correspondiente de la de la Historia, etc. / y Premiada en los Juegos Florales / de Valencia de 1879. - Barcelona /. Imprenta de la Viuda e hijos de Subirana / 1882". Aquest treball està concebut en la següent disposició: una Introducció, en la qual en haver adreçat algun paràgraf d'ordre general, parla de la fundació de l'escola de Tolosa, d'on arrenca a tractar dels trobadors catalans fins a la de la Barcena en temps de Joan I, mercès a Jacme March i a Lluis d'Avençó. Parla també de la qüestió del llemosinisme dels valencians i sobretot dels Poetas anteriores a Ausias March. Entre aquests hi posa mossèn Jordi, Lluis de Vilarasa, Andreu Febrer i els tres Marchs (Jacme, Arnau i Pere), de tots els quals hem parlat llargament; tot posant unes frases del Departiment entre l'estiu i l'ivern entre el vescomte de Rocaberti i Jacme March, però En Rubió en dóna . Entre els Coetáneos de Ausias March hi col·loca En Rubió alguns dels cortesans d'Alfons com En

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Lleonard de Sors, els Masdovelles (Joan Berenguer i Pere Joan), Fra Rocaberti, l'autor de Comedia d'amor, Romeu Lull, Pere Torroella, Joan Fogaçot, Antoni Vallmanya, Miquel Estela i el seu germà el comanador d'Emposta, Mossèn Joan Roig de Corella, Bernat Fenollar i algun altre que tots, havent-n'hi algun que altre de mèrit real, tots, així catalans com valencians restaven, així com els precedents restaven ofuscats davant la gran figura poètica d'Ausiàs March. Venç amb la seva força poètica a totes les escoles i a tots els poetes catalans i valencians. - Dedica trenta vuit pàgines, la major partida a presentar tots períodes amb abundants fragments molt ben triats: Vida y obras de Ausias March y juicio de éstas. - Aquesta part del seu estudi fa impressió, tal com està presentat, àdhuc a aquells que coneixen suficientment l'obra del gran poeta; com que en el present capítol portem fets tots els extractes i d'altres ens estarem de dir-ne res més i valgui aquest notable treball de presentació. De més a més, fa unes planes emmatllevades a En Quadrado i a En Milà, que barrejades amb idees pròpies, el treball resulta excel.lent. - Encara tracta igualment dels Sucesores de Ausias March: Un cop mort no sembla que Ausias March hagi exercit cap influència entre els seus coterranis ni la més lleu citació, preocupats com estaven en les seves lloances pròpies en els seus nombrsos concursos devots que es celebraven en les aules capitulars o en els altars majors de les esglésies. Per altra part s'imprimien aquestes obres. - També cultivaven la poesia humorista que va produir obres d'inacabable llargària (El Procés de les Olives, El Somni de Joan Joan, La brama dels llauradors). Forma rengló apart, amb tots els honors, L'Espill o Llibre de les Dones, l'obra més plena de vida que coneixem de la qual ~~parlàx~~ parlarem en el cap. onzè. En Rubió s'ocupa ràpidament d'alguns autors catalans (Joan Pujol) de tots els quals hem tractat llargament. - L'Apèndix

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

que es considera dividit en dues parts: a), models de traducció de la llatina d'En Vicens Mariner (I, Qui no es leyt; II Cervo ferit; i traducció d'En Baltasar de Romaní (III Cervo ferit) traducció d'En Jordi de Montemayor (IV, Cervo ferit); b), quatre documents inèdits: 20 de febrer de 1361, acta de quitació en el qual entren els dos germans Jacme i Pere March, entre altres persones. I. Ferran I, a petició dels parents mana a les autoritats de Balaguer on va morir en 1413, que autoritzin la traslació de la host a Pere March ~~per a traslada~~ del cos de? ~~dar-la~~ lo a València. II. Els embaixadors encarregats de recaptar cavallers diuen al rei Alfons que a Gandia s'han compromès a seguir la host només que Mossèn Lluís d'Aragó i Ausias March, en altres d'altres bandes Cartes reials sense data (19 juliol de 1424). III. El document referent a Lluis Pedrolo que En Pagès ha publicat dues vegades sencer. (Abans de 1422). - No sabem perquè En Pagès te certa mania contra En Rubió i Ors que l'obliga a cometre alguna estranyesa impròpia d'ell. Mal podia fer-se coronar als Jochs Florals de Barcelona, quan va ésser premiat als de València i va obtenir l'abella d'or oferta per la Societat d'Amics del País de València (17 nota d'En Rubió).

ATENCIÒ: (Al marge de la quartilla 200 hi ha una nota que no està marcada; no sabem si va intercalada dintre d'aquesta quartilla o va al final d'ella; diu així:)

Tot això consta en la portada (solament impresa a Barcelona). Es coneix que En Pagès va llegir la portada massa de pressa (p. 311).

LXIX. - 1884. Francesc Fayos Antony. Obres d'Auzias March. "Obras del poeta valencià / Ausias March / publicadas tenint davant les edicions de / 1539, 1535, 1555 y 1560 / per Francesc Fayos y Antony, Socio corresponsal de Lo Rat-Penat, /Societat d'amadors de les glories de Valencia / y son antich realme. / acompanyades d'un prolech (carte-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

llat amb el lema Lo quen sembres culliràs. - Barcelona. Joan Roca y Bros... 1884". - Aquesta detestable edició no té cap qualitat, el tal "prolech" és una combinació estrafeta de l'Estudi d'En Quadrado, que En Fayós havia mal traduït i d'En Ferrer i Bigné. La dedicatòria és copiada de la d'En Briz. El text és format, plana per plana, de la Briz, entregant un exemplar d'aquesta darrera edició en les caixes, sense prendre's la molèstia de corregir-ne un sol mot. Àdhuc les erradès tipogràfiques d'En Briz han estat reproduïdes. En citarem un únic exemplar que podria esmentar-ne milers, però no val la pena. En la poesia "Si Deu del cor la mia arma sostrau, va sortir sostrant, p. 42. En Fayós p. 72 sostrant. En l'edició Fayos tot és dels altres i ni una paraula original. Tot espatllant i sabrejant les idees dels altres, i En Fayós tant tranquil.

LXX. 1887. Jacint Torres y Reyetó. "Lo castell d'Aramprunyà" (estudi publicat en les "Memòrias de la Associació Catalanista d'Excursions científiques, il·lustradas ab grabats y acompanyadas d'índices analítichs. Volum III. 1879. Barcelona. En lo local de la Associació, Paradís, 10, 2a. y en las principals llibrerías. 1887". Al darrera de la Portada hi ha la següent menció: "Barcelona. Tipografía de Jaume Jepús, carrer del Notariat, núm. 9. Taller de Fotograbat de J. Thomás y Bigas, Granvía 212. Es propietat de la Associació Catalanista d'excursions científiques". Les dues anyades que consten a la portada primera (1879) són: la de la producció de les ressenyes d'excursions, estudis i memòries; i la segona (1887) és la de la publicació, que és l'única consultable. Jacint Torres y Reyetó, Lo castell d'Aramprunyà, pp. 33-64. - En Torres i Reyetó que vàrem conèixer prou bé, va fer una confusió entre En Jacme March pare i En Jacme March poeta, fill del primer; el P. Ribera tampoc no va entendre la diferència i tots autors varen induir a error a En Pagès (vegeu aquest mateix volum dezè, p. on trac-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

tem amplament aquesta qüestió). En la part pintoresca, ens cal que es considerar que es tracta d'un treball de caràcter excursionista, redactat en l'any 1879. Va trobar-se en facilitar de consultar el llibre de Baronia i diversos altres documents que va fruir i que extracta amb molta traça, però on es parla amb prou feines de Jaume i Pere poetes, fills d'En Jacme pare. Per l'ascendència i descendència té aquest estudi un gran valor dels Marchs, les qüestions entre En Lluis March el Consell de Barcelona, segons consta en Dietari i en el Llibre de les coses assenyades, per afers d'unes ovelles, que va acabar amb el penjament de dos homes d'Aramprunyà per part de Barcelona, després d'assetjar el Castell i pres per força d'armes. - Després d'acabada el fur dels Marchs, posa tota famílies que per herència femenina passa als Fivallers, es varen anar traspassant les famílies principals fins avui en dia la Baronia d'Aramprunyà Fivaller, Torrelles, Cardona, Sentmanat, Copons, Pinós, Erill, Llupià, Mongat, Garma, Sariera i Foixà. És un treball molt digne i utilíssim descansant sobre documents autèntichs, especialment el Llibre de la Baronia, que és la font principal; avui publicat per En Francesc Bofarull.

No sentén

LXXI. - 1888. - Antoni Bulbena i Tosell. Edició de les Obres d'Ausias March. - "Les obres del valerós cavaller y elegantíssim poeta Ausias March. Ara novament ab molta diligencia revistes y ordenades segons les més correctes edicions antigues. - Barcelona, Estampa de F. Giró, Gran Via 212 bis 1888". Acaba amb el següent colofó: "A la immortalitat del facundo Ausías March y á honor de la antiga llengua catalana, fou acabada d'estampar la present obra, á despeses de N'Antoni Bulbena y Tusell, en la ciutat de Barcelona, Diada del gloriós cavaller Sant Jordi, patró de Catalunya. Any M.DCCC.LXXXVIII". - En quart, de 254 pp., un foli d'errades ~~i una~~ de taula. - Aquest llibre tant per l'aspecte tipo-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

gràfic com per la disposició interior no pot ésser més atraient; per altra part és elegant de prescindir de posar aquella llista d'edicions que no servien per res, perquè ningú no comprovava, ni el mateix corrector (En Fayós no llegia la lletra gòtica). En Bulbena, que ha publicat prou textos podia empendre el d'Ausiàs amb èxit; va triar ~~el~~ això és, l'edició de Barcelona de 1560. Ens sap greu que segueixi la disposició d'En Briz i que repeteixi els sonets de sempre, o part dels sonets tan coneguts; posat a trencar morllo, rompre'ls del tots: ni sonets tan coneguts ni disposició Briz; tornar al plà de les antigues, barrejant els estramps amb els altres cants. La puntuació és la primera vegada que ha aparegut feta amb gran cura i la correcció també. Es la primera vegada que En Bulbena ens ha presentat un text d'Ausiàs March llegible, perquè ja ens consta que el primer (Briz) no ho era.

LXXII. - 1888. Amadeu Pagès: "Documents inédits relatifs à la vie d'Auzias March" en la "Romania", XVII, pp. 186-206. - S'hi publiquen sencers el testament, el codicil, inventari dels béns (llibres) que foren d'Ausiàs i dos documentos de petita importància trets de l'inventari dels béns d'Ausiàs March havien estat aprofitats per primera vegada per En Ferrer y Bigné, però l'amic Pagès els publica per enter aquests importantíssims documents per la vida privada d'Ausiàs March. Aquesta publicació de 1888 és una dels primers estudis d'erudició que va produir el nostre amic, si no estem mal informats.

Nova edició de 1935, en el "Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura", pp.128-143.

LXXIII. - 1888. Catàleg de manuscrits catalans de la Biblioteca de l'ex-palau reial. "Manuscritos Catalanes / de la / Biblioteca de S. M. / Noticias / para un catálogo razonado / por J. Massó Torrents / con autorización... Barcelona, librería de Alvaro Verdaguer, 1888". - El cançoner d'obres d'Ausiàs March 2 H. 4., que posterior-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

ment s'ha descrit per nosaltres en 1914 (O^3) i per En Pagès en 1912 (F), el varem anotar, d'una manera insuficient en els anys de la nostra jovenesa. Vàrem publicar-ho l'obra que tots els editors no creien que fos no era d'Ausiàs per la forma estranya, Ja no esper Que sia amat; la taula totes les obres d'Ausiàs, y una bibliografia de les edicions que del poeta coneixia plegades amb les traduccions fins a la horrible d'En Fayos perquè les altres no s'havien encara publicat. Vàrem donar la primera notícia de la impressió de Saragossa de 1512 (1562) i un sonet del qual aviat vàrem tenir-ne nota completa. I res més.

LXXIV. - 1892 (1906). Josep Torras i Bages. La Tradició Catalana. - "La Tradició Catalana, estudi del valor ètich y racional del Regionalisme Català, per ~~Dllm. Dr. D.~~ Joseph Torras y Bages, ~~bisbe de Vich~~ prevere ... - Barcelona. Estampa «La Ilustración», a C. de F. Giró, 1892. ~~F. Giró~~. - Un volum de 725 pp. - El cap. V de la segona part (pp. ~~441-478~~ 533-574) és dedicat a Ausiàs March, estudiant-lo seguint el següent enunciat: I. Ausias March. Simlituts ab lo Dant Alighieri y ab lo Petrarca.-Es lo poeta de la humana potència apetitiva: I doctrina escolàstica. II. Dissecció del nirvi filosòfich d'aquesta poesía. - La Passió d'Amor: Cants d'Amor, Estramps, Contes de Mort. - III. La naturalesa de la Virtut y del Bé: Cants Morals. - IV. La Gracia divina: Cant Espiritual. - V. Sintetisació: L'Ausias ~~Marx~~ comprèn tota la filosofia cristiana sobre la potència apetitiva humana, començant pels sentiments, seguint pels hàbits, y esplicant la insuficiència humana, acabant per la gràcia, completiva de l'home.

Esgotada aquesta se'n va fer una segona edició a càla Vídua d' Anglada. Vich 1906. Un vol. de 6606 pp. - És un dels estudis més densos que s'han escrit sobre Ausiàs March. ~~Per~~ A En Pagès li sembla que el treball més original que s'havia publicat fins aquell temps sobre el nostre poeta? fou el que En Torras i Bages va consagrar-li. Segons ell (i apoia la seva tesi sobre enginyoses semblances amb Sant Tomàs)

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

un dels millors interpretadors de la psicologia i la metafísica es-colàstiques.

LXXV. - 1892. Ramon Domingo Perés i Peres. "Los poetas del siglo XV por Ramon D. Perés y Perés. Conferencia, 18 de noviembre de 1892", extret del volum següent: "Centenario del descubrimiento de Amèrica. Conferencias leídas en el Ateneo Barcelonés sobre el estado de la Cultura Española y particularmente catalana en el siglo XV. - Barcelona, 1893"... Totes les conferències varen ésser llegides dintre de l'any 1892 i anyada del centenari. Pels efectes de la impressió i correcció de proves, va perdre's un any. La conferència d'En Perés ocupa les pp. 347-385, de la literatura catalana p. 370-375. - Respecte a Ausiàs March retreu uns excel.lents paràgrafs d'En Rubió i Lluch, i en acabat expressa pel seu compte frases judicioses pel que es coneix que tenia tracte freqüent amb gran poeta: Parla també de mossèn Jordi de Jordi amb molta simpatia i intel.ligència, reconeixent, però que En Jordi és anterior a Ausiàs. Si anomena gairebé tots els poetes de l'Escola de Barcelona, només fa extractes de versos d'aquests dos grans valencians: Auziàs March i Jordi de Sant Jordi.

LXXVI. - 1896. J. Massó Torrents: "Manuscrits Catalans de la Biblioteca Nacional de Madrid. Notícies per un catàleg raonat per J. Massó Torrents. - Barcelona, Ronda de la Universitat, 4 L'Avenç, 1896". Es descriuen i es donen importants obres del ms. de la Biblioteca Nacional de Madrid, ms. 2985 (antic ms. 271), i ms. 3695 (antic ms. 58) i que són marcats per Pagès D i E i per nosaltres en 1914 per O^6 i per O^7. Vàrem publicar, nosaltres, a part la Demanda d'Ausiàs a Joan Moreno i els dos poemes narratius d'Ausiàs March (la codolada i les noves rimades), havent-la publicat en dubte, ens hem repensat, i les creiem ben bé obra del nostre autor, de les que servem tots els caràcters. Respecte al ms. datat de 1546 en vàrem donar a conèixer la

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

taula, el vocabulari i el pròleg d'aquesta edició preparada que no va imprimir-se, però que va ésser utilitzada en una altra (1555).

LXXVII. - 1893. Otto Denk. "Einführung / in die / Geschichte der altcatalanischen / Litteratur / von deren Anfängen bis zum 18 Jahrhundert / Mit vielen Proben, bibliographischen, litterarisch-kritischen Noten und einem / Glossar. / Von Dr. V. M. Otto Denk... München, 1893. - En la part II (Poesie ~~Dichtung~~) s'ocupa d'Auzias March en diversos indrets del seu excellent tractat però molt especialment en les pp. 367-389 i en la Nota 27 pp. 494-495 ~~49-495~~, on resum les edicions. En conjunt parla de les cançons d'Auziàs que resumeix la principal molt ben triades. Està l'autor dels més recents que va aconseguir.

No s'entén

LXXVIII. - 1898-1899. Enrique Serrano y Morales. "Reseña histórica en forma de diccionario de las imprentas que han existido en Valencia desde la introducción ~~el establecimiento~~ del arte tipográfico en España hasta el año 1868...Valencia,...1898-1899". - Reproduccions de marques, portades i retrats reproduïts. Les descripcions són perfectes i completes. Hauria estat preferible un ordre cronòlogic d'impressions dels més antics als més nous. Es fa força difícil saber de quines impremtes publica documents i de quines no. En certa part les taules ideològiques i general de noms propis poden subvenir a aquells defectes. De totes és un tractat notable fet per un que no era valencià mes que per afecte. De totes maneres és un treball bibliogràfic de la més gran importància i no cal dir que les edicions valencianes d'Auziàs hi són perfectament descrites.

LXXIX. - 1901. Rubió i Luch. "Sumario de la historia de la Literatura Española, por el Dr. D. Antonio Rubió y Lluch. Barcelona, 1901". El Sumari de la literatura Catalana (pp. 65-107) parla d'Auziàs March (p. 82-83). - No hem parlat de les altres obres d'En Rubió de les

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

quals tractarem quan examinarem la seva crítica de l'obra d'En Pagès Auzias et se prédidecesseurs.

LXXX. - 1901. A. Paz y Melia. "Noticias para la vida de Ausias March", en la "Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos" de juny de 1901. Aquestes notícies ens enteren d'una sèrie de notícies no solament d'Ausiàs sinó ans també del seu besavi, però molt especialment del seu pare Pere March. Ens entera àdhuc dels seus llibres (amb evident castellanització i errades de còpia). Les dades aparenten força interessants i altres que ja es coneixien. L'única sabem és que el que recercava notícies diverses, sense solta, i va recopiar un lligall d'Ausiàs; aquest recercador de paper vell fa mig any que era mort i En Paz va tenir molta feina per entendre's entremig de tant paperam.

Això no s'entén. De la lectura de l'article de Paz y Melia no es desprèn qui era aquest recercador de paper vell. O es referia el mateix Paz y Melia?

LXXXI. - 1901. Gabriel Llabrés y Quintana. "Sobre Ausias March y su familia. Carta abierta al Sr. D. Amédée Pagés, ilustre hispanista de La Rochelle"... en la "Revista crítica de Historia y Literatura Españolas, porteguesas e Hispano-americanas", núms. XI ~~y XII~~. Novembre ~~i Desembre~~ 1901, pp. 333-337. - Consisteix en les incidències d'un plet, ~~que els advocats~~ entre l'hereu de confiança Jofre de Blanes, el germà d'Ausiàs March i els reposats hereus de la germana (sord-muda) d'Ausiàs March. En Llabrés, entre les incidències procurava treure en clar alguna cosa; tot són còpies i no existeix cap escritura autèntica. Segons En Pagès l'epígraf d'aquesta documentació és així, tal com se troba en l'Arxiu de l'Audiència de Palma: "Memorial de la causa e procés de demanda ~~y precaria~~ ypothecaria que's menà entre lo magnífich mossèn Johan Tolsa, cavaller, e la nobla dona Angela Tolsa e de Muncada, muller del noble don Gastó de Muncada, filla e hereva de aquell dit mossèn Johan Tolsa de una part e les nobles don ~~Livas~~ Luys d'Ixer e dona Beatriu de Pando-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

val, conyugues e per ells lo noble don Gaspar de Ribelles de la part altra".

LXXXII. - 1901. Amadeu Pagès. "Documents inèdits relatifs à Pere March i à Auzias March" en la "Revista de Bibliografia catalana", pp. 129-153. Any I, núm. 2.

En haver presentat un excel.lent resum de la contribució d'Antoni Paz i Melia, passa a fer un examen de tres documents descoberts per En Josep Rodrigo Pertegas. Tots tres porten la mateixa data: 20 d'abril de 1425, i privilegis en els quals el rei recompensa els serveis prestats a la corona d'Aragó pel cavaller Auziàs March. Com que en traçar la biografia d'Augiàs March, hem posat a contribució aquests mateixos documentos que esmentem amb especial detall els fets heroics d'Augiàs, ens estarem de fer-ne ara cap altra menció a fi de no repetir uns mateixos conceptes.

LXXXII. - Bernardo Sanvisenti. "I primi influssi di Dante, del Petrarca e del Boccaccio sulla letteratura spagnuola. Con appendici di documenti inediti. Saggio di Bernardo Sanvisenti. Opera premiata col premio Lattes, dalla Regia Accademia Scientifico-Letteraria di Milano. - Ulrico Hoepli, editore-librajo della Real Casa. ~~Editore: Tipog. Umberto Allegretti~~. - Milano 1902". - Un volum de XVI+463 14-366 pp. de 20 x 13 cm. Comprèn un capítol dedicat a Augiàs March: ~~Auzias~~ Ausias March; la vita, la poesia; comme possa confrontarsi col Petrarca e quanto si debba al poeta italiano. - Aquest és el text de la taula (cap. IX darrer) però en el text en parla molt poc; res de biografia i solament certes confrontacions amb el Petrarca que tant sovint hem vist en tots els llibres, sense gaire novetat, i quan en fa, cau en ridícul. Acostumat a veure el nom de Laura a les parts més insospitades dels seus versos, sembla jogar amb el nom de Bou (que no té cap conseqüència; mai la

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Teresa va dir-se Bou ni el poeta l'anomenà, només una sola vegada en tota la seva obra. Teresa Bou era una invenció d'un valencià conegut del segle XVIè), endevina uns versos així: p. 387.

> Entre amor ab oy desacordant
> Diu que menjant carn de Bou o de llebra

tot fent constar, però, que són lleugeres petiteses. Esmenta la semblança d'haver-se enamorat en divendres sant com el Petrarca i d'haver escrit obres en vida i en mort de la seva dama, així mateix com el gran líric italià. Convé dir que el Dant i el Boccaccio també varen enamorar-se de Beatriu o de Fiameta en setmana santa (dijous i dissabte). Què havia d'Ausiàs després de tanta insistencia? Les altres que poden haver-se observat provenen que els poetes són deixebles dels trobadors. En Pagès ha observat després d'haver-se entregat a diverses i encertades observacions que Ausias March coneixia la Commedia. Respecte a la castedat amb què parlava de la seva dona li sembla a En Sanvisenti que procedeix dels Trionfi della castità i della Divinità. De manera que no resta gran cosa d'original en el nostre líric. La veritat és que no hi ha dos poetes més diferents: Ausiàs March tot fou fons, el Petrarca tot forma; parodiant observa que, en el fons comú trobadoresc que l'italià s'assemblaria a Bernat de Ventadorn i deixa pel català l'Arnau. Al contrari: el català s'assemblava al Bernat de Ventadorn i l'italiá a Arnau Daniel. Tothom sap que els versos malabaristes d'aquest darrer trobador eren molt del gust dels italians, especialment del Dant i el propi Petrarca (il primo fu Arnaldo Daniello). Per un estudi nostre sobre la influència de la cançó provençal en la literatura catalana (39) vàrem trobar divers menc-cions de Bernat del Ventadorn sobre cinc d'Arnau Daniel. Així, que es restin amb tots els seus poetes el complert Arnau, que nosaltres ens quedarem amb En Bernat del Ventadorn amb totes les seves clarors per

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Auzàs March. - Per altra l'estudi de l'Ausias és massa prim i s'ha pensar que pels autors dels sonets rimbombants que acompanyen les edicions antigues Auzàs era superior als grecs, llatins i italians. Ema una cosa lamentable. - En Sanvisenti esmenta fragments d'altres autors que no tenen res a fer amb la matèria tractada. Ni el Venturós pelegrí (en codolada) ni la curiosa novel.la de Jacme Roig no comprenem com ni per què se'n retreuen fragments. En canvi hi trobem a mancar el testament d'En Bernat Serradell de Vich que, en havent les olors de la Glòria, passa a l'Infern i al Purgatori, on, trobant la porta oberta, fuig. - Porta En Sanvisenti, amb molt bona intenció, quatre textos i catàlegs, dos dels quals eren publicats abans de 1902, data en que publica el treball i, del mateix any data la nostra publicació de les Obres de Jordi de Sant Jordi, que no ha pogut arribar a la seva informació. - Hauria pogut presumir força, si hagués arribat a temps, la traducció completa del Decameron. - De totes maneres, hi ha en aquest llibre bones orientacions i per l'Auzàs que en el pròleg va saquejar el treball d'En Quadrado, sense mai citar-lo.

No o'entén

LXXXIV. - 1906. Josep Pijoan. "Auzias March l'any 1444 era a Nàpols" en la "Revista de Bibliografia catalana", any tercer, 1903 (1906). Del vol. III se'n va retardar la impressió fins a 1906, pp. 39-44. - Llegit bé el document no presuposa que Auzàs fos a Nàpols el 8 de maig de 1444, des del moment que tramet el seu falconer segon, Adam Lopis (vegeu Pagès, Auzias et ses prés. p. 82). En Pijoan, fa un utilíssim resum de les dates sobre la vida d'Auzàs Marc i situant el que publica per la primera vegada. No cal dir que, des de l'any 1906 es coneix millor la vida del gran poeta.

LXXXV. - 1907. Crestomatia Catalana per A. Bulbena i Tosell. "Cresto-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

matía / de la / Llenga Catalana / (des del IX ~~è~~ èn segle fins al XIX ~~è~~ n) / re-copilada e ordenada / per / Antoni Bulbena & Tosell. / Segon volum / vers /. Barcelona./ Biblioteca Clàssica Catalana. 1907". - Hem esmentat sovint aquest mateix volum, en ocasió de la seva contribució, que és ~~la~~ més estensa que la dels seus precedents (J. M. de Gran-Rubió, Briz, Milà que tenia un altre objecte). Demés la tria apareix ben feta. Ja portem examinada la edició Bulbena de les obres d'Auzias March. Farem precedir cada obra de les correspondències amb l'edició definitiva d'En Pagès per a qui vulgui fer-ne la comprovació. Auzias March (vers 1140.- 1393.- 1459). Cant de Amor. I. Qui no és trist de mos dictats no cur. Pagès ~~XXXIV~~ XXXIX, I, p. 309. (p. 105 de Bulbena) - III. Algú no pot haver en ~~son~~ si poder. Pagès: Bulbena: son LXVI, p. 394. 396 - XLIV, ~~II, 193~~. Retingam Deu en mon trist pensament, ~~IX~~ XIV, II, p. 257 261 - ~~XCIV, II, p. 202~~. Stramps. (V.) Per lo camí de mort he cercat vida, ~~V.~~ XCVIII, II, p. ~~124~~ 107-112. - Cants de Mort. I. Aquelles mans qui jamés perdonaren. XCII, vol. II, p. 67. 80 - V. Si per null temps cregui 'ser amador. - XCVII, II, p. ~~163~~ 103-106 (Cants Morals III) Molts homens hoyg clavarse mav-se de Fortuna. ~~XXVI~~ XXXI, vol. I, p. ~~262~~ 282-284. - Cant spiritual, Stramps. Puis que sens tu, algú a tu no basta. ~~XCIV~~ CV, p. ~~67~~ 168-179. - És norma d'aquesta (antologia) ~~no~~ (solament) donar fragment de les obres de certa extensió. En Auzias només l'aplica en dues ocasions: Aquelles mans i l'anomenat Espiritual; però ens convé fer una declaració: les supressions són fetes amb tanta solta que tot (allò) que ens ha impressionat o aquells versos que sabem de memòria els hi trobem.

Bulbena: basta

LXXXVI. - 1907. - Amadeu Pagès. "Étude sur la Chronologie des poésies d'Auzias March", en la "Romanta" XXXVI, pp. 203-~~243~~ 223. Ja vàrem dir en una altra ocasió que no creiem que tingui res a fer amb la descoberta de les taules Engubines ~~amb~~ la taula de Perusa. És mencionada per autors anteriors a Auzias i per altres de posteriors. Totes les altres mencions (Mossèn Borra, Alfons el Magnànim) són ben certes, com ho era també una de les primeres mencions (Lo rey Xipre: Janus de Lu-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

signan, (prosoner de 7 juliol ~~12~~ 1426 a 20 abril 1427). Vegeu Auzias et ses préd. p. 168-169; Introducció a les poesies, p. 167. - Amb aquesta i amb altres motius de comprovació, podem? gaire bé? assegurar que la classificació Pagès s'acosta bastant a la cronològica.

LXXXVII. - 1907. Francisco Almarche. "Don Carles de Viana", per "Francisco Almarche Vázquez. Valencia, abril de 1907". En la revista Empori de l'any 1907, pp. 243-248. - Sembla que una biografia d'En Carles de Viana no ha de tenir cap relació amb l'Ausiàs March, i n'hi ha, considerant que l'autor és valencià, o se n'hi fa tenir: Parla de la "coneguda correspondència ab el cavaller valencià Ausias March, ~~que don Carles,~~ que rès d'estrany pareix, quant sabèm que don Carles fon ~~també fou~~ també duch de Gandía i Ausias senyor de Beniargó, ~~terres veïnes de~~ junt a la ciutat dels Borges." Malgrat tot és molt difícil una coneixença personal entre el príncep de la sang i el príncep de la poesia que tenia 24 anys més que el ~~primer~~ príncep Carles. Aquest no va ésser nomenat duc de Gandia fins a 1439 pel seu propi pare, durant una absència; no sabem si va durar gaires anys. Solament se sap que l'administrador del duc va resoldre un dels litigis que tenia Ausiàs March. Si la prova de relació és aquesta seria ben minça. - L'Almarche reprodueix l'elogi del príncep de Viana al capellà del rei Alfons. Publica uns documents que semblen inèdits. El bon amic Almarche aviat va abandonar el món.

(vide nota 20)

LXXXVIII. - 1907. Felip Pedrell. "Dos musichs ~~centistes,~~ (cinchcentistes catalans) cantors d'Ausias March", publicat en el primer "Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans", 1907. Vàrem tractar amplament d'aquesta notable estudi en parlar de Joan Brudieu.

LXXXIX. - 1908. - Amadeu Pagès. "Observations sur l'utilité d'une édition critique d'Auzias March pour l'étude de la langue et de l'orthographe catalanes", en el Congrés internacional de la llengua Ca-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

talana, 1908, pp. 519-621. Encara que tots els treballs del Congrés varen ésser llegits en juny de 1906, la tramesa a diversos països de las proves, la recollida d'aquestes i la impressió, han calgut dos anys. El treball d'En Pagès, ben fet com tots els seus, sols que no creiem de gran utilitat en el fet de l'ortografia, però per a l'estudi d'història de llengua és altra cosa.

XC. - 1908. - Marcelino Menéndez y Pelayo. - "Antología de clásicos castellanos, I-XIII. Boscan, por Marcelino Menéndez y Pelayo. Madrid, Librería de Perlado, Páez y Compª, 1908". - Reproduirem els fragments crítics que són més importants, que són gairebé tots. Els exemples d'obres d'Ausias que com a demostració d'una teoría restaran reduïts al primer vers, perqué ja hem esmentat els mateixos algunes vegades; quan no l'hem esmentat posarem l'exemple sencer. Quan els compara amb el Petrarca no en direm res, però fa comparances amb Boscan i altres autors castellans ho tindrem en compte rabentment, però. Ens interessen en especial les opinions del que fou planyut amic; l'amic que estava dotat de gran mestratge, que sospesava les idees en el moment d'escriure, amb la més gran sinceritat. Abandonarem les opinions expressades en dues obres anteriors ja antigues: Historia de les ideas estèticas en España (Madrid, 1883, vol. I, pp. 393-404) i Ensayos de crítica filosófica (Madrid, 1892, p. 89) i no tindrem en compte sinó les de l'Antologia, vol. XIII.

En haver tractat amb exemples del que anomena endecassíl.lab l'escola provençal-catalana, fa la següent proposició, p. 192: "Y finalmente, para no hacer interminable á poca costa esta enumeración, basta citar el nombre del gran poeta del Amor y de la Muerte, que por sí solo representa esta escuela en lo que tuvo de más noble y elevado, y en honor del cual debiera llamarse esta casta de endecasílabos "verso de Ausías March", como llamamos al arte mayor "verso de Juan de Mora-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

no". - Tracta (p. 192-194) de les cobles croades, de les encadenades i de les ~~unissonants~~ capcaudades i dels estramps o versos ~~ne~~ sueltos que usa con notable destreza". Posa per exemple cinc versos del Cant espiritual: "O quant sera, que regaré les galtes". ~~I~~ Ofereix, per últim, com exemple de cobles croades: "Axí com cell qui desija vianda". Una cobla i mitja. En la plana 194 i següents estudia la traducció de la Commedia de 1428, que Auziàs coneixia, però tal volta no la traducció. Fra Rocaberti: La Gloria d'Amor i Mossèn Joan Roig de Corella, posterios, aquests dos darrers a la mort d'Auzias.

Però on dedica al nostra poeta les frases més pensades es troben en pp. 290, prenent peu d'un vers sonet de Boscà que ja coneixem, per haver-lo reprodult per enter en la nostra p. que és dedicat a Auziàs March: "Con su fuerte y sabroso y dulce llanto", diu: Fuerte más que sabroso y dulce, fué el arte de Ausias March si se le compara con el del Petrarca. Ausias és tan poderosa en la parte intelectual y afectiva como escaso de imaginación pintoresca, lo qual impide calificarle de poeta completo (Milà), aunque sea a toda luz un gran poeta. Si el mayor triunfo de la poesía lírica es la revelación del hombre interior, Ausias ~~no~~ March lo consigue en grado sumo y con medios extraordinariamente sencillos, puesto que rara vez sale de sí propio ni busca en la Naturaleza ~~y~~ ni en la Historia apoyo o contraste para su desnudo pensamiento, que se levanta como roca solitaria sobre un campo árido y desolado. Nacido en los vergeles de Valencia, parece que no tiene ojos para contemplarlos. La nota risueña del paisaje que tanto amenizа los versos del Petrarca, falta por completo en los de Ausias. Su musa fiera y hosca se cierne en la región de las tempestades o desciende á los abismos del alma propia, escudriñándolos con profundidad cruel y sombría. Canta á su dama viva y muerta, pero una sola vez la nombra y jamás describe su belleza, ni da señal alguna de su persona. Y sin embargo, Teresa no es creación ideal, pertene-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

ce á este bajo mundo como Laura, y el amor que inspira es ardiente y humano, aunque pocos hombres sean capaces de sentirlo, porque no son muchos los corazones dignos de recibir la saeta de oro con que el dios del amor hiere á sus predilectos.

Com fonch plegat ab la sageta d'or
Ab que Amor plaga'ls enamorats.

El erotismo de Ausías March es de una especie tan sutil, tan mística y etérea, aunque aplicada al Amor profano, que al paso que nada dice á los sentidos, y deja vacía de formas y colores la fantasía, ahíncase y penetra hondamente en la disección del alma enamorada, como si el poeta se deleitase con amarga fruición en arrancarse, ensangrentados, pedazos de su propia carne. - Dos elementos, á primera vista inconciliables, están fundidos de extraña manera en los versos de Ausías, y contribuyen á su áspera y selvática originalidad. Una es el puro intelectualismo doctrinal y austero. Otro la pasión reconcentrada, enérgica y fúnebre, que preludia los más desesperados acentos de la musa romántica. ¡Cuán lejos estamos de la blanda melancolía del solitario de Vallchusa, que es casi una forma de su dilletantismo poético! Ausías March (y quizá sea condición del genio nacional) se complace en la expresión violenta de las emociones dolorosas, y no rehuye las más espantables imágenes de la muerte, del sepulcro y hasta de la condenación eterna, comparándose nada menos que con el protervo Judas, por haber hecho traición a su Señor:

Foch crem ma carn e lo fum per encens
(són sis versos, saltats en dues sèries, que comencem).

En un triat enfilall de coses desolades i l'afecció a la mort que de primer explica: "Sin llegar á la cándida ferocidad de éste y otros pasajes que fan de mal llegir, según la expresión de Milà, la pasión de Ausías March se manifiesta casi siempre con formas tétricas, prefiere la obscuridad al día claro y los alaridos y sollozos a las

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

canciones.

Lo dia clar volría fos escur (no posarem sino el primer vers?)

. . . . . .

Mientras la gente se solaza en fiestas y deportes, oyendo (por plazas, calles y jardines) a los juglares que cantan las antiguas gestas, él andará en torno ~~a~~ de los sepulcros, interrogando á las almas condenadas y ellas le responderán, porqué no tienen otro que las acompañe en su continuo llanto (imitació del Dant ?)

Colguen les gents ab alegria e festes...
(i segueix) O vos mesquins qui sots terra jaeu...

aun va más lejos en otro admirable pasaje, personificando la muerte falaguera fragmento:
con una amargura digna de Lucrecio:

Braços uberts es exida en ~~carrosa~~ carrera:

. . . . . .

Este hombre, para quien era melodiosa la voz de la muerte, y que maldecía, como Job el día en que fué engendrado:

Maleit lo jorn que'm fon donada vida...

Este poeta que se representa á sí mismo vagando sobre las nieves en tiempo de tempestad, descalzo y con la cabeza desnuda:

(Jo som aquell que en lo temps de tempesta)

Era un lírico plenamente romántico; había adivinado el romanticismo en lo que tiene de más íntimo y doloroso. Hay relámpagos de poesía byroniana en el psimismo de Ausías March. - Pero ~~no son~~ nada más que relámpagos, porque el poeta era vigorosamente cristiano, con fuerte y positivo cristianismo, sostenido por una doctrina teológica nada vulgar. Si en el Petrarca hay barruntos de platonismo, (principalmente) derivados de la lectura de San Agustín, Ausias (March) es un pensador enteramente escolástico, cuyo libro encierra una filosofía de la voluntad y una psicología del Amor. Ya lo vislumbraron sus antiguos comentadores y apologistas. Este es <u>El oro fino y extremado En sus profundas venas escon-</u>

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

dido de que hablava Jorge de Montemayor; el lustre de las sentencias que reconocía el P. Mariana: (altres exemples). Esta doctrina que hoy nos parece tan abstracta y que podría reducirse á silogismos, es lo que principalmente contribuyó á la fortuna del libro de Ausías March, que no ya en su tiempo, sino en el cultísimo siglo XVI fué mirado como obra de profunda filosofía... - No és del caso exponer ni razonar esta doctrina, pero no puede menos de advertirse que no aparece en Ausías March como enseñanza ajena sobrepuesta á su propia concepción poética ó violentamente ingerida en ella, sino con el mismo caràcter de sinceridad que sus palabras tienen siempre. Porque no es alarde erudito lo que le lleva á estas filosofías, sino la íntima necesidad de su espíritu atormentado y doliente, y por lo mismo sutil y caviloso, que de cada situación de su ánimo, de cada episodio de su batalla interior, extrae máximas generales y conceptos teóricos que no siempre dañan al movimiento de los afectos. La obscuridad y sequedad son los escollos de esta manera, pero no puede negarse que tienen un sello de imponente grandeza metafísica, sobre todo en los Cants de Mort, donde se unen la emoción más honda y el pensamiento más alto para producir un efecto que sería desgarrador si no lo templase la sublime resignación del poeta:

E tot es bo puix es obra de Deu!

En estos Cantos, todavía más que en los de Amor, puede estudiarse la diferencia profunda entre el poeta toscano y el de Valencia. En Ausías March no hay ni recuerdos de la dicha pérdida, ni espléndida decoración exterior, ni la muerte se reviste de gracia serena y plácida, ni las puertas del Paraíso se abren con tanta facilidad para la amada muerta, ni mucho menos se establece la simpática pero algo profana comunicación de afectos entre ambos amantes. La recia y varonil ortodoxia hispánica de Ausías March no transige con tales fan-

Institut d'Estudis Catalans · Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

tasías tocadas de una punta de gentilismo. Cuatro versos rápidos, pero ~~xxxx~~ escritos con sangre de su corazón y no con saliva artificio, le bastan para clavar en nuestra mente la escena del tránsito y la postrera despedida.

> Quant l'esperit del cos li viu partir,
> E li doni lo darrer besar fret...
> . . . . . .
> ¿En que resta que vida no finí
> Com prop la mort jo la viu acostar.
> Dient plorant: "no vullau ni leixar,
> Fahau dolor de la dolor de mí"...

Con voces de inmortal y dolorosa poesía brota de lo más hondo del alma, exhala el poeta su delirio amoroso del primer instante; quisiera morir abrazado al cadáver de aquella con quien le desposaron el Amor y la Muerte, y espera que ni aun en el juicio final se han de separar sus cuerpos:

> E lo meu cos ans que la vida fine (sis versos que hem esmentat).

Pero una terrible duda asalta de improviso el alma cristiana del poeta. ¿Cuál habrá sido el paradero de aquel espíritu que él amó tanto, qué espíritus estarán en torno de él; habitará el cielo ó las mansiones infernales? Si ella padece los tormentos eternos, y quizá los padece por culpa del poeta, á pesar del idealismo que hubo en sus amores, Ausías March quisiera ver aniquilada su alma, aun siendo la aniquilación

> Si es axí, annula'm l'esperit (quatre versos).

Sólo para salir de tan espantable confusión y resolver el enigma del sepulcro, se atreve á evocar el espíritu de Teresa con estos nobles y altivos acentos:

> Tu, esperit, si res no te'n defèn
> Romp la costum que dels morts és comú;

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Compárase la aparición de Laura en el (capítulo II del) Trionfo della Morte, y se verá cuán ~~es~~ extraña y ~~amarga~~ original poesía y ~~por~~ qué poco petrarquista en fondo es la amarga ~~y original~~ poesía de Ausías March, á pesar de la semejanza de las situaciones poética y de los temas.

No se tenga por inoportuna esta digresión aserca del gran poeta valenciano, porque Ausías March, aunque en menor grado que el Petrarca, influye notablemente en la poesía castellana del siglo XVI, y conviene estudiar ambos modelos para discernir el grado de esta influencia. Fué Ausias March el único poeta de lengua catalana que en lo antiguo traspasó la frontera de su región para incorporarse desde luego en el tesoro de la literatura nacional". - Prova d'això ~~per les~~ ~~gairebé~~ les traduccions de Boscan i adaptacions de Garcilaso, i ~~per~~ les edicions i traduccions d'En Romaní i Montemayor, totes les quals portem descrites amplament. ~~Per a~~ Acabem de transcriure ~~als~~ importants judicis ~~xxxxxxx~~ i entenses opinions del que fou el més gran polígraf castellà de la nostra època.

Diu En Menéndez y Pelayo que En Boscan, per afinitat de raça, entenia millor Ausias que no pas el toscà, la transmissió del metre del qual li va donar més anomenada. En canvi d'aquest assenyalat servei, ~~sempre es va incorporar-se a l'orella castellana~~, sempre va ésser considerat (p. 216) "por un versificador duro y intolerable" i ho prova. Si en Boscan s'hagués dit solament Joan Boscà i hagués versificat en català, com alguns dels seus avantpassats hauria estat segurament millor poeta però no hauria adquirit, malgrat tot, tanta anomenada. ~~Pels~~ Els estrangers com Boscà ~~el castellà mai s'acaba de saber~~ mai no acaben d'aprendre. Va ésser considerat bon poeta el Cariteo (Benet Garret) en italià, perquè aquesta és una llengua que té més amplitud que no pas la castellana tan fixa i quadrada que no mai s'acaba de saber.

XCI. - 1908-1909. (Jacme Barrera). "Les obres del valeros cavaller

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

y elegantíssim Ausias March. Ara per quarta vegada estampades durant lo gloriós Renaixement de les lletres catalanes. Revistes e ordenades molt diligentment e curosa (escudet).- Barcelona, Biblioteca Clàssica Catalana, 1908-1909". 438 pp. i un plec de 8 pp. a la fi amb un colofó redactat així: " major honra de Deu, de nostra Dona Sancta Maria e del strenu cavaller mossèn Sanct Jordi, e per exaltació de la nostra Llengua, s'estampà aquesta nova edició de les Obres de mossèn Ausias March, subtil e molt excels cantor del Amor e de la Mort, en la comptal ciutat de Barcelona, en les premses del honorable estamper N'Artur Suarez, acabant-se la estampació als XI de Setembre del any de gracia MCM.IX".

Sembla que l'edició corrent anava destinada als suscriptors de la Biblioteca Clàssica Catalana. Se'n va fer un tiratge en papel de fil que presuposa, pel format, remarginar el tiratge. Com a frontispici porta una reproducció d'una pintura J. Cebrian, Mesquita, germà que fou del nostre amic Lluis; també desaparegut; el quadro representa, Ausias March llegint poesies al príncep Carles de Viana. Nosaltres creiem que no es coneguéren i que no eren gaire contemporanis; de totes maneres Ausias tenia vint-i-quatre anys més que no pas el príncep. El Sr. Jaume Barrera hi creu des del moment que en la "Revista", Biblioteca Clàssica Catalana" (any IV, nº XXXIV de 1909) va publicar-hi un sonet intitolat L'Ausias March y'l princep de Viana. Respecte al carteig a distància en Joan Roig de Corella és altra cosa.

Si l'editor ens hagués informat que, a cinquanta o a seixanta anys de distància, tenia la intenció de reproduir les poesies que qualifica de dubtoses li haurien estalviat aquest anacronisme, perquè totes tres són efectivament d'Ausias; així la codolada com les noves rimades com la poesia que, per sa forma insòlita els editors

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

antichs, que la coneixien varen oblidar-la expressament.

En el Glossari abunden els mots que tenen un sentit diferent dels que l'editor els dóna; hi han biografies massa curtes; de Tecla de Borja, que va morir de grànola dos mesos més tard que Ausias, solament se diu que era neboda de Calixte III, valia la pena de dir que era germana de Roderic de Borja, Alexandre VI i es saben moltes circumstàncies de la seva vida.

Un editor no hauria de prendre partit en les extravagàncies dels que no saben un borrall de certes coses. Al Sr. Barrera li consta que una cosa és valencià i altra cosa és valença. Amb quin fi els confon? Per fer sang? al respecte pel gran Milà! En Pagès li ha retret l'anacronisme de Tirant lo Blanc, obra no coneguda fins forçes anys després de la mort d'Ausias ~~March~~. - Respecte a les Notes per una Bibliografia crítica d'Auzias March, que acaba el seu treball i edició de les obres, reconeixem que ens n'hem aprofitat amplament i ens ha calgut constatar que les notes bibliogràfiques són generalment segures, encara que prou desordenades, treballa sobre obres vistes. Estem d'acord amb les altres crítiques que li senyala En Pagès.

XCII. - 1912. - Amadeu Pagès. "Ausias March et ses prédécesseurs. Essai sur la poésie amoureuse et philosophique en Catalogne aux XIV et XV siècles, par Amédée Pagés, docteur ès lettres, Professeur au Lycée de la Rochelle. Avec une planche en couleurs. Paris, Librairie d'Honoré Champion, éditeur, 5, Quai Malaquais, 1912". - XX-472 pp. (XIX+469) (La làmina dita representa els suposats escuts d'arma de Pere i el d'Ausias March) Una primera portada consta. "Bibliothèque de l'Ecole des Hautes Études, publiée ~~par le~~ sous les auspices du Ministère de l'Instruction Publique. Sciences historiques et philologiques. Cent quatre-vingt-quatorzième fascicle. - Auzias March et ses prédécesseurs..." Paris, 1912. - Si una obra hem esmentat sovint, en el curs d'aquest capítol és aquesta. Té grans qualitats i

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

alguns defectes per haver seguit massa a la cega un autor susceptible (Torres i Reyetó). És cert, per això, que sobrepugen més les qualitats als que tenim per defectes. És també l'esforç més gran que ningú més podia emprendre sinó el mateix gran erudit que en un mateix any va preparar i publicar aquesta obra i l'edició de les obres d'Ausias. En Pagès treballa molt i bé. No cal dir que, per aquest sol fet, mereix tot el respecte dels catalans. La biografia ha estat conduïda acompanyada de nombrosa documentació, com ningú havia acumulat, i totes les invencions sobre Ausias han quedat desfetes i esvanides. Ha seguit, en allò que sigui possible la via documentada de la qual s'aparta rara vegada en objecte de completar la falla dels documents. La biografia d'Ausias està, però, encara en estat caòtic, anys a venir, el mateix Pagès ~~xxxxxx~~ podrà omplir les falles d'anys que encara s'hi troben.

(ATENCIÓ: Al marge d'aquesta quartilla (246) hi ha una nota que no hi està senyalada; diu: "que el llibre d'En Bofarull, sense intentar-ho (segueixen unes paraules inintel.ligibles).

Les mateixes mencions que Ausias March fa de trobadors, encara que sigui per a denigrar-los, indica que en coneixia, la sola indicació que fa d'un, justament del malabarista Arnau Daniel, tant del gust dels italians (Dant, Petrarca) és una prova potser d'haver-ne llegit alguna obra, sinó no procedeix dels dos italians; i la quasi adaptació del pesat Pere Ranon de Tolosa. Les altres suposades imitacions d'Ausias March dels trobadors van per una banda i el gran poeta per una altra; els exemples podrien multiplicar-se o podrien reduir-se. Com que els trobadors s'imitaven els uns als altres fa de maldir quines són les primeres mencions d'un tema donat. Resta saber, la literatura anomenada provençal no essent tant sobirana com això, els trobadors quins autors imitaven. - Nosaltres, vàrem declarar en un estudi sobre la influència de la Cançó provençal en les lletres

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

(semblen que manquen paraules)

catalanes, abundantment per d'altres; les dues d'Auzias no tenen cap transcendència. Les mencions de trobadors donen un resultat interessant: contra vint mencions del gran Bernat de Ventadorn només cinc de l'artificiós Arnau Daniel.

L'Article que ens sembla concebut d'una manera superior és el referent al Dant i del ~~xxxxxxxxx~~ Petrarca. Pel que fa ~~del~~ al Dant demostra, contra altres parers (en obres antigues d'En Menéndez Pelayo, no en la Antologia, XIII) que l'Auzias té més influència de la Divina Commedia que de cap altre llibre menor i sembla ésser un assidu lector ~~d'aquest gran~~ de la gran obra del Dant i que tant amb el caràcter pensador, ple d'idees científiques, escolàstiques i teològiques. - Respecte a les diferències d'estil i d'expressió de llengua entre el Petrarca i Ausias March, (que ja havien estat endevinades amplament de mà mestre per En M. y P.), En Pagès les exposa també amb claredat.

no orientén

No creiem gens que la descoberta de les que diu ~~tantes~~ taules Eugubines a Gubbio a prop de Peruça en 1444 tingui res a fer amb la taula de Perusa. La lectura del seu article publicat en la "Romania" (XXXVI, p. 211), encara ens porta més lluny de la qüestió. És que la referència feta a la taula de Perusa per Ausias March és una de tantes i perquè una de molt important ens porta molt distants no sols de la ciutat de Perugia sino d'Itàlia (veure la nostra p.). En Pagès n'ha fet tres mencions en llibre seu que comentem i una en la Introducció a l'edició (p. 168) una de més completa.

Vide nota 25

El mèrit real d'aquest llibre important és que no deixa cap per lligar; tant de la biografia com en les obres de les que creu influenciades estan verament plenes de citacions d'obres d'Ausias March, sempre oportunes i al seu lloc, sense res d'excessiu. Ningú com En Pagès, l'intel.ligent autor de l'edició de les obres d'Ausiàs ~~Marx~~, po-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

dia estar dotat d'aquest art. - En les nostres pàgines d'aquest capítol hem rectificat alguna cosa de la família dels Marchs i qui era que va prendre la cavalleria en 1460, i qui va adquirir la propietat de Beniarjó que durant molts anys va considerar-se feu dels Marchs.

La part dedicada a l'obra literària dels predecessors d'Ausias March ens sembla precipitada, desdibuixada i poc precisa; cap dels autors així dels antics provençals com dels de l'Escola de Tolosa no està caracteritzat. En Pagès, que coneix el mateix els cançoners provençals ~~com~~ que els catalans li hauria estat fàcil trobar, en el llarg període que va des de la creació del consistori de Tolosa (1323-4) fins ~~a la del fins~~ a la de Barcelona ~~ra~~ (1393) la contribució dels catalans no és solament En Tomás Periç de Foces i Joan Blach, sinó que n'hi havia molts d'altres. Àdhuc tot al referent al segle XV (els Marchs apart) ens sembla prim. - En canvi, en diferentes parts del llibre repeteix les mateixes idees i les mateixes citacions, quan li agraden o n'està satisfet. - De vegades, com en el Debat entre Honor e delit fa correccions mal fetes que compliquen el text. Diu, per exemple: E cavals fermats per estaques, E mills e crits e gran brogit. Ignorant que nills són els crits dels cavalls fermats; posa nills (~~corr~~ corr. millers), (p. 138 d'En Pagès). - La menció d'En Rigaut de Barbezieux, com les d'altres, no són d'En So, sinó d'En Pere March (p. 150 d'En Pagès). Això no vol dir, que les obres que descriu no estiguin perfectament extractades per a donar una idea exacta de cadascuna. - En haver contrapuntat les obres d'alguns trobadors amb Ausias, fa una declaració notable que deixarem en la llengua francesa tal com l'usa En Pagès: (p. 254-255) "Et pourtant, il serait impossible d'apprécier complètement Auzias March, si on ne voyait en lui qu'un dernier rayon de la poésie provençale. Son talent est plus complexe, son œuvre plus profonde. - Auzias March aspire, nous l'avons dit,

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

aux délices de l'amour pur, mais il se sent aussi attiré vers des plaisirs moins nobles. C'est un homme tiraillé en sens contraires, qui souffre de l'impossibilité de satisfaire les tendances opposées de sa double nature. De là cette mélancolie, ce réel mécontentement de soi-même qui assombrit ses poésies plus que celles des autres troubadours. - Son œuvre est en même temps la plus scientifique, et, partant, la plus abstraite et la plus aride. Il ne se contente pas de décrire les effets de l'amour en poéte amoureux de belles images et de rimes sonores. Quelque soin qu'il a apporté à la forme, on sent que le fond est encore est encore ce qui importe le plus à Auzias March. Il analyse ses passions comme un physchologue habitué à scruter les mobiles du cœur humain, comme un philosophe recherchant méthodiquement quelle est l'essence et quelles sont les diverses modalités de l'amour. - C'est par des deux caractères qu'il s'éloigne des troubadours de la période classique et qu'il dépasse même ceux de la décadence. - Est-ce bien là que réside son originalité?".

Aquest extracte fet en la llengua original d'En Pagès, així com vàrem reproduir els notables paràgrafs dedicats a l'Auzias per En Menéndez Pelayo en 1908, ens estalviarà de retreure'n cap de la Conclusió, la qual decididament no ens agrada treure un plat excessiu de l'opinió del gran Milà (poeta incomplet). - En canvi l'estudi fet sobre les influències d'Aristòtil i Sant Tomàs en les idees escolàstiques i filosòfiques en les poesies amoroses d'Auzias estan exposades de primera.

no s'entén

Malgrat un estudi tan pregon com En Pagès ha dedicat al poeta temem que l'excel.lència de l'estil i de la forma perfecta no l'hagi penetrat. - En diferents indrets se sent un entusiasme patriòtic per la França, que perjudica un xic la seva imparcialitat ? en una obra científica.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

XCIII. - 1912. A. Rubió i Lluch. "Amédée Pagès, Auzias March et ses prédécesseurs. Essais sur la poésie amoureuse et philosophique en Catalogne au XIV et XV siècles. Paris, Champion, 1912". - Recensió signada per A. R. Ll. publicada en l'"Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans", IV, 1911-1912, pp. 729-738. - En Rubió Lluch, que ja en 1889, havia trobat manera de parlar d'Auzias March amb frases vibrants però prou justes (40) i que en 1908 en el seu Sumario de la Lit. esp., cat. situà en el seu lloc pertinent el nostre gran poeta, ara en 1912, surt a la defensa contra un sistema de crítica fragmentària emprada per En Pagès. La major part dels estudiosos catalans ens sentim atrets pels elogis tributats a Auzias i d'acord gairebé sempre amb les justes crítiques que el nostre malaguanyat mestre dirigeix al nostre amic Pagès, al qual adreça grans lloances, les quals subscrivim. Tindrem compte tan solament de les censures. En Rubió segueix l'ordre en les tres parts en què es troba dividit el seu estudi i biografia que creu massa desiguals. Li senyala l'obra d'En Francesc de Bofarull (El castillo y la baronia d'Aramprunyà) la qual va ésser publicada per força antidatada, 1911) perquè En Pages no la va poder utilitzar en 1912 (vegeu les nostres pp) En Rubió hauria volgut que En Pagès hagués fet constar l'esterilitat que s'observa des de Jaume II (41) fins a Pere III. - Copiarem, de l'estudi de la terça part de la crítica que fa d'En Pagès el mestre Rubió i Lluch un paràgraf que, segons el nostre parer ens sembla condensar les matèries fonamentals en les quals la basa:

(pag 731) "Havent donat a la crítica, per l'avenir, fonaments científics segurs i incommovibles, l'emoció estètica i nacional mai, com ara, podràn estudiar-se desembraçadament i sense temor a ensopegades. Coneixent ben bé el trajo de l'època que va vestir A. M. Auzias March, podrem veure millor els seus contorns humans. Rès hi fà que els ele-

Institut d'Estudis Catalans · Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

obres d'amors tan perfectes com no se'n troben gaires en les literatures hispàniques, ni àdhuc les estrangeres. "Res ~~té d'estrany~~ d'extrany té que després ~~d'una~~ d'aquesta afirmació tan absoluta, tot ho expliqui per la imitació, fins ~~allò~~ lo més natural i humà". - En Pagès fa alguns arguments de la imitació per Auzias (No'm pren axi com al el petit vaylet) de la composició de Pere Ramon de Tolosa (Si com l'enfas qui es elevats qu'es alevats petits petitz) i diu En Rubió: "Cabalment en aquesta imitació, que es reduei a la idea general, és on es veu més de manifest la vigorosa personalitat d'Auzias March. La terça cobla, on s'oblida del ~~seu~~ model Yo som aquell qui en lo ~~jorn~~ temps de tempesta, val per tota la poesia freda i cerebral d'En ~~R. Ramon~~ de Tolosa". Segueix En Rubió idees encertades d'En Pagès i en ~~xixi~~ critica altres d'extremades. Retreu frases molt justes d'En Milà, que nosaltres extractarem en extractar aquest darrer gran mestre.

Per últim posa un curiós paràgraf força notable: "Passant ~~a~~ ara un cercle d'idees molt diferent, he de remarcar la confusió que fa sovint En Pagès entre les nacionalitats polítiques i les literàries. Un català no podrà mai acceptar que en les poesies amoroses d'Auzias March le fond est tout-a-fait d'origine français. ¿Serà això efecte d'una necessitat que semblen experimentar els escriptors de la nació ~~veina~~ vehina per a justificar en les tesis doctorals els seus estudis de literatura estrangera, de demostrar en ells un interès qualsevol per a les lletres franceses? Sols així es comprèn que En Pagès es cregui obligat a insinuar que Auzias March ha retornat a la França per la seva influència literària en el ~~segle~~ XVII segle una part dels béns ~~beneficis~~ que d'ella havia rebuts. Aquest parti pris patriòtic falseja algún cop el punt de vista crític de l'autor, fins al punt d'arribar a considerar en son Avant-propos "la vielle poésie catalane comme une prolongation de notre littérature". Això no és cert; la poesia catalana dels XII i

Institut d'Estudis Catalans MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

ments imitats o assimitats siguin tants com vol En Pagès i fins en la mida que ell creu, que és ja molt concedir, sempre a l'altra banda d'aquest mon d'imitació queda una altre interior, no influït, prou ric per a endinsar-se en ell en la recerca de desconegudes meravelles. La nota humana es destria més lluminosa quan més plena d'ombres aparèix la part d'inspiracio poètica mancada d'originalitat. Mes, per desgràcia En Pagès s'ha deixat portar excessivament dels prejudicis d'un criteri fragmentari i isolat, que subjecta a un fret anàlisi, com el del botànic que disseca una flor, l'obra del geni, que té tant de personal i volgut, com de misteriós i d'inconscient. És un defecte propi, no ja d'En Pagès, sinó de la l'escola a que pertenèix pertany - tan admirable i digna de respecte per altra banda - el de portar els procediments analítics als límits a l'últim extrem d'aplicació. Ab ells es pot negar no sols la originalitat d'Auzias March, sinó la del Dant, de Cervantes, de Shakespeare, en una paraula, de qualsevol dels grans escriptors mundials. Una obra literària de cap de brot, sense antecedents genètichs genèrics, ni ambient exterior influent, seria verament un miracle. Emperò, per molt que al geni se regateixi com pensador i fins si es vol, com creador, restarà sempre l'artista. La tasca d'aquests crítics negatius, enclou un parti pris, en el fons tan arbitrari com la crítica purament estètica, que, per sobres de vaguetat i d'apreciació personal capritxosa, capriciosa faltada de tot valor objectiu, ha omplert més d'una vegada de planes inútils la història literària. Bò és que el crític tingui sempre en compte el mètode històric comparatiu que requereix una disciplina molt rígida i austera, però és indispensable, també que sigui artista." Posa frases d'En Flaubert i de n'Ixart en aquest sentit.

Respecte a Jordi de Sant Jordi el tracta també d'una manera despectiva, el que va traduir en versos d'una elegància admirable, augmentant-los ? mentar-los els Enmigs barroers del monjo de Montandon Montaldó, que és autor d'unes

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

obres d'amors tan perfectes com no se'n troben gaires en les literatures hispàniques, ni àdhuc les estrangeres. "Res ~~té d'estrany~~ d'extrany que després ~~d'una~~ d'aquesta afirmació tan absoluta, tot ho expliqui per la imitació, fins ~~allò~~ lo més natural i humà". - En Pagès fa alguns arguments de la imitació per Auzias (No'm pren axi com al el petit vaylet) de la composició de Pere Ramon de Tolosa (Si com l'enfas qui es elevat qu'es alevat petits petitz) i diu En Rubió: "Cabalment en aquesta imitació, que es reduex a la idea general, és on es veu més de manifest la vigorosa personalitat d'Auzias March. La terça cobla, on a la comparació y s'oblida del ~~seu~~ model Yo som aquell qui en lo ~~jorn~~ temps de tempesta, val per tota la poesia freda i cerebral d'En ~~R. Ramon~~ de Tolosa". Segueix En Rubió idees encertades d'En Pagès i en ~~riki~~ critica altres d'extremades. Retreu frases molt justes d'En Milà, que nosaltres extractarem en extractar aquest darrer gran mestre.

Per últim posa un curiós paràgraf força notable: "Passant ara a un cercle d'idees molt diferent, he de remarcar la confusió que fa sovint En Pagès entre les nacionalitats polítiques i les literàries. Un català no podrà mai acceptar que en les poesies amoroses d'Auzias March la font est tout-a-fait d'origine français à peu près. Serà això efecte d'una necessitat que semblen experimentar els escriptors de la nació ~~veina~~ vehina per a justificar en les tesis doctorals els seus estudis de literatura estrangera, de demostrar en ells un interès qualsevol per a les lletres franceses? Sols així es comprèn que En Pagès se cregui obligat a insinuar que Auzias March ha retornat a la França per la seva influència literària en el ~~segle~~ XVII segle una part dels béns ~~beneficis~~ que d'ella havia rebuts. Aquest parti pris patriòtic falseja algún cop el punt de vista crític de l'autor, fins al punt d'arribar a considerar en son Avant-propos "la vielle poésie catalane comme une prolongation de notre littérature". Això no és cert; la poesia catalana dels XII i

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

XIII segles pot ésser una província de llengua d'Oc, una prolongació
historica i geogràfica de la Introducció al certamen amb motiu de les
festes de Sant Ramon de Penyafort en 1601 (42) en què lloa amb càlides frases Auzias March i encarneix el seu estil poètic (L'obra de Francesch Fontanella és conseguda d'En Pagès). Les imitacions que fa dels poetes del Renaixement català són interessants.

Tot el llarg del present article crític sobre la gran obra d'En Pagès, Auzias March et ses prédécesseurs, En Rubió expressa opinions personals sobre les poesies d'Auzias que tenen molta importància, ell que durant sa llarga vida n'havia feta una lectura fins a fruir de la claror que expandeix el gran poeta per a qui vol entendre'l: llengua fluent, estil perfecte, versos ben fets i sense defectes de forma.

XCIV. - 1912. Amadeu Pagès. "Introducció a l'edició crítica de les Obres d'Auzias March. Tesi per al doctorat de Lletres presentada a la "Faculté des Lettres de l'Université de Paris", per Amadeu Pagès.- Barcelona. Institut d'Estudis Catalans, Palau de la Diputació, 1912".

Com que va fer-se aquesta edició de l'estudi que precedeix a l'edició de les poesies d'Auzias March un tiratge apart, ens ocuparem de la Introducció; en l'article vinent parlarem de tots dos volums de l'edició Pagès (1912-1914). Aquest estudi és molt important, molt ben distribuït per capítols i utilissím. En cada capítol dóna força més d'allò que promet l'epígraf, de manera que pot dir-se que forma un llibre excel.lent en el qual no hi ha un mot per perdre. Es presenta així: Cap. primer: Els manuscrits; cap. segon: Les edicions; cap. tercer: Les traduccions; cap. quart: Els comentaris; cap. cinquè: Classificació dels manuscrits i de les edicions. Principis de l'establiment del text; cap. sisè: L'ortografia i la versificació; cap. setè: Classificació i cronologia de les poesies. Taula alfabètica y concordància de l'edició crítica amb els manuscrits, edicions

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

y principals traduccions. És que en la taula general s'ha fet un resum sintètic de les matèries tractades, però se n'hi troben encara, discusions sobre textos, comparació de manuscrits, d'edicions i traduccions; es discuteixen els treballs que varen precedir a cadascuna d'aquestes; les descripcions són suficients i de vegades àdhuc prolixes. És clar que el seu procediment obliga a alguna repetició, algunes edicions d'Ausias March anant acompanyandes de traducció/ns castellanes parcials (Romaní 1539; Montemayor, Resa 1555). Hi han fets curiosos respecte a les traduccions; com que En Romaní en la seva no tenia noció del ritme ni de la rima, tots els seus versos resulten d'una extrema duresa; un poeta anònim va tenir la caritat, ~~amb l'esforç~~ de dulcificar i fer llegibles els mals versos d'En Romaní (Pagès, p. 96-98). Recerca totes les dades de les traduccions castellanes perdudes d'Arano (segurament completa) i la de Sànchez de (los) Brosas (parcial) així els assajos d'En Milà i les franceses (esquitxos), així la llatina (gairebé completa) d'En Vicents Mariner. El capítol destinat als Comentaris comença pels suposats treballs d'En Lluís Joan Vileta sobre Ausias March que haurian estat molt ~~força~~ notables per la seva gran preparació (estudis i traducció), (però només salem pus) ~~que~~ En Joan Pujol de Mataró en lloa (la utilitat) ~~els seus en lloa la preparació~~ per a comprendre clarament les obres més difícils d'Ausias. Ens hem ocupat llargament, en aquest mateix capítol, de tots els comentaris que esmenta i els que no esmenta l'amic Pagès (pp.).

El capítol més important és el que tracta de la classificació dels manuscrits i de les edicions amb l'objecte d'arribar a establir les variants amb el degut ordre. És un punt, dintre les seves dificultats, un treball crític força minuciós, únic medi, per selecció de manuscrits semblants en l'ordre de les obres, va rebutjant els que no tenen gaire utilitat o que apareixen contaminats per modernitza-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

cions i retocs abusius. No cal dir que rebutja les edicions modernes i ~~no~~ té compte només ~~que~~ de les del segle XVIè, que són les cinc marcades per En Pagès: a la de València del 1539; b, c, la de Barcelona de 1543 i 1545; d, la de Valladolid de 1555 i e la de Barcelona de 1560, les quals interessen com els manuscrits més moderns (segle XVI). Si X representa el manuscrit original de mà d'Ausias March en dues parts, i si el marquès de Santillana que en l'elogi que en fa, troba que encara ~~en vida~~ vivia (aun vive), i consta que en vida del gran poeta se n'executaven còpies de les seves poesies, algunes d'aquestes podrien ésser $_1X^1$, $_1X^2$, $_2X$, $_2X^1$. D'alguna d'aquestes primeres còpies representa un manuscrit perdut i que ha fruit En Ressa segons es veu per una obra nova que cap altre manuscrit conegut porta i alguna cobla nova d'una altra obra.

En havent fet un estudi crític, clar i conciençut dels manuscrits i de les edicions arriba a les següents conclusions: Primer el manuscrit F (és el millor (?)) (Vegeu la reproducció d'un foli en el frontispici de l'edició de les Obres d'Auzias March). Recorda l'amic Pagès que nosaltres vàrem publicar fa molts anys, en 1888, la llista dels cants de l'esmentat notable manuscrit F que conté dos terços de l'obra d'Ausias. Pagès Es escrit a mitjan segle XV, les lliçons arcaiques, sense cap contaminació, el paper i la lletra autoritza a creure ésser una còpia, l'única, del manuscrit original. Tots els manuscrits, encara els manuscrits són posteriors, perque procedeixin de bons textos, l'afany de modernitzar la llengua els domina. N'hi han de final del segle XVè i la major partida són executats al segle XVIè. Els manuscrits que apareixen al XVèn segle el millor, després de F, és el G^1, que si no deriva de l'original, prové d'un bon text, $_1X^1$. - Entre els manuscrits de les darreries del XVèn segle, H que també forma part de la família $_1X^1$, NA que pertanyen a $_1X^2$, introduint tota de modificacions;

Ausiàs no o'entén

Pagès diu que quan fallen F i G^1 val de N, o de H, o de A L M.

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

que es transmeten a L, en acabat a M. - Ara, X, el manuscrit original, ~~estava constituit~~, segons l'inventari, era format en dues parts $_1X$ i $_2X$, la classificació dels manuscrits i les edicions pot presentar-se segons el quadro sinòptic, un sinòptic (làm. III, doble) molt clar (pp. 146-147). En Pagès procedeix a l'establiment del text d'aquesta manera: Per la primera part, $_1X$, que comprèn les poesies dels antics manuscrits F G^1 HANLM, segueix la versió F, confirmada per G^1. Si un dels altres qualsevol dels altres manuscrits està d'acord, la lliçó estarà assegurada. Per quan HANLM estan en desacord amb F G^1, examina segons el sentit favorable o desfavorable, el valor de les dues lliçons que li ofereixen els reculls del segle XVI^{è}, en aquest ordre a G^2 DbcK G^2 de a BE. És cert, però, que en la qüestió de les variants poden presentar-se? altres complicacions que examina detingudament.

Reuneix En Pagès en un mateix capítol (sisè) l'ortografia i la versificació; coses certament prou diverses! De l'Ortografia en dóu poca cosa i encara massa. No calia sinó triar un manuscrit tipus (posem per cas F) i generalitzar una de sola, que sempre tindrà transgresions d'una poesia a l'altra, si s'hi compliquen ortografia del segle XVI^{è}, en sortirà un galimaties. Com en l'ortografia antiga existeixen grans diferències és un problema de dificilíssima solució. És qüestió d'atrevir-se. ~~Adoptar un criteri~~ (en la quartilla està tatxat) eclèctic no se'n treuria res, l'ortografia essent molt inconseqüent i el cert ús que no hi donaven importància al segle XV i potser tenien raó. Respecte a les formes de versificació d'Ausias n'hem parlat prou en aquest capítol (pp.). De totes maneres les judicioses observacions d'En Pagès les hem tingudes en compte. -El capítol ~~sisè~~ setè, que tracta de la classificació i cronologia de les poesies, n'hem esmentat quelcom tot examinant l'estudi d'En Pagès Étude sur la cronologie des poesies d'Auzias March, publicat en ~~1903~~ 1907 en la "Ro-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

mania", XXXVI, p. 203-~~233~~ 223. En parlant dels elements de la distribució de les poesies d'Auzias hem tornat a tractar de la mateixa qüestió, tot aprofitant-nos de les idees clares expressades per En Pagès. Ens sembla que no ens cal ara continuar punt per punt el lluminós estudi, així com ho hem fet d'altres capítols que no havíem espigolat. Com aquell qui està bregat les citacions són oportunes i escaients. Respecte la Taula alfabètica i concordància de l'edició crítica amb els manuscrits, edicions antigues i traduccions principals, que corona aquest llibre excel.lent, declarem que ens ha prestat excel.lents serveis en els nostres estudis sobre Auzias March.

XCV. - 1912-1914. Amadeu Pagès. Edició de les obres d'Auzias March. "Les Obres / d'Auzias March /. Edició crítica / per / Amadeu Pagès./ Volum I/Introducció. Text crític de les Poesies I a LXXIV./ Institut d'Estudis Catalans: Palau de la Diputació / Barcelona, MCMXII". - "Les obres / d'Auzias March / edició crítica / per / Amadeu Pagès / volum II./ ~~Text crític de les poesies~~ Text crític de les poesies LXXV a CXXVIII. Glossari./ Institut d'Estudis Catalans: Palau de la Diputació / Barcelona: MCMXIV".

D'aquesta edició en dos volums, publicats en dos anys de distància, a causa de la delicada correcció de proves i impressió, alternaven ? l'ordre cronològic establert en aquest nostre treball, per a tractar-se d'una sola obra. Pel que fa a la Introducció, per haver-se imprès en tiratge a part n'hem parlat en el núm. precedent. Aquesta perfecta edició de les obres d'Auzias March és acompanyada de tot l'aparell crític al peu de plana; de manera que el lector si no li agrada la lliçó adoptada per l'eruditíssim autor pot triar la lliçó que li sembli millor. En Pagès ha procurat acostar-se, en la mesura possible, a l'ortografia del gran poeta valent-se de F, que procedeix potser d'una còpia de l'original, en cap d'aquest manuscrit fal.leix ?

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

utilitza G[1] i altres que procedeixin de bon originals. Però com que l'ortografia dels antics manuscrits s'hi troben abundants inconseqüències i extravagàncies les més il.lògiques no avancem gaire en adaptar un criteri. Per sort l'aparell crític, en el qual figuren les variants dels manuscrits i de les primeres cinc edicions està molt ben format i ben corregit; qualsevol pot amb criteri eclèctic pot triar, en cada cas, la lliçó que li sembli millor, amb l'objecte de facilitar la lectura.

La major part d'obres es troben en la major part del tretzè manuscrit i les cinc edicions del segle XVIè, aquestes han tingut més ventura; en canvi les demandes i respostes han restat rares i les obres narratives (codolada i noves rimades) no es troben sinó en dos manuscrits; i una de les respostes en un únic text. En una obra s'ha guanyat una cobla; d'una altra no es coneix completa, fora d'un fragment.

En conjunt, ens han arribat solament cent vint-i-vuit obres. Devia haver escrit segurament altres obres les quals no ens han pervingut. No obstant, malgrat els segles de la llarga decadència es pot encara admirar l'obra gairebé total i abundosa. De cap dels altres poetes excel.lents se conserven ni se n'han fetes edicions antigues, fora d'algunes que se n'han fet al segle XIXè. - De l'Auzias March, el ~~ém~~ més excel.lent de tots, es pot estudiar amplament gràcies a l'edició i els altres estudis que li ha dedicat En Pagès, però aquesta se'n duu la flor; verament crítica reuneix tot el considerable aparell, sense mancar-hi un sol element, amb una constància de treball, com ningú com nosaltres estem en estat de reconèixer. Recordem amb emoció que vàrem ésser portadors, de París a Barcelona el treball d'una vida que, per les circumstàncies de coses deguérem vetllar a la impressió i a la primera correcció de proves. L'encàrrec que va enco-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

manar-nos l'Institut d'Estudis Catalans restava més complert en veure els dos volums llestos i ben acabats. El nostre bon amic Pagès, en prova de cordialitat i confiança va entregar-nos, fa alguns anys, posant-los com en mans segures, el fruit d'anys de la seva vida. Hauria de dir quelcom sobre la idea que l'amic Pagès de la disposició cronològica però no vull que una ombra de crítica consti en una obra en la seva excel.lent d'Auzias March que no mereix més que elogis i de la qual els mèrits són tan grans.

XCVI. - 1913. - Amadeu Pagès. "Étude sur les manuscrits d'Auzias March par Amédée Pagés. Extrait de la Revue des Bibliothèques, núms. 7-9. Juillet-Septembre de 1912 et nums. 1-3 de janvier-mars de 1913.- Paris. Librairie Ancienne d'Honoré Champion, Quai Malaquais, 5, 1913.

Es un tiratge apart, de la relativa als manuscrits a ~~xxxxxx~~ ~~xxx~~ l'Introducció, publicada en francès, acompanyada de les filigranes que acompanyaven el text original, per acord de l'Institut d'Estudis Catalans. Ja hem tractat ~~xx~~ apart de l'Introducció com de tot el treball.

XCVII. - 1918. "Auzias March, Poesies. Selecció de J. E. (Joan Estelrich?). Amb una nota biogràfica per LL. Nicolau d'Olwer, Membre de l'Institut.- Barcelona. Ricard Duran i Alsina, impressor-llibreter, Boqueria, 20. 1918". (a dalt: Minerva, segona sèrie: Col.lecció de Liteartures modernes, Volum V). En la coberta (tintes groga i negra) es repeteix el títol de Minerva expressat més amunt més el preu (50 cèntims). Al peu Auzias March. Poesies i al el gravat tret representant les torres de Serrans de València, tret de l'obra de fra Francesd Eximeniç, Doctrina compendiosa. - Retraurem del pròleg biogràfic els fragments que ens semblen més immutables: "L'any 1393 nasqué a Gandia Auzias March. Hereu de la branca catalana trasplantada

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

a València llavors de la conquesta, d'una antiga família catalana, fou educat de jove en els deures dels cavallers, en l'amor de les lletres i en l'estudi de la filosofia. - Era nebot de Jaume March, aquell que amb Lluis d'Averçó instaurava a Barcelona el Consistori de la Gaia Ciència i amb tant cultivava la poesia, sobretot en la forma de noves rimades. Era fill de Pere March, donat també al gènere narratiu i que exhibia en els sirventesos morals. Era cosí d'Arnau March, i fou company d'armes a Sardenya i Còrsega (1420) de Jordi de Sant Jordi, gran coneixedor de Petrarca i d'Andreu Febrer, que vuit anys després havia d'acabar la traducció del Dant. - Massa han recercat els crítics paral.lelismes entre Auzias March i el Petrarca. Ells no tenen res de fonamental sinó el que l'un i l'altre heredaren dels trobadors. En tant com d'un gran poeta podem dir que pertany a una escola: Petrarca. Auzias March i Petrarca es pot dir que pertanyen a la provençal. - Auzias, casat dues vegades i esclau ~~del~~ sovint de la "Folla amor" canta en termes filosòfics i personificant-la en Na Teresa, l'amor humana, no carnal però tampoc platònica. Les seves poesies estan ben lluny de l'erotisme dels antics trobadors, tant com Na Teresa ho està de la dona-àngel dels italians. - Sempre que les idees d'Auzias March són concretades en imatges, revesteixen la força d'un aiguafort dantesc. Generalment, però, ell es mou dintre el camp de l'abstracció, i això el fa aspre al lector modern que no està compenetrat amb l'escolasticisme. Si hagués fet més ús de la fantasia plàstica, diríem justament que l'obra d'Auzias March és a psicologia com a la teologia la Commedia de l'Alighieri. - Morí el poeta en 1459, però no calia la mort per augmentar la fama del seu nom, de què n'és testimoni, en vida seva, el marquès de Santillana."

A posta ens havem estat de retreure el paràgraf referent a la creença que Auzias era el primer que, desentenent-se dels provença-

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

lismes que encara gravitaven en altres poetes, escriu en català. Molts poetes anteriors a ell de l'escola de Barcelona estan més exemps de provençalismes, l'Auzias no calia fer sinó continuar-los. El que no s'haurien atrevit són les llibertats que es pren Auzias; quan li sobra una síl.laba tira al dret: picurians, ~~xxxxxxxxxxxx xxxxxxx~~ regulartat, segurtat, segurtat, particlar. Quan li convé d'un mot dissílab juhí el transforma en juy, quan n'ho sobra una síl.laba, com carch per carriech. Vegeu Pagès, Introducció a l'edició de les Obres d'Auzias March, p. 157.

La tria és feta seguint el text de l'edició Pagès, modernitzada però procurant respectar la morfologia tot resolent al peu de plana les paraules difícils per als lectors als va dirigida aquesta col-lecció popular. Les obres triades per J. E. són les vinentes per mitjos versos: Colguen les gents (Lo rei Xipré). - Fantasiant. - Deixant a part (Mas compliment dona Teresa i tasta). - Som lo desig. - No em aixi (Jo son aquell que en los jorns de tempesta). - Paor no em sent - O vos, mesquins. - Aquelles mans. - Lo Viscai. - Puis que sens tu. Retingam Deu (Jo son aquell que en Auzias March). - Adeu siau, vos, mon delit. Car tot mon be es ja fallit. Tot quant ( ) a'l mon. Jo en record be del que ja fon. E lo plaer m'acorda on. L'aconseguí, Mas ja no el sent com lo sentí (Codolada escrita per Auzias March en la vellesa). - Gairebé totes aquestes obres són publicades en sa integritat excepte Aquelles mans prou extensa, força retallada, però deixant-hi els fragments més emocionants i millors. La codolada també J. E. dona el primer troç.

XCVII. - 1927. - Todesco. "Venanzio Todesco. Appunti sulla lirica di Auzias March. (En l'"Archivium Romanicum, tom. XV, 1927, pp. 313-324)".

Després d'observar que les dues grans figures de la literatura catalana medieval són "Ramon Lull i Auzias March", passa a parlar de

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

la influència d'Ausias damunt dels poetes posteriors i insisteix en les inòcques comparances amb Petrarca, tractant-se de poetes de tant diferenta formació. En Todesco és força absolut en dir que les grans figures de la literatura catalana, fora de les dues anomenades, siguin secundàries. Prescindeix de les quatre grans cròniques (die fier Perlen, per A. Morel-Fatio), per exemple la d'En Ramon Muntaner, de les novel.les, com per exemple Tirant lo Blanc. En Ramon Lull, és, certament, una estrella de primera magnitud que supera a tots els altres catalans, comprès i tot Ausias March. - En Todesco no fa pròpiament un estudi de la lírica del poeta valencià. Les lloances adreçades a ell, així com les comparances amb altres poetes no tenen cap consistència; seria més interessant d'examinar el nostre Ausias March en la seva obra mateixa, per conceptuasa i concentrada que sigui. En Todesco, com en altres temps En Pagès, intenta fer un estudi no de la lírica solament, sinó de la originalitat i imitacions. Més enllà observa que la forma general de les cobles d'Ausias March és ~~xxxxx~~ hendecassil.làbica: en això el poeta no va fer sinó continuar el ritme normal dels poetes de l'escola de Barcelona els quals, per llur part, les prenien de les cobles d'usatges a l'escola de Tolosa. Per a demostrar la modificació aportada al llenguatge català poètic (no hi ha hagut tal millorament), declara que del gran poeta només ~~xxxix~~ escrivien que le lugha tirate dei poeti precedenti. Deu referir-se a la literatura narrativa, la qual és un gènere a part (que per part de l'Ausias en compondre dues llargues obres) i que no tenen res a fer amb les cobles de caràcter líric. L'estudi és ple d'observacions notables i fines, que no podien fer-se sense una lectura atenta d'Ausias March. Els exemples són molt ben triats i es mostra coneixedor de la matèria. De totes maneres el treball és una contribució importantíssima aportada a l'estudi de l'obra total d'Ausias March.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

XCVIII. - 1929. Ribelles Comin. "Bibliografía de la lengua valenciana o sea Catálogo razonado por orden alfabético de autores de los libros, folletos, obras dramáticas, periódicos, coloquios, coplas, chistes, discursos, romances en lengua valenciana y bilingües que han visto la luz pública desde el establecimiento de la imprenta en España hasta nuestros días, por José Ribelles Comín. - Obra premiada en el Concurso público celebrado por la Biblioteca Nacional de 1905. - Tomo II (siglo XVI), 1929. Auzias March, pp. 324-406, amb abundosos extractes, notes bibliogràfiques molt completes, reproduccions de gairebé totes les portades i d'estudi del gran poeta. Es tracta de la millor bibliografia i més justa que havem vist mai d'Auzias March. Acompanyades d'estractesm número d'exemplars coneguts, per ell i per d'altres, fullets, obres musicals referents al poeta, articles periodístics, és a dir, tot que hagi arribat a notícia del diligent amic Ribelles referent al gran poeta.

XCIX. - 1933. - Carreras Valls. "Noves notes genealògiques dels poetes Jaume, Pere, Arnau i Auzias March, segons documents inèdits per R. Carreras i Valls". - Publicades en la revista "Estudis Universitaris Catalans", volum XVIII, vuitè de la segona època. Any 1933". Barcelona, pp. 309-332. Acompanya un arebre genealògic: "Notes explicatives del precedent quadre genealògic.

Hem tractat d'aquest enfilall de documents en ocasió d'escriure la biografia d'Auzias March (pp.).

En donar conferències i publicar articles anunciats va prometre que donaria satisfacció i portaria proves? a la tesis del poeta Auzias March fill de Barcelona o d'Aramprunyà la qual ningú no creia fora del senyor Carreras Valls. Coneguts els documents per haver-los publicat, es ve en convenciment que no tenen cap força ~~xxxxxx~~ provatòria. Si no fos la tossuderia d'haver escampat una teoria impossible que no té cap

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

consistència, ell mateix tampoc no creuria una teoria barcelonesa del gran poeta valencià. El barcelonisme i el catalanisme estan arrelat que fa cas de contraidccions. Mentre~~stant~~, ell treballava a l'arxiu notarial ha trobat no un Auzias March inèdit sinó dos. Passem a veure com fonamenta la seva prescumpció, vol. ~~num.~~ XVIII ~~18~~, p. 315 de l'esmentat vol. dels "Est. Univ. Cat". "Auzias March i Marquet fou el tercer fill de Lluís i Serena. Personatge completament inèdit en la nostra ~~trista~~ història, el reputem nascut a Barcelona o a Aramprunyà pels voltants del 1411. S'ignora concretament on i com ~~visqué~~ va passar la seva vida fins ~~a~~ l'any 1456, en què, mort el seu pare Lluís, el trobem a Barcelona intervenint en actes testamentaris. Va morir intestat ~~en~~ el 1459 o 1460, i tenint en compte que el seu germà Jaume va vendre, el 24 de juliol ~~de~~ del dit any 1460, els llibres ~~xxx~~ a què fa referència el document d'aquella data, entre els quals figuren ~~obres~~ Aristòtil, Sant Tomàs i Sant Agustí, que s'han estimat bàsics per a la formació espiritual del poete Auzias Marc, l'autor d'aquestes notes presumeix que serien de l'intestat Auzias, a qui, per aquest i altres motius, considera ésser el poeta amb preferència al senyor de Beniarjó. Els documents que ~~en~~ li fan referència ens assabenten que era noble (domicellus) i venerable". De manera que un individu que tot just moriria a 49 anys, donzell, intestat i venerable es planyeria de la vellesa com ho fa en algunes poesies i sobretot en la codolada. L'Auzias March poeta veritable era cavaller i va arribar a vell. Ens sorprèn quina idea va tenir el senyor Carreras de venerable. En els seus documents els fills es declaren fills de venerables, relativament sovint; num. 33 del notari Pere de Folquerís: "Pere March, fill del venerable Pere March, difunt, ciutadà de Barcelona". Una altra cosa, en el num. 22 de les Notes diu textualment: "És d'Auzias de qui ens parla el testament de Grayla Marc ~~March~~ i el ~~dit el~~ d'Huc Joan Fivaller de Palou. Estimem que és ~~d~~'Auzias March

No s'entén.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

que un temps va suposar-se ésser el poeta. No cal dir que la cronologia descarta completament tal hipòtesi". Qué havia cregut aquest Auzias ésser el poeta? El senyor Carreras Valls, qui ara rebutja tal hipòtesi. El senyor Carreras Valls, perque no creiem que ningú altre es preocupi de cercar substituts barcelonins al gran poeta de València, senyor de Beniarjó, sobre el qual abunden els documents. - A part les manies barcelonines, impossibles de defensar, ens ha donat un tresor de documents que ha donat en curt extracte. Respecte a Berenguer March ja va demostrar-li En Pagès l'estudi de . Ara, en 1935 el P. Fullana ha refermat el veritable Berenguer. Nosaltres no cal dir que estem d'acord amb els dos treballs que En Pagès va dedicar sobre la pretesa qüestió dels dos Auzias March suscitada pel senyor Carreras Valls.

C. - 1934. Navarro Borrás. "Poesies d'Ausias March. Selecció, pròleg, glossari i notes per Enric Navarro i Borras. L'Estel. València. Sèrie popular de classics valencians". A la fi el següent colofó: "Aquesta selecció de poesies d'Ausias March fou acabada als obradors Renovació Tipogràfica, de València el 24 de desembre de 1934". - Després de la portada es publica la reproducció de la primera edició (València, 1539) de les obres d'Auzias March de Baltasar de Romaní. El pròleg és molt discret i ben compost; és de doldre que s'hagin escapat dues grans errades de concepte (de l'autor, no d'imprempta). El pròleg és datat de 15 desembre de 1934 i segueix una sumària Bibliografia. Allò que s'anomena Glossari són els mots antiquats explicats al peu de plana; les poques notes van a la fi. Retraurem per mitjos versos per a que pugui fer-se càrrec qui vulgui: I. Axí com cell; II. Pren-me'n axí; III. Axí com cell; IV i V. Molt he tardat; VI. Quins tan segurs; VII. Colguen les gents; VIII. Fantasiant; IX. Deixant a part; X. No sech lo temps; XI. Molts homens hoig; XII. Sens lo desig;

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

XIII. Sens lo desig; XIV. Qui no és trist; XV. Tots metge prens; XVI. Veles e vents; XVII. Tal so com cell; XVIII. Si com l'hom riá; XIX. XX. Oh, fort dolor; XXI. No em pren axí; XXII. Paor no em sent; XXIII. O vos, mesquins; XXIV. Esparces. Tot lauvador ; XXV. Axí com cell qui's vell; XXVI. Quan a Deu plau; XXVII. Si col malalt; XXVIII. Si em demanau; XXIX. Aquelles mans (llarg fragment); XXX. Qui serà aquell; XXXI. Per lo camí; XXXII. Entre amor; XXXII. Lo Viscaí; XXXIII. Aquell ateny;XXXIV. Puis que sens tu.

Algunes notes referents a noms propis ematllevats a l'obra d'En Pagès; en canvi hi ha una Addició molt profitosa. En la casa on va viure i morir Auzias March, en lloc s'ha edificat casa nova, amb una inscripció. Afegeix En Navarro: "Algunes persones ens han dit que recorden haver estat en l'antiga casa, en la qual hi havia unes galeries gòtiques i altres detalls molt interessants. Dissortadament no es conserva res". Nosaltres també recordem, entre els de la llunyana adolescència haver remarcat aquelles arcades gòtiques, tot rondant per la València vella; un bon veí se m'acostà i va dir-me: En esta visqué i morí Auzias March. I recordo també que vaig fixar-me en aquella casa perque restés ben gravada a la memòria.

CI. - 1935. "Documents relatifs à la vie d'Auzias March", en el "Boletin de la Sociedad Castellonense de Cultura", tom. XVI, maig-juny de 1935, pp. 125-143. Amb molt bon acord ha republicat En Pagès l'estudi documentat que va publicar en 1888. Era un dels primers que va dedicar a l'Auzias March; els documents (testament, codicil i inventari) varen ésser descoberts per Miquel Velasco en els protocols del notari Berenguer Cardona i varen ésser espigolats per En Ferrer i Bigné com tohom sap, en 1873. El motiu és per refutar l'estranya mania barcelonesa del senyor Carreras Valls. Som de parer que, ocasió que l'Auzias March era un jove espigat de 18 anys i essent tant seguides

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

les relacions els March de València i els de Barcelona-Arampunyà, varen voler tenir un Auzias. Aquest devia el fet i no té altre trascendència. El propio Auzias va divulgar a dos més (entre ells el seu gendre), tal per haver-los dut a les fonts. - Afegeix als documents tres lletres de la reina dirigides a Auzias essent la primera d'un gran interès.

CII. - 1935. P. Lluis Fullana, "Los caballeros de apellido March en Cataluña y en Valencia", en el "Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura", tom. XVI, de 1935, pp. 432-456. - Els capítols d'aquest notable estudi (acompanyat d'abundosa documentació, principalment treta de l'Arxiu de la Corona d'Aragó), I, Pedro March I, heredado en la villa de Gandía. - II. Pedro March II, escribano de ración del rey ~~Jaime~~ D. Jaime II de Aragón. Berenguer March, cura de la villa de San Mateo. - III. Pedro March III, Tesorero de la Casa Real y bisabuelo del poeta Auzias March. - IV. Pericó o Pedro March IV, Maestro Racional de la Casa del rey. - Berenguer, Canónigo de Valencia. - Jaime March I, abuelo de Auzias March. - No tindrem per res en compte la llarga bibliografia a què ha donat lloc, a València i a Barcelona, la qüestió Carreras Valls perquè una volta publicats els documents, s'ha vist que no tenen cap consistència per allò que pretén demostrar i sobretot que no pot tenir cap conseqüència literària. ? Dels dels nous personatges que esmenta d'Auzias March de Barcelona no es sap més que, mort el seu pare, s'ocupava de la testamentaria, nebot del poeta, ni d'Arnau ni d'altres. Els documents acoblats, són molts i notables i importants, per això, per altra part, equivoca el parentiu de Barenguer March de que, àdhuc en l'arbre genealògic dels ? March hi ha modificacions a fer. Prou. - Comença el P. Fullana per una curta bibliografia dels que s'han ocupat dels Marchs presentant des dels documents, descoberts pel que fou Bibliotecari encarregat de l'Arxiu

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

del Regne en 1873 (testament, codicil i inventari d'Augiaé) D. Miquel Velasco. Segueix així totes les contribucions per ordre. És de doldre, que el P. Fullana, que porta molta documentació relacionada amb Berenguer March, no fassi constar el treball sobre el mateix individu publicat en el mateix "Butllerí de la Societat Castellonense", vol. II, p. 106 i següents, any 1921, per Manuel Betí, sobre el canonge Berenguer March. - Cita la major part de treballs monogràfics endreçats als Marchs. Entrant en matèria diu que el primer Pere March fou establert a Gandia pel rei Jaume I, segons en el Repartiment, una casa a Gandia amb tres jovades de terra. Es suposa que aquest mateix és el que figura com a notari en el casament en 1260 de l'Infant Pere amb Constança de Sicília, que va signar a Barcelona. - Pere March II, escribà de ració del rei Jaume II d'Aragó, rep un gran nombre de concessions i encàrrecs importants reials que resulta que era un dels personatges més influents del regne que el P. Fullana detalla pels grans nombres de documents. En ocasió de fer un viatge del rei a Roma En Pere March va fer-li un préstec i va obtenir pel seu germà el prevere Berenguer el curat a Sant Mateu, capital del Maestrat, el 17 de juny de 1301. - Pere March III, va ésser tresorer reial, va ésser igualment protegit pel rei Jaume II. Aquest ~~va~~ fou el que va adquirir la possessió i ~~fé~~ feu del castell d'Aramprunyà amb anexes pel preu de ~~1.200,000~~ 120.000 sous. Sembla que va indicar al rei que sense una escriptura de propietat podrien venir-ne dificultats a ell i als seus sucessors; el rei va estar-hi i en aquest estudi es reprodueixen els termes principals d'aquesta escriptura, que abans es desconeixia. Com que Mossèn Beti va demostrar en l'article expressat i un document de 1301, que Berenguer era germà de Pere I, malgrat que tota la seva activitat va desplegar-se en temps dels tres reis Jaume II, Alfons III i Pere III el Cerimoniós, segurament gaudiria d'una vi-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

da llarga, essent capellà de Sant Mateu, al Mestrat, canonge de València i de Barcelona, doctor en lleis i professor a Monttpeller. Com que els seus anys dels seus dos testaments són datats a València a 1335 i a Montpeller 1341, En Carreras Valls el fa fill de Pere I i el P. Fullana (que no podia desconèixer l'article de Mn. Manuel Beti esmentat) el fa fill de Pere March el tresorer del rei. - Havent parlat bé prou dels Marchs d'Aramprunyàs (vegeu les pp.).

CIII. - 1935. Karl Vosler. "Poesie und Einsamk in Spanien". Pp 848-54. Ausias March und andere". Sitzung berichte der Bayerichen Akademie der Wissenshaften 1935, quadern 7, Philogische-historische Aldelung (Munic). - En Vosler, amb la clara intel.ligència s'ha capacitat ben bé quina qüestió plantejat per un advocat (Sr. Carreras Valls) per a suplantar l'obra del gran poeta. Ell declara Ausias March i un altre. Coneix la gran personalitat poètica del veritable per lectura asídua i completa, i no deu comprendre com es pretén fer sobressortir un altre Ausias March barcelonès per un petit esperit de campanar, contra el veritable Auzias March valencià.

CIV. - 1936. Pagès, "La Poésie française en Catalogne du XIIIè siècle à la fin du XVè, Études suivies de textes inédits d'après les manuscrits. Avec 5 planches hors-texte par Amedé Pagès, 1936. Toulouse, Édouard Privat. - Paris, Henri Didier (Bibliothèque Méridionale). - No és precisament perquè tingui una relació directa amb Auzias March que esmentem aquesta obra notable d'En Pagès. Esmenta sovint l'Auzias per comentari i publica un començament de la Codolada amb el núm. 4 dels Lais liriques catalans. Consta solament dels trenta primers versos com a model.

CV. - 1940. "Auzias March. Cants d'Amor". En la col.lecció Els nostres Clàssics de la sèrie Casacuberta, ordenats per Pere Bohigues.

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

NOTES

1.- Auzias March et ses prédécesseurs, París, 1912, p. 110.

2. - Marçal Olivar, Dos discursos de Felip de Malla, en "Quaderns d'Estudi", 1921, pp. 180-201. - Hem esmentat aquest notable estudi i sermons en tractar de la fundació de l'Escola de Barcelona, cap. XVIIIè p. . La menció feta en el text, que N'Olivar posa en relleu, figura en la p. 196.

3. - No hi ha més trista experiència que llegir alguna abundosa antologia de la poesia francesa contemporània. De tard en tard un hom topa amb una composició perfecta i inspirada que fa caure d'espatlles, però no ens succeeix gaire sovint.

4. - Massó T., Manuscrits catalans de la Biblioteca Nacional de Madrid, Barcelona, 1896, p. 50: "molt afectat servidor de dona Teresa Bou i dama Valentina, tan gentil com virtuosa, honesta e savia, com les obres fetes en son servey e lahor mostren, en serviti de la qual en vida e aprés mort de aquella escrigué la major part del present libre, per les quals obres del qual veuran les mes acabades e perfectes amors honestés que may ningun enamorat cavaller ha sentit ni escrit".

5. - Noves notes genealògiques dels poetes Jaume, Pere, Arnau y Auziàs March segons documents inèdits, per R. Carreras Valls, en els "Estudis Universitaris Catalans", 1933, XVIII, p. 315. - El Sr. Carreras Valls anuncia la publicació d'uns documents als quals de segur no modificaran en res les conclusions ni s'arribarà a la demostració de cap nou fet de caràcter literari. No hi ha dret de partir l'obra d'un gran poeta, com havia pretès fer. No esmentarem la llarga biblio-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

grafia que la qüestió dels anomenats els dos Auzias Marchs ha donat lloc. Per altra part ha estat esmentada per En Pagès en 1936.

6. - Sense el sonet d'En Baltasar Ausiàs March, n'hi dedicaren d'altres: Don Francesch de Vilalba, senyor de les baronies de Montmagastra i de Guspí i la seva esposa dona Victoria de Vilalba; Vicent Garcia, rector de Vallfogona; De Francesch Pastor, doctor en cascun dret, a son vehy C. de G.; De Francesch de Agulló, senyor de Bellicey; De Francesch Agulló a son vey; Del Rnt. Antoni Miralles, beneficiat de Nª Sª del Pi de Barcelona, i De Abdon Romeu, ciutadà de Barcelona (vegeu Massó Torrents, Catalonische Manuscripte in der Bibliothek von Tarragona (Spanien), publicat en el "Centralblatt für Bibliotheksuvessen" de Leipzig, 1890, p. 515, VII) Selva de varias Sentencias, del canonge Geroni Ferrer, de Guissona. - En les composicions de lloança no totes són sonets, hi ha també dècimes. - Una part de l'obra d'En Ferrer va imprimir-se a Barcelona a can Cormelles, en 1623 ~~1633~~; baix aquest títol: "Quatre dels ultims tractats de la Selva de Sentències del Canonge Geronym Ferrer de Guissona. Dirigits a Don Franchesc de Vilalba, senyor de les Baronies de Monmagastre ~~Montmagastre~~ y del ~~de~~ Guspi (Vegeu Aguiló, Catálogo, núm. 2,148, que descriu el llibre i l'obra d'En Ferrer, reproduint-ne alguns fragments, tot qualificant-la de llibre rar. (La Biblioteca de Catalunya en posseeix un altre exemplar.)

7. - Joaquim Bastús, El trivio y el quadrivio, o la nueva enciclopedia, Barcelona, ~~122~~ 1862. - Després d'una advertència no diu a penes res dels estudis medievals: "Qué se entiende por Trivio y Quadrivio? -" Vegeu Bernat Metge, Fortuna i Prudència, "Repertori", I, p. 542. Aparició de Prudència acompanyada per les set arts liberals. - Olivar, Obres menors, "Els nostres clàssics", 1927, pàg. 80 m ~~p. 82~~.

8. - Pere March, Descripció al.legòrica de l'Arnés del Cavaller, "Reper-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

tori", I, pp. 547-9; per la bibiografia i les edicions.

9. - Pagès, Auzias et ses préd., p. ~~152-5~~ pg. 31-33 i 148-155; Massó, "Repertori", pp.479-81. - ~~Respecte~~ Respecte a Pere March, per les obres narratives, "Repertori", I, pp. 430, 479 i 547. Per les obres líriques, el nostre cap. VIIIè., encara inèdit, nº 2, i Pagès, Les cobles de Jacme, Pere i Arnau March, introducció i anotacions per En Pagès, Castelló de la Plana, pp. 48-80.

10. - Rubió i Ors, Ausias March y su época, 1882, p. 88. - No sabem per què En Pagès diu que aquest autor se "faisait consonne par les Jochs Florals de Barcelone sa monographie", un xic despectivament, quan tothom sap que va ésser coronada pels Jochs Florals de València, de 1879, com consta en la portada (Pagès, Auzias March et ses préd., p. 3).

11. - F. de Bofarull, El Castillo y La Baronía de Aramprúñax, Barcelona, 1911, pp. 75-102.

12. - La Coloma que apareix en algunes de les seves poesies i dues vegades en el Diccionari de Rims, devia ~~tractar-se~~ ésser del nom poètic o literari de la seva amada.

13. - És curiós recordar que, en èpoques millors per la pàtria, En Ramon Muntaner va ésser encarregat del govern de Guergues per l'espai d'uns tres anys (1311-1313).

14. - Vegeu Pagès, Documents inédits relatifs à Pere March et Auzias March, en la "Revista de Bibliografia Catalana", I, 1901, pp. 129-150 153 i especialment el document III dels descoberts per Josep Rodrigo Pertegàs (p. 151).

15. - Pagès, Auzias March et ses prédécesseurs, pp. 70-71. - J. Pijoan, Auzias March l'any 1444 era a Nàpols, publicat en la "Revista de Bi-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

39-44

bliografia Catalana", any III, 1903, p. 43.

16. - Étude sur la chronologie des poésies d'Auzias March, en la "Romania", XXXVI, 1907, pp. 203-222.

17. - Navarro Tomas, Enric. Selecció d'Auzias March (col.lecció L'Estel), València, 1934, p. 92.

18. - Pagès, Documents inédits relatifs à la vie d'Auzias March, en la "Romania", XVII (1884), pp. 186-206. Publica el testament, el codicil i l'inventari dels llibres i objectes trobats a casa seva en morir; documents trobats per En Josep Rodrigo Pertegàs.

19. - "Compañero de armas del de Viana". José M. Torres, El príncipe de Viana y el poeta Corella, en la "Revista de Valencia", 1880-1881, p. 335.

20. - "Els afectes d'amor que'ls valencians li tenien s'hi veien confirmats per la coneguda correspondència ab el cavaller valencià Ausias March." Francisco Almarche, Don Carles de Viana, insertat en "Empori", de 10 abril de 1907, p. 244.

21. - Moreno Carbonero el representa llegint en sa llibreria; Tomàs Padró (Història de Catalunya de V. Balaguer, 1ª ed., vol. 3, p. 377) va representar-lo escoltant llegir poesies; mentre que J. Cebrian Mesquita així mateix el poeta recitant i el príncep Carles escoltant-les recitar en un medi adhient; és aquesta la millor pintura.

22. - Auzias March et ses préd., pp. 82-83. - Vegeu Massó Torrents, El príncep de Viana i les seves relacions literàries, discurs president de l'Ateneu Barcelonès, 4 de desembre de 1926.

23. - Les obres d'Auzias March, publicades per l'Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, vol. I, 1912; vol. II, 1914.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

24. - Introducció a les Poesies D'A. M., p. 167.

25. - Vegeu el seu article, ~~sobre les taules Eugubines o de Perusa~~ en la "Romania", vol. XXXVI, p. 211 i les quatre mencions, tres en A. M. et ses préd., pp. 109, 257 i 384; una en la Introducció a l'edició, p. 167-8, amb més detall.

26. - Massó Torrents, Quarantà octaves a la parte de Constantinopla. Contribuint a EI MMHMEN . LAM OY., pp. 417-422.

27. - Edició moderna un xic millorada per la intel.ligèntix Salvador Guinot. Joan de Resa, Vocabulari Valencià-Castellà, L'Estel, València, 1929.

28. - La poésie française en Catalogne, 1936, p. 56.

29. - Pagès, La poésie franc. Le sobriquet de Mossen Borra (burra "annesse") que en res justifica el dezir de Alfonso Alvarez de Villasandino. Vegeu Antoni de Bofarull, La Orfaneta de Menargues (1865). L'explicació real en l'apèndix de documents i en la p. 56, Les representacions gràfiques en litografies són: La espasa de Sant Martí, El setge de Balaguer, Rondalla tenim. La paloma i l'esparver. Li deia Mossèn Borra perquè semblava que estes ple de Borra, no perquè se li hagués mort una burra quan la picava per a ser a la coronació del rei a Saragossa. - De Borra fer-ne una Burra no pot ésser.

30. - II, 1929, Auzias March, pp. 354-406, amb notes crítiques un xic barrejades, però força segures.

31. - Vegeu, sobre el manuscrit que En Pagès creu atribuir a Pedrol, Introducció, pp. 21-28, 63-65.

32. - Vegeu Pagès, Introducció a l'edició, p. 100 i 111-12.

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

33. - En Milà (Obras, VI, p. 315) publica la primera cobla i la tornada.

34. - Escritores del Reyno de Valencia, 1847, I, pp. 43 i ~~366~~. Segons Pogès 355

35. - Notice sur la vie et les travaux de Joseph Tastu par Amédée Pagès. Montpellier. Imprimière Centrale du Midi (Hamelin frères. 1888). (Extret del vol. XXXII de la "Revue des langues romanes".

36. - Torres Amat T., Fèlix, obispo de Astorga, Memorias para ayudar a formar un Diccionario crítico de los Escritores Catalanes, Barcelona, J. Verdaguer, 1836, p. ~~365~~. 363

37). - Pagès, Auzias March et ses préd.,pp. 261-273. En aquestes pàg. Pagès reproduïx l'estudi d'Amador de los Ríos sobre el imitació del Petrarca per part del Tuscà March.

38. - Manuel de Montoliu, Les trobes de ~~mossèn~~ Jaume Febrer, en la "Revue hispanique", tom. XXVII, (pàg 285-389) Nova York, 1912. - Vegeu el P. Bartomeu Ribelles, Observaciones histórico-críticas a las trobas intituladas de Mossén Jayme Febrer, Valencia, 1804, refutadas. - Aguiló, Catálogo, Madrid, 1923 Barcelona, 1927, p. ~~282~~ 582 nº 2186 ~~2126~~: "La vanidad y la ignorancia se empeñan todavía en suponer históricas las trobas de este libro, a todas luces apócrifo." a l'Alemanya tenen una edició de

39. - La cançó provençal en la literatura catalana, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1923, ~~p. 120~~, pàg. 458 (de la Miscel·lània Pretel de la Riba)

40. - El renacimiento clásico en la literatura catalana, por D. Antonio Rubió y Lluch. Discurso leído en la solemne recepción en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona el día 17 de junio de 1889. - Barcelona, Jepús, 1889, pp. 34-35. 68 pàgs.

41). - Aquest llibre (capítol VII, pp.) és la demostració de la no existència d'aquesta tan decantada esterilitat. Sabem que Jaume II "en trobar s'adelita" i és autor d'una remarcable Dança, molt coneguda i publicada diverses vegades. En el curt i fruitós regnat d'Al-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

fons varen continuar desarrollant-se fets literaris importants.

42. - En aquest mateix (cap. pp.) s'esmenta la publicació d'aquest concurs en folletó de La Renaixensa en 1873, amb la de totes les obres presentades a concurs.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

tres lahors han tant delitós pexer, Per molt qu'en gust me par restar dejú; Ser-vos devot, me sent tal desig nexer. Preneu de mi, que vostre fill vull ésser. Aquest present, sens ser-vos importú". - Nota personal a la fi de la primera cobla: "¿Com poré dir, en una sola cobla, Lo qu'és mester n'auria més de cent?"

V (1461). Obra feta en strams, per Romeu Lull, en laors de la gloriosissima Mare de Deu.

Per satisfer al qui tant me obliga.

X^1 10. Sis cobles de vuit versos, tornada i endreça de quatre. - Briz, Jardinet, 1869, p. 61, sencer; Milà, Obras, VI, p. 410, una cobla - Presentarem la primera i la terça cobles, la tornada i l'endreça: "Per satisfer al qui tant me obliga Lo molt voler que tinch insaciable, He presumit de vos, beata Verge, Parlant Parlar sovint, ab voluntat sencera. No per pot bastar dir tant lo mèrit vostre, Car secret és preservat reservat per l'altisme; Mes per gustar jutjat de tant noble vianda, He [de] saciar mon apetit no ficte". - "Ans que al mon fos, ereu primer eleta, Meritament filla de Deu e mare; e pres nasqués Verge Immaculada, Sola en lo mon fos de gracia plena, En poca edat sabés los santts misteris Que traspassàs acostumada pensa. Era dins vos divina ciencia infusa Vostre pensar sols era Deu entendre". - "Tornada: Si poch saber la causa de mi culpa, Per l'ignorar matèria tan alta, Perdó'us demàn e mercè de vos prengue, Qu'en paradís ensemps ab vos me vexa". - "Endressa. Mare de Deu, lunyau-me de tots vicis, De tot perill que'ns sona dar alarma, Feu que vei Deu e vos sien mes obres; Que paradis per vos y posseesca". - No hi cap que el personatge al qual el poeta es creia tan obligat i al qual endreça la composició a la Mare de Deu, el fa ressortir en la tornada i en l'endressa. Desitjaria retrobar-lo al Paradís. En Romeu Lull no ens anomena el tal personatge i ens

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

deixa en la incertitud.

VI (1462). Obre de Romeu Lull, contrita, fogint a e foll e desonest amor.

Si'n temps passat hagués hagut conexer

X^1 16. - Cinc cobles de deu versos i tornada de cinc. - Briz, Jardinet, 1869, p. 121, sencera; Milà, Obras, VI, p. 408, primer vers i tornada. - Si en temps hagués conegut allò que sab ara per experiment, li sabria greu d'haver perdut la seva joventut servint dones. Un sol amor és constant i veritable: el de Déu. Havia carregat tant la mà contra folla amor que en la darrera cobla i en la tornada es dulcifica: "Yo no dich pas qu'amar dona no's déga. Ni que l'haja'en enemiga tenir, Ni ja menys dich que, per ella servir, Ydolatrem c'om deu obeyr, Na causa dar que per tal la conega; Pendré lo mig per fugir de tal brega. Car deu-s'amar e no pas adorar, Seguint l'honest e quant virtut no nega; Si consentiu que'l vos manega, No és d'escurçó tant verí produhuir". - "Tornada. Par e sens par, molt vos tinc agrahir Que no voleu çò qu'altri ben beu yo vega, Car en amor, cascú veig que renega, Yo no me'n clam, vos ho feu que no'm cega. Hont vem molt clar fa los mals mal finir".

VII (1462). Obre contrita en strams, feta per Romeu Lull.

De bocadent postrat estich en terra;

X^1 17. - Vuit cobles de vuit versos i tornada de quatre. - Briz, Jardinet, 1869, p. 123, sencera; Milà, Obras, VI, p. 411; Bulbena, Crestomatia, 1907, II, p. 236, sencera. - Obra escrita pensant en el cant espiritual d'Auzias March. Donarem, com a via d'exemple, la primera cobla, la vuitena i darrera i la tornada: "De bocadent postrat estich en terra; levar no'm puch Levat no'm puchs, si ajuda no'm dónes. Dignes no són que mos ulls lo cel miren Perque t'ofen cascun mo-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

ment del dia, Jo be conech e tem ta conaxensa, Que'm done spant per gran pena que dona, Tants son los crims que del perdonar dubta; Per tú'ser just en mi defalche no prengua"... - "Recorda'm be que la mort no desiges Del pecador; mes qu'en tu's convertesca; Lo meu penar te suplic haja terme. Done'm oblit de tota cosa prava. Si de no res m'has fet de tu tan digne, Dant-me esperit de comprensió tanta, Tinch ferm sper me daràs tal merexer, Qu'ensemps ab tu fassam la vid'eterna". - "Tornada: Creador meu, ver redemptor e pare, Fill, esperit, sent Trinitat perfeta, Suplich-te molt, que mentr'en lo mon visque. De quant faré qu'en res te vingue contra".

VIII (1462). Romeu Lull, clamant-se com no pot fugir als lassos de amor.

Yo fuig d'amor per viur'en libertat

X^1 18. - Quatre cobles de deu versos i tornada de cinc. - Briz, Jardinet, 1869, p. 126, sencera; Milà, Obras, VI, p. 408, - Oferirem la primera i la darrera cobles i la tornada: "Yo fuig d'amor per viur'en llibertat E no'ser mes sots de tal senyoria; Sempre vers mi l'e conegut ingrat, Sol, graciós, inich e fort irat, Per be servir a l'enemiga mia; Es tot son fet vana parenceria, Puys en son llàs, veu dins vos ser ligat, Si com aquell qui juga joch forçat Perdent lo temps present e lo passat, De l'avenir vol que segur ne sia". - "Sen mentider aquest meu pensament, Puys que teniu bondat, seny e bellesa. Si en assò la natura hi consent, E d'altres sou en lo més difarent, Produhir Deu de vos tanta bonesa, Satisfareu a dintre gentilesa, Prenent de mi d'amor lo sagrament; Negar no's deu raquesta condecent, De vos seré fidelissim servent, Tenint dins mi de virtut ferma inpresa". - "Tornada. Arxiu de seny, no'us far)en res defesa; Puys mon voler en res no's malmirent. Ma

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

mig loch se's mesa Ame-ug quant puch sens/ d

voluntat en lo desig de paguesa; Donchs vos suplich feu-me bon tractament".

IX (1463). Strams sobre lo desconaxent amor.

Mon sentiment ha perdut del tot l'esme

X^1 19. - Cinc cobles lliures de vuit versos i tornada de quatre. Briz, Jardinet, 1869, p. 128, sencera; Milà, Obras, VI, p. 408, (primer vers i tornada) - Reproduirem la primera, la quarta i la cinquena cobles i la tornada: "Mon sentiment ha perdut del tot l'esme Per veur'en vos mudar nova natura. E vaig cercant trobar vostres vestigis, Mas par-me cert feu invisibles passos. A voltes trob e tart alguna pista; Met-me'n camí si trobaria'l centre; Mas a la fi més desviat me trobe: No sé tornar hon començí ma via". - "¿Com se pot fer qu'axí prest se oblida Lo que de sí té recordansa ferma? Per lo recort de l'acte delitable, Acompanyat de voluntat no pcha; Mon voler gran oblit no porà pendre Si mil anys visch vos serà ben gordada. Per lo semblant feu de mi bona gorda; No consintau se rompe nostre pacte". - "Clamar no'us sino de qui'us consella, Ab passió donant-vos consell ficte. Propi interès priva la conaxensa Aprofitant quant veritat s'aquista. Pren-vos-n'axí, que'n creura sou laugera, E donau tort a qui lo dret l'escusa. Lansau a part tota voluntat prava, Perseverant en çò qu'amor obliga". - Tornada. Par e sens par, si fareu lo contrari, Ofendreu-me per a vos mes ofendre; Fent com aquells per la muller desplaure Se vol (volch) privar de lo que més amave (d'ésso)". - Pot ésser que hem fet massa extractes d'aquesta obra d'En Romeu, però em sembla prou notable pels sentiments diversos que expressa.

X (1462). Obre feta per Romeu Lull, intitulada Lo Consistori d'amor".

L'alt triunphant Cupidó, deu d'amor.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

X[1] 21. - Vint-i-una cobles creuades de deu versos, forces amb epígrafs que esmentarem. Aquesta llarga obra té aires de poema. Briz, Lo llibre dels Poetas, pp. 186-196, sencer; Milà, Obras, VI, p. 405; ~~Bulbena~~ Briz, Jardinet, p. 46, només les deu primeres cobles, bon text; Bulbena, Crestomatia, II, 239, incomplet, però bon text. - Per mitjà de nou cobles introductòries el poeta explica el que esdevindrà el Consistori d'amor constituït per dames. El poeta va sol, trist i concirós preocupat per la cruesa amb què el tracta la seva aimia, caminant per un lloc desert, sent que el crida una veu enutjada: ¿Què fas per esta via? ¿E de que't clames de mi?" Descriu el deu d'Amor de la següent manera: "Per hoir dir, ell esser comprenguí, Amb l'arch en mà, lo carcaix sint portava, Los ulls velats, grans ales li mirí; Per los senyals tantost lo coneguí, De murt'al cap, nuu, ab garland galard'anava. Com infant poch, mansuet, me semblava: A poch instant me parech vell molt fer. Humil, prostrat, i li diguí, què manava, Tot temerós, irat, ves mi's mostrava, Com si volgués de mi venjança aver". A fi d'endolcir-li fa la història del seu amor, que el poeta no li ha fallit: "Entès non dir ple de pietat gran, Si be del tot res [de] sacret no li era, Dolres Dobres mostra, los ulls mullats mullant li van, Tot piedós per tans greuges que'n fan Los portaments d'aquella ten altera. Axí respos: "Faste promesa vera Molt prest veuras lo jou al coll tindrà, Qui tal te fa sots la mia bandera: No li valdrà la superba manera, Que mut costums, be mester li serà". Aleshores el déu d'Amor li nomena el Consistori: "Lo teu lament sens par enutjat m'ha. Molt sovint oig a qui tal me demana. Altri de tu jamés no m'enutjarà. Jutge'us dare, amb consell just e sà, Qui'us hoyrà dilums cada setmana. President fas a dona Castellana, Per molt saber, ab lo [bon] juy que té..." - Nomena canceller Na Bastida; Na Ribes, viuda de greu renom, Regent, Na Rebolleda; fa advocats a la viuda Tagamenent, a Na Valls i Na

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

amor virtuosa; Però vuy molts amen la viciosa E son molt pochs qui tasten d'aquell pa". - "D'aquell amor que's deu appel.lar vil Yo parlaré, puys l'altr'és oblidada, Qual és ni com és entre nos causada En grosser cap tant com en lo subtil. D'açò n'avem tots-jorns eximplis mil, Que's met amor dins en pença grossera; Mas lo grosser ab lo saber civil Per lo camí ignorant tal carrera". - "Tornada: Par e sens par, ab virtut se consona Lo molt que'us sens neguna viltat; Puys d'onestat aportau la corona, Amar a vos me mou sola bondat".

XII. (1463). Cobles de Romeu Lull, requerint o accitant certa dama en amar-lo.

Lexe'm estar, amor, no'm dones guerre

X[1] 23. - Cinc cobles de vuit versos, mig creuades i mig encadenades, i tornada de quatre. Milà, Obras, VI, p. 406; Bulbena, Jardinet, 1897, p. 7, sencer. - Per alguna particularitat d'aquesta en copiarem les tres primeres cobles, la darrera i la tornada: "Lexe'm estar, amor, no'm deones guerre. Què vols de mi? No sabs que tot so teu? Propri no tinch, no puch dir: açò's meu? Com observant religiós en terra, Tot pensament de mon cor se desterra Sino servir ab lealtat a vos. Quant vos viu do de tota ma desferra, Del.liberat, vos deni l'arm'l cors". - "Ha'mor vulgut que'us prengués per senyora, E molt content vos comenci servir Sens que jamés no'us pensi desservir; Mon voler tot per ma dea'us adora. Per dolor gran, vaig cridan via-for, A foch! a foch!, que d'amor tot me crem. Vos no'm creheu perquè de part de fora Tremolant vaig per lo perill que tem". - "Per los migants qu'amar-vos me descobre Yo cercant vaig remey a ma dolor, Acompanyat e ben defès d'amor, Veig a la fi me trobe del tot pobre. Tancat stà, hon dubte jamés sobre Mon sperar, sens a sperança aver L'indurit cor ab crueltat difer;

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Dionis Miquel; algutzirs, Na Berquer i Na Corbera Caramany; procu-
nedors Na Sepmanat i Na Vilademany; jutge d'apel.lació, la comtessa
Lulla; uxers Na Boschanés i Na Almugaver; d'eraut en fa el mateix
Romeu Lull, el qual s'adreça al president i a tots els altres ofi-
cials. Acaba amb la cobla final en la qual se suposa endreçada a
tots els amants virtut: "Puis, obehint, yo fiu quant me manà: L'a-
mant virtut fassa justa demanda, Car be defès per advocats serà.
Causa seré cascú son dret aurà, E justament li daran la garlanda.
Però gordant no vage per la randa Vostre procés d'onest examinant.
Car altrament portareu negra banda. Ab doler gran viureu en vos-
tra tanda, Foragitat per vos tancat en clau". - Vàrem tenir oca-
sió d'examinar aquesta obra, amb altres de similars, en un estudi
nostre, verificant algunes personatges: Les dames en els poetes de
l'escola de Barcelona (297).

XI. (1463). Cobles de Romeu Lull, de hun procedeix amor.
Fantesiant molt sovint en amor

X^1 22. - Sis cobles mig creuades i mig encadenades de vuit versos
i tornada de quatre. Milà, Obras, VI, p. 406; ~~Bulbena~~, Jardinet,
1897, p. 5, sencera. - Petita influència d'Auzias March. Respecte
a les influències d'Auzias en algunes obres poètiques d'En Romeu
Lull, veure Pagès: Auzias March et ses prédécesseurs (300). Repro-
duïrem les tres primeres cobles i la tornada: "Fantesiant molt so-
vint en amor, Havent record de sa gran senyoria, Ha desigat saber
d'on procehia, Del esser seu quina és la tenor, Ne com en nos
aquest és causador: Entrat so dins los sacrets de sa pensa; Sabut
he clar quant es sa gran valor Ne per a quant basta sa gran ofen-
sa". - "Amor en si és un acte humà Qu'és en lo mon produhit per
natura, Creat és l'om sens alguna sutzura, L'efecte seu és vir-
tuós e sa. Lo Creador és lo que'l mon crea. D'el proceheix tot

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

amor virtuosa; Però vuy molts amen la viciosa E son molt pochs qui tasten d'aquell pa". - "D'aquell amor que's deu appel.lar vil Yo parlaré, puys l'altr'és oblidada, Qual és ni com és entre mos causada En grosser cap tant com en lo subtil. D'açò n'avem tots-jorns eximplis mil, Que's met amor dins en pença grossera; Mas lo grosser ab lo saber civil Per lo camí ignorant tal carrera". - "Tornada: Par e sens par, ab virtut se consona Lo molt que'us sens neguna viltat; Puys d'onestat aportau la corona, Amar a vos me mou sola bondat".

XII. (1463). Cobles de Romeu Lull, requerint o accitant certa dama en amar-lo.

Lexe'm estar, amor, no'm dones guerre

X[1] 23. - Cinc cobles de vuit versos, mig creuades i mig encadenades, i tornada de quatre. Milà, Obras, VI, p. 406; Bulbena, Jardinet, 1897, p. 7, sencer. - Per alguna particularitat d'aquesta en copiarem les tres primeres cobles, la darrera i la tornada: "Lexe'm estar, amor, no'm deones guerre. Què vols de mi? No sabs que tot so teu? Propri no tinch, no puch dir: açò's meu? Com observant religiós en terra, Tot pensament de mon cor se desterra Sino servir ab lealtat a vos. Quant vos viu do de tota ma desferra, Del.liberat, vos deni l'arm'l cors". - "Ha'mor vulgut que'us prengués per senyora, E molt content vos comenci servir Sens que jamés no'us pensi desservir; Mon voler tot per ma dea'us adora. Per dolor gran, vaig cridan via-for, A foch! a foch!, que d'amor tot me crem. Vos no'm creheu perquè de part de fora Tremolant vaig per lo perill que tem". - "Per los migants qu'amar-vos me descobre Yo cercant vaig remey a ma dolor, Acompanyat e ben defès d'amor, Veig a la fi me trobe del tot pobre. Tancat stà, hon dubte jamés sobre Mon sperar, sens a sperança aver L'indurit cor ab crueltat difer;

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Ans crech morré qu'alegria may cobre"... "Amar-vos no crec ser se-
poria, Puys no desig sinó çò qu'a vos plau, E prench despler en
tot lo que'us desplau: Lo si e'l no en vos té senyoria. Doncs
què vol dir la tanta pena mia? Donau remey a mon continuu dol,
Que visca trist ab tanta tirania, Coman a vos, amor, ni rehó vol".
- "Tornada. Dona sens par en ben amar so sol: Lealment am e sens
barateria. Si fals vos dich, demà no vege'l sol, Lo coll me trenc,
prech la Verge Maria".

XIII. (1463). Romeu Lull.

Vencí, por no ser vencido

Biz?

X[1] 31. - Una cobla de cinc versos i una altra de nou. - ~~Fulbená~~,
Jardinet, fragments inèdits, 1897, p. 11, sencera. - Aquesta i les
dues següents composicions, son curtes letrilles amb les quals el
nostre poeta imita la immensa i pesada literatura castellana de l'è-
poca en aquest gènere. El mateix que en les obretes italianes de
Romeu Lull, el nom tan solament surt en la primera. Estem segurs,
per certes particularitats idiomàtiques que són distintives dels
catalans que escriuen en català, que les senyalades amb els nostres
números romans XIV i XV ésón de Romeu Lull. Així també ho va creure En Milà (Obras, VI,
p. 404, equivocant un mot?). - Reproduirem senceres les cobletes cas-
tellanes, però a ratlla seguida, en excepció de la darrera que
oferirem en forma mètrica, com a mostra: "Vencí, por no ser vencido,
Quien venciendo me venció, Ganando me vi perdido, Y perdiendo,
aborrescido: Querer mucho me perdió." - "Yo bevia libertado, Liber-
tando mi querer; Biv'agora sujusgado Por a mi desconocer. O, amor
desconoscido, Quen és qu'otro tal sintió? Ganando me vi perdido,
Y perdiendo, aborrescido: Querer mucho me perdió".

?

No sé quin és aquest mot equi-
vocat.

XIV. (1463). (Romeu Lull). Mote con coble.

Guay de mí, triste cativo!

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

→ Briz?

X^1 32. - Una cobla de sis versos i una altra de deu. - ~~Burlaw~~, Jardinet, 1897, p. 12, sencera. - Seguirem pel segon vers: "Guay de ti, mi corazón! L'ora que tienes razón Perdiste tu redempción, Por la qual moriendo bivo". - "Muerte, fortuna m'a fecho Perder lo que más quería, Muerta es l'ànima mía, Bevir más no par derecho, Pues de vos, mi bien, so privo (?) Con enbidie sin razón. Guay de tí, mi corazón! Perdiste tu redempción Por la qual moriendo bivo".

XV. (1463) (Romeu Lull). Otra por absencia de partida.

Fenescer veho mi vida

→ Briz?

X^1 33. - Una cobla de cinc versos i una altra de nou. - ~~Bulbona~~, Jardinet, 1897, p. 12, sencera.

Fenescer veho mi vida,
Pues no veré más a tí.
¡O dolorosa partida
Y tan cruel despedida,
Triste meschino de mí!

Sin vida bivo cativo
Por ser de tí apartado,
Muerto soy, cierto no bivo
Por mi mal assí'nfadado.

¡O qué dolor dolorida
Dolerme del que perdí!
¡O dolorosa partida
Y tan cruel despedida,
Triste meschino de mi!

XVI. (1463). Obra feta per Romeu Lull, trobant-se fortunat en amor, loa e comanda aquell.

Si'en algun temps d'amor me so clamat

X^1 51. - Sis cobles de vuit versos i tornada de quatre. Milà, Obras,

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

p. 406

VI, el primer vers i la tornada. - Donarem la primera i la darrera cobles, inèdites i la tornada: "Si'n algun temps d'amor me so clamat, Havent per cert tenir-ne causa justa; Com ignorant per lo que ara gusta, Yo me'n penit e confés mon peccat. Lo temps passat tinch per ben smersat, E lo present hi he donat per gatge; De l'avenir hi he fet homenatge, Sol me retench lo voler studiat". - "Pobre no so ne ja menys no tinc res Al menester cosa nenguna'm manca, Res no deman qu'ab voluntat molt franca Servint amor no'm si'en comte més. Libert no so ne'm tinch tampoc per près, Car ma presó yo la'm trob molt liberta; Mas d'altra part la vida leix incerta, De tot me plau, puys no'm puch ser reprès". - "Tornada: Par e sens part, per amor yo prosper, Mitjençant vos perquè tot me reprench, Veig liberal, dant-me delit e pler". - Es podria creure que els opòsits que conté aquesta obra li haurien estat suggerits per la cançó de mossèn Jordi.

XVII. (1464). Obre feta per Romeu Lull per la mort de la que en strem amava.

Vengut és temps qu'en amar daré terme

X^1 52. - Sis cobles mig encadenades i mig creuades de vuit versos i tornada de quatre. - Milà, Obres, VI, p. 409-410, sencera; Bulbena, Crestomatia, II, 1907, p. 244-6, sencera. - Saltarem algunes cobles d'aquesta bella composició, a desgrat, perquè voldríem republicar-la tota, però ho ferem abans En Milà i En Bulbena en estudis que poden trobar-se en totes les mans: "Un breu suspir és lo qui m'a fet pobre, Que res no tinc sinó la veu e'l cors; Ne sper jamés haver ningun recobre, Car lo poder consisteix sol en vos. En aquest mon no puch haver repòs; Tot preterí quant morís en la terra! Fals dich morir, mas dexàs la desferra Per alt muntar al regne gloriós". - "Deheretat m'a de tot'alegria, De tot conort me veuran

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

apartat. Si rich o cant, és tot parenceria, Gemechs e blors go-
vernen mon estat. Yo torç les mans com pens lo que so stat, Sol
m'a restat de mon viure la brisa: Des d'are prench lo negre per
divisa, Car tot mon cor d'aquella n'és tachat". - "Absent de vós,
yo vinch mes armes rendre, Finit non so temps, prench comiat d'a-
mor, Ne don'al mon més no desig res pendre: Prenguen de mi aquest
matex tenor. En testament ma dama près mon cor, Tot mon pensar,
mon voler e ma posa: Ab ella 'ensemps és posat sots la losa Hon
cascún jorn, vivint, continuu mor". - "Tornada: Par e sens par,
de vos reste tal flor, Conort de mi, al viciós reposa: Verge nas-
qués, gardás la casta rosa Donar'al mon de vos noble llevor".

XVIII. (1464). Cobles de Romeu Lull, dolent-se de una dama qui l'havia dexat o desdenyat.

Puys no'm voleu, prech la mort tost me vulla,

X^1 61. - Sis cobles mig encadenades i mig creuades de vuit versos i tornada de quatre. - Milà, Obras, VI, p. 407; Bulbena, Crestomatia, II, 1907, p. 243, sencera. - Totes les cobles senarces comencen Puys no'm voleu, tornada i tot. - Oferirem tan solament la primera cobla i la tornada d'aquesta pesada obra, començant pel segón: "Per no voler res que's sia desgrat: Puys no'm voleu, del tot ara'm despulle Altra jamés amar que'm sia grat: Puys no'm voleu, visch mut, sort i cegat, Perquè sen vos, no 'stime res ma vida: Puys no'm voleu, volria fos finida Com me mostrau ser de vos desamat". - "Tornada: Puys no'm voleu, yo vull lo que volguí, Sempre volré e voler-vos no'm cance. Puys no'm voleu, e so dins en la dança, Dançar cové, e ho vol amor axí".

XIX. (1464). Prosa feta per Romeu Lull, intitulada Lo Despropriament de amor. - X^1 67. Comuna opinió, no solament dels naturals

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

més encara dels teòlechs doctors, que tota racional e humana creatura en la creació sua és inclinada a certa natural inclinació, la qual, més que tota altre, en ella domina, asseguir e obehir és voluntàriament forçada. E com aquella massa (o embrió per més propri parlar), de la qual conplits aquells determenats dies, e organitzat lo meu cors fos apte e dispost ha amar, en un instant infusa en aquell la ànima, lo anar per natural instint li fou ameix... (acaba) Adonchs qui a ten infortunat, miserable e viciós stat, com a foll amor servir, fugir volrà, legint aquest meu despropiament, de mi, com sperimentat en aquell, exemplar prengue a fi que lo més saludable parer a despeses mies del.liberar pugue. Finis. - Com hem dit més amunt, aquesta edició va ésser publicada per primera vegada, per En Ramon Miquel i Planas, acabada d'estampar el 27 d'abril de 1910, amb una important nota final i formant part del vol. III del seu Novelari Català. En la nostra notícia biogràfica d'En Romeu Lull, hem fet remarcar la importància d'aquest text i la relació d'aquesta Serena que fa ja sortir, amb les lletres perdudes endreçades a Na Serena D. Com que en morir Romeu Lull el 14 de juliol de 1484 era vidu amb dos fills, no sabem amb qui va prendre estat matrimonial als vint-i-quatre anys ben complerts; tota vegada que, segons les apariències, Na Serena va constituir per el nostre poeta, el seu primer enamorament.

XX. (1464). Cobles de Romeu Lull, querelant-se de cruel e desconaxent amor.

Gloriós és l'om qui no sent amor

X^1 68. - Vuit cobles de vuit versos i tornada de quatre. - Milà, Obras, VI, p. 408, el primer vers i la tornada. - Publicarem la primera cobla, inèdita, i la tornada, ja coneguda: "Gloriós és l'om

INSTITVT DESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

qui no sent amor E viu distret d'una tal conaxença; D'aquella dich que de mals és perdença Dones servint ab tanta desamor. No han sguard de vostra gran dolor, Ne donen fe menys a vostres paraules, Ab tot rient creen los diguen taules, Morir podreu que no muden color"... "Tornada: Dona cruel, puys me dau pa pudent Servint a vos ab verdader coratge, Escusat so si parle tal lenguatge, car no puch més tenir la proa'l vent".

XXI. (1464). Altres del predit. Cobles fetes per gelosia de la que en strem amava.

Ab gran sforç quasi forcí natura.

X[1] 69. - Cinc cobles de deu versos i tornada de quatre. - Milà, Obras, VI, 407; Bulbena, Crestomatia, p. 237, -238 sencera. - "Ab gran sforç quasi forcí natura, De tant d'enuig fingí lo simular, Però no tant no's mostràs la costura Per lo pedaç que fonch d'altra cintura. De tan gran foch quí pot lo fum celar? Justa rahó tení en denegar, L'hora, lo lloch e'l dia l'excursarà, Vent-vos, me fonch coltellada per cara. Tal que la sanch ~~no~~ no's estancad'encara, Ne's soldarà que'ls punts no's mostren clar"... "Repòs no tinc d'un verme qui'm rosega, Al cor s'és més, d'aquell pren bon nodriment; Per strem dol de làgrimes se rega Ma trista faç, tot delit la renega, Si mostra pler tot és per accident. Ma dolor tinch quant puch secretament, Que no prengau per mi pena nenguna: Quant volr' sobr'amor e ma bona fortuna (Sevena fent qui·m pot fer sol content) S'aclarirà la tan obscura luna"... "Tornada: Par e sens par, feu-vos lo que faré, Puys façau fort ma part, no'm qual atendre Defensa fer, ni menys ne puch compendre Moure'm pogués, ni menys pensar-ho sé".

XXII. (1464). Romeu Lull. Loors del'Illu[mo] Sr. duche de Calabria, en castellan.

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Que fazeis, o, trobadores!

X[1] 70. - Nou cobles de vuit versos compresa una Fin a dues columnes. Per tractar-se d'una inèdita, oferirem la primera cobla i la darrera, com a mostra, declarant que les cobles d'entremig no contenen sinó elogis banals, sense cap precisió: "Què fazeis, o trobadores! Tomad plomo y papel; No tardeys fablar d'aquel Con inmortales loores. Si quereys más que les flores Por todos hay que dezir; No tardeys pues descernir De les sus altes valores"... "Fin. Servidores favoresces Dándo-les beneficios, Galardones, servicios, Amostran agradecidos, L'acción de todos revesses. Amar-te y servir bien, Por cierto tu eres quien Tanto lohado meresces". - El duc de Calàbria al qual adreça tants elogis En Romeu Lull era el fill de Renat d'Anjou, que era lloctinent del seu pare a Catalunya, que morí el dia 7 de desembre de 1470. No degué ésser el nét natural del seu pare mort, que va ésser, també duc de Calàbria i lloctinent del seu avi, el qual després de diverses desfetes, en haver els Consellers signat capitulacions amb Joan II, li llevaren la fidelitat i abandonà el palau reial on habitava.

XXIII. (1465). Cansons Italianes fetes per Romeu Lull, trobantse desdenyat de una dama.

Si un tempo te fuy grato

X[1] 71. - Una cobla de sis versos i vuit de vuit. - Copiarem la primera cobleta tan solament: "Si un tempo te fuy grato Et or'altro piu te piace, Non te seró may ingrato. Voglia amor contigo pace. In amor non se possede Per debito cos'alguna". - D'aquestes set cançons i estrambots d'En Romeu Lull, no en sinó mostres d'aquestes, però els estrambots o les cobles curtes les donarem completes.

XXIV. (1465). Strambotto de eodem.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

X^1 76. - Una cobla de vuit versos: "Ne'l diavolo ne ad Dio, Serven date, inpia don'ingrata, Voler mai totto libertà ed disio, Mala per me al mondo fus-te nata. Per te salvar o damare me chio, Guarda che far o arma celerata, In arme proprio dannato me vio, Agio, parte la fede renegata".

XXIX. (1465). Cançó de quatre lengatges.

X^1 77. - Són dotze versos els quals, per excepció, presentarem en forma rítmica:

Dite, dia tanti guay
Quanto bien quero por mi
Si de par diable fi
/ de E/mi mal no cures may.
Li'n pulge chi la chadgaya
Que no te puedo vezer
Pudenta plena de ronya
Tant qual no se part douté.
No sé condo che si far
A sua mucha lezer vi.
Si de part diable fi
E de mi mal no cures may.

Sembla que els quatre llenguatges intenten ésser italià, castellà, català i francès.

XXX. (1465). Canción Castellano.

Pues mi muerte desseays

X^1 78. - Una cobla de dotze versos: "Pues mi muerte desseays, Dama cruel sin medida, Aborresco yo mi vida Porque contenta bivays. Si pierdo vida por vos, No querays que l'arma pierda, Sea por vos la primera, Dexat letra por a Dios Por la pena que me days; De ser la despedida: Aborresco ya mi vida Porque contenta bivays".

XXXI. (1466). Letra de Romeu Lull a'lguns particulars, fent-los demanda: a qual forma o ymatge universal Honor dar se pot?

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

X^1 79. - Si natural cupiditat, en les humanes pences; per sneslen-cia certitut me dona, sens que Rahó alguna cosa en contrari arguex...

Resposta de Francesch Alegre a la demanda de Romeu Llull. - La verdadera y ferma ley de amistat e complaure los amichs de coses justes nos força, y aquesta me obliga que, a vostres prechs, al demanat responga...

Replica de Romeu Lull a la resposta de Francesch Alegre. - No sens causa informat per les precedentes expiacions, fet més que cert de galant e entendre, vos, germà Alegra, ab l'enteniment malalt e ab speransa no dubtosa, aconseguí al metge...

Resposta de mossèn Pere Torroella a la demanda de Romeu Lull. - Comprengueren los antichs esser produhits tots los homens eguals en totes les universals condicions darse pot... (signa) Del vostre germà Pere Torroella.

XXXII. (1458). Letres de Amor fetes per Romeu Lull, dirigides a Serena D. (fol. 277).

X^1 84. - Letres de amor, del predit Romeu Lull, a ella matexa (fol. 278). - Altres letres a ella mateixa (fol. 279).

Els precedents epígrafs d'aquesta correspondència amorosa, seguint la Taula del Jardinet d'Orats, és tot el que es conserva de les Letres, el text de les quals és perdut.

53. MARTI GARCIA (1460-1490).

En Milà creia, sens dubte considerant el cognom, que En Martí Garcia era aragonès que trobava en català (301). El gran crític va adonar-se tot seguit que en un Lay es declarava escuder! Era la car-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

rera per esdevenir cavaller, escuder i donzell. No saben que expressi, en una obra prou nombrosa, cap altra nota personal. No obstant expressa bé els seus sentiments amorosos, generalment apassionats i tristos: l'amor, el comiat, l'enyorament i els perniciosos efectes de l'absència els sap tocar amb traça. La seva divisa és sempre segurament (en deu obres) (deu vegades) ~~la~~ onzena consisteix en un fragment esmentat per En Pere Torroella en el seu poema col.lectiu. Sense subjectar-les a cap raó, sinó al caprici, hem assenyalat unes dates de producció, les quals no deuen ésser gaire allunyades de la veritat. De primer descriurem les seves obres en hendecassil.labs, després les danses i finalment els dos Lays. - El cognom Garcia, potser d'origen aragonès, es trobava aclimatat a Catalunya. Des del monjo de Cuixà (segle XI) fins el rector de Vallfogona (1580-1623) ~~als~~ de Garcies ~~creu~~, si bé rars, n'existeixen prous nascuts en el nostre país. Dubtem de no creure català el nostre poeta.

I. (1460). Martí Garcia.

Per gran desir, dona, que'm ve de vos

~~xl~~ N 190, P 151. fol. 218 - Una cobleta de cinc versos, cinc de vuit i tornada de cinc. Publicat per Baselga, Cancion. cat. de Zaragoza, 1896, p. 223 -224. - Malgrat això republicarem millor que la freda pretesa reproducció paleogràfica del manuscrit amb frases incompreses. Donarem com a mostra la cobleta i la primera i segona cobles i la tornada; repeteix com es veurà, ~~com~~ el vers primer de la cobleta el final de cada cobla i tornada. "Per gran desir, dona, que'm ve de vos Suspir e plor mantes vets cascun dia, D'on crey en breu anyorament m'auancia, Si prestament, ensemps no son ab vos. Baselga: Per gran desir, que·z dona, ve dona de vos que'm ve de vos". "Un jorn pus may no m'an vist alegrar Des que'm, (parti) làs, dexant (devant) vostra vista, Ans ab jemechs, planyer e suspirar, Entre nyorats ab continença trista: Dins mon cor trist, desert e de-

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

sirós, Cridant tostemps: ho, plasent, vida mia! Tant suy dolent ret de vostra companyia Que, vivint muyr ab penas e'b dolors Per gran desir que'm ve, dona, de vos". - "Ni meny ni bech, o fas res entre jorn, Un patit punt no's part de vos ma pensa, Ans per tostemps recorrech e retorch A vos, qui sols abrich meu e defensa. Ferm esperant en vos tot mon repòs, Mon goig, mon bé, mon plaser, m'alegria; Mas veig-me luny de vostra senyoria, L'arma del tot surtir vol de mon cors, Per gran desir que'm ve, dona, de vos"... "Tornada: Segurament, a vos fas mon recos, Qui sols de me lum, claredat e guia, Car altrament, sest mal m'aterraria, Col solell fay la neu, glas e lo ros, Per gran desir que'm ve, dona de vos".

II. (1463). Martí Garcia.

De ferm en ferm suy liats ab la ferma

J 171, P 152. - Publicat per En Baselga, Cancion. cat. de Zaragoza, 1896, p. 225. - Cinc cobles de vuit versos i tornada de quatre; les cobles són unisonants i de maridat compàs: això que els rims no més són que quatre: erma, erm, arta, art. Es tracta, per conseqüent, d'una obra molt treballada i per tal cansada. En Bulbena, (Crestomatia, II, 1907, p. 176), la publica seguint P. Reproduirem de J i de P la cobla quarta i la tornada per tal que pugui observar-se el procediment del poeta: "Sol de pensar cest'amistat tan ferma, En aycest loch hon m'atur e'm referm, Dobble's l'esforc d'amar plus fort e ferm, Mon appetit, qui may no se'n desferma, Que dret m'apar amar la qui m'aparta De tot engan e'm tir'a bona part"... "Tornada: Segurament, m'amor que no s'aparta Un punt de vos, e's tan de vostre part Que'l jorn que pens en lo vostre depart, Pens en la mort, quant qu'ebdós nos departa".

III, (1464). Martí Garcia.

En tal debat hay més mon pensament

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

P 154. - Cinc cobles de set versos i tornada de tres. Aquesta obra, com es veu, no es troba sinó en el cançoner de la Biblioteca de la Universitat de Saragossa (vegeu Baselga, p. 227 229). El poeta es plany del déu d'Amor perquè tan solament ~~xxxxxxx~~ recompensa els vils i abandona els fins amants. - Copiarem les cobles primera, segona i terça, perquè ens semblen les més expresives, així com la tornada: "En tal debat hay més mon pensament, Mos sentiments, mon cor e ma sperança I que tot vey (que tot quant vey) d'amor gust, palp e sent; M'epar mudar (mudat) de tota llur semblança, (Tant con pus pens en lo temps e mudança) De fin-amor en tot lur stament, Pus me debat e'm rancuy (rencur) malament". - "O, deu d'amor! est és lo regiment De ~~m~~ostre cort? que'ls millors desavança E'ls desleás fets tal acullim-ent Que, tort o dret, han tots vostr'amistança? Ay, com me dolch de vostre vill usança; Qui's us ha portat en tal abatiment Que, ~~xx~~ grans e pochs, van de vos maldient!". - "Ay, fins aymants los qu'amats finament! E no's dolor amor qu'axí balança, Sen (Sens) que no'y trop algun (negun) refrenament? Ans ~~f~~uig e fall a qui pus li s'alança (atança). Cert, de mi'us dich que de tot seny me lança, L'afany que'n pas en mon enteniment, Car tem no'm port algun regirament"... - "Tornada: Segurament, mon fet e ma poxança Relex en vos, (qui sots lo fonament) tals malvestats consent". - Si bé s'examinen els models copiats les cobles són unissonants perquè repeteixen cadascuna uns mateixos rims i capfinides (capcaudades), en el sentit que els que acaben una cobla i comencen laa següent són sempre els mateixos rims en ent en tota l'obra.

IV (1464). Martí Garcia.

Despuys que so presoner de fortuna

J 172. - Cinc cobles en estrams de vuit versos i tornada de quatre. Aquesta obra no es troba sinó en el cançoner de París. Torres Amat-Tastú (p. 27~~3~~) porten, com usualment, la primera cobla i la tornada, que reprodueix En Briz, ~~x~~Poetes ~~x~~1867, p. 178 179). En conseqüència,

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

posseint la reproducció fotogràfica d'aquesta obra rara ~~estrangera~~, 0-
ferirem les cobles segona, terça i cinquena, a fi de no repetir
allò publicat per En Tastú. Té la particularitat que, essent lliu-
re, és ~~capfinida~~ capcaudada, els únics rims, en acabar les cobles i en començar
les seguents són en ari una; fet que si be servint-se d'altra rima,
havíem observat en la més atrevida obra d'En Francesc de la Viva:
"E veig lo temps al mon qui'm ve contrari Tant fort, que res no'y
trob per ma valença, Perque'm pogués ab dret, sens càrrech d'arma,
Ben-dir de res mon signe de ventura; Ans de sospirs, blasme pusch
la planeta, En que so nat que no me'n des ajuda, Sens desviar la
fort flaque terrible Que són fer arch m'a tramesa Fortuna". - "E
si be'm dolch de mon dan e fortuna Perque'm so més en est dan tan
terrible, Pensant lo temps que, ab fort poqua vida Mon gran es-
forç sobrave la planeta. Si contr'a mi flaqu'és ara Fortuna, Axí
del tot qu'el cors e'l cor e l'arma Veig defallit, sens pus altra
valenc,a, Si d'aquest temps no veig prest lo contrari"... "Tant
de temps ha que visch per ma ventura, Desesperat ab continent terri-
ble, E pus que res no'm te prop ne m'ajuda, És m'abandó al cor de
ma planeta. Per ço qu'en breu fenescha ma natura Segons que'm diu
la sentença de m'arma Com axi'm muyr sens abrich ne defença Deu
en lo mon li deu vents contrari". - "Tornada. Segurament tot revers
~~revers~~ és contrari Que pas per vos, menys de tota valença, Mi
sent bastant ~~bastant~~, mentre'l cor m'atur l'arma, Quals no'm sosté
mes de vostra ventura".

V (1465). Martí Garcia.

Adeu bon temps e bona sort

P 148. - Dança amb el vers final repetit a cada cobla, cobleta i
tornada. Una cobla de ~~vuit~~ versos, tres de deu i tornada de ~~cinc~~,
comprenent el bioc i tot. - Publicat per Baselga (p. 218) i en part

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

16

abans per En Milà ~~abans~~ (Obras, III, p. 209). - Copiarem la cobleta, la primera cobla i la tornada. Tracta de la despedida de la dona amada: "Adeu bon temps e bona sort, Mon ris, mon xant e ma ventura; Adeu mon solàs e confort, Car mon trist cor se desnatura De tot deport, Pensant què leix e què me'n port". - "O, trist, e no'm deu sclatar L'arma per dol e de tal per partida, Vent que no puix més aturar Ne partir, sens dexar lexar la vida. Ay! de quants mals me recort! No trop ~~a~~ pus fer del qui m'atura En est pas tan estret e fort. De què seré si m'adura, Prest fol o mort, Pensant què leix e que me'n port"... "Tornada. Segurament, mon desconfort Es plant e dol passa mesura, Qu'ab suor de sanch o comport, Com feu, segons dize l'escriptura Jesús en l'ort, Pensant què leix e què me'n port".

VI (1470). Martí Garcia.

Absent de vos, mon goig e be

P ~~1242~~ 149. - Dança. Una cobleta de cinc, tres de nou i tornada de cinc. Un vers final igual a cada cobla o cobletes que no arriba a formar retronxa. En Garcia es troba absent de la seva dama: "Absent de vos, mon goig e be, Tot passa-temps me va lexant, Solàs, deport, plazer e xant, Tant qu'alegrar no pux ni se, Lunyat d'un tal saber m'avé"... "Anyorament, anuig e dol, Dan e despit e desconfort, Trobant-me, las, retret e sol; Me fan venir en punt de mort. E pus ma vida no'm revé, So que m'oblit sancta siau, E'm trop ab vos, a mon semblan, Pus dolçament que dir no sé, Lunyat d'un tal saber m'avé"... "Tornada: Segurament, si s'esdevé Aquest meu dit ab lo restant; d'Açó qu'e fet mercè'us deman, Que'm perdonets, c'als no sé fer, Lunyat d'un tal saber m'avé".

VII (1468). Martí Garcia.

No puix forçar tan lo voler

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Baselga, p. 226-227

N 183, P 153. - Cinc cobles de vuit versos i tornada de quatre, comptant els dos biocs i tot. - Donarem les cobles primera, terça i cinquena, que ens semblen més interessants, més la tornada: "No puix forçar tan lo voler Que desamàs qui vull gran be, Car no'y basta seny ni saber, Ne vey al mon rahó perquè, Pus crey e se Que prestament m'aurà mercè, Sens detener Mon cor catiu ne presoner". "Sens treball, repòs res no val, Ne dormir sens vetlar primer, Lo be's conegut per lo mal, Perquè no'm clam ni'ns desesper, Car no's pot fer, Pas hoy trebalat volenter Que no m'egual En sos bens fins me trob cabal"..." Res no vull, pus no li deman De çò que'm donan bonament, Car no o d'als tan desirant Com de complir son manament, Benignament. E d'ay sé suy richs e content E hen anat del mon lo restan". - "Tornada. Segurament, D'alls no'us suppley, quant al present; Ne'us recoman Sol que siau de mi membran".

VIII (1469). Martí Garcia.

Ho laç Amor, perquè consent

Baselga p. 229

P 155. - Dança. Cobleta de quatre versos, tres cobles de 8 i tornada de quatre; un retronx que ocupa dos versos, que marcarem de cursiva: "Oh, laç amor! perquè consent Vostre mercè, que'm desesper? Sabent que may afany un pas, No'm feu per vos tornar atràs"... Copiarem la terça i darrera cobla i la tornada. "Açò'm fa trist desesperar Que, per tants trebals e servís, No puxa res de vos mostrar Per dret voler que no mentís. O, calitat desconexent! Com no pensau lo temps primer? Sabent que may afany un pas, No'm feu per vos tornar atràs". - "Tornada, Segurament, segurament, Als que no feu deurieu fer", Sabent que may afany un pas, No'em feu per vos tornar atràs". - Aquesta obreta és publicada per En Baselga (p. 229). 230

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

IX (1470). Lay de Martí Garcia.

Desconcertat
Desconcert d'aquell saber

J 242, N 150, P 150. - Cinc cobles de nou versos i altra de tres. - El fet de trobar-se aquest Lay en els cançoners principals ~~IX~~ J (Paris) i P (Saragossa) ha contribuït a que fos més divulgat i estudiat. Ja Torres Amat-Tastú (1836, p. 271) varen fer conèixer els primers versos de la primera cobla i tota la darrera, per la qual En Milà, que no va veure sinó aquelles, va adonar-se tot seguit que En Garcia es declarava ésser escuder (Obras, III, p. 209). Per últim en 1896 En Baselga (p. 221-223) oferia la coneixença completa d'aquest Lay, i En Briz (Poetas, 1867, p. 178) reprodueix els mateixos fragments donats per En Tastú. En canvi En Balbena en 1907 (Crestomatia p. 177-179) la publica treta de P. De manera que l'únic text del qual no se'n coneix cap variant és N 150. Nosaltres no donarem sinó la primera cobla i la darrera, a causa de la menció: "Desconcertat d'aquel saber, D'aquel art, giny e maestria, Ab que solia Vençre l'esforç e lo poder D'amor, e fer ço que tot dia M'afavoria; Ja no pux dir, pensar ni fer; Mes que no sia, Desgraciat fat o grosser"... "Certes, mon fin cor e voler, Ma leyaltat e cortasia, Del que m temia Muy fel però del vertader. E si mil morts per ço prenia, Als no diria, Mas, ab sforç ferm sencer Ho defendria Com se pertany d'un scuder". - "Segurament, falsar lo ver no consentria, Tot l'als podeu fer e desfer".

X (1475). Lay de Martí Garcia.

Temps és que suspir e que plor

(1) Torres Amat diu que la 3ª: 5 cobles sin de 8 versos

J 141, K 187. - Cinc cobles de nou versos (1) i tornada de quatre. Consten quatre biocs per cobla. - Torres Amat-Tastú publiquen, com usualment, la primera cobla i la tornada (p. 271). A nosaltres ens convin-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

dria oferir algunes cobles noves, servint-nos de K, però en aquest indret és tan mancant i deplorable l'estat del manuscrit que els versos fragmentaris els marcarem per punts: "Temps és que suspir e que plor Pus me cové de nos partir, Sentint-me ja de la dolor Que mon cor, las, deu soferir. Per què jaquir Me vull de tant, E pendre plant Fins que morir Me fassa'l fort mal que sofir". - "May no'm veurets, d'est'ora enant, Ab solàs, major alagria, Ans ab gran tristor plorant, E planyer sobre jemegar. Ab gran asmay Que crid'assay! - ... - ... - "...Que nulh hom prom qui jamés fos... ...Mellor catiu mesquí... Si'us pot fer axi ma mort Plorant ma ventura fort; Que'l fi e m'acort, Qu'ella no'm vol, ~~xxx~~ Ans per deper port, Si qu'axí part de mala sort". - "Tornada: Segurament, A Deu siau, Pus a Deu plau Fassam nostre trist partiment".

XI. (1475). Parla Martí Garcia.

Lo voler pot be son dan

O^2 104, P 139, Z 10. - Aquesta cobla de vuit versos, que figura en el poema col.lectiu d'En Pere Torroella (Repertori, I, pp. 454-5), deu formar part d'un Lay desconegut o d'una obra de la llargada usual. És així: "Lo voler pot be son dan, A part possar e cobrir. Mas no'u ~~xxx~~ porà soferir Lo saber qui veu l'enguan. Mas l'amor, qui vol forçar E sobrar. E'l qui ama finament Fa callar lo sentiment". Vegeu la mostra La cançó provencal en la lit. catal. ~~on figuren~~ 407-422 414 tots els poemes col.lectius, pp. 69-84, Garcia, p. 76.

54 FRANCI GUERAU (1460-1480)

En F. Guerau ens ha deixat tres obres i quatre cobles esparces, que fan set; no usa cap senyal o millor dit, en cada producció n'usa

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

dria oferir algunes cobles noves, servint-nos de K, però en aquest indret és tan mancant i deplorable l'estat del manuscrit que els versos fragmentaris els marcarem per punts: "Temps és que suspir e que plor Pus me cové de nos partir, Sentint-me ja de la dolor Que mon cor, las, deu soferir. Per què jaquir Me vull de tant, E pendre plant Fins que morir Me fassa'l fort mal que sofir". - "May no'm veurets, d'est'ora enant, Ab solàs, major alagria, Ans ab gran tristor plorant, E planyer sobre jemegar. Ab gran asmay Que crid'assay! - ... - ... - "...Que nulh hom prom qui jamés fos... ...Mellor catiu mesquí... Si'us pot fer axi ma mort Plorant ma ventura fort; Que'l fi e m'acort, Qu'ella no'm vol, ~~xxx~~ Ans per deper port, Si qu'axí part de mala sort". - "Tornada: Segurament, A Deu siau, Pus a Deu plau Fassam nostre trist partiment".

XI. (1475). Parla Martí Garcia.

Lo voler pot be son dan

O^2 104, P 139, Z 10. - Aquesta cobla de vuit versos, que figura en el poema col.lectiu d'En Pere Torroella (Repertori, I, pp. 454-5), deu formar part d'un Lay desconegut o d'una obra de la llargada usual. És així: "Lo voler pot be son dan, A part possar e cobrir. Mas no'u ~~xxx~~ porà soferir Lo saber qui veu l'enguan. Mas l'amor, qui vol forçar E sobrar. E'l qui ama finament Fa callar lo sentiment". Vegeu la mostra La cançó provencal en la lit. catal. ~~on figuren~~ 407-422 414 figuren tots els poemes col.lectius, pp. 69-84, Garcia, p. 76.

54 FRANCI GUERAU (1460-1480)

En F. Guerau ens ha deixat tres obres i quatre cobles esparces, que fan set; no usa cap senyal o millor dit, en cada producció n'usa

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

un de diferent; són aquests, en l'ordre que els hem posat: I, Vos la millor; II, Del viure meu; III, Dona sens fe; IV, Digna de molt; V, Per amar visch; VI, Certificant; VII, Franca, gentil. - Les quatre darreres són cobles esparces amb tornada. Té una obra feta en llaor de dona Leonor de Cardona; deu ésser la mateixa Leonor la qual, un cop maridada amb el marquès d'Oristany En Lleonard de Sors li dedica un fervent elogi (7, III). La verificació amb Caterina Cabello que en fa En Milà (III, p. 190) no té cap solta perquè el propi Sorts l'anomena Leonor dues vegades. Però En Joan Berenguer de Masdovelles endreça una obra a la pròpia dama: "La obra devall escrita fiu jo lo dit Masdovelles, per dona Alianor de Cardona, muller del marquès d'Oristany" (29, CLV). Per conseqüent En Franci Guerau deu ésser anterior a En Lleonard de Sorts i En Joan Berenguer de Masdovelles que la troben casada, mentres En Guerau troba soltera la mateixa dona Leonor (donzella virtuosa). Hem assenyalat unes dates que són semblants a les d'altres poetes que ens semblen haver produït per una mateixa època. Les obres d'en F. Guerau es troben tan solament en els cançoners J (Paris) i en la seva còpia antiga de Barcelona (K), amb moltes deferències de col.locació de les poesies així en les lliçons d'un determinat text.

Milà diu Catarina de Cabellers, es- pra de un fill de Leonard Cabello

identificació

I (1460). Obra feta per Franci Guerau en lehor de la nobla dona Leonor de Cardona.

A quí porà, donzella virtuosa,

J 89, K 157. - Cinc cobles creuades de vuit versos i tornada de quatre. - Torres Amat-Tastú publiquen la primera cobla i la tornada (p. 301). En Milà no fa sino esmentar el poeta i aquesta obra (Obras, III p. 210): "A quí porà, donzella virtuosa, Dir la menys part del be qu'en vos habita? Com sia cert, e fora de suspita, Que sou granment en virtuts habundosa. Tal es de en vos la fama gloriosa, I'ls

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

més valents de vos fam cap e festa. Dient- que sou del mon la pus honesta Qui jamés fos de tots fets graciosa". - ... - ... "Tornada. Vos la millor, feu Deus ten preciosa, E més valent que jamés fonch Tristany, Sens dir lagot, ni menys daurar l'estany, Lum sou del mon en tots fets graciosa". - Hem dit més amunt allò que ens sembla d'aquesta dama.

II (1465). Altra obra feta per lo dit Fransi Guerau.

Si co'l malalt quant la febre'l combat.

J 290, K 158. - Cinc cobles creuades de vuit versos i tornada de quatre. - Torres Amat-Tastú (p. 301) publiquen les dues primeres cobles i el primer vers de la terça amb l'objecte de completar la comparança i la tornada. En Briz dóna (Poetas, p. 179) tan solament, seguint a Torres Amat, les dues primeres cobles i la tornada: Reproduirem, per estar mal publicat i per ésser notable, l'estat del malalt combatut per la febre: "Si co'l molt quant la febre'l combat E de sa carn ix una gran calor, Per tot lo cors lo pren ten fort dolor Que del be star roman làs e cançat. Tots los sentits perden sa libertat, E lo bon juy és luny de son record, Ab res del mon no pren algun deport, Pel natural qu'és fortment alterat". - "Desige strems, e, quant li és contrari, E variejant diu molt desvarions, En son dormir tostemps ha visions, No pren sabor en algun letovari, E si molt prest, son metge ordinari, Dantli remey, no'l treu del porgatori, Mor lo mesquí, freturós d'adjutori , Ple d'entrenyor, desert e solitari". - "Talment ne pren a mi, per tant amor..." - ... - ... - "Tornada. Del viure meu en mans teniu la mida, Viuré yo tant com, senyora, volreu, Vid'ab dolor, soplich-vos, no'm doneu; Hajau mercè de mi, qui's am sens mida!"

Torres - Briz

III (1465). Altra obra feta per lo dit Franci Guerau.

Un gran enuig dins mon cor sent causar

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

J 91, K 160. - Cinc cobles apariades de vuit versos i tornada de quatre. - Torres Amat-Tastú (p. 301) publiquen la primera cobla i la tornada, que reproduirem millor, per mancança de fotocòpies i per no haver copiat altres cobles en les diverses estades a París, ja massa llunyanes. No sabem que cap col.lector n'hagi reproduït res. - Torres Amat: "Un gran enuig dins mon cor sent veig causar Qui'm fa del tot perdre l'enteniment, Del cap als peus me pren alterament Ab tal estrem que'm cuyt fa desesperar. Ab res al mon cert no'm puch conortar, Com esmagin que'm fes ten gran ultratge Quant vos liuràs a tan mortal cruel carnatge Prenint vigor en loch de millorar"... - ... - " Tornada. Dona sens fe, no'us puch manifestar Vostres bondats, ab pus cortès lengatge; No'us siau greu, car vos sobre guiatge Me fes tal joch que no'y gos gens pensar".

IV (1465). Cobles sparças de Franci Guerau.

Bellesa gran vostre cors il.lumina

J 93, K 162, N 142. - Una cobla de vuit versos i tornada de quatre. Les cobles esparces d'En F. Guerau són quatre, només la primera la publiquen Torres Amat-Tastú (p. 302); les altres tres les treiem de K, amb algun vers mancant per causa del mal estat del manuscrit en aquest indret, com en altres. Les tres, per tant, seran inèdites.- "Bellesa gran vostre cors illumina E de virtuts jamés sentiu fretura, Amant a vos res no'm pot dar tristura, Ans certament tinch la pensa divina, Tan singular haveu quant és en vos. Rica de seny, als més enamorau; Ja'm tinch per mort, e vos no m'ajudau, Vullau hoyr bonament mes clamors". - ... - ... - "Tornada, Digna de molt, mon trist cor luny de vos Esta'n perill si molt prest no cuytau; En dir-me clar si mon servir vos plau; No consentau fer-me viur'enugós".

V (1465) Altra, Fransí Guerau.

De mi'us recort, senyora, vida mia,

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

J 127, K 174, N 122. - Una cobla creuada de dotze versos i tornada de quatre. - Mai no publicada: "De mi'us recort, senyora, vida mia, Que muyr per vos com no'us puch contemplar, De mi'us record, no'u vullau oblidar, Pensau en mi que tan vos he servida, Pensau en mi, que vay en altra pens Sino en vos qui sou ten graciosa, Pensau en mi, senyora virtuosa, Hajau mercè de mos cruels turments; Hajau mercè dels mals que'm fa sentir; La vostr'amor tant me té subjugat; Hajau mercè de mi que visch penar Per vos amar, a ley d'onest servir". - "Tornada. Per vos amar visch, làs, ab gran sospir. De mi'us recort, e visch desesperat; Pensau en mi que'us ame sens barat, Hajau mercè de mi que'm cuyt morir".

VI (1470). Altra Fransi Guerau.

Cert com no'us veig, senyora de mon cor

J 128, K 175, N 175. - Una cobla de dotze versos i tornada de quatre. Fragmentària, però mai no publicada: "Cert com no'us veig, senyora de mon cor, Vegades mil cuyt morir cascun dia; Cert com no'us veig, trist de mi, com sabia, D'enyorament mon espirit se mor. Cert com no'us veig, senyora, en tristor, Lum... Cert com no'us veig, pus... dolor; Per tristor deig... Cert com no'us veig..." - "Tornada. Certificant molt prest me bon'amor; Cert com no'us veig costum molt ultratagos... d'emor so perillós... A vos a qui ador".

VII (1470). Altra Fransi Guerau.

Un gran espant, de tots espants major

J 129, K 175, N 127. - Una cobla de dotze versos i tornada de quatre. - Mai no publicada: "Un gran espant, de tots espants majors, ... spantant, com pens qu'és m'espantar; E spantants, a molts mostra favor..." -"Tornada. Franca, gentil, pas dels bons sou millor; Ab semblants rims, vos prech mē digats clar, Qual és l'espant que tant me

Institut d'Estudis Catalans MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

fa spantar, E feu de mi com d'un germà menor".

A En Franci Guerau, així mateix com En Martí Garcia, no el preocupa sinó que expressar els estats anímics dels llurs aimies.

55. SIMON PASTOR (1460-1480)

En Simon Pastor és un altre dels poetes de J (Cançoner de Paris) que, com En Ramon Boter, o En Tastú va oblidar-se de trametre còpia d'alguna obra d'En Torres Amat, o aquest va tirar-los a la paperera. I no obstant, malgrat no haver-nos deixat sinó tres obres, dues d'elles són relativament importants; respecte a la terça, que consisteix en unes cobles meitatades de llatí i castellà no farem sinó anomenar-la perquè no ens interessa gaire. Pel que fa a les altres dues, l'una forma un fervent elogi de la celebrada dama valenciana dona Isabel Suaris, i la segona és un Maldit molt fort contra un individu. Aquestes dues obres les donarem gairebé completes. Era En Simon Pastor valenciá? Ell mateix ve a dir que els lletraferits que passen per València són presentats a Na Suáriç perque ella pogués exercitar el seu temperament discutidor sobre qualsevol matèria que fos. - D'En Simon Pastor no en sabem res i no ha estat afortunat que en parlés cap erudit. Nosaltres copiàrem aquesta obra, en una nostra contribució de 1937. L'amic Pagès, força anys abans (1912) n'havia esmentat qualques versos. - Hem fixat una època productiva força vaga, així mateix com hem fet per altres poetes que ens hem imaginat contemporanis, sense que poguem adduir-ne cap argument.

I (1465). Obra de Simon Pastor, en lehor de Na Isabel Suaris.

Seguí, seguí aventures gentils!

J 273, K 219. - Cinc cobles creuades i capcaudades de rims difícils,

Institut d'Estudis Catalans MCMVI Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

de vuit versos. - Vegeu Am. Pagès, Auzias March et ses prédécesseurs 1912, pp. 176-78, per tres versos i comentari; Massó T., Poetesses i dames intel.lectuals en "Homenatge a Antoni Rubio i Lluch", 1936, I, p. 10-12, es publica tot el text d'En Simon Pastor, que reproduirem a ratlla seguida: "Seguí, seguí aventures gentils! Mostrar-vos-ho la pus bella ventura Que's pot trobar en los bens de natura, E de virtuts acompanyada ~~xxxxxii~~ mils. Entre delits una clara donzella, Plena de seny, enginy e bon saber, En bell estil monstrant-lo seu dever En les millors millor, gentil e bella". - "Ector no fou ten prous, ardit ne fort, Ne tant espert en la cavalleria, Com de virtuts pertanyents en aymia La que yo dich florex en alta sort. En veritat porà ben recitar L'home qui sab part de la sua abtesa, Que los bents tots qu'om pot considerar, Son assistents a servir sa noblesa". - "Si de tants bens al savi Salamó Fos pertengut, juntant una sintil.la Ja disputant lo saber de Sibil.la, Lo dit senyor fora d'opinió Qu'ell visitàs la donzella Suaris Actoritzant los savis documents, Judicis grans e subtils arguments Qu'ella sab far als disputants contraris". - "Si conagués Paris la que diem, Cert Menalau no for'absent d'Elena, Ne fora mort per amar Pol.licena Lo tant valent Anxil.les com sabem, Que'l pus sentit que mir esta senyora, Per los bells dots e gràcies que'y son, No ~~xxxx~~ pesant res tot lo restant del mon, Oblida si e d'ella s'enamora". - "Donchs, qu'en direm d'una senyora tal? Qu'és mostron be, goig e plaher e vida; Lo Paradís, part dels delits convida, Res indegut no cap en son hostal, Sus, doncs, veniu amadors a gran pressa, Magnificant tal donzella d'onor! Si la serviu, guarnits de pur'amor Prosperareu, segurs de sort revessa". - No comprenem per què En Morel-Fatio (362) posa el primer vers Segiu, segiu, aventures gentils... lectura estranya que no compagina amb el to personal del poeta. Si aquesta hagués estat la seva intenció hauria escrit seguiu però mai segiu. En Pagès

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

segueix la lectura en nostre concepte errada, de Morel-Fatio.

II (1465). Altra obra, ço és Maldit, feta per En Simon Pastor.

Per divulgar la pratica dampnada

J 215, K 220, N 110. - Sis cobles creuades de vuit versos, tornada i endreça de quatre. - Per tractar-se del Maldit més fort que mai hem llegit, no dirigit a una dona, sinó a un home, el publicarem sencer: "Per divulgar la pratica dampnada Que tu, vilment, cascun jorn exercites, Bordells, teulers e tabernes visites, Corroborant ta vida reprovada. Mas jo, dispost, e no poch voluntari, En declarar tos crims espressament, Per que divins no sies fictament Entre les gents entés per lo contrari". - "Home confus, de peccats exemplari, clar tancant, e obre lo camí enclós, de que's pren l'inventari Dels clars amichs, que's dolen molt de tu, E per los fruyts d'on se gorex cascú. Ton mal obrar és fet clar e notori". - "La por d'infern és dat per porgatori Als desterrats Absalon e Eneés Mordent amor, e Jason e Orestes, Car son finits en crims orde cursori, Tot enaxí ha fet difús ta vida, Procurant mals a qui més t'ha valgut, De que romans pobre vell abatut, E vergonyant per tu, viltat complida". - "Veu de clamor fins en l'altisme crida, Lo trahiment qu'as fet dins l'abitacle, De ver amich, qui sens negun obstacle, Ta voluntat granment ha favorida; E tu, pol.lut obstinat de luxuria, Als cars amichs, no sens doble tractat. La hu trahut has l'altra destrossat. Si ton poder procurant la injuria". - "Mas si és cert que moguera la fúria D'infern pregon, serà ta companyona Diversament concient ta persona, Ab foch e glaç, set, fam ab que martúria. Los denigrats proscrits ha percats nexen. Pus de mortals sobrepujant de grau Tot camí excés, on tu qu'est lur esclau, Seràs punit, segons tos crims merexen". - "De què fas peu de ta color extrema O del renoch qui les hores te canta; De trop petar, ab la

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

cràpola tanta, Que'l mal cuynat als és tot te postema. No veig
recors ni terra que't sostenga

. . . . . .

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

VIII

POETES CATALANS DECADENTS

Aquests poetes només són quatre, però són importants. Estem lluny dels abundosos i prolífics poetes valencians. En Moner (1528) que va produir més en castellà que no pas en català. N'anotarem les obres en català així com ho acabem de fer amb l'Heredia respecte les seves en valencià. Els altres tres poetes varen produir exclusivament en català, que són el pintor-poeta Pere Serafí (1565) En Pere Giberga (1544-1565) i En Joan Pujol (1533-1573-1603), prevere de Mataró. En Pere Serafí és notable per la influència d'Auzias March que sent, en diverses poesies. En Joan Pujol en el seu poema La Visió en somni parla amb elogi d'En Lluis Joan Vileta precisament com a coneixedor d'Auzias i el mateix Pujol s'assaja en comentar-ne unes poques poesies amb llarga explicació.

En acabat dels catalans, dedicarem un estudi als poetes mallorquins decadents, que no ens podrem estar de dir quelcom d'alguna obra llatina.

Vegi's Repertori ... pag. 65-66

z[4]. Barcelona, Moner, per Carles Amorós, 1528. En foli, lletra gòtica, sign. A G, sens foliar, 52 folis. Portada en tinta vermella, menys l'~~m~~ orla, que és negra. "Obras nuevamente / imprimidas así en prosa como en me/tro de Moner las más dellas en / lengua castellana y algunas en su len/gua natural / cata/lana com~~pxxx/xxx~~ pue/stas en /diversos tiem/pos y por diversos y no/bles motivos: las quales son más / para conoscer y aborrecer el mundo que / para seguir sus lisonjas y engaños". - A la fi hi va el següent llarg co-

Institut d'Estudis Catalans · Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans · MCMVII

lofó: "Aquí acaban las obras que se han podido hallar de Moner en prosa y en Metro, assí en lengua castellana como ~~en~~ las que compusso en su lengua natural catalhana: emendadas con harto trabajo por ser en los translados que se han ~~hecho se ha hallado corruptas y~~ hallado d'ellas corruptas y muy mal ~~muy mal~~ escritas escritas. Imprimidas en la insigne ciutat de Barcelona por Carlos Amorós a gastos de quien hoy más ama y deva al autor d'ellas. L'año de la natividat de nuestro Redemptor M.DXXVII". Tot va en vermell menys el nom de l'impressor que va en negre. Carta signada per En Miquel Berenguer de Barutell cosí de l'autor, dirigida y endreçada al muy il.lustre señor don Hernando Folch, duque de Cardona y marqués de Pallás, "para el fin que ella se contiene". Les úniques dades biogràfiques que es tenen del poeta Moner consten en la carta d'En Barutell. - Només pendrem nota de les obres catalanes. - Abans de tot el títol especial que seguirà, prendrem nota d'aquesta obra (F, v, col. 2). Endressa a la contessa Quirra para la glosa a la canción (Para vuestra señoría) cobla castellana i comentari en català. (F) (Si vostra mercè és oblidada dels ultratges que m'ha plagut fer-ne). (1). Títol en negre (F. ii vº) Las obras que se siguen son del mismo auctor y son en lengua cathalana; es la primera una obra muy provechosa y aguda que se llama L'anima de Oliver porque se finge Moner que l'anima de aquel cavallero se le aparece reprendiéndole representar su vida y desportando los dos del libre alvidrio y concluye l'anima que ninguna presona en este mundo se puede forçar de las pasiones si no que pyerde el juicio de la razon. Carta de Moner a un primo suyo [Molt magnifich Senyor y cosí mossèn Francesch de Blanes. Lo darrer divendres de Agost, la hora que'l sol se posta se retrobà vall d'Hebron (2). (F 6 vº). Resposta feta a Jaume de Ribas en una demanda que està ya mencionada dins la resposta [Moltes ocasions me desviaren lo respondre a vostra demanda] (3). (f. 6 vº). Despedicyon de Moner ~~en lengua catalana~~ a la dama per ell mateix legida.

15

14

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVI
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

[Cinch anys vos he servida, amada y temuda absent y present] en prosa (4). (F. 7) - Obra de Moner en lengua Catalana feta per escusar-se de una culpa que un cert cavaller y unes senyores, absent Moner de la dama que servia, ~~que~~ lo avia falçament ~~imposat~~ [L'estranger dolor que'm liga] 58 ~~desenes~~ décimes (5). - (G 2). Les cobles de les tisores [Senyora, ~~quan~~ com me partí D'on la vostra mercè resta]. Son quinze cobles de dotze versos (6). - (G iii). Les letres que segueixen son del mateix autor. No perque Moner las guardas per que se imprimissen com se creu, que aprés de ~~xxx~~ aver-las fet troços alguns amichs seus les alçaren son imprimides per que los galants de aquest temps les imiten o millors les fassen si poden. [La força de vostre valor y lo fort de ma coneixença...] Són nou lletres amoroses i al G 4 vº hi va el colofó ja copiat. Va fer-se una nova edició moderna. Obras en prosa y versos, castellano y catalán. Escritas en tiempo de Juan II de Aragón. Por el R. P. M. Fr. Francisco de Moner y de Barutell, y anotadas por el Doctor Don Joaquin Manuel de Moner. Fonz, establecimiento piadoso literario tipográfico de Cérvuna, Diciembre de 1871, en octau. - Extraurem les dades biogràfiques sobre en Francesch de Moner en la expresada Carta al Duc de Cardona. (publicada per Menéndez y Pelayo, Antología de poetas... 1898, vol. VII, 1908) "Las obras de Moner, primo hermano que fue mío, como yo mejor las he podido haber a mis manos, he acordado, muy illustre señor, de poner por orden, enmendallas y hacer que se imprimiessen. Hame movido a esto la obligación de deudo que con él tuve. ~~De quienquiera hubiera lástima que se~~ ~~Demás~~ un pariente tan cercano, ~~que~~ De quienquiera hubiera lástima que se perdieran cuantomás que la honra de un ingenio que en la vida tanto floreció no era razón que en la muerte donde había de crecer se perdiese... El, en todas sus cosas, vivió ganando honra, y así es razón que agora después de muerto no se la quitemos siendo tan suya... - Nacido en tiempo que ~~los~~ enemigos tenían cercado el castillo de Perpiñán y su padre dentro y todos los suyos sufriendo los trabajos y peligros del cerco por servicio del Rey

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

don Johan de Aragón, padre del Rey Católico, de edad de diez años, le recibió el rey por page, al qual ~~servicio~~ no sirvió más de ~~dix~~ seis años, por que el rey se murió; fuese luego después de esto a Francia y sirvió allí dos años a un gran señor de aquel Reino, donde aprendió la lengua francesa y vuelto anduvo en las galeras del Conde de Prades cerca de año y medio, para probar su fortuna, por que havia perdido su patria y sus bienes ~~en~~ por servicio de su Rey; sucedió después la guerra de Granada y fuese allá porque vió quan buena obra era servir en tal necesidad a Dios y ~~el~~ príncipe. Después ~~de~~ recebido alguna merced del rey Católico, vino a Barcelona y asentó con el Duque de Cardona, padre de vuestra senyoria. En este tiempo, amó una senyora de su tierra con tanta verdad que basta para descargo de las liviandades que suelen traer los amores. Después de haber andado en esto mucho tiempo, probada su persona así en hechos de esfuerzo como en otras obras de virtud y de honra, y en fin, menospreciando el mundo, se metió frayle ~~en Lérida~~ de edad de veinte y ~~xxx~~ ocho años, en la religión de san Francisco, ~~donde, con mucha~~ en el Monasterio de Jesús en Lérida, a donde con mucha constancia y alegría hizo penitencia. Murió en esta casa de Barcelona de la misma orden, a do vino por serle más natural, y parece que, no sin misterio ~~que~~ porqué murió al cabo del año ~~y medio~~ o poco más el día mismo que le hicieron de entrar en la religión ~~y al punto de profesar~~ profesar, en tiempo que el fervor de su devoción ~~y~~ se mostraba en mayor grado y ~~le~~ tenía ocupado su juicio... De hombre que así ~~xx~~ vivió y murió, no me ha parecido que su fama se callase, y así como arriba dije, he querido publicar sus obras y agora ~~dereçarlas~~ enderezallas a Vuestra Señoria... Sus obras, aunque en algunas cosas traten ~~de~~ materias livianas, son tratadas con tan gentil ingenio, con tan próspera invención, con tan graves sentencias, con tan derecho juicio, y en fin, con tan buen estilo, que la liviandad cesa y todas estas cosas quedan; cuanto más que no ha sido poca dificultad, ~~xxxxxxxxx~~ lo liviano tratallo gravemente sin pesadumbre. Dígolo de lo que menos él ha escrito: que de lo más que él compuso, y quizás todo, si bien se considerase,

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

podráse muy bien ver que al cabo se reduce en cosas graves y de donde se puede sacar mucho provecho, si en manos del que lo leyere no se pierde".

En Menéndez y Pelayo ha emès un judici no gaire favorable. En el vol. VII de l'Antologia de Poetas líricos castellanos, 1898, p. ~~CCLV~~ CCXLV, "Las poesías castellanas, que son en bastante número, pertenecen todas a la escuela de fines del siglo XV, entre cuyos autores predilectos de Moner parece haber sido Juan del Enzina, a quien manifiestamente imita, sobre todo en los versos cortos, que son en uno y otro poeta menos por lo lenguaje. Ni la versificación ni la lengua de Moner ~~se ve~~ son intachables y con frecuencia se conoce que no ha estado en Castilla... Moner, aunque bastante incorrecto (en lo cual tiene disculpa), no es un poeta indigno de memoria, siquiera por haber sido el primer catalán que hizo versos castellanos tolerables". Però en 1908 (Boscan, p. 436-437), arriba a ésser crudel."Però el tipo de poeta bilingüe en las postrimerías del siglo XV es un catalàn del Rossellón, Pedro Moner, que, indòcil al yugo francès, ~~abandonó patria y bienes~~, cuando Perpiñán fue transitoriamente ocupada en tiempo de Juan II, fué a servir a su rey y señor natural, sacrificando ~~su~~ patria y ~~sus~~ bienes, lidió bizarramente en la vega de Granada, y acabó por tomar el hábito ~~y~~ de los frailes menores en el convento de Jesús de Lérida. La mayor parte ~~de su vida~~ de las obras de Moner están en castellano, imitando, con más o menos soltura, las principales combinaciones ~~métricas~~ usadas por ~~los~~ nuestros últimos trovadores del siglo XV, especialmente por nuestro Juan del Encina, a quien se propuso como principal modelo.

2. PERE SERAFI (1565).

z6. Aquest notable llibre té dues portades: Dos libres de Pedro Seraphin, de poesia vulgar, en lengua cathalana (gravat de dos galans). En Barcelona, en casa de Claudes Bornat, 1565. - La segona portada és així: Llibre segon: Obres espirituals fetes per Pere Se-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

podráse muy bien ver que al cabo se reduce en cosas graves y de donde se puede sacar mucho provecho, si en manos del que lo leyere no se pierde".

En Menéndez y Pelayo ha emès un judici no gaire favorable. En el vol. VII de l'Antologia de Poetas líricos castellanos, 1898, p. ~~CCLV~~ CCXLV, "Las poesías castellanas, que son en bastante número, pertenecen todas a la escuela de fines del siglo XV, entre cuyos autores predilectos de Moner parece haber sido Juan del Enzina, a quien manifiestamente imita, sobre todo en los versos cortos, que son en uno y otro poeta menos que en los largos. Ni la versificación ni la lengua de Moner ~~se ve~~ son intachables y con frecuencia se conoce que no ha estado en Castilla... Moner, aunque bastante incorrecto (en lo cual tiene disculpa), no es un poeta indigno de memoria, siquiera por haber sido el primer catalán que hizo versos castellanos tolerables". Però en 1908 (Boscan, p. 436-437), arriba a ésser crudel."Però el tipo de poeta bilingüe ~~és~~ en las postrimerías del siglo XV es un catalàn del Rossellón, Pedro Moner, que, indòcil al yugo francès, ~~abandonó patria y bienes~~, cuando Perpiñán fue transitoriamente ocupada en tiempo de Juan II, fué a servir a su rey y señor natural, sacrificando ~~su~~ patria y ~~sus~~ bienes, lidió bizarramente en la vega de Granada, y acabó por tomar el hábito ~~y~~ de los frailes menores en el convento de Jesús de Lérida. La mayor parte ~~de su vida~~ de las obras de Moner están en castellano, imitando, con más o menos soltura, las principales combinaciones ~~métricas~~ usadas por ~~los~~ nuestros últimos trovadores del siglo XV, especialmente por nuestro Juan del Encina, a quien se propuso como principal modelo.

2. PERE SERAFI (1565).

z6. Aquest notable llibre té dues portades: Dos libres de Pedro Seraphin, de poesia vulgar, en lengua cathalana (gravat de dos galans). En Barcelona, en casa de Claudes Bornat, 1565. - La segona portada és així: Llibre segon: Obres espirituals fetes per Pere Se-

Institut d'Estudis Catalans MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

raphin, per sa devocio. Aquestes darreres són molt poques (quaranta dues). El seu fort són les poesies amoroses, sonets i té cançons molt gracioses, de les quals se'n va fer una edició sense data (1882), prou gentil, per l'empresa la "Il.lustració Catalana". "Cançons de Pere Serafí, Barcelona, in 4º.

sense data?

Es deplorable que la edició no va ésser tot l'acurada que es tenia dret a esperar. En Serafí, el pintor-poeta, era afectat a contendir amb diversos autors. El més antic sembla ésser En Pere Giberga, que qualifica de poeta vulgar i potser tenia raó. Lloa un retrat que havia fet el pintor. (Parlarem d'En Pere Giberga en tractar d'aquest autor tot seguit). Sembla que les portes de l'orga de Tarragona eren pintades pel nostre pintor-poeta. Si aquest fet fos cert, seria l'única pintura que hagués arribat fins als nostres temps. En qüestions difícils era demanat el seu parer, entre altres pintors i un imaginari. Es tractava de declarar si els pintors Pere Vinyes i Enric Ferrandis havien complert les condicions del contracte de or, atzur i altres colors bons per a la capella de Sant Miquel de l'església del Carme. El requeriment que contra els esmentats pintors obra en un manual de Francesc Molnell, és de 23 de març de 1547. Vegeu Josep Puiggarí, Noticia de algunos artistas inéditos de la Edad Media y del Renacimiento, en les "Memorias de la R. Academia de Buenas Letras de Barcelona"? IV, 1880, pp. 298-299. - Hem esmentat tot el que sabem del poeta com a pintor. El poeta dedica els seus versos al senyor Geronim Galceran Sorribes. Després d'un sonet elogiós, li endreça una carta de la qual extraiem dos paràgrafs: "Essent-me delitat, aprés de ma art de la pintura, en la del trobar en vers més que en altre casa alguna, per les quals, entre famosíssims trobadors me han adjudicades joyes". El poeta potser tenia dret a creure que faria les despeses de la impressió, però no va fer res si hem de creure el colofó: "Fon estampat en casa de Claudes Bornat librater, a costa del autor, acabat a dos de Agost del

Serapi de

/u

/o

?

, havent compost en cathala esta obra de diferents generos y estils de metres en diversas materies perque los joven, galants, y altres persones que en amors aplicauen sos pensaments, vegen diversos succesos, y de aquells se aprofiten com d'enge, y los sauin y vells, que la sauch no·ls vull tolt com en sa joventut solia, lo pintrmos dels se dolgan de sos joventuts lets, y se puguen consolar ab obres espirituals, los he posat en esta mia obra Cases de amor y espiritual, y altres que a molts han paregut be"

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

any 1565". - Va obtenir llicència s'expressa així (fol. 3 prel.) "Yo lo Abbat Valentí, comissari del Sant Ofici, per manament dels Señors Inquisidors del Principat de Cataluña y son districte, reconegut lo present, compost per mestre Seraphí Pintor, que consta de 124 fulles, no he trobat cosa ~~alguna~~ que dega impedir la publicació. En Barcelona, a 14 Març 1565. Del rei va obtenir l'usual privilegi per deu anys. - En octau, vuit folis preliminars i cent vint-i-vuit usuals. - És un dels llibres més rars que es coneixen, i sovint hi manquen planes. Sense comptar En Pere Giberga, del qual tractarem aviat, endreça un sonet al molt magnífich Misser Bernardino Coromines jurisconsult de la Seu de Urgell, poeta excel.lentíssim.

De temps nos mostra maravelles...

Acaba el darrer tercet:

Y entre'ls dictats que tal renom sostenen
És lo doctor dit Coromines digne
Posat per lum del nostre temps y guia.

~~Hem esmentat la reproducció~~ de les obres poètiques de Pere Serafí, Barcelona, en l'estampa de Josep Torner, 1840, edició de Josep Maria de Grau i Joaquím Rubió y Ors, p. 99 (fol. 81 de l'edició Bornat). En ~~Juan~~ Torres Amat-Tastú afegeix alguna cosa: "Jurisconsulto de la Seu de Urgell. En la edición que publicó Gonni en Barcelona en ~~1574 se dice que~~ sabía el griego y poseía bien el latín. 1574 hay después de la dedicatoria excelentes versos latinos, comienzan: Si te sacrati tangit reverentia templi, etc."

Sense aquest, també va dirigir-se el poeta al pare Planella. Sonet del pare fra Planella de Sant Hieronym de la Murtra tramès a l'autor.

Es un sol be, tant alt de sa natura
Qu'és infinit a tots incomprensible,

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Tot poderós, immens e impasible
Ell es lo goig y la suau dolçura...

En contemplació de la Suma Deytat, en resposta del passat.

Un bé tan alt que sobra sens mesura
L'enteniment que'l dir no m'és possible,

Pot comptar-se el to que està concebut, seguint però els mateixos rims que havia usat el pare Planella (f. 119, pp. 141-142).

En Pagès, Auzias March et ses prédecesseurs, pp. 405-406 ha rastrejat les influències del gran poeta? En Pere Serafí. Nosaltres en la creença de que totes les verificacions són justes, ens concretarem a les vegades que l'anomena Auzias que no són gaires. La marca de foli correspon a la primera edició, la plana a la reproduccio de 1840.

voldria dir: d'Ausias March

(f. 7 vº), p. 17. Tres són latins de l'alta Pohesia... Tres
Edició Torner: són vulgars que per semblant manera lo principal aporten dels poetes: Petrarca y Dant de que Italia blazona; Ausias March, que Spanya
14 Tr tant prospera Nos ha mostrat per obres ~~tan~~ molt electes Que pas ab ells
1x mereix portar corona". - (f. 25 vº - 42). Cant de Amors. Puig vostre cant, gentil senyora mia, Amb son acort pot fer dolç tot l'amarch Cantant del gran ~~ex de~~ poeta Ausias March Quant dix d'amors ab destra fantasia: Yo viu uns ulls aver tant gran potença, Y'l mes avant comès en son tractat, Y en tal dolçor restí pres e ligat Que ser libert no tinch jamés creença. Hont jo diré, mogut per excel.lença, Sentí una veu que té tal potestat Ab son cant bell de tanta magestat Que vida y mort pot dar sa coneixença: Prometent pler ab càntich de dulçura Y ensempts dolor d'l'ànima y cors forçar, Lo paradís al mon fer contemplar Y dels inferns sentir la pena dura. - Tornada: Y així suplich, angèlica figura, Qu'ab càntich dolç me vullau consolar, Car si no'u feu per mi's pot

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

ordenar Càntich de morts per ma desaventura". Com es pot veure tota aquesta obra, que hem donat sencera, és composta amb trossos de poesies d'Auzias.

En el gravat en fusta d'En Torner, segons dibuix d'En Puiggarí es veu el poeta contemplant Barcelona (Se lo que pot, per plans y per muntanyes, (Que fuy pres amant dins Barcelona..."). Porta sabates d'òpera, i per terra un barret amb plomes que mig cobreix un instrument entre guitarra o bandúrria. La vista de Barcelona es coneix pels campanars i el port. - El sonet ~~és~~ dedicat En la mort de doña Aldonça de Cardona ...Bell fruyt sencer de l'arbre de Cardona...Té obres endreçades a un cavaller anònim, com Sàtira tramesa a un cavaller, la qual tracta de matrimoni (p.224). Demanda feta per un cavaller al autor. Gran Serafí, vos que d'amor sabeu... Resposta del autor. De gros voler parteix que'l dezig cuyta... - Vint emblemas sobre diverses coses. - Ara, finalment, copiarem el Sonet d'En Pere Serafí A la immortalitat de Mossèn Ausias March, poeta català que obra l'edició de 1560. (la de Bornat? 1565?) El donarem a ratlla seguida, per evitar llarguesa. En veure que els valencians comprenien tan poc el llenguatge d'Auzias i que als catalans els era tan fàcil, varen acostumar-se a la idea que podria considerar-se català, idea que no tenia cap fonament. "Lo phenix sol mort y cremat, fet cenxdre,

De temps torn'a cobrar la vida, Hon mostra clar qu'om ab virtut unida Si per temps mor pot altre vida pendre. Que fama fa de nou son lum encendrex Aprés de mort que ses virtuts revida,

La qual és part qu'al virtuós convida En ben obrar qu'en res no's pot rependre. - Tal se pot dir d'Ausias March poeta Que mort reviu al mon per digna fama, Puix que sosté un'inmortal memòria. - Qual resplandeix lum al que la virtut ama; ~~xxxx~~ Donchs, preguem Deu li dona l'eterna gloria".

Això és un gatimatx. Tant aviat parla de l'edició Torner com de l'edició Bornat, tant aviat parla de les obres d'Ausias March, com torna a parlar de les poesies de Serafí

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

3. MOSSEN PERE GIBERGA (1544-1585).

x5. Cobles novament fetes per Pere Giberga contra tots los delats de Catalunya y secaços de Antoni Roca (1)

Aquest paràgraf no s'entén.

Vilancich (2) Barcelona, 1544. En Giberga havia segurament obres per l'estil, que nosaltres només una (Aguiló) no prejutja res però el seu company Serafí el moteja de poeta vulgar.

De mossèn Pere Giberga, loant un retrato que lo autor habia pintat. - Posarem la primera cobla: "¡O gran saber y empresa d'alta forca Veure mortals en vista qu'es divina! ¡O Seraphí qu'és obra Seraphina! Sou dels pintors lo cor y ~~altres~~ ells vostra scorça (p. 22). ed. Torner

Sonet en epitafi de mossèn Pere Giberga, poeta vulgar, fet per Serafí.

·Ploreu vuy tots los trobadors sens mida,

No s'entén això

Es despedeix com a poeta vulgar i cultivar el Gay Saber (p. 23) ed. Torner

Distich a la sepultura de mossen Pere Giberga.

Debax d'aquest dichós y molt fret marbre
Està lo cors recòndit de Giberga,
Lo qui fou del gran munt de Parnaso arbre
Y del Olimp ara és florida branca (z 4). p. 24 de l'ed. Torner

Demandes y respostes entre mossèn Pere Giberga y lo autor, fetes en versos los quals son nomenats Fenix.

Demanda de mossèn Pere Giberga.

Vos que'ls cabells més prims partiu ab l'ungla,
Bell Serafí, vulgar poeta Fenix,... (p. 45)

Resposta del autor.

A vos respon, señor Giberga, vigil
Del Gay Saber metrificant molt àbil,... (p. 45)

Demanda del autor a mossèn Pere Giberga.

A vos deman qu'en poesia ceptre
Portau, Señor Giberga,'n versos únich ... (p. 45-46)

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Reposta de mossèn Pere Giberga.

De vos en mi molt més que'l cert del somni
Veig diferent del Gay Saber lo vincle. (p. 46)

Consten les demandes com les respostes, de ~~dotze~~ deu versos per banda.

4. JOAN PUJOL, PREVERE DE MATARÓ (1533-1603).

Hi ha dos aspectes per estudiar en Joan Pujol: a), el manuscrit original de la Biblioteca Mazarina, de París, nº 4495 (fonds dels papers d'En Josep Tastú), i b), la impressió de 1573, per Pere Malo. Com que la impressió és més completa i el manuscrit és mutilat per haver perdut les escobertes, començarem pel text imprès.

Z[7]. Barcelona, per Pere Malo, 1573. - En octau, 104 folis, sign. a-n. - Portada, blanca el verso; "La singular y admirable victòria, / que per gracia de N. S. J. / obtingué lo Sereníssim Senyor don Johan Daustria de la / potentíssima armada Turquesca. Composta per Joan Pujol, prevere de Mataró. / Dirigida al molt Illustre Senyor don Hieronim de Pinós (armes dels Pinós). / En Barcelona ab privilegi". - A la fi: "Estampat en Barcelona en casa Pedro Malo. / Any 1573". Els fulls primers contenen: Llicència de l'ordinari vicari general Antoni Caller, de 13 de ~~març~~ maig 1573, per encarrech de Joan Palau (fol. 2 vº). Privilegi del Prior de Castella, lloctinent i capità general per deu anys, datada a Barcelona ~~a 1 de juny de 1573~~ el 3 de maig de 1573, El Prior don Hernando Anglès, secretari... ;(f. 3) "Senyor D. V. M. cert servidor y capellà Joan Pujol Prevere... ~~(A Pinós) Costum antich y molt llooble fou entre los autors...~~ (f. 4 vº). Al molt illustre y mon Senyor Hieronym de Pinós (Claríssim, y noble senyor estrenu) Tres cóbles de vuit versos, endreçant-li el poema. (f. 5) Argument de la Historia (Del fill maleyt de Solimun desitja), dues cobles de deu versos. (f. 5 vº). Cant primer. Ahon veuran com ~~en~~ l'any 1570, Selim lo gran Turch ab una poderosa armada, anà sobre la Isla de Chipre, y la prengué ~~per~~ a

(Al molt Illustre y mon senyor don Hieronim de Pinós... Costum antich y molt loable sempre fou y és entre tots los Autors... Signat per l'autor de Mataró, a 1 juny de 1573)

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

pactes sens voler servar aquells; y lo que es concertà ab lo rey Phelip d'Espanya y los Venecians per intervenció del sant pare Pio Quint (Seguint costum de molts antichs poetes). Cinquanta cobles de vuit versos. (f. 18 vº). Cant segon. En lo qual veuran com per intervenció del sant Pare Pio Quint fou refeta la liga, y com lo rey Phelip ~~d'Espanya~~ feu general de l'armada à l'invencible príncep ~~y invencible~~ don Joan Daustria, germà seu, y la potent armada que feu ~~Ali Baxà, capità general~~ lo Gran Turch, y lo dany que s'era en moltes parts [Aquí fe ab Deu omnipotent]; (f. 18 vº). Cant tercer y últim, en lo qual veuran la singular y admirable victoria guanyada per lo invincible príncep don Joan d'Austria en lo Golf de Lepanto contra de Alí Baxà capità general del gran ~~general del~~ Turch y los principals que en ella foren morts o presos. (Qui'm donarà estil convenient). Noranta cobles de vuit versos; per excepció la carta del papa, la oració de Joan d'Austria i la d'Alí Baxà van en codolada (1). - (f. 55 vº). Introducció de l'Autor dels següetns versos llatins, 2 cobles de 8 versos; els llatins, que son de Lluis Joan Vileta, traducció dels versos que en acabar reprodueix Jon Pujol. (Ab gran terror Júpiter en lo cel). Dinou cobles de vuit versos (2). - (f. 62 vº). Soneto al autor (f. 63) Respuesta del Autor (63 vº) El Autor al mismo (f. 64). El autor al mismo (3). Compte al autor (f. 65) (Pujol, no bell com puig abans); (f. 65) Resposta del Autor (May no trobaran Hostal) (4). - (f. 65 vº) Visió en somni. Argument (Lo que pretench, en esta mia traça) Dues cobles de deu versos; narratio (Trobant-me un jorn quant l'espantosa nit) trenta set cobles de vuit versos; la visió es resol amb l'ajuda d'Auzias March, qui li recomana el canonge Lluis Joan Vileta, que és l'ánc que l'entén, així com a Ramon Lull (5). - (f. 75 vº) Cant del profit que's pot traure de mal dir (A tots ~~los~~ qui los presents versos legireu) Onze cobles de deu versos (6). - (f. 78 vº) Cant als folls servents de Cupido [Veniu, veniu, vosaltres qui sery manya] 11 cobles de 8 versos (7). - (f. 78, a baix) Seguexen-se tres gloses sobre Mossèn Ausiàs March, del Autor. Qui no és trist (f. 81 v.) Glosa (Puix solament endre-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

ça mos dictats) Vuit cobles de vuit versos i tornada. - (f. 85) (8. cobles de 8 versos i tornada) Als fats comun , ~~Glosa~~ (Pilot expert qui per temps fortunat); A mal estrany, Glosa (~~65 vo~~) (Si cau malalt algú per un excés); vuit cobles de vuit versos i tornada (8). (fol. 88) - Obres spirituals del mateix autor. Llahors de la verge Maria. (A vos qui creareu ab gran providència), dos cobles de deu versos, seguidas d'una Narratio de tretze de cinc (9). - (f. 91) Llahors de Sant Joan Baptista (De vos qui portareu al mon bella nova) nou cobles de deu versos (10). - (f. 94) Llahors de Sant Joan Evangelista, set cobles de deu versos (11). (fol. 96) - Llaors de Sanct Pere (Vos qui portau del cel en vostra cinta) vuit cobles de vuit versos (12). - Glosas del Ave Maria i de Pater Noster en castellà (13). (fol. 101) - Carta del Autor a un religiós persuadint-li que perseveras en la religió en la qual poch ~~ha~~ havia ara entrat (Molt reverent, puix es vostra ventura) sis cobles de deu versos (14). - (103 vo) Al lector (Ja que l'autor no stà com pertany) vuit versos que formen l'acròstic "Joan Pujol prevere de Mataró" (15). Al verso d'aquest foli hi ha el colofó esmentat: "Estampat en Barcelona, en casa de Pedro Malo, any 1573". L'exemplar de la Biblioteca de Catalunya (Aguiló) es detura al fol. 84, però tracta d'un exemplar complet, en la seva Bibliografia Catalana, que devia ésser el d'En Gallardo num. 3530.

Nosaltres en 1917, vàrem publicar una notícia sobre el manuscrit de les poesies de Joan Pujol, en Butlletí de la Biblioteca de Catalunya, pp. 120-123.

.... Les obres principals es troben en el manuscrit però se n'hi troben algunes que no ~~es troben~~ estan en l'imprès i ~~es troben solament~~ en canvi sí en el manuscrit. D'aquestes solament parlarem tot fent referència a la nostra contribució.

El manuscrit és original de la mà d'En Joan Pujol prevere de Mataró. Es troba ara a la Biblioteca Mazarina de París marcat amb

Institut d'Estudis Catalans MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

ça mos dictats) Vuit cobles de vuit versos i tornada. - (f. 85 vo) (8. cobles de 8 versos i tornada) Als fats comun , ~~Glosa~~ (Pilot expert qui per temps fortunat); A mal estrany, Glosa (~~65 vo~~) (Si cau malalt algú per un excés); vuit cobles de vuit versos i tornada (8). (f. 88) - Obres spirituals del mateix autor. Llahors de la verge Maria. (A vos qui creareu ab gran providència), dos cobles de deu versos, seguidas d'una Narratio de tretze de cinc (9). - (f. 91) Llahors de Sant Joan Baptista (De vos qui portareu al mon bella nova) nou cobles de deu versos (10). - (f. 94) Llahors de Sant Joan Evangelista, set cobles de deu versos (11). (f. 96) - Llaors de Sanct Pere (Vos qui ~~[illegible]~~ portau del cel en vostra cinta) vuit cobles de vuit versos (12). - Glosas del Ave Maria i de Pater Noster en castellà (13). (fol. 101) - Carta del Autor a un religiós persuadint-li que perseveras en la religió en la qual poch ~~ha~~ havia ara entrat (Molt reverent, puix es vostra ventura) sis cobles de deu versos (14). - (103 vo) Al lector (Ja que l'autor no stà com pertany) vuit versos que formen l'acròstic "Joan Pujol prevere de Mataró" (15). Al verso d'aquest foli hi ha el colofó esmentat: "Estampat en Barcelona, en casa de Pedro Malo, any 1573". L'exemplar de la Biblioteca de Catalunya (Aguiló) es detura al fol. 84, però tracta d'un exemplar complet, en la seva Bibliografia Catalana, que devia ésser el d'En Gallardo num. 3530.

Nosaltres en 1917, vàrem publicar una notícia sobre el manuscrit de les poesies de Joan Pujol, en Butlletí de la Biblioteca de Catalunya, pp. 120-123.

.... Les obres principals es troben en el manuscrit però se n'hi troben algunes que no ~~es troben~~ estan en l'imprès i ~~es troben solament~~ en canvi sí en el manuscrit. D'aquestes solament parlarem tot fent referència a la nostra contribució.

El manuscrit és original de la mà d'En Joan Pujol prevere de Mataró. Es troba ara a la Biblioteca Mazarina de París marcat amb

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

15 el nº 4496, formant part del fons dels papers d'En Josep Tastú (1767-1849), que varen ingressar-hi pels vols de l'any 1888. Es troba inventariat en començar el suplement del Catalogue de la Bibliothèque Mazarine publicat en 1898. Qui vulgui tenir una idea del primer catalanista rossellonès pot consultar l'estudi de N'Amadeu Pagès, Notice sur la vie et les travaux de Joseph Tastú, aparegut en la "Revue des langues romanes", t. XX (1888). En temps d'En Tastú no es trobava mancat de començament i fi ni havia perdut la relligadura perquè va publicar una reproducció sencera del poema sobre la batalla de Lepant i ara ha perdut el primer cant i part del segon. La reproducció (ignorava que se n'havia fet una edició de 1773) que deha vingut tan rara com l'original.

5 (fol. 62 vº) títol canviat. Cant en lahor de la gloriosa verge Maria, provant per figures y autors aprovats com no fonch concebuda en pecat original, ~~com~~ en un libel pasat en Barcelona en lo any ~~15LXXIII~~ MOLXXXIII. Invocació. (Butlletí Bibl. Cat., 1917, p. 121)

(A vos qui creareu, ab gran providencia)

Dos cobles de vuit versos, seguits d'una Narratio de 13 de 8.

6 (f. 65 vº) En lahor de la Verge Maria de la Soledat.

(Phenix etern, Deu eternal vos feu)

Cinc cobles de deu versos

11 (f. 74) Lahors del gloriós sanct Hieronim

(A vos qui teniu ~~la~~ gab gran fortalesa)

Vuit cobles de vuit versos.

7. (f. 67) En lahor de la verge Maria dels Àngels.

(Mare de Deu qui en lo cel regnau)

Deu cobles de vuit versos.

14 (f. 79 vº) A la Esglesia catholica.

(Puis no's pot fer ninguna escriptura)

Son vuit versos.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

16 (f. 80) Elegia en la mort de Pere Alberch y Vila, canonge de la Seu de Barcelona, y organista, unich en son temps de música de tecla, segons clarament ho demostren les sues obres, sonà l'orgue de dita seu quaranta dos anys.

En lo dia de la sepultura.

Al setzen jorn del mes que's diu novembre
Any mil cinch cents sobre vuytanta dos

Dues cobles de vuit versos. En lo segon dia, tres de vuit, una de deu. En lo tercer dia, nou de vuit, un de quatre.

21 (f. 94 vº) Lo mon cubert del autor

"Jo tinch temor que'us poré molt ofendre)

Una cobla de quatre versos i dos de vuit, les primeres lletres dels quals diuen Francesch Anthonija.

22 (f. 94, diverses gloses en castellà) Invocación, Padre Nuestro, Ave Maria, Credo in Deum, Salve Regina.

23. (f. 10) Al Ilmo. y Rmo. señor Don Alonço Coloma Obispo emisimo de Barcelona etc. Johan Pujol. Bien creo que V.I.S. haura visto muchas trobas hechas en alabanza de nuestro catalan el glorioso san Raymundo de Peñafort... Datat: "De Pregamans a 3 de Julio de 1603. Consta Introducción, tres cobles de vuit versos, son Llores del glorioso san Raymundo de Peñafort, dotze cobles de vuit i tornada.

24 (f. 106 vº) Historia llamada viaje del hombre en la qual se introducen los interlocutores siguientes: Son: Entendimiento, Apetito, Sathanas, Lucifer, Bebcebrus Astarot, Memoria, Voluntad, Gula i Concupiscencia, Desonestidad, Contento bono, Inspiration, Penitentia, Confusión, Angel Dominen en tota l'obra octosíllabs que acaba al fol. 139.

25. (fol. 139) Villancets de Nadal en castellà.

26. (fol. 139 vº) Otra. Adorem tots christians Ab juntes

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

mans.

Són trenta ~~nou~~ una cobles de 4 versos.

L5 27. (f. 1~~8~~5) Dialogo entre la inspiratio y lo pecador.

(LLevat, pecador mesqui)

Una cobla de quatre, quinze de vuit i una altra de quatre.

28. (f. 155) Lahors del nom de Maria

(Vostre nom, senyora mia)

Una cobla de quatre versos, vuit de vuit i una altra de quatre.

29. (f. 157). Los goigs de la Verge Maria de les Fexes.

/5 30. (f. 1~~2~~9 vº). En la Nativitat.

L6 31. (f. 1~~5~~0 vº). Lahors de Sanct Pere.

92 32. (f. 16~~3~~). Lahors de Sanct Joan evangelista.

/3 vº 33. (f. 164). Lahors de Santc Joan Baptista.

T4 34. (165). Los tres reys.

\7 35. (f. 16~~4~~) Lahors del Gloriós St. Simple.

36. (f. 177~~x~~, seguint a uns versos en castellà) Lahors del gloriós St. Esteve primer martir. No ~~xxxxxxx~~ acaben per ésser incomplert el manuscrit. El darrer vers és així (Procura cruel turment) (que és al f. 179 vº).

N'Amadeu Pagès ha dedicat dos importants estudis a Joan Pujol de Mataró, baix el seu aspecte que es refereix a Auzias March. Nosaltres els hem esmentat en el nostre capítol Xè (Auzias March) amb tot l'elogi que es mereixen. En el seu llibre Auzias March et ses prédecesseurs, en parla lleugerament en la p. 406-7. En canvi en la introducció a l'edició crítica pp. 103-111 se n'ocupa amplament. De passada li recordarem que no mai ha ei~~x~~s

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

tit bisbat de Mataró, sino parròquia que pertany al bisbat de Barcelona; vegeu en el capítol IV. Els comentaris és cosa que no té preu, Introducció a l'edició, pp. 103-111. Com diem és en el nostre capítol Xè, que correspon a Auzias March que és on hem tractat dels estudis d l'Amadeu Pagès. No hem fet aquest pel que fa a Joan Pujol, prevere de Mataró.

No s'entén ?

IX

MALLORQUINS DECADENTS

Es pot dir que són ben rars els poetes mallorquins decadents; gairebé només són dos: En Francesc d'Olesa, l'autor del Tractat retardat del gai saber i d'una altra obra, i En Benet Hispano (Espanyol) autor també de dues úniques obres conservades. Al voltant d'aquests n'hi ha algun que altre, com En Gaspar Vilallonga. No ens interessen els poetes que varen contribuir a l'entrada de Carles I a Mallorca, en 1542, perquè tots varen produir en llatí. Són En Pere Antich, Joan Guenovard, Jaume Romanyà, Joan Andreu, Vidal i Tomàs Marcer; hi han tres notaris i un metge. De totes maneres tant els que escrigueren en català com els que escrivien en llatí eren contemporanis i fins potser algun (En Romanyà) havia probablement promisquat ambdues llengües.

1. Francesc de OLESA (1553-1550).

En Francesc era fill de Jaume d'Olesa, que ja coneixem per haver-ne tractat aleshores de l'Escola de València, i Ganglada i d'Antònia Sant Martí i Sureda, ignorant-se l'any del seu naixement. La primera data que hem posat és la data en que Carles I va donar-li el títol de noblesa, la darrera és la de la seva mort, el 14 d'a-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

bril. El mateix rei, en recompensa de bòns serveis, l'armà caballer. Va ésser jurat en 1529, 1531 i 1549. A partir de 1508 el veiem maridat a Beatriu Sant Martí, parenta de la seva mare. Quant pert la seva esposa li dedica una obra vessant dolor.

1 ~~8~~. Art de trobar, de 1538, text de la Biblioteca Municipal (fons Jaume Guerau). Publicat per complet pel que fou el nostre amic Bernhard Schädel, Un art poetique catalan du XVIè siècle; formant part extret de les "Mélanges Chabaneau", 1906, 711-735. Al davant apareixen dos textos que no semblen del mateix autor: Cant de l'excel.lencia de l'home, inventor de totes les ~~coses~~ arts. Comença: "Aquell que sab quant noble cose's l'home". - Del mateix autor en llaor de l'art. "Qui vol sens estudiar Haver barret de Doctor"... Bover, II, pp. 6-7. - En ~~Shèdel~~ Schädel s'està de publicar-los, fent la referència a Bover. Malgrat la ? poemes no creiem. No sabem si dóna nota personal. Exemple de dictar bordons de cinc síl.labes:

	Trist en mon jovent	Nostra companyia
~~5 10~~	Vivia content,	Tothom la volia;
5 10	Per ~~tothom~~ tot, molt honrat,	Mas ara que vell
	y benificat,	Tinc blanc lo cabell, 515
		Ningú veure'm vol, ~~5 10~~
		Ans de mi an dol

Del vicis ~~de~~ en bordó y pausa.

A gran vici és reputat en un ~~mateix dictat 390 una~~ dictat repetir un mateix bordó al una mateixa forma de paraulas. Però si per dret compàs se ferá, no ~~es~~ serà reputat vici, ~~com~~ aixi fa Ausias March en lo cant de ~~amor~~ amor, en lo qual en quiscuna cobla repeteix

Ara que ~~'s~~ us am, ~~més~~ pus que yames amé,
Tornau-vos lla on de primer estavau

D'una obra tan extensa no podem fer ~~que~~ sinó donar-ne un escapuló.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

2.Z². Obra del menyspreu / del mon en cobles. Feta per lo magní/fich Mossèn Francesch de Olesa / cavaller. Estant aquell molt trist per la mort de la vir/tuosissima muller / sua. Nova/ment stampada en la ciutat de Mallorca; / per Ferrando de Consoles / Fou acabada a dotze dies / del mes de Octubre. Any M.D.XXXX. - Frontis, signatura i figures. En front una calavera amb una serp enroscada. En el verso un cavaller (F. O.) en actitud d'escriure.

- Lo autor de la obra al Reverent Mestre Benet Hispano, mestre en arts y Doctor en Theologia.

14

A vos qui (vui) sou dels doctes la cima
Y en predicar fecund'eloquent
A vos (yo) envie esta pobra rima...

- Resposta feta per lo reverent Benet Hispano.

Mostrau la obra vostra puix es be rimada
E donau-ne copia a qui la volrà...

- Franciscus ab Olesiae Gaspari Vilallonga, milite ac utriuque juris doctori S. D.
- Franciscus de Olesiae, millite, Gaspari de Vilallonga (3).

Comença l'obra de Francesc d'Olesa amb un pròleg que debuta així:

Esfors y virtut divina
La mia tristor demana,
Puis perdí la pedra fina
Del linatge ~~de~~ Sant-Martina
De nom Beatriu Johana.

14

Comença el poema, d'un centenar de cobles:

~~Abx~~ manta de plors el cel se cobria
Y tota la terra mostrava gran dol...

En Bover ne fa un resum acompanyat d'alguns fragments.

4. Benet Hispano (Espanyol) (1482-1553)

La mare de Benet Espanyol restà vídua en 23 de 1514 i el seu

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

pare va contraeure segones noces amb Jacoba Benet vídua de Ribas. En Benet Espanyol va néixer en 1482 i, en complir els 17 anys va rebre l'hàbit de dominicà en el convent d'aquesta de Mallorca. En Bover diu que té una partida en la que consten aquests termes: "Eodem anno (1499) intravit ~~in~~ ordinem Fr. Benedictus Ispano in die dominica infra octavas corporis Christi ante primam etatis XVII annorum (quos completurus) erat in festo Beati Martini. Recepit eum idem prior (Fr. Petrus Alemany) et posuit eum de coro dextro". Encara fruía aquest benefici del convent de Mallorca en ocorre la seva defunció en 12 de setembre de 1553.

~~4. BENET HISPANO (ESPANYOL) 1482-1553)~~

Z[3]. 1541. Consoles?. Devota contemplació ordenada per lo Reverent mestre Benet Hispano, mestre en arts y doctor en theologia; contemplant lo Cors sagrat de Jhesu Christ en l'arbre de la Vera Creu. - Dirigida a la molt noble y ~~més~~ virtuosisma senyora la senyora dona Johana de Herill, ~~turgesa~~ Burguessa, per la (mort del) molt noble y més virtuosíssim senyor, (lo senyor) don Pedro Baró de Herill, pare seu. - Lo autor de la obra a la molt noble senyora la senyora ~~de~~ (dona) Johana d'Herill.

1. A vos, qu'en la Spanya teniu molta fama,
Molt noble senyora Johana d'Herill
Endresse ma obra, com a real dama...

Dues cobles de deu versos

2. Comença la obra del Autor.

Ab l'ànima trista y dolor intensa,
De Jesús la pena voldria sentir,

Deu cobles de deu versos.

Del mateix Benet Hispano (Espanyol) hem esmentat la consulta que li fa Francesc d'Olesa i la seva resposta en l'any

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

1540. Les dates posades a dalt són les de naixença i mort d'En Benet Hispano, finant, per conseqüent, als 71 anys d'edat. Aquestes són tretes d'En Bover.

POETES CASTELLANS AMB FRAGMENTS EN CATALÀ

Tenim molt poca informació d'aquests poetes. Solament n'hem percaçat dos: a, Bartolomé de Torres Nabarro i Alfonso Alvarez de Villasandino. Els fragments no cal dir que són en la varietat valenciana i no seria difícil provar una estada dels dos autors a València.

1. - Propal.ladia / de Bartolomé de Torres Nabarro diri/gida al il.lustrísimo señor ~~el Sr~~. Don / Fernando Davalos de Aquino Marqués / de Pescara, conde de Eristo, Camar/lengo del Reyno de Nápoles etc./ Con gracia y Pirivegio: Papel y Real "(escut). - Foli, lletra gótica, noranta nou folis sense marcar però signatures. - "Estampada en Nápoles. Por Joan Pasquato, Junto a la Anunciata, con toda importancia possible y caso / que algun yerro o falta por no ser mia la lengua, ya se ha, pues ansi la bènignidad del lector escusará el estampador. Acabóse Jueves XVI de Marzo de M.D.XVII". Hem vist una primera impressió pel mateix impressor, a 16 de març de 1417.

Comedies.

Comedia Serafina, Serafina, Durosina.

A la fi de l'argument:

Por sentir los personajes
Que hablan cuatro lenguajes,
Hasta acabar la reyerta,
No saben de cuenta cierta:
Por latin e Italiano,
Castellano y Valenciano
Que ningun se desconcierta.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Jornada primera. Durosina.

¿On poria yo trobar
Aquest traidor castellà?

Abunden els parlaments en valencià.

En la deliciosa comèdia Tinel.laria surt (un) criat valencià "que parla poch".

2. Alfonso Alvarez de Villasandino.

Cancionero de Baena, Madrid, 1551, p. 161, cobla darrera:

A mi por vuestro socorred,
Pues que vos amo servir,
E nunca me plaze oyr
Contra vos; esto tened.
Mas cuanto puedo maldigo,
A cualquier vuestro enemigo;
Aquel cierto mi postigo,
Lo que a vos comple tened:
En bon llog gitao la rred.

p. 164 Finida

Alvaro, señor, señor
Certes non vos vull mentir
Aves-me pan per dejunir,
Vos m'aveu tot lo millor.

L'arciprest de Talavera té fragments en valencià? No ho sé perquè no el posseeixo ni el conec.

Se trobaran a menys d'argent.

COBLES I POEMES POPULARS

Per a prendre nota d'aquestes obres populars ens hem valgut del Cançoner d'obretes vulgars d'En Marian Aguiló i Fuster, que ell anomenava Cançoneret vulgar, tot imprès i publicat en fascicles en lletra gòtica, acompanyada d'escaients estampes, com tothom sap.

Cançoner de les obretes en nostra llengua materna més divulgades durant los segles XIV, XV e XVI

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

De la major partida dels textes que formaven aquella important col-lecció els ha descrit bibliogràficament en el seu Catálogo de obras impresas en lengua catalana desde 1474 hasta 1760.

D'una altra sèrie tindrem compte les obres que consten en el catàleg format per Ferran Colom; per sort en va fer una edició en facsímil, perquè el catàleg estava a punt de perdre's. Cata... of the Library of Ferdinand Columbus, Reproduced in facsimile from the uniare Manuscript in the Library of Seville, by Archer M. Huntington, M. A. - New York, 1905.

És el cert dels dos poemes de caràcter popular de certa extensió n'hem ja tractat amb alguna amplitud en el primer volum del present Repertori. Del Libre del romiatge del venturós pelegrí, en les pp. 493-497; el Testament d'En Bernat Serradell de Vich (1419), pp. 481-489. Per això esmentarem, aquestes obres però ens estarem de descriure. Que valgui aquesta referència. Tant solament anomenarem les obres del notari Andreu Martí Pineda en tractar ara mateix dels Poetes valencians decadents endreçades a un seu amic casat i a una dama casada, així com en tractar fa poca estona d'En Pere Giberga (Poetes catalans decadents) ens ha calgut esmentar l'obra popular Contra tots los delats de Catalunya, de 1544. Rara vegada es retroben en el Cançoneret gòtic Aguiló i en el Catalech de Ferran Colom unes mateixes obres; procurarem descriure-les plegades. Ara descriurem les Obres populars reunides en l'ordre en que es troben en el Cançoner d'obretes vulgars, valent-nos ocasionalment de les precisions bibliogràfiques en que es troben en el seu Catálogo de obras escrita en Lengua Catalana, impresas desde 1474 hasta 1860, publicat en 1927.

Cobles religioses

1. Los goigs de la gloriosa Mare de Deu de la Concepció, los quals

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

11t

se canten en la sglesia de la Encarnació. - Estampades en la noble e leal ciutat de Valencia. - (Al verso). Goigs en lahor de la puritat de la sacratíssima Verge Maria. (En quarto, lletra gòtica, dos columnes sense lloc ni any, però València entre 1440 a 50).

Aguiló: —| divinal

Ab eterno preeleta
Mare del Verb ~~eternal~~
Tostemps fos pura y neta
De pecat original.

(Set cobles de vuit versos i tornada. Un gravat orlat de la Concepció, amb els atributs de la lletania).

(En Cancioner Aguiló es troba primer que l'obra anterior)

2. Cobles en llahor de la gloriosa Verge y Martyr Sancta Eularia. - —|6 ~~Estampades en la noble e leal ciutat de Barcelona, per Hubert Gotard, 1589~~. (La tornada repeteix els ~~mateixos mots~~ tres últims versos).

Digna sou de Barcelona
Gran Patrona
Hon vostre llaor se canta
Eularia, verge Molt santa

—| Vuit
—| deu

(~~Deu~~ cobles de ~~vuit~~ versos per l'estil de la primera i la tornada). Estampades en la ciutat de Barcelona, en casa de Hubert Gotard. Any Milt cinch cents vuytanta nou.

3. Les set paraules que Jesús dix en la Creu. - Estampades en la noble y leal ciutat de Valencia, 18 de març de 1549.

Comencen les set paraules.

Ab amor y pensa pura
Chrestians contemplareu
Set paraules d'amargura
Que Jesús dix en la Creu.

—|6 (Segueixen ~~en vuit versos, amb~~ set cobles de vuit versos).

Tornada:

Tots los qui passau tristura

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Tostemps vos recordareu
Set paraules d'amargura
Que Jesus dix en la creu.

(Estampades en la noble ciutat de Valencia a XVIII de març any M Dy LXIX.

4. Cobles en lahor del glorió~~s~~ Pare sanct Domingo, tretes de un manuscrit del setzèn segle. (En el verso) Pregaries fetes en temps de febres pestilencials.

+ 6

~~Sant Domingo gloriós~~
Socorreu, o lum molt santa
Als devots cridant a vos
De la febre qui'ns espanta
Sant Domingo gloriós.

+ Set

(~~Sis~~ cobles de vuit versos i tornada).

Estes cobles son tretes d'un Manuscrit de mitjan segle setze ~~del setzèn segle~~, fet en la ciutat de Barcelona.

+ 6

5. Cobles en llahor del gloriós príncep Sant Miquel, ~~del~~ defenedor de les ànimes.

Loem-vos ab alegria
Miquel Príncep ~~gloriós~~ excellent
Puix
Pus sou en gran Senyoria
Davant Deu Omnipotent.

(Nou cobles de vuit versos i tornada).

Confrares i confraresses del benhaurat Sant Miquel en la sua esglesia Yglesia parroquial ~~mes~~ primera de la ciutat de Mallorques.

+ 6

6. Cobles ~~en lahor~~ de la Verge Maria de la Soledat. Estampades en Valencia, per Joan Sofre.

/ J

Contemplau ab pensa pia
Christians la Soledat
Que sentí l'ànima mia
Quan Jesús fo sepultat.

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

(~~Sis~~ cobles de vuit versos i la tornada vinenta).

Regina molt singular
Digna font de Pietat
Consolau als qui contemplen
La vostra gran soledat.

(Estampada en la molt noble ciutat de València per Johan Sofre).

7. Cobles novelles e complides sobre de la Passió de Jesu Christ (el títol està al peu d'un gravat orlat que representa el Calvari. - En quart, lletra gòtica molt gastada; a dues columnes. Com se comprèn, havent-hi tota la Passió és un text llarg). Revelades e ~~recontada~~ recomptada per la gloriosa Verge madona Sancta Maria a un seu devot ~~per un devot de Santa~~. Ací comencen les cobles.

Suplicatio del Suplicació d'un devot.

Molt me dol la nit e lo dia
Lo plant de vos senyora mia
Mare de Deu Omnipotent...

Parla la Verge.

Amich, lo qu'em demaneu vos
Es punyiment de mes dolors
Mes per la salut dels pecadors...

Oratio Mon dolç Jesus omnipotent
qui haveu passat tant turment
~~Molt~~ suplich vos devotament
diamos repos com hora sia ... Amén.

8. Les set dolors de la gloriosa Mare de Deu que se canten tots los dissaptes de quaresma en la Incarnació de Valencia. (Un gravat de la Dolorosa, orlat).

Comença: Los que passau per la via
Dels set goigs me feu lohor fent-me la hora
Contemplau qu'entre dolors
No és tal ~~qu'el es~~ segons la mia...

(Va seguint els set dolors i la tornada i Deo Gratia). Estes cobles se canten los dissaptes de la quaresma ~~de~~ en la Incarnacio. Valencia.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

9. Cobles de la Salutació de Nostra Senyora. Any M.D.XXXV. En Valencia.

Ací comença la salutació. Angel: Ave de gracia plena / Molt humil Verge Maria / Lo senyor és qui m'envia a vos. Maria. Deo Gracias, Qui sou vos Que veniu en esta hora?

Acaba: Un Deu ~~de~~ en trinitat pia / Per a tot temps tots loat sia. (Després d'un diàleg de vint cobles, segueix també en vers): Fi de les cobles novament imprimides en Valencia.) El títol està al peu d'un gravat que representa el Calvari. Gracies vos fem, Senyora / Salut nostra infinida Puis sou mare ab tanta amor. Valencia 1535.

Tot això no coneixem amb l'edició de Agulló, ~~pág.~~

10. Oració a les plagues de Jesu Christ. (Un gravat de l'Anunciació en la primera, orlada. En quart, lletra gòtica; sense nom d'impressor, ni foliació, ~~x~~ ni signatures. Imprès, probablement, a València).

Gràcies vos fas, Senyor
Salut nostra infinida
Pus sou mort ab tanta amor
Donant-nos eterna vida.

Fi

En la noble ciutat de Valencia, M.D.XXXV.

11. Llaors a la Pietat y plagues de Nostre Senyor Jesu Christ. En Valencia, en 1587.

16

Per vostra Pietat sagrada
y Plagues ~~f~~ Deu eternal,
Dau-nos gràcia confirmada
Y aprés gloria celestial eternal.

(A la ~~ff~~ fi). Contemplen ya sepultat
Nostre Deu y Redemptor
En les mans, peus y costat
Cinc plagues, senyals d'amor...

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

+ Sis (~~Set~~ cobles de ~~vuit~~ versos i una cobla de vuit versos). València, any M.D.LXXXVIII.

12. Rahonament de la Verge Maria ab son Fill. Ab les set paraules de amargura que Jesús dix en la Creu. Compost per Esteve Surrions, de la vila de Beniquelet. - Barcelona, per Sebastià de Cormelles. - Any M.D.XXII. - (En quart; ~~xxxx~~ dos fulls de dos fulls).

Tot això no hi és en el text d'Aguiló

Comença: O piadosa querella
O inmensa caritat.

(Vuit cobles de vuit). Deixa la dolça manella
Ab la Creu ~~fes abraçar~~ s'es abraçat.

Acaba: Vos hoyts mirant lo Fill.
Que en la Creu dix: heli, heli.
Vos dels pescadors espill
Escala de Porta Cœli.

Finis

13. Cançoneret de cobles antigues a la Mare de Déu de Lluch, de Mallorca. Ab lo trasump (transumpt) de dues (de les) singulars estampes. - Any M.DCCLXXXIII (Nota notable de l'Aguiló).

-Los set goigs de la Verge Maria; Mare del gran Redemptor ~~e de gran humilitat~~. (Set cobles i tornada)

-14

-Cobles: Sobre totes les electes, Singular mare de Deu, Gracies vos sien fetes, De les gracies que'ns feu.

-Altres cobles: Puis que sou en l'atura venerada, Hon la figura va ser trobada... (que sou en l'altura venerada)

-Cobles: Puig rebem vostres (tants de) favors, Per vostra santa figura,

Daunos del Lluch Verge pura, Qu'en lo cel ~~goseu~~ (gosem) de vos.

-14 (~~Cobles vulgarment dites de l'Escolania~~). Cobles que l'escolania vulgarment dita dels altos blancs sol cantar en lo Collegi i santuari de la Mare de Déu de Lluch.

14. Cobles fetes a un principi antich que diu: "Destroint-lo (Destrohint-lo) de quant té al gran Turch, ~~verge Maria, e procehint per quinze advocacions de aquella~~ procehint per quinze invocacions de la Verge Maria". Pregant-la per la destrucció del gran Turch

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

e sos sequaços, ~~X~~ o per la conversió de aquells a la santa ~~de catho-~~ lica.

Comença: Destrohiulo de quant té
Al gran Turch, verge Maria,
Puix ab tanta senyoria
Val ~~anar~~ venir contra la fe.

Acaba: Tornada

Demanant-vos de mercè
M'encamineu per tal via
Que no perda l'armonia
Dels articles de la fe.

Les ~~advocacions~~ quinze a la Verge són les següents: A la Verge Maria de Gracia, a la del Socors, de la Neu, del Remey, de la Consolació, del ~~Rojdstori~~ Adjutori, de la Soledat, la del Roser, de les Virtuts, la de Montserrat, a la Salut, a la de Lorito, a la de ~~Rebelleu~~ Rebollet en Oliva, la d'Arbuxech, a la Pau.

(En quart, lletra gòtica, dos fulls sense marcar, el primer ornat amb fusta. Sense lloc d'impressió, però sembla València).

-14 15. Cançoneret ~~de cobles~~ e miracles ~~del~~ en lahors Psaltiri o Roser. [Trellat sumariament de bulla de la Confraria del Psaltiri o Roser de València. 18 març de 1546, ab singular imatges del XV.]

-16 -Coble del Psaltiri o Roser: Puix que Rosa ~~sou~~ molt suau,
Deu mon Fill ~~vos~~ m' ha elegida...

-Los set goigs de la Verge Maria del Roser. Vostres goigs ab gran plaer ~~Cantareu~~ Cantarem, senyora mia, Puix que vostre senyoria Es la Verge de Roser.

-Lahors de la Verge Maria del Roser. Puix ~~que~~ de vostre carn sagrada S'és vestit Deu verdader Dignament intitulada Sou la Verge del Roser.

16. Cançoneret de Nadal ab les cobles del jorn del Judici.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

-A la Verge Maria: MOlt humil Mare de Deu, De les ~~Gracies~~ les más bella Vos París restant donzella A Jesus redemptor meu.

17. -Cançó de Nadal: Jorn de la Nativitat Cantarem una cançó ~~Per vostra gran voluntat~~.

16

18. -A la Nostra Dona: ~~Presidiu~~ Preniu, donzella sagrada Del poch de la voluntat...

19. -Mossèn Montserrat Torres: Parla: Lo beneyt infantó.

20. -Mossèn Montserrat Torres altra Dança. Vuy en aquest dia.

22. -Cançó: En bon punt y en bona hora per cantar la nit de Nadal . . . . . Vuy es nat lo Redemptor...

16

23. -Altra cançó: Verge de gran alegria Fon la nit de Nadal Com Que vos santa Maria, ~~paris son~~ Paristi sens negun mal

23. Pere Vilaspinosa: Salve Regina a Lluis Despuig. Cobles de la Sibilla o del Jorn del Judici; ~~Parrà qui haurà fet servei~~ Al jorn del judici Parra qui aurà fet servi

COBLES HISTORIQUES

24. Pere Giberga. Malfactors buydau la terra.

24 bis ~~d'Antoni Roca~~ Villancet: Via fora y vagen fora. - Barcelona, any M. cinc cents quaranta quatre. (Contra Antoni Roca)

25. Cobles ~~de la~~ sobre la presa de Sant Quinti. victoria del Princep y Rey d'Espanya Compostes a 10 d'octubre de 1557. - Estampades en la leal ciutat de Barcelona.

~~Que nos cal presenciar~~ Rey de Franca le gran xarra

Vilancet: Quan be filau ~~por vilancet~~ que Altre vilancet: Si dos juguen de manera.

Estampada en la noble ciutat de Barcelona e venen-se a les Filaterres ~~per~~ en casa de mestre Jaume ~~Fern~~ Bru, passaman er

es dan vilancets molt graciosos;

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Comencen les cobles sobre la presa de Sant Quinti.

Rey de França, la gran xarra
Perdreu la vostra puixança
Pus es pres ya Sant Quinti
Y Espanya porta la danga.

(Divuit cobles de vuit versos).

26. Cobles fetes ara novament sobre la justicia y cruel mort d'Antoni Roca, escandalitzador de tota Catalunya y la de seu companyó Sebastià Corts. - En Barcelona, Bru. (Nota molt interessant d'En Marian Aguiló. - A 26 de Juny (dissapte de l'any 1546 fou mort Antoni Roca).

Recort vos d'esta jornada
adelatz puix que be us toca
puis és la çoca
Vehent com s'és acabada
La vida d'Antoni Roca

(Vint-i-sis cobles de vuit versos).

27. Cançoneta final: Viscam tots sense pesar, Ab gran descans e plaers, Puis lo marqués d'Aguilar Ha fet fi dels bandolers.
(Una altra cobla de vuit versos).

28. Cobles fetes en memòria del molt illustre ésim e reverendíssim senyor don Frederich de Portugal, Arquebisbe de Saragosa y Virrey de Catalunya etz. - Estampada en Barcelona en l'any M.D. XXXVIIII. (Deu cobles de vuit versos).

Endreçades a la Sacra Real Magestat del Senyor Emperador (Don Carlos) benaventurado ment Regnant.

Provehiu Emperador / Catalunya, si voleu /
De un altra tal pastor / Com aquest qu'ens lleva Deu.

(Dotze cobles de vuit versos, amb represa? i tot. L'Aguiló anota el nou nomenat Vis-rey). Laus Deo.

No es veu la repisa enllloc.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

30. Anselm Turmeda. Cobles de la divisió del regne de Mallorques escrites en pla català per Frare ~~Esteba~~ Entelm Turmeda, any mil trecents noranta vuit. tretes d'un manuscrit de Carpentras. (Vegeu Repertori, vol. II, en curs de publicació, p. Com per alguns honrats ciutadans mercaders de Mallorques sie estat pregat afectuosament que ~~m~~ fan e donas un trattat de la divisió del Regne. Supos que lo meu enteniment sia grosser y no subtil en l'art de trobar emperò per dar alguna satisfacció a huns prechs so fetes algunes cobles grosseres segons veurets.

Si'm levá (levi) un bon matí (maytí)
Temps era de primavera.

(Cent vint-i-tres cobles de vuit versos. Deo gracias. ~~Biblioteca de~~ Estas cobles son tretes d'un manuscrit de la Biblioteca de Carpentras.

31. Cobles de tristor de les tres naus de conserva. Barcelona, per Sebastià de Cormellas. (Un gravat antic representa una gran embarcació).

Comença: Christians devotament
Preguem la Verge Maria
Qu'ens deliure en aquest dia
Ab son Fill omnipotent.

(vint-i-~~dues~~ una cobles de vuit versos). (La penúltima cobla també dóna la data.

Açó fonch l'any del naximent
Mil quatre cents s'escrivia
Y sexanta, era lo dia
A denou de març corrent.

Segueix: Llahors de la Mare de Deu.

Regina excellent, verge d'esperança
L'enemich no's cança, Siau-nos valent.

No trobo apuntes de estrofa.

(En quart; dos folis a dues columnes).

Aquesta mateixa edició En Ferran Colom l'explica d'aquesta ma-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

nera (3920). "Coplas de las 3 naos de conserva en catalan. 3. Crestians devotament D. de propis e parents. sine est carmen ad Mariam Y. Reyna excellent. Costó en Tarragona un dinero por agosto de 1517. Es en 41º, dues columnes.

COBLES MORALS, SATIRIQUES I DE COSTUMS.

33. Cobles de la Ballesta per cantar, e a la fi l'albada. Anau-vos-en la mia amor, Que la gent va despertant E lo gal ~~ma~~ cantant. Una ballesta fas fer A la gran gorra Perque puga ~~de~~ tirar. L'arbre ~~s~~ laborat D'amor y fermetat Y lanceré voluntat, Dins e defora Perque puga yo tirar A ma senyora. ~~Anau-vos-en~~

34. Cobles ara novament fetes de un cavaller y una pastora (Són molt graciosa per cantar y sonar) Ab les de Diu-me Juliana. Comencen les cobles del cavaller y la pastora. Qui vol hoyr bones amós D'un cavaller molt graciós Ab una pastora gentil, Y prou galant, Escolt estes cobles de pler Que be riuran.
(~~Quinze~~ Tretze cobles de ~~vuit~~ sis versos amb la represa? i tot).

35. Cobles novament fetes ~~contra~~ sobre los Formenters y Usurers. Estampada en la ciutat de Barcelona per Pere Regnier. Los pobres preguen a Deu Per pluja de cor encès Y de açó ~~me~~ ne fan menyspreu Los formenters y usurers ~~Los miserables de riche~~
(~~Divuit~~ Vint-i-set cobles de vuit versos ~~comptantla represa i tot~~). ~~Vilancent~~ Vilancet, Ab lo nom de Crestians ~~Fan~~ Fem males obres / Testimoni en fan los pobres. (Dues cobles més). - Estampada en la noble y leal ciutat de Barcelona per Pere Regnier.

36. Testament d'En Bernat Serradell de Vich, 1419. (Vegeu Repertori, I, pp. 481-89) En Ferran Colom l'explica així: "Testament de Bernat Serradel de Vich Y. Un jorn cançat de treballar D. de mot

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

a mot. Imp. en Barcelona 1575 Januari 27. - In fine est carr. de Joan del Encina Y. Yo non quiero ser vaquero D tener amor. Item aliud Y. Para bien D. Por entero. Costó en Tarragona 7 dineros por agosto de 1517, es en 9º, dues columnes.

37. Escriu ~~p un seu amich casat Andreu Martí Pineda~~ Andreu Martí Pineda, notari, a un son gran amich novament casat. Puix ~~que en~~ dins nostra confraria. Vint-i-una cobles de deu versos octosíl.labs.

38. ~~Escriu Andreu Martí Pineda, notari a una noble senyora valen-ciana novament casada.~~ Consell i bons avisos dirigits a una noble senyora valenciana novament casada. Per Andreu Martí Pineda, notari. Puis de seny vos ha dotada. ~~Dues cobles de deu versos~~ Vint-i-una cobles de deu verso octossíl.labs. Publicades per R. Miquel i Planas en el Cançoner Satírich, pp. 283-296, i en Cançonerot...

39. Libre del romiatge del venturós pelegrí, ab les cobles de la mort. Aguiló; Repertori, I, pp. 393-394.

40. Segueixen les cobles de Diu-me Juliana. Barcelona, per Pere Regnier. Diu-me Juliana Lassa, que diran Jo responch que digan Qu'es callaran Que diran, mesquina, Si'ns vénen parlar. (~~Quinze~~ Sis cobles per l'estil). Finis. Estampat en la insigne ciutat de Barcelona en casa de Pere Regnier. Any M.D.LXVI.

41. Escrevia Valero Fuster les presents cobles noves de la crich crach.- Estampades en Valencia en M e D e LXII.

La crich crach, la crich Sequera
En aquell grantemp passat
Quant jo trist jovenet era
De fet me posí a servir
Una molt gentil donzella.

(Són nou cobles). → Miquel i Planas, Cançoner satírich valencià, pp. 297-99.

El Repertori remet als l'obra de passada. ~~La data 1539 no és i que~~ Cancioner.

43. Libre dels bons amonestaments. Aguiló, Repertori, II (inèdit), p. . Abril de 1398. Composta en Tunis per Jva Encelm Turmeda (en altra manera apelat Abdallá), nadiu de Mallorca, Abril de l'any mil tres-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

cent set estrofes de quatre versos
~~cents noranta vuit. (cent dues cobles de la forma conegudal~~. No-
ta important de M. Aguiló.

44. Dança de la Mort. O creatura rahonable ~~En nom de Deu Omnipotent~~. Vegeu, Repertori, II, en curs de publicació, p. (setanta tres cobles i conclusió).

45. Pere Miquel Carbonell. Dança o ball de la mort. 1497. Veure Repertori, vol. II, p. Aquestes paraules dine un Rey qui jau dins una ~~la~~ tomba ~~o~~ moniment: Vosaltres qui la present ~~plescent~~ dança. Nota de Pere Miquel Carbonell. Jo ~~xxxxxxxx~~ Carbonell estimant poch la vida.

46. Cobles de Amoreta mia. Barcelona, en l'estampa de Pau Cortey y Pedro Malo.

Amoreta mia
Jo us he dat mon cor
Si be no'l guardaveu
Guardatvos de amor.
No siqu ingrata
Que al cor no li plau
No volgueu fer guerra
Contra qui volpau.

(cinc ~~Tres~~ cobles amb represa). En Barcelona en la estampa de Pau Cortey y Pedro Malo.

47. Cobles ara novament fetes sobre la Marquesota.

No s'estima sols un tant
tot l'antich, si molt bé 's nota ~~Un tantich, si be e'hi nota~~
Puix que no es té per galant
Qui no va la Marquesota.

} Un gravat tret del galan que figura En Pere Serafí

(trenta ~~vint-i-vuit~~ cobles de vuit versos amb la represa. La darrera cobla és així:)

Ja no's parla en l'alta cima
Sinó d'aquesta oradura
Y trage ~~tregat~~ d'alta factura
No se conta ni s'estima,
Mes per temps lo iran ~~si iran~~ dexant

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Com vinagre de una bota;
Y porrà ser bon galant
Anant sense Marquesota.

COBLES QUE NO CONSTEN EN CANÇONER AGUILO I QUE ES TROBEN EN EL CATALOGO

47. Cobles en llaor de la humil Verge Maria de Montserrat. Abuna a la gloriosissima Maria:

Comença: Pus és la nostra advocada
La Verge de Montserrat
Preguem-li, ab les mans plegades
Que'ns vulla haver pietat...

(En quart, dues columnes). (Catálogo, pág 589) Diu Aguiló: "He visto un ejemplar falto, eso que en la Real Academia de la Historia; edición de 15..."

48. Cobles de la Verge Maria ab l'Ave Maris stel.la en pla.

(Un gravat de la Verge contemplant, agenollada, la corona d'espines, ompla el restant de la plana. - En el verso de la mateixa):

(Apunt en el començament de Les cobles de la Verge Maria de la Soledat. Vegi's p. 25, nº 6.)

Contemplau ab pensa pia
Crestians la soledat
Que sentí l'ànima mia
Quant Jesús fon sepultat.

(En el verso de l'últim full:) ~~Que comença~~: Ave Maris stel.la

Que comença: Ave lum y stel.la clara / De la mar molt resplandent / Temple sanct y Mare cara / De Jesús Omnipotent. - En quart lletra gòtica, a dues columnes, sense lloc ni any, però València, 1410-1420).

Catálogo, pág. 587.

49. Cobles de bella de vos sou enamorós, contrafetas al spiritual per Joan de Timoneda, a invocació de la Mare de Deu dels Desamparats.

Comença: Bella de vos, puix en vos
Tostemps se mira,
Mirau-nos que per socós
Mon cor sospira.

Catálogo, pág. 555

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

(Segueixen set cobles de vuit versos en el mateix metre. - Una fusta representant la Verge Maria entronitzada. - En quart: un full a dues columnes, lletra gòtica. - Sense lloc ni any, ~~però Valènci~~d).

16

50. Cobles a la divino al to de hereu bon amich

Planyeu-me los meus amichs
Los qui'm volen ~~be~~ de cor (bis)
Y consideren ma vida
Quanta pena he sufrida
Per a be del pecador (bis).

15 Ab llicencia, en Barcelo a, per Hieroni Margarit, 162~~6~~.

Catálogo, pág. 590-591

51. Cobles a lo divino, al to de la Guimbarda, ço és, d'En Valentí. Per Joan Ferrer, de Sant Feliu de Guixols. - Barcelona, per Sebastià y Jaume ~~Montserrat~~ Mathevat. Any ~~MD.XXXV~~ MDCXXV.

Si considereu Los treballs que'm dau
En la vida mia Pena ~~n'he~~ que he sufrida

Catálogo, pág. 591

52. Casament de Nostra Senyora y la Nativitat del Senyor y la Adoració dels Reys, al to de ~~Tarantana~~ la Taravena Tararó. Compost per Rafel Ribella, de Barcelona. - Barcelona, per Sebastià y Jaume ~~Mathabvat~~ Mathevat. Any 1627. (Dos vinyetes ~~xix~~ al.lusives en la portada. Dos folis a dues columnes).

La canya florida Lo feu, que ventura, per ventura
De Josep ditxós De Maria espòs...

Catálogo, pág. 591

COBLES POPULARS DEL CATALEG QUE NO HEM ESMENTAT

53. En el registre d'En Ferran Colom es troba aquesta partida (2366) "Coplas en catalan de Miraglos de Nuestra del Socors e comença: Puis que sou intitulada Dona verge del Socors. Al fin está una oración que encomiença ora pro nobis sancta Dei. Item una ora-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

ción que comença Mater dei rogamus. Costaron en Roma un diner por agosto de 1515. Es en 4º a dues columnes.

54. "Coplas dels enguans de les dones contra los homens en verso catalan. Y. Mirant los enguans, D. Vos la bossa. Costó en Tarragona 7 dineros por agosto de 1517. Es en quart" (3968").

55. "Refranés en verso catalan (3969). Prohemium I[incipit]. Daquell poch. Opus I Amor di donzella D. vostres refranis. Item in f[ine] est Carmen I[incipit] les festes. item aiiud I[incipit] dame nuevas. Costó en Tarragona 2 dineros por agosto de 1513. Es en 4º dues col.". (Vegi's descripció d'aquest llibre en Repertori, pag. 62, sigla x¹)

A la fi del cançoner de l'Ateneu es troba un altre text d'aquesta mateixa col.lecció de Refrans. Vegeu el nostre Catàleg dels manuscrits de l'Ateneu Barcelonès, 1902, p. 56, 221, (fol. 235 vº) D'aquell poch espay que tristor consent. És una cobla de deu versos, en que l'autor inconegut ofereix la col.lecció de refranys a una noble dama.

El primer és així: "Amor de Donzella / Es aygua'n sistella. El de l'Ateneu és incomplet per haver-se arrencat alguns fulls, no acaba. El darrer que es conserva Tenir-hi deus por / dolor ans al cor. L'imprès d'En Ferran Colom devia ésser complert perque acaba vostres refrans. En la Bibliografia de 1914 es podrà consultar la sigla N, que representa, per nosaltres, el cançoner de l'Ateneu Barcelonès.

No hem esmentat les dues edicions diferents d'obres d'En Miquel Ortigues que es retroben en el Catàleg d'En Ferran Colom perquè d'un examen ràpid no ens ha semblat que continguessin obres noves que fossin no contigudes en les classificades entre les obres d'En Miquel Ortigues aportada en el Cançoner devot d'aquell prolífic autor que l'amic senyor R. Miquel i Planas publicà amb el títol de Cançoner devot d'En Miquel Ortigues, (sèglle XVI) en la "Bibliografia"

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

de gener-març de 1915, pp. 1-55. - El nº 3951 de Catàleg de Colom va servir-li de base ~~pel~~ per al seu esmentat Cançoner devot. És singular que no s'hagi retrobat l'edició febrer 1512 i si la Rosenbach de 1517, que per força ha de portar un altre número en el Catàleg Colom, el qual numero de registre no sabem. En parlar de l'edi-ció Rosembach de 1517: Troba una nota antiga "También poseyo D. Hernando la edición barcelonesa de 1512 y la registró con el núm. 3951".